

Årsrapport 2015

Fylkesmannen i Oppland

Innhold

I - Fylkesmannens beretning	Side 3
II - Introduksjon til embetets hovedtall	Side 5
III - Årets aktiviteter og resultater	Side 9
IV - Styring og kontroll i embetet	Side 29
V - Vurdering av framtidsutsikter	Side 31

I - Fylkesmannens beretning

Årsrapport 2015 – fylkesmannens innledning

Fylkesmannens årsrapport viser hele bredden i embetets aktiviteter. I denne innledningen vil jeg i hovedsak holde meg til tre områder som har det til felles at de har engasjert mange medarbeidere i embetet og at arbeidet på de tre områdene har endret seg gjennom året.

Sommeren 2015 flyttet Fylkesmannen i Oppland inn i nye lokaler i et moderne, miljøvennlig bygg klasse A. Dette har vært spennende og inspirert til nytenkning, men også gitt noen utfordringer. For mange har det ført til nye måter å jobbe på; mer skjermbasert og mer strukturert. Uforutsette kostnader i forbindelse med oppføring av bygget og flytting er hovedårsaken til et merforbruk på 2,4 mill. i 2015. Dette er kommentert utfyllende i årsrapportens øvrige deler.

Det har i 2015 vært en klar forventning fra embetsledelsen om større fokus på effekten av våre aktiviteter og tiltak. Det har også vært lagt føringer for en tydeligere dialog med kommunene og i større grad mottagerbasert informasjon.

Fornyning av kommunedialogen

Dyktige medarbeidere har gjennom året bidratt til å fornye vesentlige deler av kommunedialogen. Opplands 26 kommuner har tidligere blitt vurdert regionvis ved et omfattende dokument for hver region og regionvis informasjon i møter. I 2015 ble kommunebildene presentert i en nettportal med relativt korte og spissede artikler med vurdering av alle Fylkesmannens fagområder i den enkelte kommune. Utfyllende informasjon og statistikk ble gitt via lenker. Veiledning ble også gitt ved at kommunene ble henvist til et sett artikler med beskrivelse av konkrete eksempler på «god praksis» i enkeltkommuner.

Nytt i 2015 var det også at alle i de nye kommunestyrene ble invitert til dialog med utgangspunkt i det enkelte fagområde i den enkelte kommune. Dessuten dialog om en del overordnede emner. Dette førte til at Fylkesmannens ledergruppe i løpet av noen hektiske høstturer møtte 500 kommunepolitikere og –administrasjon.

Totalt sett har denne fornyingen krevd ressurser, men også blitt positivt mottatt. I en nettbasert undersøkelse etter møtene, skrev 91 prosent av de som svarte at de opplevde kommunebildene som nyttige eller svært nyttige. 93 prosent svarte at de anså møtene som nyttige.

Embetet har selvsagt også en rekke faglige møteplasser med kommunene. Også disse blir i økende grad evaluert.

Kommunereformen ned i en bølgedal og opp igjen

Kommunereformen preget også Opplandssamfunnet i 2015. Embetsledelsen har vært med på en rekke drøftinger og møter i kommunene, og på alle nivåer i embetet har det også vært benyttet ressurser på reformen. Øremerkede ressurser har vært benyttet til å koordinere arbeidet.

Arbeidet endret karakter gjennom året. Reformen var i større eller mindre grad preget av utredningsarbeid og politiske drøftinger fram til kommunevalgkampen startet. Det ble gjennomført enkelte innbyggerundersøkelser der resultatene var forskjellige. «De unges stemme» manglet delvis i debatten. En undersøkelse Fylkesmannen fikk foretatt blant folk i aldersgruppa 18 – 34 år sommeren 2015, viste at 38 % sa ja til større kommuner, 35 % sa nei, mens hele 27 % ikke hadde bestemt seg. Som en oppfølging av dette ga et panel med «unge voksne» Fylkesmann og fylkeskommune råd om framtida.

Etter valget ble det tatt flere politiske initiativ, og engasjementet økte. Fylkesmannen gikk ut og minnet alle kommuner om kommunenes «utredningsplikt», som gjelder uavhengig av hva mulig resultat av reformen blir. Fylkesmannen understreket også at innbyggerne må kunne vite konsekvensen av sammenslåing før kommunen har folkeavstemming.

Ved årsskiftet 2015/2016 var det ingen beslutninger om sammenslåing, men flere tydelige ordførere som førte an i prosesser på vegen mot intensjonsavtaler. Mange av kommunene har forutsatt folkeavstemming før kommunestyret tar endelig vedtak.

Arbeidet i Tenketanken som Fylkesmannen tok initiativ til i 2013, har fortsatt gjennom 2015; dog med et noe justert innhold. Tenketanken består av regionrådsledere, utvalgte rådmenn og andre personer med kompetanse om kommunene og ledes av KS-lederen i Oppland.

Tenketanken har blant annet vært opptatt av at kommuner bør bruke kommunereformen til å utvikle nye løsninger og metoder. Det er derfor arbeidet med å konkretisere en nasjonal pilot med tema «Kommunereformen som motor for utvikling og innovasjon i kommunene». Gjennom dette arbeidet skal prosjektpartnerne (Høgskolen i Lillehammer og NTNU Gjøvik, Forsvaret på Jørstadmoen, Sykehuset Innlandet, KS, kommuner og Fylkesmannen) etablere et nytt, langsiktig og forpliktende partnerskap for utvikling av tjenesteproduksjon i Oppland.

Flyktnings situasjonen: fra «kaos» til kommunalt engasjement og løsninger – til...?

I de siste tre månedene av 2015 sto flyktnings situasjonen øverst på agendaen for mange i Norge; både myndigheter, organisasjoner og privatpersoner. Arbeidet med flyktninger og mottak – og arbeidet med bosetting og integrering har grovt sett fulgt tre spor:

- Det «vanlige arbeidet» knyttet til kvalifiseringsprogrammet, kontroll med omsorgssenter fra mindreårige etc.
- En ny oppgave som informasjonsknutepunkt i arbeidet med å etablere mottak og sørge for at flyktningene som kom på disse, fikk tjenestene de har krav på.
- Et initiativ fra fylkesmannen med utgangspunkt i at flyktninger er en ressurs og med mål om at flere flyktninger skal komme i arbeid raskere.

Med beredskapsavdelingen i førerretet, ble det laget et team av medarbeidere fra flere fagavdelinger som var utøvende i det daglige arbeidet. En styringsgruppe der også embetsledelsen var med, tok de overordnede beslutninger.

Rapportering, informasjonsflyt og -tiltak var sentrale oppgaver. Kompleksiteten i arbeidet kan illustreres ved at det på nettsida i løpet av tre måneder ble publisert 31 nyhetsartikler, lagt til statisk faginformatjon med 51 lenker til relevant utdypende informasjon og formidlet 38 spørsmål og svar.

Omfanget på oppgaven kan leses ut av at Oppland, som fram til høsten 2015 hadde hatt om lag 1000 mottaksplasser fordelt på 7 mottak og noen hundre mindreårige, i løpet av noen uker fikk 3000 plasser totalt fordelt på 17 av fylkets 26 kommuner.

Fylkesmannen tok et personlig initiativ med utgangspunkt i at arbeidsinnvandring og flyktninger er en ressurs for vår region. For å lykkes i å få realisert denne ressursen kreves en koordinert og samlet innsats på lokalt og regionalt nivå. Dette ble drøftet på regjeringsnivå, og ved årsskiftet var fire kommuner i Oppland sammen med NAV med på et forsøk for å forenkle regelverk og byråkrati for å bidra til å få flyktninger i jobb raskere.

Sluttord

De tre områdene som er nevnt over, har på en positiv måte utfordret embetet og vist at vi har evne og vilje til omstilling og endring. Samtidig er de eksempler på at nytenkning og engasjement gir positive effekter for Opplandssamfunnet.

Sigurd Tremoen (sign)
fung. fylkesmann

II - Introduksjon til embetets hovedtall

Fylkesmannens samfunnsoppdrag

Fylkesmannen i Oppland er underlagt Kommunal og moderniseringsdepartementet. Til sammen 11 departement har faglig instruksjonsmyndighet overfor fylkesmannen, og fagstatsrådene har parlamentarisk ansvar for arbeidet som gjøres. Disse departementene er Kommunal og moderniseringsdepartementet, Justis og beredskapsdepartementet, Klima og miljødepartementet, Landbruks og matdepartementet, Helse og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Barne, likestillings og inkluderingsdepartementet, Arbeids og sosialdepartementet, Samferdselsdepartementet, Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet. Flere av departementene leder også gjennom sine underlagte direktorat.

Fylkesmannens samfunnsoppdrag er beskrevet i fylkesmannsinstruksen § 1, første og andre ledd: «*Fylkesmannen er Kongens og Regjeringens representant i fylket og skal arbeide for at Stortingets og Regjeringens vedtak, mål og retningslinjer kan bli fulgt opp. Fylkesmannen skal med dette som utgangspunkt virke til gagn og beste for fylket og ta de initiativ som finnes påkrevd.*»

Fylkesmannen i Opplands visjon er: «*Til beste for folk og natur i Oppland*»

Presentasjon av embetet

Fylkesmannen i Oppland er lokalisert på Lillehammer. Ved utgangen av 2015 har embetet 145 ansatte, 84 kvinner og 61 menn, fordelt på 127 årsverk, hvorav 18 midlertidige. 10 midlertidige årsverk ble avsluttet pr. 31.12.2015. I 2015 flyttet embetet til nye lokaler, noe som preget embetets virksomhet i hele 2015. I Oppland er embetet organisert med en embetsledelse bestående av fylkesmannen og assisterende fylkesmann, en samordnings- og beredskapsstab og fem avdelinger. Disse er helse- og sosialavdelingen, oppvekst- og utdanningsavdelingen, landbruksavdelingen, miljøvern avdelingen og administrasjonsavdelingen.

Christl Kvam ble utnevnt som ny fylkesmann i 2014 og tiltrådte 1. februar 2015. Den 16. desember 2015 ble Christl Kvam utnevnt som ny statssekretær for arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie. Ass. fylkesmann Sigurd Tremoen fungerer som fylkesmann i Oppland ved utgangen av 2015.

Overordnede mål/strategier for embetet i 2015

Fylkesmannen i Oppland har utformet en strategi for perioden 2014 – 2016. Det er utformet overordnede mål basert på Fylkesmannens 5 hovedroller, med tilhørende strategier:

Som **sektormyndighet** representerer vi mange fagdepartement og direktorater, og skal bidra til at nasjonale mål nås – tilpasset fylkets særtrekk. Brukerne våre skal gjennom dialog og ved annen formidling erfare at vi har god fagkompetanse, forvaltningskompetanse og rolleforståelse – og at vi tar hensyn til aktuell lokalkunnskap. Vi skal etterprøve effekten av vårt arbeid og ta konsekvensen av det vi finner ut.

Som **samordningsmyndighet** skal vi bidra til et best mulig samarbeid mellom kommunene, fylkeskommunen og den regionale statsforvaltningen. Opplandssamfunnet vil ha nytte av at offentlige aktører samordner seg. Dette forutsetter helhetsperspektiv, avklarte roller, kunnskap om de andre aktørene og reell vilje til samordning. Fylkesmannen vil fremme en slik kultur blant aktørene, og dessuten etablere og drifte møteplasser der informasjonsutveksling og samordning finner sted.

Som **rettssikkerhetsmyndighet** er vi klageinstans for vedtak som treffes i kommunene og tilsynsmyndighet på viktige velferdsområder som forvaltes av kommunene. Slik skal vi se til at folk får innfridd sine rettigheter. Brukerne våre skal oppleve at de kan lære av tilsyn og klagebehandling og dermed heve sin egen kompetanse. Innbyggerne skal få raske svar med god kvalitet.

Vi skal holde **sentrale myndigheter orientert** om effekten nasjonal politikk har for Oppland og opplendingene. Klare tilbakemeldinger om utviklingen av opplandssamfunnet skal bygge på kunnskap og analyser. Kunnskapen får vi gjennom dialog på strategiske arenaer og systematiske undersøkelser.

Vi har rett og plikt til å ta **initiativ** som er nødvendig for at Oppland skal utvikles på beste måte, vi skal drive utviklingsarbeid på våre fagområder og bidra til næringsutvikling for landbruksnæringen. Opplands egenart og utfordringer legges til grunn når Fylkesmannen tar initiativ og arbeider med utvikling. Dette forutsetter at våre medarbeidere har et helhetlig samfunnssyn, samfunnskunnskap, lokalkunnskap og gjennomføringskraft.

Fylkesmannen skal ha en organisasjonskultur der initiativ og utviklingsarbeid verdsettes.

Fylkesmannen i Oppland deltar i et nettverkssamarbeid med embetene i Møre og Romsdal, Hedmark, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag (5-fylkesmannssamarbeid), der fylkesmennene og de assisterende fylkesmennene møtes en gang årlig.

Innenfor de enkelte fagfeltene har avdelingene utstrakt samarbeid på tvers mellom embetene. Sammensetningen av samarbeidende embeter varierer innen hvert fagområde.

Det arrangeres årlig ledersamling sammen med Fylkesmannen i Hedmark.

Fylkesmannen har også tett dialog med KS og gjennomfører flere fellestiltak med organisasjonen.

Fylkesmannen og fylkeskommunen har et tett faglig samarbeid på mange områder, og har også mye formell kontakt gjennom deltagelse i flere samordningsarenaer.

Fylkesmannen har siden 2006 ledet et samarbeid med ti andre statlige etater i Oppland under navnet Dialog StatBedrift. Målet med denne satsingen var å styrke samhandlingen og den gjensidige rolleforståelsen mellom stat og næringsliv. Dialog StatBedrift ble avviklet den 31.12.2015.

Nøkkeltall

Nøkkeltallene i årsrapporten er beskrevet nærmere i tabelldata. Det har vært svært krevende å fremskaffe nøkkeltall iht. bestilling til årsrapport 2015. Fylkesmannen i Oppland ønsker å påpeke at det underveis har fremgått ulike variabler, presiseringer osv. som vi mener påvirker nøkkeltallenes validitet. At man har lagt til grunn manuell telling som fremgangsmetode er også noe vi mener påvirker validitet og forringer muligheter for sammenligninger. Vi har med beste evne prøvd å beskrive hva som er lagt til grunn i hvert nøkkeltall.

At embetet i 2015 har vært i stort flytteprosess til nyoppført bygg har i stor grad preget embetets virksomhet, driftskostnadsbilde og administrativ ressursinnsats i 2015. Det vises for øvrig til årsrapportens lederberetning, årsberetning og regnskap.

Nøkkeltall for administrativ kostnadsdekning utgår, jf. melding fra KMD 15.02.16

Nøkkeltall "lønn" er ikke oppgitt per årsverk, men per ansatt. Lønn er justert opp i 100 % på samtlige, uavhengig av stillingsstørrelse. Jf. mail fra KMD 18.02.2016.

Administrasjon er beregnet ut fra ansatte i administrasjonen. Kommentarer til beregningene:

- IKT: Et ekstra årsverk i 2015 i forbindelse med bl.a. prosjektering og overgang til nytt bygg. Dette er pr. 31.12.2015 avviklet.
- Prosjektering Flytting: Et ekstra årsverk i 2015 knyttet til prosjektleder oppføring Nytt Bygg og flytteprosess. Dette er pr. 31.12.2015 avviklet.
- Arkiv: Ett årsverk på arkivet er tilknyttet oppgaver vergemål.
- Personal: En ekstra stilling halvt år. Ressursen bidrar også på andre områder. Personal jobber også med lønn, og noen av ressursene er derfor plassert der i oversikten.
- Vi har ikke eget sentralbord (sentralisert i Engerdal). Derfor er den satt i null. Vi har imidlertid resepsjonstjeneste.

Nøkkeltall "ansatte" er oppgitt i antall ansatte og ikke årsverk. Dette fordi rapportene i SAP har ulike definisjon for årsverk på midlertidig ansatte og rapport for samtlige ansatte. For å gi mest mulig riktig bilde av forholdet mellom midlertidig og faste er dette derfor oppgitt i antall ansatte. Til informasjon så er det kun 8 stk midlertidige stillinger igjen per 01.01.2016

Nøkkeltallet Totale tall Post 40-49 viser -109.988. Dette skyldes en manglende utligning mellom to konti i regnskapet. Feilen ble ikke avdekket før regnskapet var avsluttet.

Kap 525/Økonomi

	Samlet bevilgning	Budsjettavvik (kr)	Budsjettavvik (%)	Driftsutgifter	Lønnsandel av driftsutgifter	Husleie	Husleie(% av driftsutgifter)
FMOP	90273000	-2425682	-2,69	92698682	71,73	12630358	13,63

Regnskapstall sortert på poster

	052501	052521	Post 01 (untatt 052501)	Post 20 29 (untatt 052521)	Post 30 39	Post 40 49	Post 60 69	Post 70 79	Post 80 89
--	--------	--------	-------------------------	----------------------------	------------	------------	------------	------------	------------

Årsrapport 2015 Fylkesmannen i Oppland - Innhold:

	03.2014	03.2014	1.01.14 (inntatt 03.2014)	1.01.14-17 (inntatt 03.2014)	1.01.14-17	1.01.14-17	1.01.14-17	1.01.14-17	1.01.14-17
FMOP	93248380	7101737	15574057	4970206	2808575	-109988	77146041	15155341	1822175

Administrativ kostnadsdekning

	Totalt	% av lønn (andre kap enn 525.01)
FMOP	-3148000	0

Sykefravær

	Totalt(%)	Kvinner(%)	Menn(%)	Egenmeldt(%)	Legemeldt(%)
FMOP	4,74	50,1	49,9	1,24	3,5

Ansatte

	Antall årsverk totalt	Antall kvinner	Antall menn	Antall årsverk midlertidige ansatte
FMOP	127	84	61	18

Aldersfordeling

	Gjennomsnitt	Under 20	20-29	30-39	40-49	50-59	Over 60
FMOP	48	1	4	20	26	36	13

Lønn per 31.12

	Lønnsutgifter per årsverk(alle kapitler)	Gjennomsnitt per årsverk Kvinner	Gjennomsnitt per Årsverk Menn
FMOP	76975700	515602	551887

Stillingskoder

	Stillingskode	Stillingsbetegnelse	Gjennomsnittslønn per stillingskode	Gjennomsnittslønn per stillingskode Kvinner	Gjennomsnittslønn per stillingskode Menn
FMOP	1072	Arkivleder	41000	41000	0
FMOP	1059	Underdirektør	50771	51200	50628
FMOP	1211	Seksjonssjef	0	0	0
FMOP	1060	Avdelingsdirektør	63415	65916	62164
FMOP	1061	Assisterende direktør	0	0	0
FMOP	1062	Direktør	0	0	0
FMOP	1538	Fagdirektør	50229	51200	49258
FMOP	1063	Førstesekretær	31512	32175	30850
FMOP	1065	Konsulent	33808	33808	0
FMOP	1408	Førstekonsulent	36361	35702	38008
FMOP	1363	Seniorkonsulent	38158	38158	0
FMOP	1068	Fullmektig	0	0	0
FMOP	1069	Førstefullmektig	0	0	0
FMOP	1070	Sekretær	30442	30442	0
FMOP	1409	Sekretær	0	0	0
FMOP	1433	Seniorsekretær	36050	38950	33150
FMOP	1071	Kontorleder	0	0	0
FMOP	1411	Avdelingsingeniør	0	0	0
FMOP	1084	Avdelingsingeniør	0	0	0
FMOP	1275	Ingeniør	0	0	0
FMOP	1085	Avdelingsingeniør	0	0	0
FMOP	1083	Ingeniør	0	0	0
FMOP	1087	Overingeniør	42264	42521	41750
FMOP	1181	Senioringeniør	44566	43291	45842
FMOP	1088	Sjefingeniør	0	0	0
FMOP	1434	Rådgiver	41001	40275	42324
FMOP	1364	Seniorrådgiver	45565	45624	45508
FMOP	1113	Prosjektleder	44767	42521	49258
FMOP	1117	Fagarbeider	0	0	0
FMOP	1203	Fagarbeider m/fagbrev	0	0	0
FMOP	1362	Lærling	0	0	0
FMOP	0129	Assisterende fylkesmann	84858	0	84858
FMOP	0431	Fagkonsulent	0	0	0
FMOP	0382	Fylkesagronom	0	0	0

Årsrapport 2015 Fylkesmannen i Oppland - Innhold:

FMOP 0434	Fylkesskogmester	0	0	0
FMOP 0822	Fylkessykepleier	0	0	0
FMOP 1261	Fylkesjordsjef	0	0	0
FMOP 0435	Fylkesskogsjef	0	0	0
FMOP 0774	Ass. fylkeslege	68771	68771	0
FMOP 0779	Fylkeslege	84858	0	84858
FMOP 1057	Informasjonssjef	56375	0	56375
FMOP 1184	Kokk	0	0	0
FMOP 1127	Husholdsleder	32175	32175	0
FMOP 1129	Renholdsbetjent	0	0	0
FMOP 1130	Renholder	31725	31725	0
FMOP 1132	Renholdsleder	32175	32175	0

Turnover

	Turnover(%)
FMOP	1,45

Andel administrasjon av totalt antall årsverk

	Økonomi(%)	Lønn(%)	Innkjøp(%)	IKT(%)	Personal(%)	Arkiv(%)	Resepsjon(%)	Sentralbord(%)
FMOP	2,4	0,9	0,2	2,6	1,2	3,6	2	0

Medarbeiderundersøkelsen(hvert annet år), score på følgende spørsmål

	I vårt embete stimuleres det til læring og samarbeid på tvers av avdelingene	I vårt embete utvikler vi oss faglig ved gjensidig kontakt med andre embeter
FMOP	3,6	3,7

III - Årets aktiviteter og resultater

1. Embetets samlede måloppnåelse

Embetets samlede måloppnåelse anses som god. Vi vil trekke fram noen områder der vi anser måloppnåelsen som spesielt god:

- *Kommunereform:* Det har vært lagt ned et betydelig arbeid i kommunereformen, og i den pådriverrollen Fylkesmannen er forventet å ha. Alle kommunene i Oppland har vært, eller er i prosess. Selv om enkelte kommuner avsluttet prosessen etter kommunevalget i 2015, har andre konstellasjoner økt sin innsats.
- *Flyktningsituasjonen:* Fylkesmannen var tidlig ute med å ta initiativ og samordne. Det har vært fokusert spesielt på informasjonsutveksling og støtte til kommuner med mottak og til UDI i sin oppgaveløsning. Dette utpregede tverrfaglige arbeidet har løftet både samarbeidskompetansen og -viljen i Oppland. Vi er også svært fornøyd med den viljen kommunene har utvist til å bosette flyktingene som har fått opphold.
- *Klager etter lov om sosiale tjenester:* Det er en nedgang i klager etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen på 20 % fra året før. Noe av årsaken til dette kan trolig tilskrives opplæringsvirksomhet av lokale NAV kontor i regi av Fylkesmannen.
- *Tilsyn innen skole og barnehage:* Det er vårt inntrykk at kommunene i økende grad bruker erfaringene og tilbakemeldingene fra tilsyn i sitt eget arbeid med sikring av regeletterlevelse og kvalitetsutvikling overfor skoler og barnehager. Kombinasjonen av veiledning i forkant av tilsynene og tilsynene ser ut for å være særlig effektivt.
- *Planlegging:* Det har ikke vært meklinger i 2015, det har heller ikke vært sendt fram saker til departementet for avgjørelse. Dette tyder etter vårt syn på at dialog og veiledning har effekt.
- *Skogbruk og trevirke:* Hedmark og Oppland har en felles strategi for skog- og tresektoren 2013-2016. Gjennom denne strategien har Fylkesmannen gitt innspill til bioøkonomistrategi for Innlandet som nå er politisk forankret i begge fylker. Fylkesmannen påser dessuten at kommunenes kontroll av foryngelsesplikten med ny skog i vekst fungerer. Fylkesmannen har samordnet og stimulert med tilskudd til skogbruksplanlegging med forslag til bestandsvise behandlingstiltak, noe som erfaringsmessig gir økt og riktig skog- og tømmerproduksjon.
- *Skogvern:* Arbeidet med skogvern har sikret viktige økosystemer og betydelige naturverdier og biologisk mangfold av naturtyper og arter. Dette er til dels naturtyper og arter som Oppland har et særlig ansvar for å ta vare på. Arbeidet bidrar vesentlig til å sikre et representativt utvalg av både det sjeldne, truede og representative arter og naturtyper i norsk skognatur.
- *Samfunnssikkerhet og beredskap:* Fylkesmannens øvelser får stadig gode tilbakemeldinger, og etter hendelser blir øvelsene trukket fram som spesielt effektive. Øvelser med kommunene og fylkesberedskapsrådet er prioritert, og vi har lav terskel for å gjennomføre skrivebordsøvelser.

Det er ikke rapportert om vesentlige avvik, men i embetets risikostyring har følgende tre områder vært vurdert med høy risiko: Vergemål, klagesaker på bygg og førerkortsaker. Se del IV for en nærmere beskrivelse.

2. Vurdering av sektorområdene

2.1 Levende lokaldemokrati

Kommunebilder

Fylkesmannen endret i 2015 innretningen på kommunebildene. Fra tidligere å være ordrike dokumenter om hvordan vi vurderer at kommunene gjør de lovpålagte oppgavene sine presentert regionvis, var «kommunebildene 2015» korte nettartikler med lenker til relevant statistikk og bakgrunnsinformasjon rettet mot den enkelte kommune. Kommunebilde-portalen inneholder også ett opplandsbilde som beskriver felles overordnede utfordringer i fylket og dessuten et sett artikler med «god praksis» på de forskjellige tjenesteområdene.

Regionmøter

Kommunevalget høsten 2015 og den nye måten å presentere Fylkesmannens vurdering av kommunenes arbeid på.

førte også til en fornyelse av regionmøtene. Hver høst arrangeres regionmøter med kommunene. Fra Fylkesmannen møter embetsledelsen og ledergruppa. Fra kommunene har tidligere ordfører, rådmann og enkelte andre fra kommunens administrasjon og folkevalgte møtt.

Nytt i 2015 var at hele kommunestyret var invitert med. Fylkesmannen gikk gjennom vesentlige oppgaver for kommunene slik som kommunereform og integrering, samt enkelte statlige føringer. De enkelte avdelingsdirektører presenterte kommunevis «tingenes tilstand» på sitt område.

Veiledning om kommuneøkonomi

Fylkesmannens veiledningsarbeid innen økonomiområdet utføres kontinuerlig ved at det svares på svært mange henvendelser enten pr epost eller telefon i løpet av året.

Fylkesmannen arrangerer dialogmøte om kommuneøkonomi en gang pr. år. Økonomiplanlegging var også dette året et av temaene på møtet. I tillegg til at økonomiplanveilederen ble gjennomgått, redegjorde to kommuner for sitt arbeid med økonomiplanlegging.

Oppland har pr 31.12.2015 to kommuner i ROBEK; Vestre Toten og Lesja. Disse følges opp med særmøter fire ganger i året. Møtene følger Fylkesmannens strategi for oppfølging av kommuner i ROBEK.

Samarbeid med andre embeter

Fylkesmannen i Oppland deltar i et nettverkssamarbeid med embetene i Møre og Romsdal, Hedmark, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag (5-fylkesmannssamarbeid), der fylkesmennene og de assisterende fylkesmennene møtes en gang årlig.

Innenfor de enkelte fagfeltene har avdelingene utstrakt samarbeid på tvers mellom embetene. Sammensetningen av samarbeidende embeter varierer innen hvert fagområde.

Det arrangeres to årlig ledersamlinger med Fylkesmannen i Hedmark.

Samarbeid med KS

Fylkesmannen har tett dialog med KS og gjennomfører flere fellestiltak med organisasjonen. Sammen med KS arrangeres også et årlig møte der kommuneøkonomiproposisjonen presenteres.

Den gode kontakten mellom Fylkesmannen og KS Oppland er videreført med faste treffpunkt hvor det utveksles erfaringer og planlegges felles tiltak og støtte ut mot kommunene. Både Fylkesmannen og KS har avsatt faste kontaktpersoner som ivaretar løpende kontakt og oppdatering. Det oppleves et stadig større behov for koordinering og samordning.

Samarbeid med fylkeskommunen

Fylkesmannen og fylkeskommunen har et tett faglig samarbeid på mange områder, og har også mye formell kontakt gjennom deltagelse i mange av samordningsarenaene som er nevnt under. I tillegg hadde fylkesmannen flere møter med fylkesordføreren i løpet av året.

Dialog StatBedrift

Fylkesmannen har siden 2006 ledet et samarbeid med ti andre statlige etater i Oppland under navnet Dialog StatBedrift. Målet med denne satsingen var å styrke samhandlingen og den gjensidige rolleforståelsen mellom stat og næringsliv. I samråd med de andre statlige etatene, ble Dialog StatBedrift avviklet den 31.12.2015.

Kommunereform

Kommunereformen har preget Opplandssamfunnet i 2015. På alle nivåer i embetet har det vært benyttet ressurser på reformen. Fylkesmannen selv har vært med på en rekke drøftinger og møter i kommunene.

Reformen var i større eller mindre grad preget av utredningsarbeid og politiske drøftinger fram til sommeren. En undersøkelse Fylkesmannen fikk foretatt blant folk i aldersgruppa 18 – 34 år, viste da at 38 % sa ja til større kommuner, 35 % sa nei, mens hele 27 % ikke hadde bestemt seg. Som en oppfølging av dette ga et panel med «unge voksne» Fylkesmann og fylkeskommune råd om framtida.

Reformen preget også den offentlige debatten i hele 2015 – også i kommunevalgkampen. Her var de kritiske stemmene tvdeligst, og det kan synes som om enkelte etablerte politikere ikke ønsket å tone flagg av strategiske

grunner.

Etter valget gikk Fylkesmannen ut og minnet alle kommuner om kommunenes «utredningsplikt». Fylkesmannen understreket også at innbyggerne må kunne vite konsekvensen av sammenslåing før kommunen har folkeavstemming.

Ved årsskiftet 2015/2016 var det ingen beslutninger om sammenslåing, men flere tydelige ordførere som førte an i prosesser på vegen mot intensjonsavtaler. Mange av kommunene har forutsatt folkeavstemming før kommunestyret tar endelig vedtak.

Så tidlig som på slutten av 2013 ble det besluttet å opprette en "tenketank", som en forberedelse til kommunereformen i Oppland. Tenketanken består av regionrådsledere og utvalgte rådmenn og andre personer med kompetanse om kommunene. Tenketanken ledes av KS-lederen i Oppland. I 2015 endret tenketanken karakter til å bli en referansegruppe til kommunereformarbeidet.

I 2015 fikk Fylkesmannen tildelt penger fra KMD, samt at Fylkesmannen også bidro med egeninnsats og skjønnsmidler til den nasjonale piloten med tema «Kommunereformen som motor for utvikling og innovasjon i kommunene». Gjennom dette arbeidet skal prosjektpartnerne (Høgskolen i Lillehammer og Gjøvik, Forsvaret på Jørstadmoen, Sykehuset Innlandet, KS, kommuner, FM) etablere et nytt, langsiktig og forpliktende partnerskap innenfor utvikling av tjenesteproduksjon i Oppland, der partnerne håper å kunne nærme seg å være Norges mest innovative offentlige sektor innen åtte år.

Samordning

Fylkesmannen ivaretar samordning på flere områder, og dette arbeidet evalueres og utvikles fortløpende. Enkelte av "dialogarenaene" er omtalt andre steder i årsrapporten. Under er en oversikt over arenaer som fylkesmannen selv har tatt initiativ til:

- Tilsynsforum
- Dialog StatBedrift
- Landbruksforum
- Samhandlingsforum
- NAV-forum
- Forum for mottak og bosetting av flyktninger (Integreringsforum)

Dialog StatBedrift ble som omtalt over avviklet 31.12.2015.

Integreringsforum har som mål å lette aktørenes arbeid med mottak og bosetting av flyktninger. Dette er et komplekst saksfelt med mange aktører. De har gjennom integreringsforum en møteplass for gjensidig informasjonsutveksling. Forumet ledes av fylkesmannen. Flyktningeankomsten til Norge høsten 2015 gjorde at dette forumet fikk økt aktualitet.

Fylkesmannen leder Tilsynsforum Oppland, et organ som ivaretar samordningen av statlige tilsyn rettet mot kommunene i henhold til kommunelovens kapittel 10A, § 60 e. Det er utarbeidet egen rutine for å ivareta lovkravet som gjelder ved iverksetting av vedtak om pålegg og sanksjoner av vesentlig betydning for tilsynsobjektet.

For øvrig har Fylkesberedskapsrådet – hele eller deler av det - vært konsultert flere ganger i 2015, blant annet i forbindelse med flyktningssituasjonen.

Resultater og effekter

Fylkesmannen holdt en "rød tråd" i sitt fornyingsarbeid, hvor skjønnsmidler, kommunereform, veiledning og dialog danner fundamentet for alt fornyingsarbeid. Dette skaper forutsigbarhet for kommunene hva gjelder møteplasser og metodikk, samtidig som det åpner for både nødvendig og ønskelig variasjon i faglig tematikk. Vi vurderer at vår satsing på modernisering har hatt effekt, spesielt med tanke på kompetanseheving og initiering av konkrete tiltak.

Utstrakt bruk av dialog som verktøy i samordningen har etter vårt syn gitt resultater. Gjennom gjensidig informasjonsutveksling og kjennskap til hverandres fordring og metoder, fremstår de regionale statsetater som

Samordning av tilsyn har foregått gjennom tilsynsforum og arbeidsgruppe til tilsynsforum. Tilsynsforum har ført til økt forståelse for etatenes behov og metodikk, samt grunnlag for tilsyn. Imidlertid gjenstår noe arbeid for å samordne tilsyn i tid. Flere forskjellige kalendere har vært forsøkt, men spesielt på grunn av at etatene har egne systemer for programmering og oppfølging av tilsyn, er det utfordrende å etablere et system som ikke medfører dobbeltarbeid. Det bør derfor etter vår vurdering anskaffes et felles, nasjonalt kalenderverktøy for alle statlige tilsynsmyndigheter.

Det har vært utført et utstrakt informasjons- og prosessarbeid i forbindelse med kommunereformen. Dette arbeidet har gitt klare resultater. Alle kommunene i Oppland har vært i prosess, selv om det er ulik framdrift og status. Noen kommunekonstellasjoner avsluttet sine sonderinger etter kommunevalget, mens andre har fått fornyet kraft. Fylkesmannen har stilt kommunene noen grunnleggende spørsmål om hvordan fremtidens utfordringer skal møtes. Spørsmålene bør besvares uansett om kommunene skal slå sammen eller ikke. Vi forventer svar på disse spørsmålene som en del av vedtakene som skal gjøres før den 1. juli 2016.

Regionmøtene og kommunebildene evalueres årlig i desember etter gjennomføringen. Kommunebildene og regionmøtene får gjennomgående bra kritikk, og kommunene mener at møtene bidrar med nyttig og relevant informasjon.

2.2 Forny, forenkle og forbedre offentlige tjenester

Kommunene i Oppland arbeider kontinuerlig med tiltak for å forbedre og fornye seg selv og for å forbedre tjenestene til innbyggerne. Fylkesmannen er en aktiv bidragsyter i dette arbeidet, og støtter mange ulike tiltak med tildeling av skjønnsmidler til fornying, nettverksstøtte, veiledning, kurs og konferanser.

Fylkesmannen gir årlig en vurdering av kommunens tjenesteproduksjon som presenteres i kommunebilledokumentene og i møtene med kommunene.

Skjønnsmidler til fornying

Et betydelig tiltak for å støtte kommunene i omstilling og utvikling er Fylkesmannens tildeling av skjønnsmidler til fornying. Midlene fordeles til kommunene etter søknad, og utgjør en betydelig motivasjonsfaktor for fornyingsarbeid i kommunal sektor. Fornyingsprosjekter er viktige bidrag til økt fokus på effektivisering og kvalitet i den kommunale tjenesteproduksjonen. Stadig flere kommuner går sammen om regionale og interkommunale prosjekter, noe som bidrar til større grad av samarbeid og erfaringsdeling. Evalueringer viser at kommunene i all hovedsak er fornøyd med ordningen med tildeling av skjønnsmidler til fornying, og at den fungerer etter hensikten.

De siste ti årene er det fordelt over 100 millioner kroner til fornyingsprosjekter i Oppland. Fylkesmannen har satt av en relativt stor andel av de totale skjønnsmidlene til fornyingsprosjekter. I 2015 ble 20 millioner satt av til formålet. Prosjektene rapporteres til Fylkesmannen i Oppland og til KMDs database.

I 2014 søkte Fylkesmannen KMD om støtte til en pilot der målsetningen er å øke samarbeidet mellom offentlig sektor og utdanningsinstitusjonene i fylket. Piloten fikk 1 mill. kr. av KMD, og fylkesmannen satte selv av 4 mill. av skjønnsmidlene til dette arbeidet. Piloten fortsetter i 2016 og det skrives en sluttrapport primo 2017.

Fylkesmannen har gjennom skjønnsmidlene også finansiert en kompetanseheving i kommunene ved å betale for deltakelse på innovasjonsstudiet på Høgskolen i Lillehammer (HiL).

Resultater og effekter

Bruk av skjønnsmidler har definitivt hatt effekt på kommunenes motivasjon og evne til gjennomføring av fornyingsprosjekter. Spesielt prosjekter knyttet til kommunereformen har vært prioritert, og vi mener noe av forklaringen på den høye aktiviteten i Oppland kan tilskrives bruk av skjønnsmidler.

2.3 Et velferdsløft

Fylkesmannen i Oppland har en stor oppgaveportefølje på områdene helse- og omsorgstjenester, folkehelsearbeid, barnevernstjenester og sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. På disse områdene har Fylkesmannen betydelige mål- og resultatkrav, blant annet knyttet til iverksetting av nasjonal politikk, samordning, tilsyns- og rettssikkerhetsarbeid, informasjon- og kunnskapsinnhenting og veiledningsoppgaver.

Tilsyn har avdekket mangler ved styringen av virksomheter som yter helse- og omsorgstjenester,

barneverntjenester og sosiale tjenester. Fylkesmannen i Oppland bekymret over at virksomhetene via sine egne kontrollsystemer ikke selv avdekker lovbrudd innen tjenestene vi fører tilsyn med.

Vi la følgende kriterier til grunn for prioriteringen av tilsyn i 2015:

- betydning for enkeltmenneskers rettssikkerhet
- sannsynlighet for svikt er stor
- konsekvensene av svikt for barn og andre tjenestemottakere er alvorlige
- de som trenger tjenester ikke selv kan forventes å ivareta sine interesser

Vi førte 28 systemrettede tilsyn med kommuner og spesialisthelsetjenesten i 2015:

- Kommunalt barnevern: 5 tilsyn – avdekket lovbrudd i 1 kommune
- Kommunale helse- og omsorgstjenester: 8 tilsyn – avdekket lovbrudd i 5 kommuner
- Spesialisthelsetjenesten: 3 tilsyn (sammen med Fylkesmannen i Hedmark siden Sykehuset Innlandet HF dekker begge fylker) – avdekket lovbrudd i 1 tilsyn
- Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen: 12 tilsyn – avdekket lovbrudd i 11 kommuner.

Lovbrudd ble altså avdekket i 18 av 28 tilsyn (64 %) i Oppland i 2015. I kommunene ble det avdekket lovbrudd i 72 % av tilsynene. Lovbruddene har ulik alvorlighetsgrad, men alle innebærer fare for alvorlig svikt med tanke på tjenesters kvalitet, omfang og rettssikkerhet. Både planlagte og hendelsesbaserte tilsyn avdekker slike avvik. Avvikene er oftest knyttet til manglende forståelse og kunnskap om internkontroll. Fylkesmannen i Oppland er bekymret over at kommunene ikke har gode nok styringssystemer til å oppdage og rette lovbruddene selv.

Resultatene av tilsynene viser at Fylkesmannen i Oppland også i 2015 har truffet godt med tanke på risikovurderinger som ligger til grunn for valg av tilsynsystema og utvalg av tilsynsobjekter, og har disponert sine tilsynsressurser rasjonelt og målrettet. Måltallene for antall planlagte tilsyn er ikke nådd. Dette skyldes at vi aktivt har prioritert å arbeide med hendelsesbaserte tilsynssaker, hvor vi har hatt utfordringer med lang saksbehandlingstid.

Helse

I forbindelse med samhandlingsreformen ble det etablert et overordnet samhandlingsforum med representanter fra ledelsen hos Fylkesmannen i Oppland, Oppland fylkeskommune, Sykehuset innlandet, NAV, KS og kommunene v/rådmannsutvalget. Høsten 2015 ble Samhandlingsforumet i Hedmark og Oppland slått sammen, siden Sykehuset Innlandet har begge fylker i sitt opptaksområde.

To lokaledisinske sentre har blitt etablert i fylket: Otta i Nord-Gudbrandsdalen og Fagernes i Valdresregionen. Sistnevnte har utvidet kapasiteten og åpner opp for et bredere tjenestetilbud som blant annet intermediær avdeling med kommunale øyeblikkelighjelpenger. Sør-Gudbrandsdalen har etablert intermediære plasser som mottar utskrivene pasienter fra sykehuset.

Omsorgsplan

Omsorgsplan 2020 er sentral i samhandlingsreformen der kommunene blant annet må forebygge mer, ha bedre samhandling og medisinsk oppfølging, samt bidra til aktiv omsorg. Evaluering av demensplan 2015 var et sentralt tema i Fylkesmannens kommunebilder 2015, som ble presentert til alle kommunene i fylket.

I samarbeid med Fylkesmannen i Hedmark og Sykehus Innlandet, arrangerte vi Demenskonferanse Innlandet 2015. Denne konferansen har blitt en årlig suksess og hadde nær 200 deltakere i 2015. Helsedirektoratet deltok også, og beskrev fokusområder og utfordringer i Demensplan 2020.

Flere kommuner benytter nå velferdsteknologi aktivt. Digitalisering av trygghetsalarmer har vært et viktig grep som en del av velferdsteknologitilbudet. Hverdagsrehabilitering er satt på dagsorden enten som et prosjekt eller en etablert del av tjenestetilbudet. Kommunene er i gang med å styrke hjemmesykepleien og andre hjemmebaserte tjenester. Målsetningen er at flere skal bo hjemme lengst mulig.

Arbeidet med kvalitet og kapasitet innenfor omsorgsfeltet bør fortsatt ha stort fokus for å oppnå intensjonene i samhandlingsreformen. Behovet for kapasitet vil øke i årene framover. Rehabilitering, både i institusjon og i

hjemmet, vil være viktig for at kommunene skal kunne ivareta sine oppgaver. Fylkesmannen i Oppland fortsetter arbeidet på disse områdene, men kommunene vil ha nytte av tilskuddsmidler for å kunne utbedre tjenestetilbudene.

Dispensasjonssøknader førerkort

Fylkesmannen i Oppland har behandlet totalt 1 771 saker i 2015, som betyr at trenden med økning i antall saker fortsetter. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er 15 dager. Av dispensasjonssøknadene er det fortsatt saker i forhold til hjertekar, diabetes, psykiske lidelser og rusmisbruk/ medikamentbruk som dominerer. Fokus på legers meldeplikt til Fylkesmannen, samarbeid med Politi og Statens vegvesen var et satsningsområde i 2015.

Førerkortprosjektet i regi av Helsedirektoratet ble utsatt to ganger i 2015. Dette gjorde det krevende å planlegge for, og sørge for riktige personalressurser på fagområdet.

Folkehelse

Folkehelsefeltet er i sterk utvikling i Oppland. Vi ser resultater av at kommunene og fylkeskommunen prioriterer folkehelsearbeidet, blant annet i form av at kommunene etablerer strukturer som er i tråd med folkehelseloven. Vi opplever at de fleste kommunene har kunnskap om sine lovpålagte plikter og oppgaver og er godt i gang med å imøtekomme disse. Vi finner grunn til å mene at dette blant annet skjer som en effekt av at Fylkesmannen følger opp arbeidet, gjennom veiledning om krav i regelverket, tilsyn, ivaretagelse av nasjonale forventninger og forvaltning av statlige tilskudd.

Fylkesmannen har samarbeidet tett med fylkeskommunen i folkehelsearbeidet, selv om rollen til Fylkesmannen er endret etter at folkehelseloven tredde i kraft. Fylkesmannen deltar blant annet i «Helseoversiktsgruppa» i regi av Oppland fylkeskommune.

Folkehelseloven forutsetter at kommunene skal bruke sin folkehelseoversikt aktivt. Fylkesmannen i Oppland følger derfor med på om kommunen sin folkehelseoversikt inngår som grunnlag i den kommunale planstrategien, om den inngår som grunnlag for annen planlegging etter plan- og bygningsloven i kommunen og som grunnlag for tiltak. Dette gjøres gjennom Fylkesmannen i Oppland sitt planteam og gjennom møter med kommunene.

Psykisk helse og rus – arbeidet fortsetter

For helsemyndighetene er det viktig å følge med på at tjenestetilbudet som har blitt bygget opp i kommunene sikres høy prioritet og ikke bygges ned. I Oppland ser vi fremdeles en tendens til reduksjon i ressursinnsatsen og noe endret organisering i kommunene. Rus-området har i de aller fleste kommuner gått ut av NAV og inn under psykisk helse. Når det gjelder tjenester for barn og unge ser vi at dette er et område innenfor det psykiske helsearbeidet som trenger et fortsatt fokus, slik at det ikke svekkes.

IS 8/24 viser en bekymringsfull nedgang i antall ansatte både i forhold til barn men også voksne. Satsningen på barn og unges psykiske helse har blant annet blitt synliggjort gjennom samarbeidet med Høgskolen i Lillehammer i forbindelse med videreutdanningen Psykososialt arbeid med barn og unge. I 2015 har til sammen 8 kommuner mottatt statlig lønnstilskudd gjennom Fylkesmannen i Oppland. Psykisk helsearbeidere blir invitert og har deltatt på alle samlinger i regi av KoRus-Øst og FM Hedmark og Oppland, blant annet Rusforum innlandet og Røroskonferansen. Fylkesmannen i Oppland er godt i gang med å implementere barnekonvensjonen i kommunene. Fylkesmannen i Oppland har også bidratt i opplæring av NAV ansatte i forhold til rus/psykisk helsefeltet 20 kommuner var representert (se på denne setningen?).

Fylkesmannen har startet en prosess med implementering av de nye retningslinjene på tvang på dette fagområdet. Det planlegges samlinger sammen med KoRus-Øst høsten 2016.

Fylkesmannen har deltatt på dialogsamling for implementering av «Sammen om mestring» alle regioner minus en er nå dekket, siste region skal ha samling i februar 2016. Samlingene følges opp i 2016.

Fylkesmannen har bidratt til implementering av «Bolig for velferd» og fortsetter arbeidet i samarbeid med Husbanken. Fylkesmannen har bidratt til å implementere alle nasjonale strategier på rus/psykisk helse området i 2015. Dette er tatt opp med kommunene i møter og på våre to store konferanser knyttet til temaet. Fylkesmannen deltar på KSU (klinisk samarbeidsutvalg) møter i Nord- og sør Gudbrandsdal og har bidratt til etablering av tilsvarende i Vest Oppland.

Fylkesmannen har bidratt til at kommunene i Oppland tar i bruk verktøyet Brukerplan. Kun fire kommuner har ikke kartlagt i 2015- to av dem kartla i 2014 og alle fire skal kartlegge i 2016.

Vi opprettholdt også i 2015 vårt fokus på at rusmisbrukere får den helsehjelpen de har krav på etter loven og ikke minst at det skrives vedtak på tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven. Dette ble fulgt opp med tilsyn i to kommuner i 2015, og begge tilsynene avdekket avvik.

Sosiale tjenester

Det ble våren/sommeren 2015 gjennomført egenrevisjonstilsyn i 9 kommuner i Oppland med tema sosiale tjenester; økonomisk stønad og opplysning, råd og veiledning til personer mellom 17 og 23 år. Etter utsendelse av materiale fra Helsetilsynet, holdt Fylkesmannen et forberedende heldagsmøte med kommunene. Her deltok enkelte kommunalsjefer, noen Nav-ledere og ellers ressurspersoner for de 9 kommunene/NAV-kontorene. Kommunen fikk deretter en arbeidsperiode på ca. 6 uker hvor de skulle gjennomføre egenrevisjonen i egen virksomhet. Etter at kommunene sendte inn materiale, holdt Fylkesmannen et heldags sluttmøte med kommunene hvor de fikk lagt frem sitt resultat for Fylkesmannen og hverandre. Fylkesmannen fikk gode tilbakemeldinger fra kommunene som deltok. Det ble avdekket avvik i 7 av 9 kommuner og disse ble fulgt opp av Fylkesmannen.

I tillegg gjennomførte Fylkesmannen systemrevisjoner i to kommuner (Søndre Land kommune og Jevnaker kommune) med tema økonomisk sosialhjelp til personer med forsørgelsesansvar for barn, og en systemrevisjon med samme tema som ved egenrevisjonene i Gran kommune (NAV Hadeland).

Det ble høsten 2015 gjennomført 6 dagssamlinger for veiledere/ledere i NAV-kontor med tema «Juridisk metode med henvisning til lov om sosiale tjenester i NAV §§ 18, 19 og 20 og tilhørende rundskriv». Det var 12-15 deltagere på hver samling. Fylkesmannen fikk god tilbakemelding på disse samlingene, og det vurderes en oppfølging med dypdykk i utvalgte bestemmelser i sosialtjenesteloven høsten 2016.

Fylkesmannen har en kontinuerlig kvalitetsvurdering av NAV-kontorenes vedtaks- og klagesaksbehandling. Vi har imøtekommet alle forespørsler fra NAV-kontor om veiledning etter sosialtjenesteloven.

Fylkesmannen har også i 2015 hatt spesielt fokus mot NAV kontor med få deltagere på KVP. Tilbud om å bistå med nødvendig opplæring for å øke antall deltakere, ble gitt til de aktuelle kontorene. Alle kontor har takket ja til tilbud fra Fylkesmannen om skreddersydd opplæring i henhold til sine behov.

Av andre kompetansehevende tiltak, har Fylkesmannen i samarbeid med NAV Oppland, arrangert en KVP fagdag med 52 deltagere. De fleste deltakerne var veiledere og ledere i NAV kontorene i Oppland. Temaet for dagen var «Innhold og kvalitet i KVP».

Det er fortsatt et lavere antall forventede deltakere på KVP i Oppland, men det er en liten økning fra 2014. Dette er positivt. Det er fortsatt god overgang til arbeid og utdanning etter avsluttet KVP.

Et fokus på aktiv bruk av NAVs Standard for arbeidsrettet brukeroppfølgning, med gode behovsvurderinger og arbeidsevnevurdering for å sikre inngang til programmet, er den røde tråden i all jobbing mot NAV kontorene i Oppland.

Fylkesmannen har i de senere årene brukt midler på fullmakter for å lønne medarbeidere som jobber med KVP-området. Dette har gitt resultater. Dersom midlene ble lagt inn i rammen til Fylkesmennene, ville det gjort det lettere å beholde kvalifiserte medarbeidere over tid.

Barnevernet

Barneverntjenesten i kommunene har fortsatt lav og delvis utilstrekkelig kapasitet, selv om den nasjonale satsingen på flere stillinger i barnevernet har hatt noe innvirkning. Flere kommuner sliter fortsatt med å rekruttere barnevernfaglig kompetanse. Mange kommuner har fortsatt fristoversittelser både for meldinger og undersøkelser. Dette går ut over rettssikkerheten til barna og må ses som en større utfordring i årene som kommer.

Fylkesmannen gjennomførte i 2011 en omfattende kartlegging og gjennomførte tilsyn som viser at helsepersonell i for liten grad er kjent med og følger meldeplikten til barnevernet ved mistanke om omsorgssvikt. Fylkesmannen ser at det er viktig å holde fokus på informasjonsplikten til barneverntjenesten, både for helsepersonell og andre offentlige ansatte.

Den kommunale barneverntjenesten rapporterer hvert halvår om situasjonen i barnevernet og sender hvert kvartal inn slutført kontrollskjema om saksbehandlingen. Dataene brukes aktivt og danner hovedgrunlaget for Fylkesmannens oppfølging av enkeltkommuner.

Det er gitt pålegg til to av institusjonene i 2015. Disse påleggene dreier seg om å sikre forsvarlig drift ved

institusjonene. Påleggene var fullt ut rettet innen utgangen av 2015. Der det var avdekket øvrig svikt/mangler ved driften, har vi fått tilbakemelding om at forholdene er rettet opp.

I løpet av 2015 har Oppland fått fire nye omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Det statlige omsorgssenteret har også fått en betydelig økning i antall beboere. Tre private omsorgssentre ble etablert i fjerde kvartal 2015 og har så langt ikke blitt ført tilsyn med. Det vil i 2016 bli krevende å sikre tilstrekkelig tilsyn av både omsorgssentre og barnevernsinstitusjoner, sett ut fra oppgavenes størrelse og de ressursmessige forutsetningene til å løse dem.

Fylkesmannen gjennomførte landsomfattende tilsyn i tre kommuner i 2015. Tema var kommunens arbeid med meldinger til barneverntjenesten og tilbakemelding til melder. Det ble gitt avvik til en kommune.

Det ble videre ført tilsyn med alle familievernkontorene i fylket, som er lokalisert i Lillehammer, Gjøvik og Otta. Tema var ressursituasjonen, lovpålagte oppgaver, taushetsplikt, barns rette til informasjon og å bli hørt, samt journalføring og føring av meklingsprotokoll. Det ble ikke gitt avvik eller merknader.

I tillegg førte Fylkesmannen tilsyn med kommunenes plikt til å sørge for et krisesentertilbud. Tilsynene ble gjennomført som systemrevisjon. Det ble ikke konstatert lovbrudd, men gitt en merknad.

Barnevernsområdet har fortsatt utfordringer i Oppland. Kommuner, omsorgssentre og institusjoner som har utfordringer prioriteres for oppfølging av Fylkesmannen i Oppland.

Resultater og effekter

Konklusjonen fra tilsyn i 2015 er at Fylkesmannen i Oppland finner god grunn til bekymring når det gjelder kommunenes egen evne til å avdekke og rette lovbruddene innen viktige tjenesteområder for befolkningen i Oppland.

Førerprosjektet i regi av Helsedirektoratet er blitt utsatt to ganger i 2015. Dette medfører utfordringer knyttet til disponering av ressurser hos Fylkesmannen. Førerprosjektet er et fagområde med et høyt antall saker, som har direkte betydning for enkeltpersoners rettigheter. Når oppstartdato flere ganger utsettes, medfører dette at andre oppgaver blir skadelidende. Vi håper at Helsedirektoratet gjennomfører prosjektet som forutsatt i 2016.

Det er en nedgang i klager etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen på 20 % fra året før. Årsaken til dette kan trolig tilskrives opplæringsvirksomhet av lokale NAV kontor i regi av Fylkesmannen.

Fylkesmannen har en kontinuerlig kvalitetsvurdering av NAV-kontorenes vedtaks- og klagesaksbehandling. Det sendes eget brev til NAV kontoret dersom bestemmelsene om saksbehandling ikke er overholdt i klagesakene.

Folkehelsefeltet er i sterk utvikling i Oppland, og skjer i tett samarbeid med fylkeskommunen. Vi ser en effekt av at Fylkesmannen følger dette arbeidet gjennom veiledning om krav i regelverket, tilsyn, ivaretagelse av nasjonale forventninger og forvaltning av statlige tilskudd.

Reduksjon i tjenestetilbudet knyttet til psykisk helse og rus i kommunene er bekymringsfullt. Rus-området har i de aller fleste kommuner gått ut av NAV og inn i psykisk helse. Når det gjelder tjenester for barn og unge ser vi at dette er et område innenfor det psykiske helsearbeidet som trenger et fortsatt fokus, slik at det ikke svekkes.

Oppland har i 2015 fått fire nye omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Det statlige omsorgssenteret har i tillegg fått en betydelig økning i kapasitet. Oppland har mottatt et stort antall enslige mindreårige asylsøkere under 15 år som kommer til landet, på et tidspunkt befant 25–30 % av disse seg i Oppland. Utfordringen knyttet til oppfølging av disse sentrene vil bli stor i 2016 med de begrensede ressursene som Fylkesmannen i Oppland besitter.

Sett i fra Fylkesmannens ståsted har kommunene i hovedsak håndtert asyltilstrømmingen høsten 2015 bra. Utfordringer knyttet til dette vil likevel kunne oppstå, for eksempel ved vedvarende opphold i sentra som ikke er beregnet for varig opphold.

2.4 Oppvekst, barnehager, opplæring og barnevern

Koordinere/samarbeide/følge med

Fylkesmannen i Oppland jobber på tvers av fagfeltene barnevern, helse, sosiale tjenester, barnehage og opplæring i forbindelse med implementering av barnekonvensjonen, oppfølging av meldeplikten til barnevernet fra skole, barnehage og helsestasjon. Fylkesmannen deltar i flere organer/arenaer som har som hensikt å vareta det tverrfaglige arbeidet og spre god praksis. Dette gjelder møter med Statped, ppt, NAV og skole- og

barnehageansvarlige i kommunene. Fylkesmannen, ved oppvekst- og utdanningsavdelingen, deltar i to utviklingsprosjekt i to kommuner for å sikre tverrfaglig arbeid med utgangspunkt i barnehage og skole.

I vedlegget er det under punkt 31.6 utførlig beskrevet hvordan Fylkesmannen i Oppland jobber for å styrke den tidlige innsatsen mot barn og unge i Oppland.

Fylkesmannen arbeider forebyggende når det gjelder et trygt fysisk oppvekstmiljø, universell utforming og mulighet for fysisk utfoldelse for barn og unge. Dette skjer bl.a. i et tverrfaglig planteam med representanter fra alle fagavdelinger og stab. Teamet behandler plansaker etter plan- og bygningsloven.

Regeletterlevelse

I tillegg til å behandle klagesaker har Fylkesmannen informert og veiledet om regelverket ved å besvare telefonhenvendelser og eposter fra offentlige og private skoler, privatpersoner, fylkeskommunen og kommuner. Vi har aktivt brukt hjemmesiden til å kommunisere presiseringer og nyheter om lov- og regelverk. Lov- og regelverk har vært tema i samlinger for kommunene (både skolefaglig og barnehagefaglig ansvarlig), skoler, pp-ledere, nyansatte i pp-tjenesten og eiere av ikke-kommunale barnehager. Fylkesmannen har også hatt egen regelverkssamling for ansatte i Stat.ped øst avdeling Gjøvik. De fleste samlingene er det Fylkesmannen selv som har tatt initiativ til, men noen kommuner, Stat.ped og skoler har også invitert Fylkesmannen til egne arrangement. Fylkesmannen har brukt erfaringer fra klagesaksbehandling, tilsyn og generelle henvendelser til å prioritere hvilke temaer vi har hatt fokus på i løpet av 2015.

Tema for veiledning har blant annet vært kravene til saksbehandling og enkeltvedtak etter forvaltningsloven og opplæringsloven. Opplæringsloven kapittel 9a, kapittel 5 og krav til opplæring i bedrift har vært viet ekstra oppmerksomhet i veiledningen.

På barnehageområdet har de nye reglene om foreldrebetaling og den nye forskriften om finansiering av private barnehager vært tema for vår veiledning og egne samlinger.

I 2015 har det også vært gjennomført veiledning direkte mot personalet ved to skoler etter forespørsler fra skoleeiere. Temaene for veiledningen har vært opplæringsloven kapittel 9a om arbeid med det psykososiale skolemiljøet. Dette har vi fått gode tilbakemeldinger på.

Oppvekst- og utdanningsavdelingen arrangerte sammen med Helse- og sosialavdelingen en fagdag for personale innen skole, barnehage og barnevern og for helsesøstrene om Barnekonvensjonen der professor Kirsten Sandberg var foredragsholder. Det har også vært gjennomført en regelverkssamling om særskilt språkopplæring for deltakere i Kompetanse for mangfold og andre interesserte.

Det er gjennomført 15 stedlige tilsyn etter opplæringsloven og barnehageloven. På opplæringsfeltet ble det ført tilsyn med sju grunnskoler fordelt på fem kommuner. I tillegg ble det ført tilsyn med Oppland fylkeskommune om fylkeskommunens ansvar for godkjenning, oppfølging og veiledning av lærebedrifter. Det ble avdekt lovbrudd og varslet pålegg i alle tilsynene bortsett fra tre. Mange av lovbruddene ble rettet opp før endelig rapport, og det er ikke gjort vedtak om pålegg på opplæringsområdet. I tilsynet med Oppland fylkeskommune er det for tidlig å si om det blir nødvendig å gjøre vedtak om pålegg idet bare foreløpig rapport er ferdig.

På barnehageområdet ble det gjennomført fire stedlige tilsyn. Det ble varslet pålegg i foreløpig tilsynsrapport i alle fire. I en av kommunene ble forholdene rettet i tiden mellom foreløpig- og endelig tilsynsrapport. Det er gjort vedtak om pålegg i to av kommunene på barnehageområdet.

Når det ellers gjelder innholdet og resultatet av tilsynene, viser vi til vedlegg til årsrapporten og til særreportering om dette til Utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannen har i 2015, som tidligere år, søkt å øke kompetansen på tilsyn og veiledning gjennom samarbeid med andre fylkesmenn, deltakelse i regelverksamlinger og gjennom å involvere hele avdelingen i prinsipielle diskusjoner om regelverk og viktige tema. Det har vært samlinger i 5-fylkesregionen med tema klager på kapittel 9a, likeverdig behandling av ikke-kommunale barnehager og kvalitet og regelverk på barnehageområdet. Vi har brukt prosjektet Regelverk i Praksis til å utvikle egen kompetanse og metode for veiledning innenfor sentrale områder. Fokuset på tverrfaglig samarbeid internt har blitt styrket.

Kompetanse og kvalitet på barnehageområdet og i grunnopplæringa

Fylkesmannen har i 2015 delt ut kompetansemidler til kommunene etter søknad. Hovedsatsningen for barnehagesektoren i Oppland er fortsatt "Barns trivsel - de voksnes ansvar", og alle våre aktiviteter henger sammen med denne satsningen. Etter seminaret for barnehagemyndigheten i 2013 ble alle kommunene enige om

to hovedsatsninger for god kvalitet; barns medvirkning og de voksnes relasjonskompetanse. Dette har kommunene fortsatt å prioritere i 2015. I denne satsningen har vi arrangert to kurs for barnehagemyndighet og pedagoger i barnehagen; "Barnehagen som lærende organisasjon" (Ringer i vann) og "Forebygging av mobbing i barnehagen" (Mai Brit Helgesen og Ditte Dalum Christoffersen). Begge kursene hadde stor deltakelse, og kursdagene skal følges opp i kommunene i etterkant.

Vi har også gjennomført en studietur for barnehagemyndigheten i Oppland til Reggio Emilia i Italia som har en spennende pedagogikk som passer godt sammen med vår satsning på "Barns trivsel", spesielt med tanke på barns medvirkning og pedagogisk dokumentasjon.

Fylkesmannen har tildelt midler til veiledning for nyutdanna barnehagelærere, til fagbrev for assistenter, og mange assister har fått tilbud om grunnskolering. Det er flere styrere i Oppland som går på Styrerutdanning, og studenter som tar videreutdanning i Barnehagepedagogikk. Vi arbeider aktivt med å få flere menn i barnehagene gjennom prosjektet "Lekeressurs i barnehagen". Det har så langt vært mulig å rekruttere ansatte til alle disse tiltakene, men det er usikkert hvordan dette vil gå i 2016. Kommunene/eierne har en anstrengt økonomi og vegrer seg for å sende mange ansatte på kurs uten å få dekt vikarutgifter.

Vi har gitt tilskudd til det andre kullet i "Ledelse av myndiggjorte medarbeidere og utvikling av personlige lederferdigheter" i regi av Fagakademiet for 30 styrere/pedagoger i tre kommuner. Dette er et studium som gir 7,5 studiepoeng, og som har fått veldig gode tilbakemeldinger. Fylkesmannen mener det er et viktig tiltak for å beholde gode pedagoger.

Glød-nettverket arbeider målrettet for rekruttering, spesielt av flere menn i barnehage. Likestillingsgruppa, som består av fire barnehagelærere, har utarbeidet en egen rekrutteringsstand og deltatt på yrkes- og utdanningsmesser i Oppland.

Vi er fortsatt bekymret for kommunemyndighetens kompetanse på barnehagefeltet. Kommunalsjefer har ofte ansvar for mange arbeidsområder, og når det ikke er stilt krav i loven om barnehagefaglig kompetanse, blir den ikke prioritert. Mange sier at de ikke har tid og kunnskap til å prioritere barnehage slik de skulle ønske. Dette er bekymringsfullt. Det gir også Fylkesmannen en ekstra utfordring i forhold til lov, regelverk og kompetansebygging.

Fylkesmannen har gjennomført oppdraget ihht. "Kompetanse for kvalitet". Midler til vikarutgifter og stipend for vårsemesteret 2015 ble fordelt til kommunene etter innsendt bekreftelse på studiedeltakelse ihht. retningslinjene gitt fra Utdanningsdirektoratet.

Også for studieåret 2015/2016 har det vært stor økning i antallet søknader til videreutdanning. Det er gjennomført omfattende informasjons- og motivasjonsarbeid gjennom ulike kanaler. Både gjennom Fylkesmannens hjemmesider og i direkte møte med kommunene. Det er i inneværende studieår to av fylkets 26 kommuner som ikke har lærere i videreutdanning innenfor "Kompetanse for kvalitet". Fylkesmannen gjennomførte i mars og november møter med skoleansvarlige i fylket der videreutdanning, ny strategi, «Lærerløftet» og nye kompetansekrav var tema. Fylkesmannen har innledet et samarbeid med representanter fra to av regionene i fylket og Høgskolen i Hedmark med sikte på å etablere regionale videreutdanningstilbud innenfor «Kompetanse for kvalitet».

For å bidra til koordinering og samarbeid om kompetanseutvikling har Fylkesmannen videreført arbeidet i strategisk gruppe for kompetanseutvikling, der KS, lærerorganisasjonene, høgskolene og representanter fra skoleeierne deltar. Dette koordineres med det regionale Gnist-samarbeidet.

Fylkesmannen har fulgt opp de mange nasjonale satsingene på opplæringsområdet. Dett gjelder «Kompetanse for kvalitet. Strategi for etter- og videreutdanning 2012-2015», «Lærerløftet inkl. stipendordning for lærere», «Læringsmiljøprosjektet- målrettet innsats mot mobbing», «Kompetanse for mangfold 2013-2017», «Strategi for etter- og videreutdanning av ansatte i ppt 2013-2018», «Ungdomstrinn i utvikling 2013-2017», «Veilederkorps», «Veiledning av nyutdannede barnehagelærere og lærere» og «Prosjekt Regelverk i praksis». Fylkesmannen har i tråd med oppdraget informert, rekruttert deltakere, tilrettelagt for erfaringsspredning, koordinert og deltatt i nettverk som bygger opp om disse prosjektene. Det er gjort en nærmere beskrivelse av dette i vedlegget under resultatområde 32.2.

Introduksjonsloven

Fylkesmannen behandlet i 2015 tre klagesaker etter introduksjonsloven. Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med kommunenes forvaltning av introduksjonsloven i en kommune. Tema for tilsynet har vært om introduksjonsprogrammet som tilbys er helårlig og på fulltid. Dette er tema for felles nasjonalt tilsyn (FNT) i 2013-2015. Det ble avledet lovbrudd. Endelig tilsynsrapport sendes ut i 2016.

Resultater og effekter

Det er god deltakelse på våre møter og samlinger der regelverk er tema. Vi møter et stort engasjement og interesse for lov og regelverk og tilbakemeldingene fra sektoren er gode. Vi får stadige henvendelser som gjelder veiledning på lov- og regelverk. Fylkesmannen har hatt kapasitet kompetanse til å kunne imøtekomme de fleste forespørsler som vi mottar, men det siste halve året har det pga sykdom vært krevende å få dette til. Veiledning på lov- og regelverk har vært et prioritert område og vi mener at effekten er god. Vi ser blant annet gjennom klagesaksbehandlingen og tilsynene at kvaliteten på saksbehandlingen blir bedre. Fokuset på å følge lovverket er styrket og terskelen for å ta kontakt med Fylkesmannen for å be om veiledning på lov- og regelverk er lav.

Det er Fylkesmannens vurdering at skoleeier og barnehagemyndighet retter lovbrudd som avdekkes gjennom tilsyn. Det er vårt inntrykk at de bruker erfaringene og tilbakemeldingene fra tilsyn i sitt eget arbeid med sikring av regeletterlevelse og kvalitetsutvikling overfor skoler og barnehager. Kombinasjonen av veiledning i forkant av tilsynene og tilsynene ser ut for å være særlig effektivt.

Fylkesmannen er veldig fornøyd med samarbeidet med kommunene om hovedsatsning på "Barns trivsel". Tilbakemeldingen fra kommunene er god, satsningen gjør kompetansehevingen mer forutsigbar og hjelper kommunene å holde fast kurs. De er godt fornøyd med at alle tiltakene fra Fylkesmannen støtter opp om satsningen og styrker barnehagene i arbeidet. Vi har lagt vekt på å holde oss og kommunene oppdatert på ny forskning og kunnskap på barnehagefeltet for å gi barnehagemyndigheten inspirasjon i arbeidet med egne barnehager. Studieturen var også med på å bygge relasjoner kommunene i mellom, noe som gjør det lettere og ufarlig å ta kontakt med andre for å få hjelp og gode råd. Fylkesmannen mener at vi gjennom felles satsning og felles opplevelser har fått et godt og lærende nettverk sammen med kommunene, bygd på erfaringsdeling og tillit.

Samarbeidet med kommunene om rekrutteringstiltakene er også godt. Både veiledning av nytilsatte, Lekeressursprosjektet og lederutdanning er langsiktige tiltak som vi forhåpentligvis ser virkning av på lengre sikt. Vi har fått 1 875,000 kroner fra Regionalt Forskningsråd til forskning på "Lekeressurs - en rekrutterings- og kompetansestrategi i barnehagesektoren". Prosjektet har som mål å videreutvikle metoder som styrker rekrutterings- og kompetansestrategier i barnehagen, og som kan ha overføringsverdi til andre sektorer. Dette prosjektet har spredd seg til hele landet, så resultatet bør være av interesse for mange fylker.

2.5 Planlegging, byutvikling og geodata

Fylkesmannen arbeider for å oppnå en tidlig, tydelig og samordnet plandialog i fylket. Formidling av nasjonal politikk og lovveiledning gjennomføres i samarbeid med øvrige regionale myndigheter. Viktige tiltak i 2015 var revisjon av nettstedet PlanOppland, endring av rutineene for Regionalt planforum og omlegging av planarbeidet internt, med tanke på effektivisering og forenkling. Forventninger til kommunal planlegging i Oppland ble utarbeidet. De er basert på de Nasjonale forventningene og tydeliggjør hvilke politikkområder som skal ivaretas i planleggingen og hva slags samhandling som er nødvendig for å oppnå dette. Alle Fylkesmannens ansvarsområder på planområdet er utdypet her, og forventningene brukes aktivt i løpende saksbehandling.

Forsøket med samordning av statlige innsigelser til kommunale planer ble iverksatt 1. oktober. Tidlig dialog for høring vektlegges som en del av forsøket, og fylkeskommunen samarbeider med regionale statlige myndigheter om denne delen av forsøket. Formålet er å kunne se samlet på større eller konfliktfylte saker sammen med kommunen og å luke ut «unødvendige innsigelser» før høring. Før årsskiftet behandlet Fylkesmannen seks plansaker med innsigelser fra Fylkesmannen og NVE, ingen av disse utløste behov for samordning eller avskjæring.

I 2015 arrangerte vi et stort todagers Plan- og framtidswerksted sammen med fylkeskommunen og KS, og plansamlingen Effektive og gode planprosesser i Oppland. Samlingen fungerte også som en forberedelse til samordningsforsøket, i tillegg til oppstartskonferanse og utstrakt samarbeid med berørte statlige myndigheter. Regionalt planforum har vært aktivt brukt, også temamøter med aktuell veiledning av interesse for flere kommuner.

Fylkesmannen medvirker ellers i pågående regionale planarbeider for attraktive byer og tettsteder i Oppland (inkludert varehandel), villrein i Dovrefjellområdet og Ottadalen samt regional plan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag. Videre er vi med i arbeidsgrupper for flere ATP-prosjekter. Oppfølging av regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap, folkehelse, klima og energi samt fylkeskommunens jordvernstrategi står også sentralt.

Fylkesmannen deltar i regionalt planstrategiforum og gir med utgangspunkt i våre kommunebilder og Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, innspill til utfordringsvurderinger, aktuelle satsinger og

planoppgaver her. Vi oppfordrer også til innspill fra øvrig regional stat.

I 2015 uttalte Fylkesmannen seg til 403 plansaker, fordelt på 47 kommune(del)plan-, 344 reguleringsplan- og 12 andre plansaker (inkludert to innspill til kommunale planstrategier). I 30 av planuttalelsene ble det fremmet en eller flere innsigelser. Det ble verken gjennomført meklingsmøter, oversendt saker til departementet eller gjennomført innsigelsesbefaringer, og vi mottok ingen innsigelsesavgjørelser fra departementet. Fylkesmannen mottok 280 søknader om dispensasjon fra kommune- og reguleringsplaner på høring og klaget ikke på noen vedtak.

Viktige tema for arealplanleggingen i fylket har vært samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og fortetting med kvalitet. Dette involverer alle Fylkesmannens fagområder fra ivaretagelse av blågrønn struktur og samfunnssikkerhet med overvannshåndtering, til effektiv arealutnyttning for å sikre gode bomiljøer og unngå nedbygging av verdifulle arealer. I tillegg har det vært lagt ned mye arbeid i å ivareta Fylkesmannens fagområder i større vegprosjekter i fylket. Det har også vært utfordrende å tolke og konkretisere regional plan for Rondane inn i kommuneplanrevisjonene.

Som følge av økt fokus på samfunnssikkerhet i planleggingen generelt, og fortetting med kvalitet spesielt, har innsigelsestemaene endret seg noe. Mange av innsigelsene på miljøområdet er knyttet til mangelfull håndtering av støy, mens andelen innsigelser knyttet til samfunnssikkerhet er stabil men skyldes oftere mangler ved overvannshåndtering. På grunn av stor andel arealdeler har antall innsigelser av hensyn til vassdrag/strandsone og naturmangfold økt. Andelen innsigelser knyttet til jordvern, barn og unge, folkehelse/universell utforming er omtrent som før.

Resultater og effekter

Et av målene med tydelig politikkformidling, tidlig plandialog og veiledning i plan- og bygningsloven er at nasjonale hensyn skal ivaretas i kommunale planer uten bruk av innsigelse. Etter at ny plandel ble iverksatt og de første nasjonale føringene kom, har Fylkesmannen og øvrige regionale planaktører drevet en svært aktiv formidling og veiledning. Av planstatistikken for perioden 2009 -2015 går det fram at antall kommunale høringssaker er stabilt høyt, mens antall innsigelser har gått ned fra opp mot 40 til 24 i 2013 og 2014. I 2015 er antall innsigelser oppe i 30, noe som først og fremst kan forklares med at det pågår mange arealdelrevisjoner i fylket nå. Dette er komplekse saker der det er vanskelig å fange opp alle detaljer gjennom tidlig dialog. At det ikke har vært gjennomført mekling i 2015 tyder på at de reelle arealbrukskonfliktene fortsatt ligger på et lavt nivå.

2.6 Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, klima og miljø

Landbruk

Kontrollaktivitet og tilskuddsforvaltning

Fylkesmannen i Oppland prioriterer kontroll og veiledning av kommunene høyt, og gjennomførte forvaltningskontroller i ni av fylkets 26 kommuner i 2015. I tillegg er det gjennomført kurs og samlinger for kommunene om de ulike tilskuddsordningene. Fylkesmannen har også gjennomført og fulgt opp flere foretakskontroller. I forbindelse med oppfølging av funn i de ulike kontrollene og arbeidet med produksjonsregulering, ser Fylkesmannen flere konkrete problemstillinger knyttet til forvaltning av lovverket.

Regional matkultur og mat- og helseområdet

Fylkesmannen er en aktiv medspiller på mange områder for utvikling av regional matkultur i fylket. Blant annet er det i Valdres en større satsing innen lokalmat som omfatter markedsføring og profilering, mobilisering, kompetanseutvikling. Fylkesmannen har prosjektlederfunksjon for en forstudie finansiert av Innovasjon Norge for å utrede samarbeid om salg og distribusjon av lokalmat fra Valdres. Det er gjennomført en mobiliseringskampanje for økt produksjon og omsetning av lokalmat sammen med Landbrukets Fagråd Hadeland. Flere produsenter har videreutviklet sin lokalmatproduksjon, det har vært en økning i BU-søknader til kommunene innenfor tilleggsnæringer og omsetningen lokalt på Hadeland har økt. Den årlige Mataukfestivalen på Lillehammer har et sterkt innslag av lokalmat og deltakelse fra lokale matprodusenter.

Fylkesmannen gjennomførte konkurransen »Gylne Måltidsøyeblikk» i Oppland. Her var det til sammen 11 institusjoner som deltok, og vinneren fra Oppland ble Skjåkheimen.

Inn på tunet

Fylkesmannen har fulgt opp «Handlingsplan for Inn på tunet i Oppland 2015 – 2017». Målsettingen i handlingsplanen er bl.a. å få flere tilbydere til å slutte seg til Matmerks godkjenningsordning. Ved utgangen av

2015 hadde ordningen 24 tilbydere tilsluttet i Oppland. Målet er at 50 tilbydere skal være tilsluttet innen 2017.

Økt bruk av trevirke

Hedmark og Oppland har en felles strategi for skog- og tresektoren 2013-2016. Gjennom denne strategien har Fylkesmannen gitt innspill til bioøkonomistrategi for Innlandet som nå er politisk forankret i begge fylker. 10 kommuner i Hedmark og Oppland har deltatt på workshops i dette programmet. Fylkesmannen støtter «Tredriver'n» i Oppland med BU-midler. Fylkesmannen deltar også i arbeidsgruppen for økt bruk av tre i Lillehammer-regionen.

Fylkesmannen har i løpet av 2015 utarbeidet en brosjyre for å promotere bruk av tre til byggeformål. Brosjyren vil på nyåret bli distribuert til areal- og eiendomsplanleggere, rådmenn og ordførere i Oppland.

Bærekraftig skogbruk

Det er stor aktivitet på skogbruksplanlegging med miljøregistrering i Oppland. I perioden 2000-2012 har alle kommunene i Oppland gjennomført miljøregistreringer. Ved nye kommunevise skogbruksplanprosjekter revideres nå miljøregistreringene som ble utført 10-12 år tidligere på grunnlag av ny erfaring og kunnskap.

Gjennom å yte tilskudd til hogst på vanskelig tilgjengelige arealer har Fylkesmannen fremmet høy ressursutnyttelse. Fylkesmannen påser dessuten at kommunenes kontroll av foryngelsesplikten med ny skog i vekst fungerer. Fylkesmannen har samordnet og stimulert med tilskudd til skogbruksplanlegging med forslag til bestandsvise behandlingstiltak, noe som erfaringsmessig gir økt og riktig skog- og tømmerproduksjon.

Reindrift

Jf. Endring i reindrifftsforvaltningen fra 1.1.2014, har Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har ansvaret for reindriften i Oppland. For å løse oppgaver innen areal- og ressursforvaltning har fylkesmennene i Sør-Trøndelag og Oppland inngått avtale om saksgang og bruk av kompetanse.

I Oppland er det fire tamreinlag med til sammen ca. 11 000 dyr. Fylkesmannen har i 2015 arrangert et dialogmøte med alle tamreinlagene, hvor aktuelle tema ble tatt opp. Det tas sikte på et tilsvarende møte årlig. Fylkesmannen har også vært bidragsyter ved fornyelse av beiteavtale for et av tamreinlagene.

Resultater og effekter

Prioriterte oppgaver på landbruksområdet er fulgt opp overfor kommunene i 2015. Dette gjelder både kurs og samling innen landbrukslovverk, tilskuddsordninger, kontroller, mat og helse, samt noen landbruksrelaterte utviklingsoppgaver. Fylkesmannen har god kommunikasjon med kommunene på landbruksområdet, men veiledningskapasiteten hos landbruksavdelingen er en utfordring. Endringer i lovverk og innføring av nye datasystemer medfører økte forventinger hos kommunene som kan være krevende å innfri. Generelt oppleves det stor variasjon mellom kommunene når det gjelder kunnskap og kompetanse innenfor sektoren, og spesielt hva gjelder klagesaksbehandling. Det er behov for stor grad av veiledning til kommunene, og i større grad mer behovsrettete fagsamlinger og kurs.

Oppland er Norges nest største skogfylke og fylkesmannen bidrar så langt som mulig til kontakt med kommuner, skogeiere og skogeierandelslag. Det er et «generasjonsskifte» blant skogbrukssjefer i fylket, noe som er utfordrende for fylkesmannen da dette genererer økt etterspørsel etter veiledning.

Gardbrukernes kompetanse innen agronomi er avgjørende for økning i matproduksjonen, og Fylkesmannen har også i 2015 deltatt aktivt i arbeidet med å øke rekrutteringen og utdanningen i landbruket. Den såkalte Voksenagronomen har stor søking; hele 134 voksne har deltatt eller deltar i opplæringen siden den ble satt i gang i 2012 og 53 personer sto på venteliste ved utgangen av 2015.

Fylkesmannens fokus på næringsutvikling har gitt gode resultater som f.eks. mobiliseringsprogram med utgangspunkt i «Garden som ressurs», en satsing på å utvikle gards- og stølsturismen i Valdres og mobiliseringskampanje for økt produksjon og omsetning av lokalmat. Flere produsenter har videreutviklet sin lokalmatproduksjon, det har vært en økning i BU-søknader til kommunen innenfor tilleggsnæringer.

Miljøvern

Rovvilt

Fylkesmannen i Oppland er sekretariat for rovviltnemnda i region 3. Oppfølging av rovviltforliket fra 2011

prioriteres høyt. Vi har god informasjon om rovvilt i beitesesongen, både med arlig utsendelse av informasjonsbrosjyrer og utviklet et godt system for SMS-varsling. Fylkesmannen har rask saksbehandling av søknader om skadefelling av rovvilt og søknader om andre akutte forebyggende tiltak. Fylkesmannen bidrar inn i arbeidet med å heve kompetansen i skadefellingsforsøk i kommunene.

Bestandsmålene for jerv (4 årlige ynglinger) og gaupe (5 årlige ynglinger) ble begge nådd i 2015 med henholdsvis 10 og 7 ynglinger. Kvotejakt på gaupe fungerer bra som bestandsregulerende virkemiddel, men lisensfelling på jerv fungerer betydelig dårligere. Prosjektet «effektivisering av lisensfelling på jerv» er derfor videreført med økt satsing i 2015/16. Målsettingen er at lisensfelling skal bli så effektiv at en ikke er avhengige av ekstraordinære uttak for å ligge på bestandsmålet på 4 årlige ynglinger.

Det var nedgang i rovvilterstatningene i Oppland for 2015 sammenlignet med 2014. 297 søkere (mot 327 i 2014) fikk sine søknader behandlet med en total erstatningsutmåling på ca. 8 mill. kroner. Tilsvarende tall for 2014 var 9,9 mill. kr. Det ble søkt om erstatning for ca. 5 950 dyr tapt på beite i 2015 mot over 6 100 dyr i 2014. Fylkesmannen har i år gitt erstatning for ca 3300 sau og lam som tapt til fredet rovvilt. I 2014 ble det gitt erstatning for om lag 5 000 sau og lam. Nedgang i tapstallene må sees i sammenheng med de ekstraordinære uttak som blir utført på jerv, tidligere uttak av rovvilt i beitesesongen, da særlig ulv i 2015, at tilsyn med sau er blir mer effektivisert, samt at det er sanket jevnt over tidligere.

Det er kommunene Dovre og Østre Toten som har hatt den største nedgangen i tap til rovvilt i 2015. I Ringebu har tapene gått opp og det skyldes jerv. Generelt er det nedgang i tap til jerv, bjørn og gaupe, og noe økning av tap til ulv og kongeørn. Tapsmønsteret varierer fra år til år. Det gjennomsnittlige tapet for hele fylket er 4,31 % mot 4,66 % i 2014 (alle tall er fra Organisert beitebruk).

Miljøhensyn i planlegging og kommunal saksbehandling

Fylkesmannen veileder regionale og kommunale planmyndigheter og ivaretar viktige miljøhensyn gjennom dette arbeidet. Hensyn til støy, klima, vannkvalitet, naturmangfold, friluftsliv, mm, vektlegges også gjennom planuttalelser, dialog og møter med kommuner. Ved behandling og uttalelse til kommunens overordna planer etter plan- og bygningsloven, har Fylkesmannen fokus på formidling av Nasjonale forventninger.

Naturmangfold og kompetansebygging

Det er benyttet mye ressurser på kvalitetssikring av data for innlegging i Naturbase og til opprydding i eksisterende datasett. Det er også lagt ned betydelig arbeid i å tilrettelegge datasett for saksbehandlere i kommunene, skogeierselskaper og andre som har behov for tilgang til miljødata på en slik måte at dataene enkelte kan hentes inn i kommunene egne innsynsløsninger. Det ble gjennomført fire regionale dagskurs i naturmangfold høsten 2015, bl.a. med fokus på bruk av kunnskapsgrunnlaget og vurderinger iht. naturmangfoldloven §§8-12, samt praktiske problemstillinger i kommunenes daglige saksbehandling. I tillegg var kursene ment som en veiledning innenfor innsamling og bruk av miljødata.

Hensikten med dette er å bedre grunnlaget for å ivareta naturmangfoldhensyn i forvaltningen med et oppdatert og tilgjengelig kunnskapsgrunnlag. Bedre kontakt mellom saksbehandlere og bedre kompetanse i kommunene er viktig for å kunne ivareta miljøhensyn.

Klimagassutslipp og tilpasning til klimaendringer

Klima er ett av fokusområdene i Fylkesmannen i Oppland sin strategi for 2014-2016. Fylkesmannen følger opp sitt klimaansvar gjennom formidling av statlige føringer på egne nettsider, innspill til kommunenes klima- og energiplaner, og veiledning i løpende plansaksbehandling. Sammen med Oppland fylkeskommune og Statens vegvesen Region øst, har vi gjennomført et felles klimaprojekt, "Klimaspleis". Prosjektet har i 2015 bidratt til gjennomføring av flere konkrete tiltak for å redusere klimagassutslipp: Fagdager om riktig spredning av kunstgjødsel, el-sykler i kommunal hjemmetjeneste, etablering av ladepunkter for elbiler på Dombås, økt bruk av sykkel i stedet for bil vinterstid, m.m. Embetet hadde i 2015 om lag en halv stilling til dette arbeidet. Arbeidet med klimatilpasning er også sentralt i vårt planarbeid.

Helhetlig vannforvaltning

Fylkesmannen har deltatt aktivt i arbeidet i de to store vannregionene i fylket, Vannregion Glomma og Vannregion Vestviken. Det har vært mer samarbeid med vannregionene i 2015 enn hva som har vært tilfelle de siste årene. Fylkesmannen og fylkeskommunen har hatt et tett samarbeid om arbeidet i vannområdene. I 2015 har arbeid med å koordinere, planlegge og gjennomføre overvåking vært sentralt. Overvåking og problemkartlegging er gjennomført innenfor de tilgjengelige økonomiske rammer. Overvåkingsaktiviteten foregår i nært samarbeid med vannområdene. Det er gjort en betydelig innsats gjennom 2015 for å kvalitetssikre innholdet i databasen

vannmiljø.

Den største utfordringen innen vassdragsforvaltningen i fylket er knyttet til Gudbrandsdalslågen med Otta og Mjøsa. Dette utgjør et stort sammenhengende vassdragsområde, og er det vassdraget som representerer de største miljøverdiene i fylket. Vassdraget er under stadig inngrepspress, noe som truer med å fragmentere og forringe vassdragets helhetsverdi. Særlig utfordrende nå er planer om flere store elvekraftverk i hovedvassdraget og etablering av ny E 6 gjennom Gudbrandsdalen.

Vannkraftkonsesjoner følges opp med løpende justering av pålegg om avbøtende tiltak og krav om undersøkelser/overvåking. Det er imidlertid flere regulerte vassdrag med høyt prioriterte naturverdier som er påvirket, hvor det er mangler eller er utilstrekkelige vilkår. Prioritering av konsesjoner som bør inn til vilkårsrevisjon/omgjøring/konsesjonsbehandling har vært sentralt for vårt arbeide med innspill til forvaltningsplanene.

Skogvern

Under ordningen med frivillig vern av skog ble det i 2015 gjennomført verneprosesser med oppstartmelding, høring og tilråding til sentrale myndigheter for to områder. Det ble vedtatt vern av seks naturreservater i fylket hvorav ett vedtak gjaldt utvidelse og omgjøring av et eksisterende verneområde. Vernet i 2015 hadde et nytt verneomfang på ca. 22,5 km² hvorav ca. 13,6 km² er produktiv skog. Det er igangsatt prosesser for frivillig vern av ytterligere ca. 20 områder, hvorav to dreier seg om oppfølging av handlingsplan for soppen storporret flammekjuka. Vern av skog på Statskog sin grunn (fem områder i fylket) er fortsatt ikke startet opp i påvente av sentrale avklaringer.

Arbeidet med skogvern har sikret viktige økosystemer og betydelige naturverdier og biologisk mangfold av naturtyper og arter. Dette er til dels naturtyper og arter som Oppland har et særlig ansvar for å ta vare på. Arbeidet bidrar vesentlig til å sikre et representativt utvalg av både det sjeldne, truede og representative arter og naturtyper i norsk skognatur.

Forvaltningsmodellen, nasjonalparker

Fylkesmannen prioriterer arbeidet med å følge opp den nye forvaltningsmodellen for nasjonalparker høyt, både når det gjelder klassisk naturforvaltning og innen bruk/vern. Fylkesmannen i Oppland har videreført satsingen der en medarbeider har en vesentlig stillingsandel for å bl.a. følge opp dette arbeidet, særlig ift. faglig kontakt, oppfølging og veiledning av forvalterne/styrene. Fylkesmannen har gjennomført to samlinger for nasjonalparkforvalterne med sikte på kompetanseheving, i tillegg til løpende dialog gjennom veiledning i enkeltsaker.

Fylkesmannen er av den oppfatning at vårt samarbeid med forvalterne om ovennevnte kompetansedeling, og samlinger med styrene, bidrar til kompetansebygging. For målsettingene innen verneområdeforvaltningen er det viktig med slik kompetansedeling både innen det naturfaglige og juridiske, samt besøksforvaltning og verdiskaping.

Tidligere Hjerkinnskytefelt

Fylkesmannen har fulgt opp tilbakeføringsplanen for Hjerkinnskytefelt gjennom deltakelse på møter og befaringer også i 2015. Vi har fortsatt tett og god dialog med Forsvarsbygg. I 2014 overtok Fylkesmannen ansvaret for den sivile ferdselen på Snøheimvegen og øvrige veger i skytefeltet. Ansvarsfordelingen er ytterligere tydeliggjort i 2015 og Forsvarsbygg viser nå alle henvendelser som kommer til dem om sivil ferdsel videre til oss. Vi har også god kontakt med Villreinsenteret, som har ansvaret for drift av skyttelbussen for perioden 2014 – 2017.

Arbeidet med verneplanprosessen har i 2015 i hovedsak bestått i å utarbeide grunnlaget for konsekvensvurderinger av et framtidig vern etter naturmangfoldloven, herunder to alternative verneforslag. Det ble gjennomført to møter med referansegruppa våren 2015. Vi inviterte videre til et åpent arrangement på Hjerkinnskytefeltet om naturrestaureringsarbeidet, verneverdier og verneplanprosess i august, med mellom 30 og 40 deltakere. Vi har også fått informere om de sivile planprosessene i det årlige nyhetsbrevet fra Forsvarsbygg som går til innbyggere i Lesja, Dovre og Follidal. Det har vært nødvendig å legge opp til bred og inkluderende verneplanprosess, noe som tar ekstra tid, men som det er viktig å videreføre gjennom siste fase for å forankre et framtidig vern godt lokalt.

Fremmede organismer

Generelt prioriterer vi å bruke både menneske- og naturmiljøressurser til fremmede arter og i uttil

Generelt prioriterer vi å bruke både person- og økonomiske ressurser til fremmede arter i og innen verneområdene. Ressursbruken deles mellom midlene til fremmede arter generelt, og midler gjennom bestillingsdialogen. Spesielt kjempespringfrø har de siste, fuktige somrene spredt seg langs vegkanter og jorder, og vi ser ingen mulighet å bli kvitt arten helt i fylket. Vi ser at problemet er økende, og den økonomiske rammen ble kuttet kraftig i 2015.

Grunnforurensning

Vi har gitt pålegg om å utarbeide tiltaksplaner til grunneiere på området etter tidligere Toten Cellulose i Hunndalen, Gjøvik kommune. Ikke alle har levert tiltaksplaner, og påleggene følges opp videre i 2016. Det har vært noen henvendelser fra kommunene knyttet til oppfølging av kapittel 2 i forurensningsforskriften, hvor vi har veiledet. Henvisning til Miljøkommune.no er nyttig.

Avfall og gjenvinning

Fylkesmannen gjennomførte fem kontroller ved biloppsamlingsplasser i 2015, der fire ble utført i forbindelse med landsdekkende kontrollaksjon rettet mot biloppsamlingsbransjen. Fylkesmannen har løpende kontakt mot avfallsbransjen i fylket, med råd og veiledning opp mot avfallsregelverket. Løpende behandling av søknader om nye tillatelser og endring av eksisterende tillatelser på avfallsområdet. I tillegg besvares henvendelser fra kommuner og fra innbyggere vedrørende avfalls- og forurensningsrelaterte spørsmål.

Avløp

Under avløpsaksjonen gjennomførte vi tilsyn ved seks avløpsanlegg. Det gjenstår fortsatt noen anlegg som ikke tilfredsstillt kravene om akkreditert prøvetaking, men alle anleggene følger rutiner som om de var akkreditert. Av 29 anlegg må 4 anlegg bygges noe om for å kunne ta ut representativ innløpsprøve.

Landbasert industri og akvakultur

Det er løpende arbeid med nye søknader og oppdatering av gamle tillatelser. I 2015 er det gitt tillatelse til asfaltverk, pukkverk, 2 brannøvingsanlegg, anlegg for lagring av farlig avfall ifm. tankrensing, et anlegg for metallavfall, EE-avfall og bildemontering, og flytting av en miljøstasjon. Det kommer også nye søknader som gjelder utslipp i forbindelse med tunnelbygging ved veganlegg.

Tilsyn

Vi har deltatt i landsomfattende kontrollaksjoner der vi har kontrollert 6 avløpsanlegg, 7 vaskerier/reenserier, 4 bildemonteringsanlegg og 4 mineralavfallsanlegg. I tillegg har det vært inspeksjon ved miljøstasjon, asfaltverk, avfallsanlegg, kalkverk/pukkverk og et nedlagt pelsdyrføranlegg. I tillegg er elektroniske egenrapporter for deponi og industri behandlet innen fristen.

Resultater og effekter

Nasjonale mål på miljøområdet blir stadig utfordret gjennom enkeltsaker. Vår oppfatning er at vi gjennom veiledning, uttalelser og vedtak begrenser miljøkonsekvensene av planlagte tiltak vesentlig

Vi opplever stor variasjon mellom kommunene når det gjelder kompetanse og kapasitet på miljøområdet. Det er i hovedsak stor oppslutning om fagsamlinger vi arrangerer for kommunene, men vi opplever en klar tendens til at det er de kommunene som har svakest kompetanse og kapasitet på området som i minst grad selv søker veiledning. Vi ser derfor et behov for i større grad å differensiere vår veiledning og politikkformidlingen til kommunen ut fra kommunenes ståsted.

Tilsynsvirksomheten avdekker et relativt stort antall små og store avvik, som i stor grad lukkes etter tilsynet. Tilsynsvirksomheten bidrar på den måten positivt til økt overholdelse av bestemmelser i lov, forskrift og tillatelser.

2.7 Samfunnsikkerhet og beredskap

Hendelser i 2015

Flom i Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag er en hendelse vi er forberedt på hvert år. Også i 2015 innførte Fylkesmannen gul beredskap mellom 15. mai og 15. juni for å være føre var. Våre samarbeidende etater har tilsvarende ordninger. Heldigvis uteble flommen dette året.

I september kom varsler om store nedbørmengder på oransje nivå sør i fylket. Alle varsler ble rutinemessig

videresendt til kommunene og fylkesberedskapsrådet. Det ble ikke større skader av dette nedbøret.

Resten av året ble preget av stor ankomst av flyktninger. I Oppland ble det tidlig erkjent at dette var en beredskapshendelse. Samordning ble startet i september. Det var innledningsvis svært vanskelig å få oversikt over situasjonen. Dette bedret seg etter hvert. Fylkesmannen har arrangert jevnlig telefonmøter med kommunene, fylkesberedskapsrådet og deltatt på koordineringsmøtene med DSB. Medio desember gikk hendelsen fra å i hovedsak være beredskapsorientert til å bli integreringsorientert.

Regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap – FylkesROS

Det er i samarbeid med Oppland fylkeskommune utarbeidet Regionplan for samfunnssikkerhet og beredskap 2014–2017. Denne fungerer også som risiko og

sårbarhetsanalyse (ROS), og danner grunnlaget for oversikt over risiko og sårbarhet i fylket. Regionplanen er vedtatt i fylkestinget. I tillegg får Fylkesmannen oversendt ROS fra kommunene og statlige etater. Sammen med tilsyn, øvelser og møter med kommunene og etatene i fylket, danner dette til sammen en helhetlig oversikt over risiko og sårbarhet. I arbeidet med FylkesROS har vi knyttet til oss kompetanse- og forskningsmiljøer som NorSIS, Høgskolen i Gjøvik, Telenor og Cyberforsvaret.

Samfunnssikkerhet i plan og klimatilpassing

Innen samfunnssikkerhet og beredskap ble det gitt innsigelse til 12 av planene som ble gjennomgått. Ingen gikk til mekling.

Klimatilpassing poengteres i alle møter og seminarer, og Fylkesmannen har anbefalt at klimautfordringer innarbeides i risiko- og sårbarhetsanalyser både kommunalt og statlig. Fylkesmannen har et særlig blikk på klimatilpassing og overvannshåndtering når kommunale planer gjennomgås. Det er vår mening at plan- og bygningsloven er det viktigste verktøyet for å hindre klimarelaterte skader i fremtiden.

Regionplan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag er underveis. Oppland fylkeskommune er eier av planen, men alle kommunene og øvrige etater med beredskapsansvar er involvert. Planen skal være ferdig i 2017, og skal da gi svar på hvilke tiltak som best vil forebygge flomskader.

Tilsyn og øvelser

I løpet av 2015 ble det gjennomført fire tilsyn med kommuner innen samfunnssikkerhet og beredskap. Alle kommuner i Oppland har overordnede ROS-analyser og beredskapsplaner. Noen kommuner har ROS som er eldre enn fire år.

Vi får tilbakemeldinger på at kommunene lærer av tilsynene, og at fokuset på samfunnssikkerhet øker som et resultat av tilsynsaktiviteten.

Det ble i løpet av perioden avholdt tre kommunale beredskapsøvelser.

Fylkesmannen påser at scenarier som velges for kommunale øvelser også har et helseperspektiv for å øve kommunens beredskapsplaner innen helse. På øvelsene i 2015 har EPS vært et gjennomgående tema, og vi har på øvelsene samarbeidet med RVTS Øst når det gjelder utvikling av kommunale kriseteam (POSOM).

Det ble gjennomført en skrivebordsøvelse i fylkesberedskapsrådet høsten 2015 der tema var angrep på asylmottak med påfølgende evakuering.

Ungdoms-OL ble arrangert på Lillehammer i perioden 12.02.2016 tom 21.02.2016. I desember 2015 arrangerte Fylkesmannen en skrivebordsøvelse med ledelsen i Ungdoms-OL med støtte fra Oppland sivilforsvarsdistrikt (OSFD). Øvelsen ble fulgt opp med en gjennomgang i stabsmetodikk fra OSFD og en spilløvelse i januar 2016.

Oppfølging og dialog

Fylkesmannen startet i 2010 prosessen med å innføre nytt krisestøtteverktøy (CIM) i kommunene og hos Fylkesmannen. Dette arbeidet ble videreført i 2015. Fortsatt gjenstår en del arbeid med å beherske CIM. Det er også arrangert to møter med de beredskapsansvarlige i kommunene. Samordnings- og beredskapsstaben har

også deltatt på flere planleggingsmøter for planlegging av øvelser, utvikling av ROS og arealplaner.

Resultater og effekter

Måloppnåelsen er god, men det er gjennomført for få tilsyn i fireårsperioden. Dette skyldes at øvelser er prioritert foran tilsyn med tilgjengelige ressurser.

Vi ser at vårt fokus på samfunnssikkerhet i plan gir gevinst. Gjennom plandialogen og innsigelsesinstituttet er vi i stand til å påpeke svakheter med planer, slik at ikke eventuelle konsekvenser av naturbaserte hendelser blir større enn nødvendig. Flom og ras er årlige hendelser i Oppland, og det er avgjørende hvor og hvordan det bygges.

Fylkesmannens merknader og innsigelser innen beredskap blir uten unntak fulgt opp av kommunene, og det er liten konflikt om krav til samfunnssikkerhet i planleggingen. Fylkesmannens innsigelser innen samfunnssikkerhet er i hovedsak mangler ift lovkrav.

Vi har fått tilbakemelding på at øvelser gir høy effekt. Etter flommene i 2011 og 2013 ble Fylkesmannens øvelser trukket fram spesielt som positive, og at de hadde hjulpet kommunene til å bli gode i krisehåndtering og til å håndtere hendelsen. Vi observerer også at kommunenes kompetanse innen samfunnssikkerhet og beredskap har bedret seg markant etter 2011. Vi mener dette skyldes en økt risikoerkjennelse som et resultat av regionale og nasjonale hendelser, samt samfunnets og Fylkesmannens fokus på området de senere år.

Fylkesmannen har fokus på at kommunene skal lære av tilsynene. Vi vektlegger derfor gode oppstartsmøter og rapporter. Vi får gode tilbakemeldinger på vår tilnærming til tilsyn.

Alle kommuner i Oppland har både overordnet ROS-analyse og beredskapsplan. De aller fleste er oppdatert iht lovens krav, men enkelte er for gamle eller har vesentlige mangler. Vi ser at status bedrer seg fra år til år, og vi mener at noe av dette kan tilskrives Fylkesmannen systematiske oppfølging over flere år.

3. Embetets ressursbruk

Fylkesmannen i Oppland hadde et merforbruk på kappost 052501 på 2,426 mill. kroner i 2015. Det er ønskelig å knytte noen kommentarer til fordelingen av ressursene i embetet.

Tabellen viser at det har vært noen endringer i ressursfordelingen fra 2014.

- Resomr 2: Nedgang fra 15 % til 13 %, dette er knyttet til vakante stillinger.
- Resomr 6: Økning fra 41 % 2014 til 46 % i 2015. Embetet har hatt betydelig økte utgifter i forbindelse med flytting til nye lokaler både i 2014 og 2015.

På enkelte av de øvrige områdene er det mindre variasjoner på 1 %. Dette er knyttet til vakanser, sykefravær og prosjektfinansiering av deler av stillinger. Endringene gir ikke uttrykk for en permanent dreining av ressursbruken i embetet.

Firma	Resomr	Resomr(T)	Kappost 0525.01	Kontantbeløp 2015	Andel av total 2015	Kontantbeløp forrige år	Andel av total forrige år
AA	0	Klima- og miljødepartementet		14 985 192,83	0,16	15 095 083,05	0,17
AA	2	Landbruks- og matdepartementet		12 397 911,43	0,13	13 479 117,41	0,15
AA	3	Kunnskapsdepartementet		6 151 359,00	0,07	6 877 422,59	0,08
AA	4	Barne- og likestillings- og inkluderingsdep.		3 087 373,91	0,03	2 937 961,31	0,03
AA	5	Justis- og beredskapsdepartementet		2 609 751,60	0,03	2 325 858,76	0,03
AA	6	Kommunal- og moderniseringsdepartementet		42 960 210,31	0,46	36 743 817,76	0,41
AA	7	Arbeids- og sosialdepartementet		1 636 607,85	0,02	1 486 936,91	0,02
AA	8	Helse- og omsorgsdepartementet		8 151 023,28	0,09	8 960 536,09	0,10
AA	9	Andre		730 385,79	0,01	705 526,53	0,01
AA		Totalt		92 709 816,00	1,00	88 612 260,41	1,00

Fylkesmannen ser også at det er en økning i belastning av lønn på fagdepartementer.

- Resomr 0: Økningen skyldes midlertidige stillinger
- Resomr 4: Dette er knyttet til innsatsen på barnevernsområdet.
- Resomr 5: Dette kan i det alt vesentligste knyttes til merutgifter til drift av vergemålsområdet, samt økning i honorarutbetalinger til verger.
- Resomr 6: Fylkesmannen har tidligere år ikke fått tildelinger på belastningsfullmakter på dette området. Økningen er knyttet til kommuneformnings- og planprosjekter.
- Resomr 8: Økningen skyldes at midler til en stilling på tilsynsområdet er gitt som belastningsfullmakt, i tillegg er det knyttet til andel lønn på alkohollovgivningsområdet.

LØNNSUTGIFTER BELASTET PÅ FAGDEPARTEMENT 2015 SAMMENLIGNET MED 2014 (UTENOM 0525.01)

Firma	Resomr	Resomr(T)	Kappost 0525.01	Kontantbeløp 2015	Kontantbeløp forrige år	Endring fra 2014
AA	0	Klima- og miljødepartementet		4 069 560,22	3 623 767,98	445 792
AA	2	Landbruks- og matdepartementet		-	80 982,36	-80 982

Årsrapport 2015 Fylkesmannen i Oppland - Innhold:

AA	3	Kunnskapsdepartementet	3 788 142,26	3 870 080,11	-81 938
AA	4	Barne- og likestillings- og inkluderingsdep.	793 883,74	547 673,80	246 210
AA	5	Justis- og beredskapsdepartementet	6 546 645,46	4 739 384,21	1 807 261
AA	6	Kommunal- og moderniseringsdepartementet*	1 589 453,47	32 894,46	1 556 559
AA	7	Arbeids- og sosialdepartementet	1 108 494,98	875 867,27	232 628
AA	8	Helse- og omsorgsdepartementet	2 510 338,73	1 380 967,96	1 129 371
AA	9	Andre	142 673,01	198 141,55	-55 469
AA		Totalt	20 549 191,87	15 349 759,70	5 199 432

4. Embetets arbeid med tidstyver

Som tidligere rapportert har Fylkesmannen i Oppland over de siste tre år implementert LEANmetoder og verktøy i oppgaveløsningen. Hovedformålet med dette er bedre ressursutnyttelse, kontinuerlig forbedring og avdekking og eliminering av tidstyver i virksomheten. Ved utgangen av 2015 er LEAN metoder i bruk på ulike metoder i avdelingene. Eksempler er ulike tavlemetoder for oppgavefordeling og oppfølging og verdistrømsanalyser for gjennomgang av arbeidsflyt og eliminering av unødige ledd. Effekten av dette ses på enkeltområder iht saksbehandlingstid og bruk av humankapital, spesielt kan nevnes barnevernssaker, planuttalelser, forenklede rutiner for arkivproduksjon.

Som del av flytting til nytt bygg har fokus på tidstyver/effektiv oppgaveløsning vært sentralt. Når vi planla og tilrettela for nytt bygg/flytting ble det besluttet å investere og tilpasse for fremtidens arbeidsplass. Det vil bl.a. si forbedret og sikker IKT-infrastruktur som gjør at alle ansatte kan jobbe trådløst på alle systemer uansett hvor i bygget man er, det er tilrettelagt for åpen arbeidssoner, alle ansatte har fått bærbar pc, møterom er utstyrt med AV- og kommunikasjonsutstyr som betyr at man i stor grad kan samhandle og jobbe direkte med andre uten å reise til fysisk møte osv. Vi kan som hovedprinsipp være totalt papirløse, det jobbes med å få kultur og adferdsendring iht. dette. Effekt av dette er høyere ressursutnyttelse og frigjøring av tid.

Det er nedsatt arbeidsgruppe for Digitalisering, og det er laget tidsplan/tiltaksrekke for digitalisering. Noen tiltak følger sentrale prosjektløp, som f.eks innføring av Digipost i embetene, osv. Andre tiltak følger egne løp, som f.eks implementering av E-Skjema for eksterne, dette ble tatt i bruk som hovedregel november 2015. Innen 1. mai skal all post som ikke er u.off. sendes elektronisk i påvente av sikker løsning gjennom sentralt prosjekt.

5. Asylsituasjonen

Situasjonen med stor ankomst av flyktninger startet for alvor midt i september, selv om vi så konturene av utfordringene allerede sommeren 2015. Innledningsvis besto arbeidet av å støtte UDI og kommunene, og skape arenaer for informasjonsutveksling. Etter hvert som situasjonen utviklet seg, ble det også en utfordring å skaffe nok representanter for EMAene.

Arbeidet med å samordne og håndtere flyktningsituasjonen har vært ressurskrevende. Vi anslår at tilnærmet fem årsverk i halvårsvirkning har medgått til dette arbeidet. Dette har medført følgende omdisponeringer:

- Beredskap: To tilsyn er utsatt
- Vergemål: Inntil to årsverk er omdisponert for å håndtere representanter. Dette har medført forsinkelser på øvrige sakstyper innen vergemål.
- Fri rettshjelp: Svak økning i tolkesaker, men saksmengden er tiltagende, og vil øke ytterligere ettersom avvisningsvedtakene kommer. Dette er avhengig av hvorvidt regelverket endres til at fri rettshjelp ved avslag ikke lengre gir automatisk rett til fri rettshjelp.
- Helse: Reduksjon i planlagt tilsyn og tilpasning av aktivitet på andre områder, i tråd med føringer for prioritering fra Helsetilsynet og ut fra ROS-analyser på barnevernsområdet. Diskusjoner omkring mulighet for tilførsel av ressurser basert på økte arbeidsoppgaver.

Tre personer har vært avsatt til en intern arbeidsgruppe som til sammen har utgjort ca 60% ÅV i perioden oktober til desember.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
Arbeids- og sosialdepartementet	kr 1 636 607,85	kr 1 108 494,98
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	kr 3 087 373,91	kr 793 883,74
Helse- og omsorgsdepartementet	kr 8 151 023,28	kr 2 510 338,73
Justis- og beredskapsdepartementet	kr 2 609 751,60	kr 6 546 645,46
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	kr 42 873 070,90	kr 1 589 453,47
Kunnskapsdepartementet	kr 6 151 359,00	kr 3 788 142,26
Landbruks- og matdepartementet	kr 12 397 911,43	kr 0,00
Klima- og miljødepartementet	kr 15 045 192,83	kr 4 069 560,22

Andre	kr 729 737,99	kr 142 673,01
Sum:	kr 92 682 028,00	kr 20 549 191,00

IV - Styring og kontroll i embetet

Embetets planlegging, gjennomføring og oppfølging - internkontroll

Embetet har en godt forankret og omforent virksomhetsplanlegging som starter desember og avsluttes innen utgangen av februar hvor alle avdelinger tar utgangspunkt i strategi, tildelingsbrev og fokusområder. Tiltak for fokusområder, prioriteringer og risikovurderinger legges frem for ledelsen. Det vurderes at denne planleggingen, styring og oppfølging av oppgaveløsning fungerer hensiktsmessig, skaper forutsigbart og er forankret hos alle ansatte.

Gjennom risikoanalyser i forbindelse med VP-arbeidet kommer risiko for å ikke nå fastsatte oppgaver og målsetninger frem. Dette, sammen med risikovurderinger av overordnede områder, blant annet mislighold og informasjonssikkerhet, gir et overordnet risikokart som ledergruppen behandler 2 ganger i året. Områder med høy og uakseptabel risiko skal følges opp med tiltak og tettere oppfølging. De aller fleste oppgavene har lav til middels risiko. Tre områder har vært vurdert til høy risiko i løpet av 2015:

- *Vergemål:* Vergemålsreformen er underfinansiert. Antall løpende vergemål har økt betydelig siden oppstarten sommeren 2013. Det var antagelig også store mørketall i antallet som hadde behov for vergemål. I Oppland var det ca. 2200 løpende vergemål ved oppstart. I desember 2015 er det ca. 2800 løpende vergemål, en økning på 27%. I tillegg har vi fått en vesentlig økning i vergemålssaker ifm flyktningesituasjonen. Oppland er ett av fylkene med flest enslige mindreårige asylsøkere (EMA), og disse har behov for representant ved blant annet asylintervju. Som et resultat av dette er vi pr 31.12.2015 underbemannet på vergemålsområdet, og saksbehandlingstiden er høy og økende.
- *Byggesaksklager:* Pr 31.12.2015 har vi en saksbehandlingstid på ca 6 måneder, noe som er betydelig over lovkrevet på 90 dager.
- *Førerforsaker:* Det har grunnet lav bemanning vært utfordrende. Det er imidlertid tatt grep i løpet av 2015 som har fått saksbehandlingstiden ned.

Økonomistyring og planlegging følger fastlagt årshjul. Årshjulet tar opp i seg både budsjettstyring gjennom året og rullering av fireårig økonomiplan. Årshjulet skisserer roller, ansvar og frister og bidrar til internkontroll på området. Det er utarbeidet budsjettstyringsprinsipper som beskriver hvilke fullmakter som tilligger de ulike rollene, og som også bidrar til internkontroll på området. Det utføres internrevisjoner av utvalgte tilskuddsordninger årlig. Det utarbeides ulike styringsrapporter fra Agresso som bidrar i regnskapsoppfølging osv. gjennom året. Avdelingslederne har også selv tilgang til Agresso og kan selv tilpasse egne styringsrapporter for oppfølging av prosjekter osv. Det vurderes at embetet har tilfredsstillende økonomistyring og kontroll jf. økonomireglementet. De siste års regnskapsrevisjoner fra Riksrevisjonen bekrefter dette.

Embetet har rutine for å melde avvik og gjelder alle avvik på rutiner iht. oppgaveløsning, sikkerhet, personopplysningshåndtering, m.v. I 2015 er det meldt få avvik, avvikene som er meldt har bl.a. annet handlet om brudd på sikkerhetsinstruks med hensyn til kontrollert inngang og feilsendinger av utgående post. Det er et kontinuerlig behov for å gjøre avviksmeldesystem bedre kjent og tatt i bruk, særlig med hensyn til fagoppgaver. Som de andre embetene driver Fylkesmannen i Oppland nå med implementering og oppbygging av Risk Manager-system for informasjonssikkerhet, avvikssystem og risikostyring. Hele embetet skal ta dette i bruk våren 2016 og vi mener Risk Manager vil være et godt supplement i internkontrollen, som avviksmeldesystem og som base for overordnede rutiner og risikostyring.

I forbindelse med flytting til nytt bygg i 2015 er det gjort større investeringer til IKT-utstyr og kontor- og møteromsmøbler. Embetet har et skybasert internkontrollsystem hvor alle avtaler med eksterne og eiendeler føres inn som databasekatalog. Systemet House of Control bidrar til oversikter over eiendeler og gjeldende avtaler, melder fra om frister, generer oversikter, rapporter osv.

Bemanning, kapasitet og kompetansesituasjonen i embetet

Bemanningsfaktoren i embetet var i 2015 127 årsverk, det er ved utgangen av 2015 registrert 145 lønsmottakere ved embetet. Det ble gjort nedskalering av faste årsverk i 2013, da ble det tatt ned 6 faste årsverk. I 2014 ble slik nedskalering ikke gjort. I 2015 er det besluttet og gjennomført nedtrekk av 3,4 faste årsverk. Nedskalering vurderes ved oppståtte vakanser og effektueres ved omdisponering av oppgaver. Bakgrunnen til dette er langsiktig framskrivning av økonomi jf. nedtrekk i ramme for tildeling - "*produktivitetseffektivitet*", og mål om konkret avsetning til økning av lønnsnivået i embetet for å være konkurransedyktig ved rekruttering og for å beholde erfaren kompetanse i embetet.

Vi har i dag kompetanse til å løse de oppgaver vi skal, men vi ser økende sårbarhet på enkelte områder. Det er også slik at vi vurderer at vi på noen områder ser vi kunne hatt nytte av styrket kompetanse. I rekruttering det siste året er det personer med solid bakgrunn og kompetanse innen planområdet, leger fra spesialisthelsetjeneste og erfarne jurister vi mangler på søkerlistene. Vi ser også behovet for å rekruttere ansatte med god samfunnskunnskap og forståelse. Ved omstilling, som vi driver som følge av nedskalering av faste årsverk, gjøres løpende avveininger om vi til enhver tid har tilgjengelig kompetanse vi rår over, riktig fordelt i organisasjonen.

Andre vesentlige forhold

Som følge av flytting til nytt bygg i juni 2015 har det vært omfattende og vesentlige endringer i kontorhold. Fra nesten 7500 m² i gammelt bygg til 4400m² i nytt bygg hvor mindre cellekontor og bruk av åpne soner/åpne kontroløsninger osv. er nye momenter har det høsten 2015 vært stort fokus på grundige vernerunder, kartlegging av inn klima, utarbeidelse av nye overordnede rutiner osv. Vi i tilknytning til det nye kontorbygget på Lillehammer ellers inngått i sambruksavtale med Statens Vegvesen om drift av kantine, større auditorium, garderobe osv.

Som følge av oppfølging av medarbeiderundersøkelsen høsten 2014 har det i 2015 vært jobbet med tre hovedområder; Lederutvikling, medarbeideroppfølging og etikk. Lederutvikling medarbeideroppfølging er fulgt opp med ulike tiltak og hvor målet er bundet opp i et fokus/prosjekt vi kaller "Tillitsbasert kultur og ledelse". I 2015 har ledergruppen og de tillitsvalgte i felleskap jobbet for på drøfte og konkretisere tiltak for å videreutvikle og forankre. Dette fortsetter i 2016. Etske retningslinjer er tatt opp og diskutert i organisasjonen sammen med ny veileder om gaver og påskjønnelser i Staten. Tiltakene har bidratt til etisk refleksjon og identifisering av etiske dilemma i arbeidshverdagen.

V - Vurdering av framtidsutsikter

Ressurser og økonomi

Fylkesmannen vurderer sin evne til å nå fastsatte mål som god, både på midlere og lengre sikt. Dette forutsetter at det i fremtiden opprettholdes en balanse mellom ressurstilgang og oppgaveportefølje.

Kompetanse, rekruttere og beholde

Fylkesmannen er en kompetansebedrift der de ansatte er organisasjonens kapital. Å rekruttere og beholde kompetent arbeidskraft er en kritisk suksessfaktor for Fylkesmannens måloppnåelse. Imidlertid ser vi at det er en utfordring å få dette til. Vi har i dag kompetanse til å løse de oppgaver vi skal, men har fortsatt utfordringer knyttet til rekruttering av personer med bakgrunn og kompetanse innen planområdet, leger og erfarne jurister. Vi ser også behovet for å rekruttere ansatte med god samfunnskunnskap og forståelse. En lokalisering utenfor de større byene kan også ha betydning. Det er en generell trend i samfunnet at befolkningen, særlig høykompetent arbeidskraft, trekker mot storbyene.

Mangel på kompetent arbeidskraft vil ha stor innvirkning på Fylkesmannens evne til å nå målene, og det må jobbes langsiktig med kompetanseheving og rekruttering. Vår evne til å bruke lønn som et rekrutteringsverktøy avhenger av lokale avsetninger sentralt og muligheter for egne avsetninger.

Kompetanse i kommunene og kommunereform

Fylkesmannen har en veileder og pådriveroppgave overfor kommunene. Kompetansen i kommunene har innvirkning på Fylkesmannens måloppnåelse. En god kompetanse og et robust fagmiljø i kommunene vil bidra til at Fylkesmannen veiledning har større effekt på kommunenes evne til å levere kvalitativt gode tjenester. I en situasjon hvor kompetansen er mangelfull vil Fylkesmannen ofte måtte bistå kommunene med grunnleggende veiledning, noe som reduserer effekten av tiltakene.

En av målsetningene med kommunereformen er å sørge for mer kompetente og robuste fagmiljøer i kommunene for å øke kvaliteten på tjenestene. Vi anser at om målene for kommunereformen nås, vil også Fylkesmannens veiledning overfor kommunene få et kvalitetsløft.

Bruk av digitale tjenester

Samfunnet har blitt digitalt, og flere og flere av offentlige tjenester håndteres over nett. Digitalt førstevalg ble lansert av regjeringen for noen år tilbake. Det er fortsatt en vei å gå før dette er realisert. Mye av Fylkesmannens kommunikasjon med innbyggere og kommuner foregår på papir. Det ville øke Fylkesmannens effektivitet om flere av Fylkesmannens tjenester ble fulldigitalisert, spesielt vår kommunikasjon med kommunene, og førstelinjetjenester som vergemål og fri rettshjelp. Videre er en del av de datasystemer som Fylkesmannen er pålagt å bruke i sin saksbehandling til hinder for økt effektivitet.

Utfordringer innen samfunnsikkerhet og miljø

Siden 2011 har vi sett to store flommer og en rekke ras og flomskred i mindre vassdrag. Dette skyldes i hovedsak mer – og mer intenst – nedbør. Det endrede klimaet vil mest sannsynlig skape store utfordringer også i fremtiden.

Det er derfor viktig at Fylkesmannen bidrar både til forebygging (klimatilpasning) og håndtering. Forebygging må gjøres gjennom tiltak for utslippsreduksjoner, arealplanlegging og beredskapsforberedelser. Håndtering gjøres best gjennom å gjøre kommunene gode i samfunnsikkerhet og beredskap, samt styrke fylkesmannens samordning før, under og etter en hendelse. Fylkesmannens arbeid på disse områdene bør styrkes for å møte fremtidens utfordringer.

Den fragmenterte staten

Det er en utfordring for Fylkesmannens samordning at de enkelte regionale statsetater har forskjellige administrative grenser. Vi mener det vil bedre Fylkesmannens samordning om de administrative grensene for de regionale statsetatene sammenfaller i størst mulig grad.

Demografi

Befolkningsutviklingen i Oppland er bekymringsfull. Flere undersøkelser viser at andelen eldre i forhold til arbeidsføre øker. I tillegg til dette er de fleste kommunene i Oppland fraflyttingskommuner, med unntak av de større kommunene i sør og bykommunene. Disse endringene vil på sikt medføre et press mot kommunale

tjenester. Uansett utfall av kommunereformen står vi foran et skifte der kommunene må ta høyde for denne utviklingen. Selv i kommuner som ikke har netto befolkningsnedgang, blir det viktig å ha planer for å møte eldrebølgen.

Flyktninger

Høsten 2015 så vi en markant økning av ankomne flyktninger. Hvorvidt denne utviklingen vil vedvare, er høyst uklart. Dersom det i 2016 skulle komme et tilsvarende antall som i 2015 vil dette i første omgang være utfordrende for mottaksapparatet. Videre vil det skape ytterligere press på bosetting og integrering siden de fleste av flyktningene som ankom i 2015 fortsatt befinner seg på mottak. I Oppland er det lagt ned stor innsats i å se på flyktningene som en ressurs og ikke som en utgift. Spesielt i uttynningsregionene er flyktningene en mulighet for å opprettholde befolkningstallet.

Hos Fylkesmannen har spesielt enslige mindreårige asylsøkere (EMA) vært utfordrende som nevnt i kap III. Dersom det fortsetter å komme mange flyktninger og EMA i 2016 og 2017, vil dette kreve ytterligere omprioriteringer eller ekstraressurser.

VI Årsregnskap - Fylkesmannen i Oppland

Ledelseskomentarer

Formål

Fylkesmannen i Oppland er underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Embetet er et ordinært statlig forvaltningsorgan og fører regnskapet i henhold til kontantprinsippet. I tillegg til ordinær tildeling fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet mottar Fylkesmannen i Oppland en rekke belastningsfullmakter fra ulike fagdepartement og direktorater. Dette er midler som brukes til ulike prosjektrelaterte tiltak.

Fylkesmannen er Kongens og regjeringens representant i fylket og har ansvaret for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og regjeringen i Oppland. Fylkesmannen er bindeleddet mellom kommunene og sentrale myndigheter og er regional statlig samordnede myndighet.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra til Kommunal- og moderniseringsdepartementet i virksomhets- og økonominstruks for Fylkesmannen. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av våre disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Vurdering av vesentlige forhold

I 2015 har Fylkesmannen i Oppland samlet disponert kr. 268 482 097 på utgiftssiden. På inntektssiden har vi mottatt kr. 19 008 074 jf. bevilgningsrapport. Note A viser tildeling fra KMD og overførte midler fra 2014.

Vergemålsområdet har vært utfordrende i 2015. Det har vært totalt vært 27 % økning i saksmengde på vergemålsområdet fra 2013 og flyktningssituasjonen har i 2015 medført behov for økte ressurser til saksbehandling og merforbruk på driftskapitlet.

Driftsregnskapet for kapittel 0525 post 01 viser totale utgifter på kr 93 248 380 som gir et merforbruk på kr. 2 425 682. Merforbruket har sammenheng med økte utgifter som følge av flytting til nye lokaler.

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte utgifter til drift og investeringer, eksklusiv utbetalinger av tilskudd, summerte seg til kr 128 639 662. Av dette var utbetalinger til lønn og sosiale utgifter kr 90 924 036 mot kr 89 598 805 i 2014. Denne økningen skyldes hovedsakelig midlertidige stillinger i forbindelse med flyttingprosjektet.

For investeringskostnader og andre driftsrelaterte utgifter jf. note 3 og note 5 er det betydelig økning i flere poster. Fylkesmannen i Oppland flyttet til nye lokaler i juni 2015. Utgiftsøkningen er knyttet til anskaffelse av inventar og utstyr og vedlikehold av lokaler, samt flyttekostnader og økt husleie. Herunder er også utgifter til vedlikehold ut avtaleperioden og tilbakestillelse av lokaler i tidligere Statens hus.

Forvaltning og utbetaling av tilskudd skjer i henhold til Økonomireglementet i staten.

Fylkesmannen forvalter mange ulike tilskudd, og hovedtyngden er tilskudd til kommunene. Som det går frem av note 7 så utgjør tilskudd til kommuner og fylkeskommuner hele kr 102 132 984 av totalbeløpet på kr 120 736 907.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Fylkesmannen i Oppland. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2016.

Lillehammer, 24. februar 2016

Sigurd Tremoen
fungerende fylkesmann

Fylkesmannen i Oppland

Prinsippnote til årsregnskapet for Fylkesmannen i Oppland

Årsregnskap for Fylkesmannen i Oppland er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 18. september 2013. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2015 og Virksomhets- og økonomiinstruks for Fylkesmannen fastsatt av KMD av 27.6.2014 og brev av 15.11.2015 fra KMD.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 - de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Alle statlige virksomheter er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.8.1. Ordinære forvaltningsorgan (bruttobudsjetterte virksomheter) tilføres ikke likviditet gjennom året. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Fylkesmannen har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Fylkesmannen har fullmakt til å disponere. Oppstillingen viser alle finansielle eiendeler og forpliktelser Fylkesmannen står oppført med i statens kapitalregnskap. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver kombinasjon av kapittel/post.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kombinasjon av kapittel/post (belastningsfullmakter) vises også i kolonnen for samlet tildeling. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Fylkesmannen i Oppland er en del av nettoføringsordningen for merverdiavgift som ble innført i 2015. Dette innebærer at vi kan få fradrag for mva på post 01 – 49, med unntak av tildelinger som gjelder NAV.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er apportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser grupper av kontoer som inngår i mellomværende med statskassen.

Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Fylkesmannen har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Fylkesmannen har en trekkrettighet for disponible tildelinger på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene skal ikke inntektsføres og vises derfor ikke som inntekt til oppstillingen.

Note 8 til artskontorrapporteringen viser forskjeller mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering, 31.12.2015							
Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindretgift
0525	Fylkesmannsembetene - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		90 273 000	93 248 380	-2 975 380
0525	Fylkesmannsembetene - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		7 101 737	7 101 737	0
0225	Tiltak i grunnoppleringen - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		740 000	740 298	
0225	Tiltak i grunnoppleringen - særskilte driftsutg	21	Spesielle driftsutgifter		3 625 000	3 619 268	
0225	Tilskudd til oppl. av barn og unge i statl. asyl	64	Diverse		10 384 000	10 383 132	
0225	Tilskudd til leirskoleopplering	66	Diverse		1 886 000	1 885 736	
0226	Spesielle driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		8 698 742	8 683 449	
0226	Kvalitetsutvikling i grunnskolen - videreutda	22	Diverse		11 140 175	10 973 478	
0231	Utviklings tiltak barnehage	21	Spesielle driftsutgifter		7 143 000	6 749 168	
0310	Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	70	Tilskudd		Åpen fullmakt	1 500 704	
0469	Vergemålsordningen - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		6 825 533	7 514 834	
0469	Vergemålsordningen - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		Åpen fullmakt	2 978 581	
0470	Fri rettshjelp - driftsutgifter	01	Driftsutgifter		Åpen fullmakt	4 904 355	
0500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	21	Spesielle driftsutgifter		800 000	784 789	
0571	Rammetilskudd til kommuner- spesielle drif	21	Spesielle driftsutgifter		900 000	899 230	
0621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inklude	21	Spesielle driftsutgifter		2 005 080	1 937 569	
0621	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	63	Diverse		5 285 536	5 165 805	
0718	Rusmiddelforebygging - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		439 791	427 007	
0719	Annet folkehelsearbeid - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		25 000	13 194	
0721	Statens helsetilsyn - Driftsutgifter	01	Driftsutgifter		722 000	666 809	
0734	Særskilte tilskudd til psykisk helse og rus tilta	01	Driftsutgifter		Åpen fullmakt	1 299 135	
0761	Tilskudd forvaltet av sosial- og helsedirektora	21	Spesielle driftsutgifter		742 800	678 548	
0761	Onsorgstjeneste - Kompetanse og innovasjo	68	Diverse		9 867 006	9 863 890	
0762	Primerhelsetjeneste - forebyggende helsetjen	60	Diverse		950 000	950 000	
0762	Forebygging av uønsket svangerskap og abort	73	Tilskudd		350 000	341 784	
0765	Psykisk helse og rusarbeid - spesielle driftsutg	21	Spesielle driftsutgifter		395 000	405 459	
0765	Psykisk helse og rusarbeid - kommunale tjen	60	Diverse		5 158 000	5 158 000	
0765	Psykisk helse og rusarbeid - kompetansetilak	61	Diverse		3 178 700	3 043 200	
0765	Psykisk helse og rusarbeid - rusarbeid	62	Diverse		18 500 728	18 800 278	
0783	Personell - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		795 000	776 622	
0854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet - spes. drif	21	Spesielle driftsutgifter		1 338 528	819 954	
0854	Kommunalt barnevern	60	Diverse		21 896 000	21 896 000	
1144	Miljørettet prosjektarbeid m.m.	77	Tilskudd		160 000	144 569	
1400	Miljøverndepartementet - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		1 263 000	1 062 220	
1410	Miljøovervåking og miljødata	21	Spesielle driftsutgifter		952 400	948 686	
1420	Miljødirektoratet - spes. driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter		7 405 750	6 695 602	
1420	Statlige vannmiljøtiltak	22	Diverse		574 000	565 321	
1420	Klima, naturmangfold og forurensnings-oppd	23	Diverse		706 541	683 869	
1420	Tiltak i verneområder	31	Diverse		2 825 500	2 808 575	
1420	Erstatning for beitedyr tatt av rovdyr	72	Tilskudd		10 500 000	8 037 293	
1420	Forebyggende og konfliktdempende tiltak i r	73	Tilskudd		4 700 000	4 655 978	
1420	Verdensarvo.kultur.l.verdiskapning	81	Diverse		295 000	294 300	
1420	Komp. ved flytting av oppdrettsanlegg	82	Diverse		1 531 000	1 527 875	
1425	Driftsutgifter	01	Driftsutgifter		450 000	451 038	
1425	Tilskot til viltsforemål	71	Tilskudd		482 563	472 600	
1633	Nettoordning for mvu i staten	01	Driftsutgifter			5 923 775	
<i>Sum utgiftsfort</i>					253 012 110	268 482 097	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merinntekt og mindreinntekt (-)
3525	Inntekter ved oppdrag	01	Driftsinntekter		7 101 737	7 101 737
3525	Ymse inntekter	02	Ymse		549 699	549 699
5309	Tilfeldige inntekter, ymse	29	Ymse		183 959	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiveravgift		11 172 679	
<i>Sum inntektsfort</i>				0	19 008 074	
<i>Netto rapportert til bevilgningsregnskapet</i>					249 474 023	
Kapitalkontoer						
60054001	Norges Bank KK / innbetalinger				11 649 068	
60054002	Norges Bank KK / utbetalinger				-264 262 767	
715205	Endring i mellomværende med statskassen				3 139 675	
<i>Sum rapportert</i>					0	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)						
Konto	Tekst			2015	2014	Endring
6260	Aksjer			0	0	0
715205	Mellomværende med statskassen			-2 432 973	-5 572 648	3 139 675

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

Virksomhet: AA - Fylkesmannen i Oppland

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter			
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
52 501	2 944 000	87 329 000	90 273 000
52 521		0	0

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-) mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter (-)	Merutgift(-) mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
052501.352502.52.521	Kan overføres "kan nyttes under post 01"	-2 425 682 -7 101 737	0	-2 425 682 -7 101 737	0 7 101 737	0 0	0 0	-2 425 682	+ 533 696 (5% av årets utdeling i note A)	-2 425 682

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Stikkordet «kan overføres»

Stikkordet «kan nyttes under»

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under driftsbevilgninger under samme budsjettkapittel

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Innsparing i regnskapsåret som følge av bruk av fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Romertallsvedtak

Mulig overførbart beløp

Oppstilling av artskontorrapporteringen, 31.12.2015

	Note	2015	2014
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	4 039 843	3 779 250
Salgs- og leicinnbetalinger	1	3 585 543	5 215 274
Andre innbetalinger	1	26 050	0
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		7 651 436	8 994 525
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	90 924 036	86 577 880
Andre utbetalinger til drift	3	45 367 062	48 494 528
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		136 291 098	135 072 408
Netto rapporterte driftsutgifter		128 639 662	126 077 884
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	5 530 317	2 666 791
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	0	578
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		5 530 317	2 667 369
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		5 530 317	2 667 369
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m,m,	6	0	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	120 736 907	102 911 891
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		120 736 907	102 911 891
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		183 959	173 805
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		11 172 679	10 663 512
Nettoforingsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		-5 923 775	0
<i>Sum rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		5 432 863	10 837 317
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		249 474 023	220 819 827
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld		2015	2014
Fordringer		1 730 546	-91 952
Kasse		0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
Skyldig skattetrekk		-3 477 669	-3 967 706
Skyldige offentlige avgifter		-2 320	-8 875
Annen gjeld		-683 529	-1 504 115
Sum mellomværende med statskassen	8	-2 432 973	-5 572 648

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Byggesaksgebyr	0	0
Tilsynsavgift elsikkerhet	0	0
Gebyrer / avgift omsetning produksjon sprengstoff første omsetningsledd	0	0
Sum innbetalinger fra gebyrer	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Tilskudd fra statlige virksomheter	4 039 843	3 779 250
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	4 039 843	3 779 250
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Inntekter fra salg av oppdrag, avgiftfri	133 300	528 712
Inntekter av oppdrag, utenfor avgiftsområdet	3 452 243	4 686 562
Sum salgs- og leieinnbetalinger	3 585 543	5 215 274
<i>Andre innbetalinger</i>		
Salg av utrangert materiell, avgiftsfritt	26 050	0
Sum andre innbetalinger	26 050	0
Sum innbetalinger fra drift	7 651 436	8 994 525

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2015	31.12.2014
Lønn	74 762 015	71 893 588
Arbeidsgiveravgift	11 164 219	10 663 512
Pensjonsutgifter*	0	0
Sykepenger og andre refusjoner(-)	-2 841 216	-3 020 926
Andre ytelser	7 839 018	7 041 705
Sum utbetalinger til lønn	90 924 036	86 577 880
<i>* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.</i>		
Antall årsverk:	127	125

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2015	31.12.2014
Husleie*	9 898 998	7 222 824
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler**	3 275 176	36 793
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler ***	2 750 225	2 279 949
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	318 274	306 940
Mindre utstyrsanskaffelser	660 324	974 869
Leie av maskiner, inventar og lignende	770 362	1 244 460
Kjøp av fremmede tjenester	16 838 902	22 288 108
Reiser og diett	3 531 981	3 740 671
Øvrige driftsutgifter	7 322 820	10 399 914
Sum andre utbetalinger til drift	45 367 062	48 494 528

Kommentar: Reduksjon fra 2014 i tjenestekjøp kan for en stor del knyttes til nettoføringsordningen for mva

* Økt husleieutbetaling skyldes økt husleie i nytt bygg og husleieutgifter i gammelt bygg ut avtaleperioden.

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	0	0
Valutagevinst	0	0
Annen finansinntekt	0	0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	0	578
Valutatap	0	0
Annen finansutgift	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	0	578

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	87 176	182 252
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
Beredskapsanskaffelser	0	0
Infrastruktureiendeler	0	0
Maskiner og transportmidler	0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	5 443 141	2 484 539
Sum utbetalt til investeringer	5 530 317	2 666 791

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2015	31.12.2014
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	0	0

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2015	31.12.2014
Tilskudd til kommuner	98 997 049	82 890 780
Tilskudd til fylkeskommuner	3 135 935	2 723 633
Tilskudd til private	10 855 676	11 926 201
Tilskudd til organisasjoner	4 905 404	2 542 277
Tilskudd til statsforvaltningen	2 842 843	2 829 000
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	120 736 907	102 911 891

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2015	31.12.2015	Forskjell
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler*	0	0	0
Obligasjoner	0		
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	1 722 358	0	1 722 358
Andre fordringer	113 662	1 730 546	-1 616 884
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0	0	0
Sum	1 836 019	1 730 546	105 474
Langsiktig gjeld			
Annen langsiktig gjeld	0	0	0
Sum	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandorgjeld	-124 921	0	-124 921
Skyldig skattetrekk	-3 477 669	-3 477 669	0
Skyldige offentlige avgifter	-7	-2 320	2 313
Annen kortsiktig gjeld	-683 529	-683 529	0
Sum	-4 286 127	-4 163 518	-122 609
Sum	-2 450 108	-2 432 973	-17 135

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler

	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balansefort egenkapital i selskapet	Balansefort verdi i regnskap*
<i>Aksjer</i>							
Selskap 1							
Selskap 2							
Balansefort verdi 31.12.2015							0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balansefort verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.

Innhold

Kongehuset	Side 2
Arbeids- og sosialdepartementet	Side 2
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Side 6
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 11
Justis- og beredskapsdepartementet	Side 22
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Side 28
Kulturdepartementet	Side 41
Kunnskapsdepartementet	Side 41
Landbruks- og matdepartementet	Side 55
Klima- og miljødepartementet	Side 74
Samferdselsdepartementet	Side 85
Statens Helsetilsyn	Side 85
Utenriksdepartementet	Side 90
Andre	Side 90

Fylkesmannsembetene utfører fagoppgaver for flere departementer og direktorater/tilsyn. Hvert departement er faglig overordnet embetene på det aktuelle fagområdet. I årsrapporten del III er det gitt en kort omtale og vurdering knyttet til hvert departementsområde. Nedenfor følger embetets mer utførlig resultatrapportering knyttet til embetsoppdraget for de ulike departementene.

Kongehuset

Resultatområde 00 Kongehuset

Det har vært fem besøk i fra Kongehuset i Oppland i 2015:

- H.K.H. Kronprinsen besøkte Madshus på Biri og Ungdoms-OL, februar
- H.K.H. Kronprinsen besøkte Norsk fjellmuseum og klimaparken i Lom, juni
- H.K.H. Kronprinsessens litteraturtog stoppet på Ringebu og i Lillehammer, april
- H.M. Dronningen mottok Norsk kulturarvs ærespris i Vågå, september
- H.M. Dronningen delte ut Dronning Sonjas ærespris til Gjøvik vgs, november

00.1 Kongelige besøk

Det har vært fem besøk i fra Kongehuset i Oppland i 2015:

- H.K.H. Kronprinsen besøkte Madshus på Biri og Ungdoms-OL, februar
- H.K.H. Kronprinsen besøkte Norsk fjellmuseum og klimaparken i Lom, juni
- H.K.H. Kronprinsessens litteraturtog stoppet på Ringebu og i Lillehammer, april
- H.M. Dronningen mottok Norsk kulturarvs ærespris i Vågå, september
- H.M. Dronningen delte ut Dronning Sonjas ærespris til Gjøvik vgs, november

00.2 Saksforberedelse av tildeling av ordener og medaljer

Åtte Opplendinger fikk tildelt Kongens fortjenstmedalje i 2015:

- Kirsti Krekling, Lillehammer, 21. januar
- Ole Klokkersveen, Dokka, 25. februar
- Elisabeth Sparstad, Vang 13. april
- Finn Magnus Wifladt, Dokka, 27. april
- Martha Katrine Strande, Brandbu, 5. mai
- Thorleif Forseth, Østre Gausdal, mai 2015
- Jan Reidar REidem, Gran, 13. juni
- Ola Utgaard, Lesja 1. august

En Opplending ble også utnevnt til Ridder 1. klasse, St. Olavs orden - Dag Hareide

Resultatområde 73 Sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

Alle rettighetsklager etter sosialtjenesteloven er registrert fortløpende i NESTOR (Helsetilsynets register) i hele 2015.

Fylkesmannen mottok 151 klager på vedtak etter lov om sosiale tjenester i NAV i 2015. Dette er 33 færre klager enn i 2014.

Fylkesmannen behandlet i 2015 169 klagesaker etter sosialtjenesteloven. 97 % av sakene ble behandlet i løpet av tre måneder. 7 prosent av klagen endte med omgjøringsvedtak, mens 11 prosent av sakene ble opphevet og sendt tilbake for ny vurdering på NAV-kontoret. Fylkesmannen behandlet klager fra 17 av 26 NAV kontor. Kontorene med flest behandlede klagesaker var Gjøvik (58), Lillehammer (20), Gran (19), Østre Toten (16), Vestre Toten (15) og Jevnaker (15). De øvrige kontorene sendte fra 1 - 9 saker. Vi mottok ingen klager fra Lesja, Nord-Fron, Sel, Sør-Fron, Ringebu, Øyer, Nordre Land, Sør-Aurdal, og Vang i 2015.

Fylkesmannen hadde 14 saker i restanser pr. 31. desember 2015. Foreløpig saksbehandlingstid på disse var pr. 31.12.15 0,4 mnd.

Det ble i 2015 gjennomført 6 landsomfattende tilsyn, hvorav 3 var etter systemrevisjonsmetoden og de øvrige egenvurderingstilsyn i 9 kommuner.

Det ble høsten 2015 gjennomført fagdag med hovedvekt på juridisk metode for veiledere/ledere ved NAV-kontorene som behandler saker etter STL. Det ble lagt vekt på små grupper (10-15 personer) for å få mest mulig refleksjon og læring. Tilbakemeldingene var særdeles gode.

Vi har vært ute på flere kontorer i 2015 med veiledning på forskjellige områder i STL.

Rådgiver KVP har hatt flere besøk ute i kontorene og det ble arrangert en fagdag på KVP for NAV-kontorene.

Fylkesmannen har en kontinuerlig kvalitetsvurdering av NAV-kontorenes vedtaks- og klagesaksbehandling. Vi sender eget brev til NAV kontoret dersom bestemmelsene om saksbehandling ikke er overholdt i klagesakene.

73.2 Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen – formidlingstiltak og kompetanseutvikling

Fylkesmannen i Oppland har hatt sekretæransvar i NAV forum Oppland (regional samarbeidsarena mellom KS, Fylkesmannen og NAV Oppland.) Det var 2 møter i 2015. NAV forum har vært en vellykket arena for drøfting og erfaringsutveksling.

NAV Forum har hatt fokus på hovedprioriteringer 2015 knyttet til virksomhetsplan for NAV 2015. Dessuten blant annet felles kompetanseplan, strategiplan for kvalifiseringsprogrammet(KVP), status KVP gjennom hele året og utvikling av statistikkgrunnlag. Dette for å se nærmere på partnerskapet og NAVs rolle i kommunene. I tillegg har flyktninger vært tema.

Kvalifiseringsprogrammet er fast tema i NAV forum.

NAV Samarbeidsforum - Som er et møtepunkt mellom mellomledernivå i NAV Oppland og avd.direktør/underdirektør ved helse- og sosialavd. hos Fylkesmannen hadde 3 møter i 2015. Forumet skal få innspill fra NAV-Forum og skal gi føringer videre til NAV kompetanseforum.

NAV Kompetanseforum har hatt 4 møter i 2015. Temaene her har vært utarbeidelse av felles kompetanseplan sett i lys av embetsoppdraget til fylkesmannen og mål og disponeringsbrev til NAV.

Fylkesmannen har hatt felles opplæring/samlinger med NAV Oppland:

- Ny i NAV
- Opplæring STL, § 17
- Veiledningssatsningen,- (studie ved HiL, kollegaveiledning og MI ved alle NAV-kontor). Det har blitt

gjennomført 2 ressurspersonsamlinger.

- NAV-lederforum, temaer: *tilskuddsforvaltning, KVP, tilsyn, førerkort og internkontroll, veileder § 17.*

Det har i tillegg vært gjennomført opplæring i sosialtjenesteloven ute på det enkelte NAV-kontor.

Regionene i Oppland ble tildelt midler for vedlikehold og opprettelse av fagnettverk.

Tilskuddsforvaltningen er samordnet.

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

I Oppland er det et meget godt samarbeid mellom Fylkesmannen og NAV Fylke om KVP, med månedlige møter mellom Fylkesmannens rådgivere og representanter fra NAV Oppland. I disse møtene diskuteres og avtales alle KVP aktiviteter og nye planlegges. Aktivitetene tar utgangspunkt i begge etatenes sine embetsoppdrag og behov som blir meldt inn fra kommunene. Det skrives referat fra møtene som følges opp fortløpende.

Fylkesmannen og NAV Oppland arrangerte en KVP Fagdag i oktober. Denne ble arrangert på Lillehammer der flere representanter fra AV-DIR bidro som foredragsholdere. Det var over 50 deltakere. De fleste var veiledere og ledere i NAV kontorene i Oppland. Temaet for dagen var «Innhold og kvalitet i KVP».

Det har vært 2 årsverk dedikert til KVP i 2015 med mye jobbing mot kommunene. Fylkesmannen har gitt tilbud om KVP opplæring tilpasset de forskjellige NAV kontorenes behov og har i løpet av året gjennomført opplæring/arbeidsverksteder mot 20 kommuner/NAV kontor. Opplæringen har vært bl.a. i bruk av lov og rundskriv, hvordan man identifiserer deltagere som oppfyller vilkårene for deltagelse, kvalifiseringsprogrammets innhold og programforløp, veiledning og tett oppfølging, markedsveiledning og hvordan man oppsøker arbeidsgivere etter SE metoden. Hvordan utnytte ressursene i nærområdet m.m.

I tillegg har KVP vært tema på Ny i NAV, opplæring i sosialtjenesteloven.

I forbindelse med publisering av årets kommunebilder 2015 ble blant annet status for KVP ble vektlagt. I forbindelse med framlegging av kommunebildene ble videre betydningen av KVP poengtert i møter med hvert enkelt kommunestyre i fylket. Så langt kan det virke som om dette har hatt en positiv effekt i forhold til kommunens eierskap til programmet.

En ny strategiplan for KVP er utarbeidet for 2016. Målet med denne er

- 1) *å sikre at KVP er forankret både hos NAV-leder og hos politisk og administrativ ledelse i kommunen;*
- 2) *at KVP sees i sammenheng med de øvrige sosiale tjenester, NAV's virkemidler og andre aktuelle kommunale tjenester, og*
- 3) *at flere deltagere på KVP får opplæring og praksis ved lokale bedrifter basert på avtaler med kommunen*

Når det gjelder utfordringer knyttet til kommunens ansvar for ordningen, varierer dette litt. Men, ofte er det slik at kommunen ledelse vet for lite om programmet, at det faktisk er en rettighet og mulighetene dette gir. De vet heller ikke nødvendigvis at kommunen mottar rammeoverføringer til drift av programmet, derfor blir det ikke prioritert. Det at kommunen må forvente å ta et ansvar når det gjelder å tilrettelegge tiltak for deltagere, er også noe som må presiseres.

Fylkesmannen har ikke mottatt noen klagesaker eller annen informasjon som tilsier at brukere med rett ikke får tilbud om KVP. Samtidig kan det virke som deltagertallene til dels er styrt av tilgjengelige tiltak i lokalområdet (f.eks. kurs som "jobb og muligheter") eller begrenses oppad av "måltallet" som ble gitt i 2012.

Fylkesmannen har hatt jevnlig kontakt med alle NAV kontor i regionen i forbindelse med deling av månedlige statistikk oppdateringer. Statistikken har også blitt brukt som en pådriver for å opprettholde trykket på programmet. Deltagelsen i KVP er lavere enn det forventede måltall i flere kontor. Det er positivt at det er en liten økning fra 2014. Det var pr. 30. november 2015 gjennomsnittlig 175 deltagere i programmet pr. mnd mot 250 deltagere som var satt opp som forventet måltall.

KVP har i tillegg vært et fast tema på NAV Forum som er et samarbeidsforum for NAV direktør, Fylkesmannen, KS og rådmannsutvalget i Oppland.

73.4 Økonomisk rådgivning

I 2015 arrangerte Fylkesmannen i Oppland 2 samlinger på området økonomisk rådgivning:

- Fagsamlingen ble arrangert den 2.- 3. juni 2015 sammen med Fylkesmannen i Hedmark. Målgruppen for samlingen var de som jobber med gjeldsrådgivning/økonomisk rådgivning til daglig, og de som er utpekt med ansvar for området i egen kommune/eget NAV-kontor. Det var 62 deltakere på samlingen. Fylkesmannen i Oppland har arrangert fagsamlingen sammen med Fylkesmannen i Hedmark i flere år og vi har erfart og fått tilbakemeldinger på at denne samlingen er nyttig for deltakerne da det gir rom for erfaringsutveksling og diskusjoner på tvers av kommune - og fylkesgrenser.

På fagsamlingen var et av innleggene 800 Gjeld som presenterte statusen for tjenesten. Det har også blitt lagt ut informasjon om 800 Gjeld på Fylkesmannens nettsider.

- Grunnkurs i økonomisk rådgivning ble arrangert den 13.- 14. september 2015. Målgruppen for samlingen var NAV-veiledere, både kommunalt og statlig ansatte, som arbeider i forhold til de kommunale sosiale tjenester i NAV. Kurset var relevant for ansatte i mottak og i oppfølgingsavdeling, nyansatte, spesialister og generalister. Det var også noen NAV- ledere som deltok. Denne samlingen var også et samarbeid med Fylkesmannen i Hedmark. Det var 51 deltakere på samlingen. Tilbakemeldingene på kurset har vært veldig bra og etterspørselen er fortsatt stor. Derfor vil det også bli arrangert et grunnkurs i 2016.

I 2015 ble det ikke arrangert oppfølgingskurs/ekspertkurs i Oppland. Dette kurset vil imidlertid bli arrangert den 1.-2. mars 2016. Målgruppen er spesialister i gjeldsrådgivning/økonomiskrådgivning, samt namsmenn og kreditorer.

I Oppland er det mange faglige fora. Disse er godt etablert og møtes flere ganger i året. Fylkesmannen har på bakgrunn av tilbakemeldinger fra de ulike foraene et inntrykk av at de fungerer godt og er en fin arena hvor det gis mulighet til erfaringsutveksling og drøfting av saker. De har også et tett samarbeid med namsmannen. Det var planlagt at jeg skulle delta på et faglig fora høsten 2015, men pga. arbeidskapasitet

Erfaringer fra lokale og nasjonale tiltak formidles fortløpende. Vi har også oppdatert status om kommunenes arbeid med økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning ved at alle NAV kontorene i oppland levere rapport på slutten av året. Rapporteringen gir en fin oversikt over arbeidet som blir gjort på dette området. Resultatet av rapporteringen presenteres på den årlige fagsamlingen.

Fylkesmannen har informert om interkommunalt samarbeid og bistand er tilbudt. Relevant informasjon er gitt til de kommunene som har vurdert et interkommunalt samarbeid.

73.5 Boligsosialt arbeid

Fylkesmannen har forvaltet tilskudd til boligsosialt arbeid på vegne av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Kommunen Gjøvik mottok friske midler i 2015, kr 610 000,- i tillegg fikk Lillehammer kr 1 100 000 og Søndre Land kr 610 000,- i midler for 2015. Tilskuddene er vurdert i nær sammenheng med tilskudd til samhandlingsmidler Rus, tilskudd til kommunalt rusarbeid og barnefattigdom.

Prosjektene retter seg i hovedsak mot oppfølgingstjenester i bolig for rusavhengige, unge på Lillehammer og i Gjøvik og voksne i Søndre land.

Fylkesmannen inngikk i 2012 samarbeid med Husbanken avdeling øst og Fylkesmannen i Hedmark for å spre erfaringene fra BOSO kommunene til andre kommuner. Dette arbeidet fortsatte i 2015, det ble avholdt 1 møte. Oppland deltok på en konferanse for BOSO kommuner der utvalgte kommuner som har boligsosialt tilskudd fra Arbeids og velferdsdirektoratet også fikk tilbud om å delta.

Informasjon om retningslinjer for tilskudd til boligsosialt arbeid, barnefattigdom og kommunalt rusarbeid i 2015 ble formidlet til aktuelle ledere og ansatte i kommunene og i NAV pr. mail og via Fylkesmannens internett side. NAV ledere ble også informert på eget møte.

Fylkesmannen har gjennom tilsyn avdekket at IP fremdeles er lite brukt. Det har vært gjennomført en nettverkssamling i 2015.

Fylkesmannen i Oppland arrangerer årlig en rus- og boligsosial konferanse i samarbeid med KoRus-Øst, og Midt, Fylkesmannen i Hedmark og Sør Trøndelag, Husbanken Midt og RIO. Årets tema var Rus og boligsosialt arbeid og samlet 180 deltagere fra tre fylker.

Ansatte som jobber med boligsosialt arbeid i Oppland blir invitert og deltar med flere medarbeidere på kurs og konferanser som arrangeres i regi av KoRus-Øst og Fylkesmannen.

73.6 Barn og unge

Fylkesmannen i Oppland har opprettet en tverrfaglig barn og unge gruppe. Det har vært gjennomført 4 møter.

Det ble arrangert en stor konferanse om barnekonvensjonen i februar 2015. Hovedforeleser var Kirsten Sandberg, i tillegg var Eivind Pedersen fra Fylkesmannen i Troms tilstede og informerte om kommuneanalysen.

En kommune i Oppland, Østre Toten, har gjennomført kommuneanalysen som et ledd i revidering av kommuneplanens samfunnsdel. Det har blitt startet arbeid med å få på plass elektronisk verktøy for å gjennomføre kommuneanalyse for de andre kommunene.

Det ble i september gjennomført kartlegging av bruk av BK i fylket.

Barn og unge tema på ledermøte i november.

Forsøket "NAV veileder i videregående skole" ble startet ved Raufoss videregående skole høst 2015. Det er 2 veilederressurser, en fra NAV Østre Toten og en fra NAV Vestre Toten. Fylkesmannen i Oppland sitter i styringsgruppa. Dette prosjektet skal bidra til å redusere frafallsproblematikken.

Fylkesmannen har bistått Arbeids og velferdsdirektoratet med vurdering og prioritering av søknader om tilskudd på barnefattigdomsmidler over kap. 0621.63. Nord-Fron og Lillehammer fikk videreført sine prosjekt og Gjøvik og Øyer fikk innvilget midler. Gausdal fikk overført midler fra 2014. Tilskuddet fordelt på utgjør kr 1 780 000,-. Kommunene som mottar barnefattigdomstilskuddet har blant annet som resultatmål at flere elever skal fullføre videregående skole, delta i tiltak og aktiviteter og styrke forebyggende arbeid med barn/unge. Eksempler på kommunens aktivitetsmål er å tilby fritidsaktiviteter og fritidsutstyr for barn og ungdom, ferietilbud og utvikle tverrfaglige team som jobber med barn og unge. Alle kommunene som mottar midler skal utarbeide handlingsplan for å bekjempe fattigdom.

Ressursrapportering

733: -3353,89 er nettoinntekt skyldes sykepengerefusjoner inkl arb.giveravgift. Skulle vært ført på 739.

739: 1.121.060,79, konf. 733

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
73.3 Kvalifiseringsprogrammet	kr -3 353,89	kr 728 024,50
73.9 Andre oppgaver – Sosialtjeneste (rest 73)	kr 1 124 414,68	kr 380 470,48
74 Tilsyn etter lov om sos. tj. i NAV	kr 463 850,79	kr 0,00
Andre oppgaver under ASD	kr 51 696,27	kr 0,00
Sum:	kr 1 636 607,00	kr 1 108 494,00

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven

I 2015 ga Fylkesmannen 386 bevillinger til separasjon og 318 bevillinger til skilsmisse. Sammenlignet med året før er det nedgang på 22 separasjoner og 33 skilsmisser. Fem søknader om separasjon og fem søknader om skilsmisse ble avslått.

Fylkesmannen i Oppland behandlet to saker om skiftefritak i 2015.

42.2 Anerkjennelsesloven

Fylkesmannen i Oppland har i 2015 mottatt 22 søknader om anerkjennelse av utenlandske separasjoner og skilsmisser. 19 utenlandske skilsmisser ble godkjent og en søknad ble avslått. To søknader er under behandling.

42.3 Barneloven

Fylkesmannen i Oppland hadde ingen slutførte saker om stadfesting av samværsavtale i 2015. Vi hadde ingen saker vdr reisekonstanter ved samvær. Imidlertid er det mange henvendelser både på telefon og i brev med spørsmål/ behov for råd og veiledning knyttet til disse temaene.

42.4 Veiledning og informasjon

Fylkesmannen gir veiledning på telefon om separasjoner og skilsmisser, mekling og spørsmål rundt samvær, fast bosted og foreldreansvar, og henviser videre til rette instanser som familievernkontorene i fylket.

Resultatområde 43 Føre tilsyn med kommunenes plikt til å sørge for et krisesentertilbu

Fylkesmannen har i 2015 gjennomført tilsyn med krisesentertilbudet i Lillehammer kommune (27.10.15) og Gjøvik kommune (20.11.15).

Tilsynene ble gjennomført som systemrevisjoner, og omfattet følgende områder: krav til krisesentertilbud, individuell tilrettelegging, samordning av tjenester og internkontroll.

Det ble ikke gitt avvik i noen av kommunene, men Gjøvik kommune fikk en merknad: "Gjøvik kommune hat et forbedringspotensiale i forhold til å kontrollere om krisesentertilbudet gis i samsvar med gjeldende regelverk."

Resultatområde 44 Føre tilsyn med familievernkontor

Fylkesmannen har ført tilsyn med familievernkontorene i Oppland i 2015. Det er tre familievernkontor i fylket og de er lokalisert på Lillehammer, Gjøvik og Otta.

Tilsynene ble gjennomførte som en systemrevisjoner, hvor følgende forhold ble undersøkt: resurssituasjonen, lovpålagte oppgaver, taushetsplikt, opplysningsplikt, barns rette til informasjon og til å bli hørt samt journalføring og føring av meklingsprotokoll.

Fylkesmannen fant i 2015 ikke grunnlag for formell reaksjon i noen av tilsynene. men fremhevet områder som alle familievernkontorene kunne se nærmere på i forbedringsøyemed.

Resultatområde 45 Barn og unge

Fylkesmannen gir veiledning på telefon til kommuner og privatpersoner som tar kontakt innen alle aktuelle temaer på området. Barn som har rettigheter etter flere lovverk, rettsikkerhet og avklaring av ansvarsområdet til den enkelte tjeneste i kommunen er i tillegg til kommunenes ønske om å kvalitetssikre sine tjenester hovedvekten av henvendelsene.

45.1 Veiledning og samordning

Fylkesmannen bistår med løpende veiledning og konsultasjon til kommuner og enkeltpersoner daglig. Det ble i 2015 arrangert en jusskonferanse for barneverntjenestens ansatte. Det har også vært en erfaringsutvekslingsdag hvor alle ansatte i barneverntjeneten var invitert. Tema var bedre undersøkelser i barnevernet, og IMDI var invitert til å holde et innlegg om æresrelatert vold og sosial kontroll hos innvandrere. Fylkesmannen har i tillegg arrangert kurs i vanskelige samtaler med barn. Målgruppen var alle som jobber med barn i kommunen.

45.2 Fritak for taushetsplikt

Fylkesmannen fikk inn 64 saker med anmodning om fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt i 2015 for barnevern-, sosialtjeneste- og helsepersonell. Sakene behandles fortløpende når de kommer inn. Fylkesmannen gir i hovedsak fritak i sakene som behandles. Det har vært en markant økning i antall saker de siste årene.

Det er et behov i flere embeter for klargjøring av hvordan regelverket er å forstå på området. Dette har Fm i Oppland etterspurt de siste årene. Samlingen bør være et samarbeid mellom dep. som har ansvar for helse, sosial, barnehage/skole lovgivningen.

45.4 Biologisk opphav

Fylkesmannen i Oppland har behandlet ni saker om biologisk opphav i 2015.

45.5 Opplæringstilbud i å samtale med barn om vold og seksuelle overgrep i undersøkelser

Fylkesmannen arrangerte i samarbeid med Fylkesmannen i Hedmark og fylkesmannen i Buskekrud et kurs i kartleggingsverktøyet EUROADAD for ansatte i barneverntjenestene i begge fylkene. Oppland fikk tildelt seks plasser.

Fylkesmannen har også arrangert et tverrfaglig kurs i samtale med barn om vanskelige temaer, slik som vold og overgrep. Det er RVTS som har stått for det faglige innholdet og det var 69 personer fra helsestasjoner, skole, skolehelsetjenestet ppt, barnehager og barneverntjeneste tilstede.

45.7 Tilskudd til kommunalt barnevern

Fylkesmannen fikk tildelt en videreføring av eksistene stillinger, samt en ny stilling til fordeling. stillingen bli etter en risiko og sårbarhetsanalyse tildelt Vestre Toten kommune. Det er gitt veiledning og rådgivning på telefon, pr mail og pr post til kommunene i forbindelse med videreføringen og tildeling av den nye stillingen.

Videreføringen var 31, 2 stillinger, samt tildeling av ytterligere en stilling. Totalt 32,2 stillinger.

Resultatområde 46 Universell utforming

Hedmark og Oppland samarbeidet som pilotfylker for universell utforming i perioden 2009– 2013. Fylkesrådet i Hedmark og Fylkesutvalget i Oppland vedtok i desember 2013 å samarbeide om å bidra aktivt til videreføring av arbeidet med universell utforming for Innlandet basert på visjonen«Norge Universelt utformet 2025». Vedtaket medførte en reetablering av nettverksgruppe i universell utforming for Innlandet med representasjon fra

Fylkeskommunene og andre offentlige og private parter i Innlandet, bla. Fylkesmennene, KS og Rådene for likestilling av funksjonshemmede. Nettverksgruppa har utarbeidet et forslag til strategi for universell utforming i Innlandet 2025. Denne skal legges fram for vedtak i begge fylkesting våren 2016 etter å ha vært på offentlig høring høsten 2015. Fylkesmannen i Oppland har deltatt aktivt i nettverksgruppen og i utarbeidelsen av strategien.

Fylkesmannen i Oppland gir råd og veiledning til kommunene om universell utforming gjennom planarbeidet. Det gis veiledning til kommunene om de intensjonene og virkemidlene som ligger i plan- og bygningsloven og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Ved Fylkesmannen sine høringsuttalelser til kommunale planer fokuseres det blant annet på å fremme en planpraksis som styrer utviklingen mot tilgang på universelt utformede boliger i sentrumsnære områder av kommunen.

Resultatområde 47 Integrering av innvandrere

47.1 Statsborgerseremonier

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMOP	1	30
Sum	1	

47.2 Bosetting av flyktninger

Fylkesmannen har i sin dialog med kommunene i 2015 oppfordret kommunene til å inkludere bosetting og integrering i kommuneplanene. Kommunene har også blitt utfordret til å fatte vedtak om bosetting i tråd med anmodningen fra IMDI. Ved gjennomgang av kommunebildene i hver kommune høst 2015 har bosetting og intergrering hatt en stor plass.

Husbankens virkemidler er tema i det boligsosiale arbeidet i avdelingen. Fylkesmannen i Oppland har inngått et formelt samarbeid med Husbanken der målsettingen er å overføre erfaringene de kommunene som er med i BOSO (boligsosialt utviklingsprogram) overføres til de andre kommunene i Oppland.

Fylkesmannen deltar også i Bosettingsforum i fylket sammen med UDI, IMDi og KS, BUFETAT, og begge politidistrikt der bosetting er ett tema.

47.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Fylkesmannen behandlet totalt tre klager i 2015. I to av sakene ble kommunens vedtak opphevet, og sakene ble sendt tilbake til kommunen for ny behandling. I den siste saken fikk klager ikke medhold.

Den ene av de to som fikk medhold gjaldt klage på vedtak om avslag på deltakelse i introduksjonsprogram, jf. introduksjonsloven §§ 2 og 3. Den andre saken gjaldt klage på vedtak om avslag på søknad om forlenget tid i introduksjonsprogram, jf. introduksjonsloven § 5.

Den som ikke fikk medhold gjaldt klage på vedtak om avslag på deltakelse i introduksjonsprogrammet, jf. introduksjonsloven § 2.

47.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkerere

Klagesaker

Det har ikke vært behandlet klagesaker på dette området i 2015.

Etterutdanning

Fylkesmannen har gjennomført oppgavene på dette området ihht. oppdragsbrev fra Vox. Det har vært gitt støtte til en samling for lærere som ble organisert og gjennomført fra et av fylkets opplæringssentra. I tillegg er det gjennomført noe kompetanseutvikling lokalt om vurderingsarbeid som Fylkesmannen har støttet.

Det var planlagt en større samling for alle lærere i voksenopplæringa i fylket, men denne ble avlyst pga. at vi ikke kom i mål med tilstrekkelig program. Det ble derfor planlagt en noe mindre samling som ble gjennomført 4. januar 2016.

47.5 Tilsyn med kommunenes gjennomføring av introduksjonsloven

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med kommunenes forvaltning av introduksjonsloven i en kommune. Tema for tilsynet har vært om introduksjonsprogrammet som tilbys er helårlig og på fulltid. Dette er tema for felles nasjonalt tilsyn (FNT) i 2013 - 2015.

Tilsynet er gjennomført som dokumentgjennomgang sammen med saksbehandler på området i kommunen.

Tilsynet ble gjennomført såpass seint på året at tilsynsrapport ikke var utsendt ved årets slutt. Det vil bli gitt et varsel om pålegg.

Årsaken til avvik fra resultatkravet er sykepermisjon i avdelingen i kombinasjon med uventet økt arbeidsbelastning høsten 2015 pga. stor tilstrømming av asylsøkere og opprettelse av asylmottak og omsorgssentra i fylket. Saksbehandler på området har deltatt i Fylkesmannens beredskapsorganisering og rapporteringer i forbindelse med denne situasjonen.

Resultatområde 48 Fremme likestilling og motvirke diskriminering

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
41 Tilsyn og klagebehandling etter barnevernloven	kr 823 251,06	kr 316 922,40
42 Familierett	kr 694 946,41	kr 0,00
43.1 Tilsyn med kommunale krisesentertiltak	kr 0,00	kr 0,00
43.9 Andre krisetiltak	kr 0,00	kr 0,00
44 Tilsyn med familievernkontor	kr 0,00	kr 0,00
45 Barnevern	kr 1 266 366,15	kr 476 961,34
47 Integrering av innvandrere	kr 203 741,78	kr 0,00
47.5 Tilsyn med introduksjonsloven	kr 1 715,15	kr 0,00
Andre oppgaver under BLD	kr 97 353,36	kr 0,00
Sum:	kr 3 087 373,00	kr 793 883,00

Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 76 Samhandling, kvalitet og helseberedskap

76.1 Samarbeid mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten

Kommunene Oppland er godt etablerte når det gjelder samhandlingsreformen. Samtlige kommuner har inngått samarbeidsavtaler. Kommunene og Sykehuset Innlandet opplever at samarbeidet fungerer godt.

Det var etablert et overordnet samhandlingsforum. Ledelsen hos Fylkesmannen i Oppland, Oppland fylkeskommune, Sykehuset innlandet, NAV, KS og kommunene v/rådmannsutvalget er representert. Samhandlingsforumet i Hedmark og Oppland ble slått sammen høsten 2015. Dette ble vurdert som hensiktsmessig i og med Sykehuset Innlandet har begge fylker i sitt opptaksområde.

To medisinsk lokale sentrer har blitt etablert i fylket, Otta i Nord-Gudbrandsdalen og Fagernes i Valdresregionen. Sistnevnte har utvidet kapasiteten og åpner opp for et bredere tjenestetilbud som blant annet intermedieær avdeling med kommunale øyeblikkelighjelpsenger. Sør-Gudbrandsdalen har etablert intermedieære plasser som mottar utskrivene pasienter fra sykehuset.

Fylkesmannen deltar på KSU (klinisk samarbeidsutvalg) Nord og Sør dalen, der DPS Lillehammer og Otta møter tjenesteledere og medarbeidere i rus/psykisk helsefeltet). KSU har kvartalsvise møter. Tilsvarende etableres nå i Vest Oppland.

76.2 Kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten

Fylkesmannen har i samarbeid med utviklingssentret for sykehjem Haugtun, orientert om pasientsikkerhetsprogrammet på regionale samlinger vi har hatt med kommunene. Fokusområder dette året har vært fallforebygging, trykksår og riktig legemiddelbruk. På disse møtene ble kommunene oppfordret til å benytte IPLOS-data når de skal planlegge hvordan de tilrettelegger sine tjenester.

Sør-Fron kommune har gjort et godt arbeid innen pasientsikkerhetsprogrammet. De har sett på legemiddelgjennom(LMG), fall og trykksår i institusjon og hos hjemmeboende. Suksessfaktorer er økt fokus, godt samarbeid med legene, engasjerte ansatte og at nettverksarbeidet ble prioritert fra ledelsen. I forbindelse med prosjektet ble blodprøver tatt i forkant av LMG. Det avdekket blant annet lav HB, forhøyet CRP og vitaminmangel. Det er laget nye rutiner som samstemming av medisiner /medisin i bruk, laget brosjyrer i forhold til fall forebygging. Gode rutiner for trykksår eksisterer , men skal dokumenteres bedre i fagprogrammet. Prosjektgruppa fortsetter arbeidet for å lære opp personale ,holde fokus og videreutvikle prosedyrer, samt lage maler for å dokumentere i fagprogrammet

Det har vært gjennomført 4 regionale samlinger med opplæring, i nytt rundskriv om tvungen helsehjelp etter pasient og brukerrettighetsloven kapitel 4A, og opplæring i saksbehandling ved tildeling av velferdsteknologiske løsninger etter pasrl. § 4-6a. Til sammen deltok rundt 120 kommunalt ansatte i sykehjem, hjemmetjenesten og tildelingskontor.

Velferdsteknologi er et viktig bidrag for å gi mennesker muligheter til mestre eget liv og helse. Fylkesmannen har i samarbeid med blant annet KS etablert en arbeidsgruppe som har fokus på velferdsteknologi. Det er gjennomført en konferanse hvor dette var tema.

Fylkesmannen gjennomførte fire opplæringssamlinger i helse- omsorgstjeneste kap. 9 for kommunene i Oppland i 2015. 22 kommuner var representert, med samlet ca 120 ansatte.

76.3 Felles digitalt nødnett

Fylkesmannen har bistått Direktoratet for nødkommunikasjon med kartlegging av kommunesentra ifm forsterkning av visse deler av nødnettet.

76.4 Helseberedskap og smittevern

Helseberedskap og smittevern er et prioritert område for Fylkesmannen i Oppland, fordi vi mener dette er områder hvor vår innsats vil gi avkastning både i form av bedre beredskap og bedre folkehelse i Oppland.

Arbeidet mot antibiotika resistens er tatt opp og vært som tema på møter med kommuneoverleger og turnusleger

i 2015.

I forbindelse med flyktningssituasjonen gjennomførte Fylkesmannen tidlig en kartlegging i kommunene, hvor det framkom at problemstillinger knyttet til smittevern var en av hovedutfordringene. Vi fulgte opp dette med å gi råd og veiledning, videreformidle spørsmål til sentral forvaltning, og arrangerte temadager, møter for erfaringsutveksling samt regelmessige beredskapsmøter med kommuner, regionale samarbeidspartnere og sentral forvaltning. Problemstillingene var til dels felles for kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten og knyttet seg f.eks. til tuberkulose-screening, samordning i bruk av BCG-vaksiner, antibiotika-resistente bakterier mv.

Vi gjennomførte også 1 planlagt tilsyn innen helseberedskap i 2015, hvor det ble funnet 1 avvik.

På oppdrag fra Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet gjennomførte vi en kartlegging av vaksinasjonsstatus i kommunene. Etter innspill fra oss ble det fra FHI sin side utarbeidet et strukturert skjema som ble benyttet nasjonalt, og som vi antar forenklet innsamling og bearbeiding av data.

Vi poengterte i 2015 videre betydningen av god vaksinasjonsdekning ovenfor alle kommunestyrene i fylket, i forbindelse med at vi presenterte årets kommunebilder.

Videre har vi drevet rådgivning til kommunene i konkrete enkeltsaker, bl.a. i forbindelse med et enkeltstående tilfelle av flaggermus-rabies. Vi har hatt god nytte av dialog med Mattilsynet og Folkehelseinstituttet i dette arbeidet.

76.5 Personell og kompetanse

Kompetanseløftet 2015 - Fylkesmannen fikk 9 867 006 til fordeling. Det ble prioritert helsefagarbeidere uten formell helse- og sosialfaglig, fagskole -videreutdanning for personell med videregående utdanning, desentraliserte høyskolestudier evt. deltidsstudier, videreutdanning av høyskoleutdannet personell samt brukerstyrt personlig assistanse(BPA), lederopplæring og lederutdanning helse og omsorg, aktiv omsorg og ABC-opplæring jf. retningslinjer i kompetanseløftet 2015. Tre innovasjonsprosjekter, hverdagsrehabilitering, frivillighet og egenmestring ble prioritert.

I alt ble det søkt om 23 251 950 millioner kroner fra 20 kommuner. Til lindrende behandling kom det inn 5 søknader som Fylkesmannen i Oslo behandlet. 2 av disse søknadene ble tildelt midler.

Fylkesmannen, Utviklingsentrene og Høgskolen i Gjøvik har samarbeidsmøter 2 ganger i året for å planlegge kompetanseheving på ulike områder innen helse. I år fikk de midler fra Fylkesmannen for å utvikle et bedre kartleggingsskjema for å bedre kompetansen til å identifisere delir.

Turnustjenesten

Det ble godkjent en ny distriktplass (Gausdal kommune) i januar 2016. Samlet antall distriktplasser for leger i fylket er nå 26.

Samlet stillingsstørrelse for fylkesveileder for turnusleger er 30 %.

Fylkesmannen i Oppland tilbyr gruppebasert veiledning fordelt over 3 heldags samlinger i løpet av halvåret. Fylkesmannen i Oppland tilbyr turnusleger i kommunehelsetjenesten kurs i akuttmedisin relatert til legevaktstjenesten i kommunene. Kurset avholdes over en dag for alle sammen. Kurset avholdes i klinikklaboratoriet og simuleringssenteret ved Høgskolen i Gjøvik. Fylkesmannen arrangerer, i henhold til forskrift og retningslinjer for turnustjeneste for leger, et to dagers seminar med offentlig helsearbeid/samfunnsmedisinske temaer. Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Hedmark samarbeider om dette seminaret hvor turnusleger, turnusfysioterapeuter og kiropraktorer i begge fylkene deltar.

Vi erfarte i 2015 at alle turnuslegene deltok på de felles aktivitetene for turnusleger i kommunehelsetjenesten som Fylkesmannen i Oppland arrangerte. Når det gjelder to dagers seminaret med offentlig helsearbeid/samfunnsmedisinske temaer deltok alle turnuslegene fra Hedmark og Oppland, fysioterapeuter var 16 stk, og kiropraktorer var 5 stk.

76.6 Rettssikkerhetsarbeid

I 2015 har Fylkesmannen mottatt 168 vedtak, og gjennomgått og ferdigbehandlet 174 tvangsvedtak om somatisk

neisenhjelp til personer uten samtykkekompetanse og som motsetter seg neisenhjelpen. Etter innledende gjennomgang ble 6 vedtak opphevet og 8 endret. De fleste vedtak er fattet i sykehjem. 11 vedtak ble fattet av tannhelsetjenesten, 9 vedtak ble fattet av fastlege og 2 vedtak ved lokalmedisinsk senter. Vi har mottatt kopi av 13 vedtak fra Sykehuset Innlandet HF Sør-Øst. Det er få vedtak om helsehjelp i hjemmet. Det er ikke fattet vedtak om tvungen helsehjelp i kommunene Lesja, Skjåk, Sør-Fron, Etnedal og Vang i 2015. Vi har ikkje tilstrekkelig grunnlag til å påstå at årsaken er mangelfull kompetanse, men i 2011 og 2012 ble det ført tilsyn med blant annet Etnedal og Vang, og da ble det avdekket avvik.

I tilknytning til overprøving og etterkontroll av vedtak har det vært gitt utstrakt veiledning skriftlig og på telefon overfor kommunehelsetjenesten, fastlegene og spesialisthelsetjenesten. Kvaliteten på tvangsvedtak er jevnt over blitt bedre for hvert år, men det er fortsatt mange mangelfulle vedtak. Samtykkevurderingen er utfordrende for helsepersonell og er ikke alltid begrunnet god nok.

Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Hedmark hatt bekymring for praksisen ved Sykehuset Innlandet knyttet til mangelfull kompetanse om tvangsbestemmelsene i pasient- og brukerrettighetsloven kap. 4A, og manglende rutiner på området. Vi antar at det utføres tvungen helsehjelp uten hjemmel i et vedtak. Vi har purret på skriftlig tilbakemelding fra helseforetaket ved ledelsen også i 2015.

Fylkesmannen har gitt veiledning til den fylkeskommunale tannhelsetjenesten i forbindelse med overprøving av tvangsvedtak.

Det ble gjennomført 4 regionale samlinger med opplæring i nytt rundskriv om tvungen helsehjelp etter pasient og brukerrettighetsloven kapittel 4A, og opplæring i saksbehandling ved tildeling av velferdsteknologiske løsninger etter pasrl. § 4-6a. Til sammen deltok rundt 120 kommunalt ansatte i sykehjem, hjemmetjenesten og tildelingskontor. De 4 samlingene ble holdt i Gjøvikregionen, Lillehammerregionen, Valdres og Gudbrandsdal.

På det årlige kommuneoverlegemøtet informerte vi om status og utfordringer rundt bruk av tvang. Spesielt fokuserte vi på fastlegens rolle overfor hjemmeboende pasienter som ikke kan ivareta seg selv og som ikke ønsker hjelp.

Fylkesmannen har hatt opplæring av ansatte i en stiftelse som tilbyr omsorgstjenester til personer med sammensatte behov.

I desember arrangerte vi nettverkssamling i Lillehammer for rådgivernetverket. 16 rådgivere fra FM i Oppland, Hedmark, Oslo og Akershus og Østfold deltok. Vi hadde invitert en jurist fra Helsedirektoratet som bidro med innlegg og avklaringer rundt lovtolkninger. Det ble fokusert på problemstillinger rundt grensen mellom somatikk og psykiatri drøftet, og da spesielt ved bruk av psykofarmaka.

Fylkesmannen åpnet en tilsynssak i 2015 knyttet til forsvarlighet. Saken knyttet seg til låste dører på sykehjem og bemanning på natten. Forholdene ble ikke funnet forsvarlig, men forholdene ble rettet opp og saken avsluttet.

Det kom inn en klagesak fra en pasient.

Helse og omsorgstjenesteloven kap 9

Fylkesmannen i Oppland overprøvde 71 vedtak om bruk av tvang og makt overfor personer med psykisk utviklingshemming med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven § 9-5, tredje ledd b og c. 60 av disse ble godkjent uten endring. Det ble innvilget dispensasjon fra utdanningskrav i 49 av vedtakene. Saksbehandlingstiden var innenfor fristen på tre måneder i 94% av overprøvingene. Fylkesmannen mottok siste år 185 meldinger om bruk av tvang som skadeavvergende tiltak i nødsituasjoner. Disse meldingene fordeler seg på 53 personer, fordelt på 19 kommuner. Meldingene ble fortløpende gjennomgått av saksbehandler her. Det ble gjennomført tilsyn med 16 vedtak etter lovens § 9-5 tredje ledd b og c. Det har også vært gjennomført systemtilsyn på dette området i tre kommuner siste år. Fylkesmannen gjennomførte fire opplæringssamlinger for kommunene i Oppland i 2015. 22 kommuner var representert, med samlet ca 120 ansatte. Tema for samlingene var gjennomgang av nytt rundskriv IS-10/2015. Målgruppen var overordnet faglig ansvarlig for tjenesten, fagansvarlig og miljøpersonalet i boliger. Vi gjennomførte disse samlingene i samarbeid med Habiliteringstjenesten. Fylkesmannen i Oppland ser at kommunene har en stor utfordring når det gjelder å rekruttere fagpersoner som tilfredsstillt kvalifikasjonskravet i loven. Det er videre en utfordring å systematisere egne opplæringstiltak for personalgruppene som yter tjenester til denne gruppen brukere, slik at det sikres tjenester på et forsvarlig nivå.

Fylkesmannen har kvartalsvise samarbeidsmøter med Sykehuset Innlandet Hf, avd Lillehammer, Habiliteringstjenesten.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

Helse og omsorgstjenesteloven kap 9

Fylkesmannen i Oppland overprøvde 68 vedtak om bruk av tvang og makt overfor personer med psykisk utviklingshemming med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven § 9-5, tredjeledd b og c. 58 av disse ble godkjent uten endring. Det ble innvilget dispensasjon fra utdanningskrav i 48 av vedtakene. Sakbehandlingstiden var innenfor fristen på tre måneder i 88% av overprøvingene. Fylkesmannen mottok siste år 284 meldinger om bruk av tvang som skadeavvergende tiltak i nødsituasjoner. Disse meldingene fordeler seg på 34 personer, fordelt på 14 kommuner. Meldingene ble fortløpende gjennomgått av saksbehandler her. Det ble gjennomført tilsyn med 22 vedtak etter lovens § 9-5 tredje ledd b og c, og vi gjorde to tilsyn på bakgrunn av meldinger om bruk av tvang som skadeavvergende tiltak i nødsituasjon. Det har også vært gjennomført systemtilsyn på dette området i fire kommuner siste år. Fylkesmannen gjennomførte to opplæringssamlinger for kommuner i Oppland i 2014. Dette var temadager for utvalgte kommuner. 7 kommuner var representert, med samlet ca 80 ansatte. Tema for samlingene var i sin helhet kap. 9. Målgruppen var overordnet faglig ansvarlig for tjenesten, fagansvarlig og miljøpersonalet i boliger. Fylkesmannen i Oppland ser at kommunene har en stor utfordring når det gjelder å systematisere egne opplæringstiltak for personalgruppene som yter tjenester til denne gruppen brukere, slik at det sikres tjenester på et forsvarlig nivå.

Fylkesmannen har kvartalsvise samarbeidsmøter med Sykehuset Innlandet Hf, avd Lillehammer, Habiliteringstjenesten.

77.1 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Fylkesmannen fikk til sammen inn 64 saker med anmodning om fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt i 2013 for barnevern-, sosialtjeneste- og helsepersonell. Ansatte i barnevernstjenesten utgjør den største gruppen som det bes om fritak for. Anmodninger om fritak for barnehage-, skolepersonell samt ledere i kommunen har fra sommeren 2012 blitt behandlet i andre avdelinger hos oss. Sakene behandles fortløpende når de kommer inn. Fylkesmannen gir i hovedsak fritak i sakene som behandles. Det har vært en markant økning i antall saker de siste årene.

Det er et prekært behov for en klargjøring av hvordan regelverket er å forstå etter de siste to årene med uklare brev ut fra dep. Slik vi ser det ville det beste være å arrangere en samling for Fm-embetene. Dette bør gjøres i 2016.

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMOP	25	1
Sum	25	

77.2 Særfradrag

Ingen søknader om Særfradrag i 2015

Særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMOP	0	0
Sum	0	

77.3 Egenerkortsaker

Fylkesmannen i Oppland har behandlet totalt 1.771 saker i 2015, dette er en oppgang fra 1.594 saker i 2014. Det har gått ut 2.521 brev i 2015 om førerkort.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er 15 dager. Av dispensasjonssøknadene er det fortsatt saker i forhold til hjertekar, diabetes, psykiske lidelser og rusmisbruk/medikamentbruk som har det største volumet.

Fokus på legers meldeplikt til Fylkesmannen, samarbeid med Politi og Statens vegvesen var et satsningsområde også i 2015.

Førerkortprosjektet i regi av Helsedirektoratet er blitt utsatt 2 ganger i 2015. Dette har ført til at det har vært svært vanskelig å planlegge for, og sørge for riktige personalressurser på fagområdet.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOP	1771	15
Sum	1771	

77.4 Pasientjournaler

Fylkesmannen mottok journaler fra tre opphørte virksomheter i 2015. Journalene er oppbevart i henhold til regelverket.

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMOP	3
Sum	3

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid generelt

Fylkesmannen i Oppland utførte våren 2015 en kartlegging av oversiktsarbeidet etter folkehelseloven. Kartleggingen var en videreføring av det landsomfattende tilsynet i 2014. Fylkesmannen i Oppland ønsket gjennom kartleggingen å få en oversikt over hvor langt kommunene i Oppland har kommet i det løpende oversiktsarbeidet. Dette er i henhold til rollen Fylkesmannen har i folkehelsearbeidet. Kartleggingen viste at 21 kommuner i Oppland er i gang med oversiktsarbeidet, det er pågående aktivitet på området, det innhentes informasjon fra flere sektorer og det er en tverrsektoriell organisering. Kartleggingen viste at 5 kommuner ikke var i gang med oversiktsarbeidet, det var ikke pågående aktivitet på området, det ble også da ikke innhentet informasjon fra flere sektorer og det var da heller ikke en tverrsektoriell organisering. Resultatet fra kartleggingen ble presentert til kommunestyret i hver kommune høsten 2015 gjennom Fylkesmannen i Oppland sine "Kommunebilder 2015". Vi erfarte at denne kartleggingen førte til at de kommunene som ikke hadde kommet i gang med sitt oversiktsarbeid kom i gang. Fylkesmannen i Oppland følger dette arbeidet i kommunene videre i 2016.

Som del av følge med funksjonen følger vi hos Fylkesmannen i Oppland nå med på om kommunen sin folkehelseoversikt inngår som grunnlag i den kommunale planstrategien og om den inngår som grunnlag for annen planlegging etter plan- og bygningsloven i kommunen og da som grunnlag for tiltak. Dette gjøres gjennom Fylkesmannen i Oppland sitt planteam og gjennom møter med kommunene. En utfordring vi ser er om kommunene faktisk bruker sin folkehelseoversikt aktivt. Andre utfordringer kommuner har meldt om er statistikk og analyse (årsaker og konsekvenser).

83.2 Barn og unge: forebygging, oppfølging og behandling

Utsatte barn og unge

Fylkesmannen skal se sine sektoroppdrag overfor utsatte barn og unge i sammenheng. Fylkesmannen i Oppland har opprettet en tverrfaglig barn og unge gruppe. Det har vært gjennomført 4 møter.

Det ble arrangert en stor konferanse om barnekonvensjonen i februar 2015. Hovedforeleser var Kirsten Sandberg, i tillegg var Eivind Pedersen fra Fylkesmannen i Troms tilstede og informerte om kommuneanalysen.

En kommune i Oppland, Østre Toten, har gjennomført kommuneanalysen som et ledd i revidering av kommuneplanens samfunnsdel. Det har blitt startet arbeid med å få på plass elektronisk verktøy for å gjennomføre kommuneanalyse for de andre kommunene.

Det ble i september gjennomført kartlegging av bruk av barnekonvensjonen i fylket.

Barn og unge tema på ledermøte i november.

Forsøket "NAV veileder i videregående skole" ble startet ved Raufoss videregående skole høst 2015. Det er 2 veilederressurser, en fra NAV Østre Toten og en fra NAV Vestre Toten. Fylkesmannen i Oppland sitter i styringsgruppa. Dette prosjektet skal bidra til å redusere frafallsproblematikken.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Det ble i 2015 etter en vurdering, ikke foretatt en kartlegging som tjenestene ble styrket i 2015 i kommunene gjennom vekst i kommunens frie inntekter. En slik kartlegging ble gjort i 2014 og gjenngett i ARAPP. Når det gjelder kvalitet i helsestasjon og skolehelsetjenesten hadde Fylkesmannen i Oppland fagdag om ungdomshelse høsten 2015. Dette var et samarbeid med Sex og Samfunn. Målgruppen for fagdagen var yrkesgrupper i kommuner i Oppland som i sitt arbeid møter ungdom og unge voksne. Temaer på fagdagen var prevensjon, seksuelt overførbare infeksjoner, seksualitet og psykisk helse. Det var 68 deltakere. Fylkesmannen i Oppland hadde også høsten 2015 møte med ledende helsesøstre i Oppland. Temaer denne dagen var blant annet kommunereform og tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet. Fylkesmannen i Oppland har også forvaltet tilskudd til forebygging av uønskede svangerskap og abort. Vi mottok i 2015 søknader på beløp som gikk over de tilskuddsmidlene vi hadde til fordeling. Det var tre kommuner som søkte og i tillegg søkte Studentsamskipnaden i Oppland. Fylkesmannen i Oppland var også aktiv deltaker for å få i gang pilotprosjektet med etablering av sentre for ung seksualitet i Oppland.

Helsemessige forhold ved skolemiljø

Fylkesmannen har i 2015 ikke gjennomført kompetansehevende tiltak om helsemessige forhold ved skolemiljø der det er påvist mangler ved kartlegging av godkjenningstatus ved grunn- og videregående skoler i fylket. Vi utførte kompetanshevende tiltak i 2014, men har ikke gjort noe ytterligere i 2015 på grunn av mangel på tilstrekkelig med ressurser. Vi håper å kunne få gjort mer på dette området i 2016.

Resultatområde 84 Kommunale helse- og omsorgstjenester

84.1 Allmenhelsetjenesten

Fylkesmannen i Oppland hadde i 2015 og også de nærmeste årene har fokus på rekruttering til stillinger i allmennlegetjenesten i kommunene. Dette for å holde oppe fastlegeordningen for hele befolkningen, men også for å skjekke ut at kommunene er rustet for utfordringene knyttet til forsvarlig legevakt i hele fylket.

Ved rekruttering av leger kan det være krevende for arbeidsgiver å få tilstrekkelig med pålitelig bakgrunnsinformasjon om de legene som søker stillinger. Den enkelte kommune har som kjent ansvaret for innbyggernes primærhelsetjenester, som bl. a. består av fastlegeordningen, legevaktene og diverse offentlige legeoppgaver. Kommunene i Oppland har fra 2 til over 30 fastleger hver. For mange kommuner er det imidlertid krevende å rekruttere nok leger, spesielt i distriktene. Utenlandske leger "redder" til en viss grad norsk primærhelsetjeneste, gjennom fast tilsetting eller vikariater. Det er den enkelte kommune som annonserer,

rekrutterer og tilsetter leger.

Ansettelsesutfordringen

Fylkesmannen legger til grunn at kommunene undersøker om alt helsepersonell som søker stilling har autorisasjonen i Norge. Også helsepersonell som er født og/eller utdannet i utlandet, må ha norsk autorisasjon. Om helsepersonell har autorisasjon kan sjekkes enkelt på Statens autorisasjonskontors (SAK) sin hjemmeside, www.sak.no. Men tilgang til andre opplysninger er det ingen systemer som sikrer 100 %. De som kjøper tjenester hos vikarbyrå må stole på at vikarbyrået har kunnskap om autorisasjon både i hjemlandet og i Norge. Andre må stole på opplysninger fra oppgitte referanser og tidligere arbeidsteder.

Fylkesmannens erfaring

Fylkesmannen i Oppland sitt inntrykk er at vi mottar få klager på kommunalt ansatte leger pga. faglig svikt – oftere pga. adferd og manglende evne til å kommunisere. Det er å forvente at kommunene mottar flere klager fra pasienter og brukere enn det Fylkesmannen får høre om. For å få mer kunnskap om disse klagen i kommunen, gjorde Fylkesmannen en undersøkelse i kommunene i Oppland i april/mai 2015. Undersøkelsen ble besvart av 19 av 26 kommuner.

Hovedfunnene var:

- 4 kommuner bruker jevnlig vikarbyråer til rekruttering. 10 virksomheter oppgir å *ha brukt* vikarbyrå. 11 kommuner bruker andre kilder – annonsering og personlige faglige nettverk er viktigst.
- Det er få klager som relateres til vikarer som sådanne. 5 kommuner svarte at det er slike klager. Noen klager går også til Fylkesmannen, andre håndteres internt i kommunen.
- 2 kommuner svarte at de har gått til oppsigelse av leger. Flere kommuner svarte at det ikke er skjedd forlengelser av engasjement for konkrete leger.
- Mest oppsiktsvekkende var kanskje at ikke alle kommuner sjekker for anmerkninger på helsepersonellet før tilsetting.

I 2016 vil Fylkesmannen følge opp kommunenes evne til oppfylle kompetansekrav til leger i legevakt og omfanget av de unntak overgangsordningene gir.

84.2 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

Planlagt møtevirksomhet for å følge opp sikring av likeverdige tjenester til innsatte i fengslene høsten 2015 måtte dessverre utgå på grunn av høyt sykefravær.

Det er nå planlagt gjennomføring av kompetansehevede tiltak med dette formålet i løpet av første halvår 2016. Dette vil innebære samarbeid mellom kommunene, kriminalomsorgen og spesialisthelsetjenesten.

84.3 Helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn

Det har vært et stort omfang av spørsmål fra kommunenes helsetjenester og spesialisthelsetjenesten etter at den store asylsøkerstrømmingen startet. Oppland fikk raskt et stort antall plasser både for unge enslige asylsøkere og voksne, i starten særlig mange akutt plasser, noe som gjorde at mange kommuner raskt måtte bygge opp tjenester fra grunnen av. Dette har utfordret mange kommuner mht kapasitet og kompetanse. Fylkesmannens erfaring er at kommunene har taklet disse utfordringene godt og bygget opp tiltak og tjenester som har dekket behovene akseptabelt gitt rammene.

Det var pr 15. desember 3072 mottaksplasser i Oppland, hvorav 123 passer for EMA under 15 år og 360 plasser for EMA over 15 år. 17 kommuner av Opplands 26 kommuner har mottak.

I forbindelse med flyktningsituasjonen ble det i oktober 2015 sendt ut en kartleggingsundersøkelse på helseområdet til kommunene. Kartleggingen ble gjennomført blant annet for å:

- finne ut hva kommunene ser som sine utfordringer
- planlegge fagseminarer eller på andre måter hjelpe kommunene
- finne gode eksempler for deling med andre kommuner
- gjøre egne risikovurderinger
- kunne gi godt begrunnede innspill til sentral forvaltning.

Kartleggingen ble besvart av 18 kommuner, og to tredjedeler svarte at å ivareta smittevern og psykisk helse gir de største utfordringene. Det ble i tillegg svart at helsepersonell på alle nivåer trenger bedre kompetanse i å bruke

tolk. Det er behov for økt kunnskap om migrasjonshelse og traumer. Tiltak er satt i gang i samarbeid med RVTS Øst.

Det har blitt gjennomført 2 telefonmøter, november og desember, med kommunene hvor informasjon og spørsmål rundt helsetjenester har blitt delt. Det har og blitt gjennomført 2 informasjons- og erfaringsutvekslingsmøter for kommunene i samme periode.

Det ble opprettet en tverrfaglig gruppe på flyktningeområdet høst 2015. Den består av 3 personer. Representert med en fra helse og sosialavd., en fra oppvekst og utdanningsavd. og en fra samordnings- og beredskapsavd. Det har vært faste møter hver uke fra oktober 2015.

Det er initiert et samarbeid med NKVTS om samspill mht. utvikling av flere k
&amp;amp;amp;lt;em&amp;amp;gt;3d_aaafb45e0c35_noscript"&amp;amp;amp;am
ser ut som om JavaScript ikke er aktivert i nettleseren din. Vennligst aktiver JavaScript, og prøv på
nytt.&amp;amp;amp;lt;/div&amp;amp;gt;kkk&amp;amp;am
eller interkommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner for å sikre at kommunene har fokus på vold og
overgrep og at berørte får et tilrettelagt og helhetlig tilbud.
Planlegger tiltak med IMDi mht økt tolkekompetanse innen alle aktuelle sektorer i velferdstjenesten basert på
funn i TNS Gallup's undersøkelse.

Fylkesmannen i Oppland deltar i et fagnettverk i Oppland for arbeidet mot æresrelatert vold. Fagnettverkets mål er informasjonsutveksling mellom etater som er nettverksmedlemmer og samarbeid om kompetanseheving av tjenesteapparatet i Oppland fylke. Deltakere i fagnettverket er IMDi Indre Øst, Fylkesmannen i Oppland, Oppland fylkeskommune, UDI regionkontor Indre Østlandet, Gudbrandsdal krisesenter, Gjøvik barnevern- og omsorgssenter. Nettverket fungerer på fagnivå, men deltakelse fornavnes i ledelse i de aktuelle organisasjonene. Det har i 2015 vært frokostseminar, tema var "Ekstrem sosial kontroll - når kontrollen setter alvorlige begrensninger for barn og unges frihet". Målgruppen var sosiallærere, rådgivere i grunnskolen, helsesøstre, PP-tjenesten, lærere og rådgivere ved voksenopplæringsentrene, barneverntjenesten og andre aktuelle tjenester som jobber med barn og ungdom i Oppland. Det var 40 deltakere på frokostseminaret. Dette temaet ble også tatt opp på møte med ledende helsesøstre i Oppland i 2015. Planen er å kunne arrangere flere frokostseminarer i 2016 med andre relevante tema.

84.4 Forebyggende helsetjenester

Fylkesmannen i Oppland forvaltet i 2015 tilskudd til etablering og utvikling av kommunale frisklivs, lærings- og mestringsstilbud. Det var 8 kommuner som søkte på tilskudd, deriblant en interkommunal frisklivssentral hvor fire kommuner inngår. Den totale søknadssummen fra kommunene var på kr. 1 359 750,- og Fylkesmannen i Oppland hadde kr. 950 000,- til fordeling. Alle kommunene som søkte fikk tildelt midler, men alle kommunene fikk ikke imøtekommet hele sin søknadssum. Det som kommunene søkte tilskuddsmidler til var i hovedsak videreutvikle tilbudet på frisklivssentraler.

Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Hedmark hadde høsten 2015 fagdager for ansatte tilknyttet frisklivssentral og frisklivs-, lærings- og mestringsstilbud i kommuner i Oppland og Hedmark. Tema for fagdagen var PEPP-kurs. PEPP-kurset ga opplæring i en anvendelig og praktisk metode for atferdsendring. PEPP-kurset ble holdt av psykolog Børge Leksbø, som også har utviklet kurset. Det var 38 deltakere på fagdagen. Fagdagen ble blant annet finansiert gjennom de kr. 15 000,- som Helsedirektoratet hadde satt av til hvert fylke til fagdager for ansatte i frisklivssentraler, arrangert av Fylkesmannen.

Fylkesmannen i Oppland har fra tidligere innledet et samarbeid med utviklingssentraler for friskliv i regionen. De deltok blant annet på fagdager arrangert av Fylkesmannen i Oppland i 2014, men ikke i 2015 på grunn av at det da ble vurdert at det ikke var behov.

84.5 Tannhelse

Det er avholdt et årlig møte med fylkestannlegen i 2015.

Rapporteringen ivaretas i hovedsak gjennom fylkeskommunen.

84.6 Habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator

Fylkesmannen har arrangert nettvekskonferanse hvor temaet var koordinerende enhet og koordinatrollen

Det er gjennomført en kartlegging av koordinerende enhet(KE) i alle kommuner. Det er store variasjoner hvordan de er organisert og hvilke mandat og myndighet de har. 6 av 26 kommuner gir tilbakemelding på at de ikke har noen myndighet. Ved nettsøk på kommunenes hjemmeside, var det kun en kommune som hadde informasjon om KE på første side. 11 kommuner hadde informasjon på sine nettsider mens 15 kommuner hadde ingen informasjon der.

Fylkesmannen i Oppland, Hedmark, Sykehuset Innlandet og brukerrepresentanter har etablert et arbeidsutvalg. Det er arrangert konferanse der habilitering, rehabilitering, individuell plan og koordinatorrollen i fokus. Målgruppen var ansatte i kommunene og spesialisthelsetjenesteb som jobber innen dette fagfeltet.

Lege- og fysioterapiressurser er sentrale i rehabiliteringssammenheng. Fylket har hatt en jevn økning av legedekningen på sykehjem. Fysioterapitjenesten er fortsatt lav i mange kommuner. Dette er ikke i tråd med de nye føringer som beskriver rehabilitering som et viktig bidrag til at folk kan bo hjemme lengst mulig.

84.7 Omsorg 2020

Fylkesmannen sammen med Utviklingssentrene har gjennomført regionale samlinger i kommunene. Fokus var Omsorgplan 2020 og Demensplan 2015, samt å følge med kommunene og hvor langt de langt kommunene har kommet med oppfølging av Demensplan 2015 og St.melding 29. Morgendagens omsorg. Det var dialog på hvilke utfordringer som kommunene har, og hvilke områder de ønsket at fylkesmannen skulle bistå kommunene.

Mange kommuner i Oppland har etablert dagtilbud til personer med demens og demensteam eller koordinator. Pårørendeskolen har vært gjennomført i de fleste kommuner. .

Helsedirektoratet deltok i 2015 på Demenskonferanse Innlandet og beskrev hvilke fokusområder og utfordringer den nye demensplan 2020. Evaluering av demensplan 2015 er sentralt tema i Fylkesmannens arbeid i årets kommunebilder som ble presentert til alle kommunene i fylket

Flere kommuner har startet opp med velferdsteknologi. Digitalisering av trygghetsalarmer har vært et viktig grep som en del av velferdsteknologitilbudet. Hverdagsrehabilitering er satt på dagsorden enten som et prosjekt eller blitt etablert som en del av tjenestetilbudet. Det satses på at flere skal bo hjemme lengst mulig og kommunene er igang med å styrke hjemmesykepleien og andre hjemmebaserte tjenester.

Fylkesmannen har kontakt med Husbanken for å sikre universell utforming og tilrettelegging av inne- og utemiljø til personer med demens. Integrering og normalisering er viktige momenter når det skal bygges nye boliger/sykehjem.

Det er stort behov for fagutvikling og nytenkning i pleie og omsorg. De fleste kommunene i Oppland er med i SAMAKS prosjekt – samhandling mellom sykehjem og spesialisthelsetjenesten hvor forskning / fagutvikling og veiledning er sentralt. Denne veiledningen beskrives som veldig nyttig for kommunene .

Det har vært lite forespørsel angående IPLOS registrering, noe som kan tyde på at det er blitt godt etablert og at kommunene har gode rutiner på hvordan dette skal gjennomføres.

Det er et tett samarbeid med Utviklingssentret for sykehjem, Haugtun og Omsorgsforskning på Gjøvik. Vi har hatt jevnlig møter hvor vi planlegger strategier og konferanser.

Økonomisk støtte er gitt til fagutviklingsprosjekter som blant annet utviklingssentrene er ansvarlige for. de Undervisningssykehjemmet, Haugtun har fått midler til et prosjekt for aktivitet til personer med nevrologiske sykdommer og hvor også pårørende ble fulgt opp jf. Nevroplan.

84.8 Psykisk helse og rus

For helsemyndighetene er det sentrale siktemålet med rapporteringen å følge med på at tjenestetilbudet som har blitt bygget opp i kommunene sikres høy prioritet og ikke bygges ned. I Oppland ser vi fremdeles en tendens til reduksjon i ressursinnsatsen og noe endret organisering i kommunene. Rus-området har i de aller fleste kommuner gått ut av NAV og inn i psykisk helse. Når det gjelder tjenester for barn og unge ser vi at dette er et område innenfor det psykiske helsearbeidet som trenger et fortsatt fokus, slik at det ikke svekkes IS 8/24 viser en bekymringsfull nedgang i antall ansatte både i forhold til barn men også voksne. Satsningen på barn og unges psykiske helse har blant annet blitt synliggjort gjennom samarbeidet med Høgskolen i Lillehammer i forbindelse med videreutdanningen Psykososialt arbeid med barn og unge. I inneværende år har til sammen 8 kommuner mottatt statlig lønnstilskudd gjennom Fylkesmannen i Oppland. Psykisk helsearbeidere blir invitert og har deltatt på alle samlinger i regi av KoRus - Øst og FM Hedmark og Oppland blant annet Rusforum innlandet og Røroskonferansen. Fylkesmannen i Oppland er godt i gang med å implementere barnekonvensjonen i kommunene. Fylkesmannen i Oppland har bidratt i opplæring av NAV ansatte i forhold til rus/psykisks helsefeltet 20 kommuner var representert.

Fylkesmannen har startet en prosess med implementering av de nye retningslinjene på tvang, det planlegges samlinger sammen med KoRus-Øst høsten 2016.

Fylkesmannen har deltatt på dialogsamling for implementering av «Sammen om mestring» alle regioner minus en er nå dekket, siste region skal ha samling i februar 2016. Samlingene blir fulgt opp i 2016.

Fylkesmannen har bidratt til implementering av «Bolig for velferd» og fortsetter arbeidet i samarbeid med Husbanken. Fylkesmannen har bidratt til å implementere alle nasjonale strategier på rus/psykisk helse området i 2015 dette er tatt opp med kommunene på våre to store konferanser og i møter med kommunene. Fylkesmannen deltar på KSU (klinisk samarbeidsutvalg) møter i Nord- og sør Gudbrandsdal og har bidratt til etablering av tilsvarende i Vest Oppland.

Fylkesmannen har bidratt til at kommunene i Oppland tar i bruk verktøyet Brukerplan kun 4 kommuner har ikke kartlagt i 2016- to av dem kartla i 2014 og alla fire skal kartlegge i 2016.

Vi opprettholdt også i 2015 vårt fokus på om at rusmisbrukere får den helsehjelpen som de har krav på etter loven og ikke minst at det skrives vedtak på tjenester etter Helse- og omsorgstjenesteloven. Dette ble fulgt opp med tilsyn i to kommuner i 2015 begge tilsynene avdekket avvik.

Resultatområde 85 Spesialisthelsetjenesten

85.1 Abort- og steriliseringsnemndene

Abortnemndene er etablert. Ingen saker til behandling hvor fylkesmannen i Oppland har vært involvert.

I 2015 hadde steriliseringsnemnda 1 sak til behandling.

85.2 Lov om transplantasjon

Fylkesmannen i Oppland behandlet ingen søknader i 2015

Antall saker

Embeter	Antall
FMOP	0
Sum	0

85.3 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Fylkesmannen i Oppland behandlet ingen søknader om søknader om dispensasjon fra reglene om tillatelse til å utføre kosmetisk plastikkirurgiske inngrep i 2015.

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOP	0	0
Sum	0	

85.4 Behandling av klager etter psykisk helsevern

Fylkesmannen behandlet i 2015 15 klager på behandling med legemidler uten samtykke eller tvungen ernæring. En kom inn før årsskiftet, men ble ikke avgjort før i 2016.

Saken gjaldt 2 menn og 13 kvinner. En som gjaldt kvinner ble opphevet, mens 12 ble stadfestet. De 2 som gjaldt menn ble begge stadfestet. Saksbehandlingstiden på disse sakene hadde en median saksbehandlingstid på 3 dager.

85.6 Kontrollkommisjonsoppgaver

Fylkesmannen i Oppland har oppnevnt medlemmer til kontrollkommisjonene for psykisk helsevern. I Oppland er det tre kontrollkommisjoner. Fylkesmannen sendte oppdatert oversikt over sammensetning av kommisjonene til Helsedirektoratet i januar 2016. Fylkesmannen har hatt 1 møter med den nye lederen i kontrollkommisjon Gudbrandsdal i 2015.

Fylkesmannen arkiverer dokumenter fra kontrollkommisjonene.

85.7 Hjemsendelse, hjemhenting og gjennomføring av tvungen psykisk helsevern for pasienter som ikke har bosted i riket

Det ble ikke gjennomført hjemhentinger til Oppland i 2015. Det var ingen hjemsendinger til utlandet. Det ble ikke dekket utgifter til gjennomføring av tvungen psykisk helsevern i norske sykehus.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
82 Tilsyn og klagesaksbeh. etter helsetj. loven	kr 2 520 297,36	kr 645 026,85
83 Folkehelsearbeid	kr 98 707,09	kr 0,00
83.1 Folkehelsearbeid generelt	kr 946 608,38	kr 347 120,24
83.2 Tilsyn etter folkehelseloven	kr 54 468,11	kr 0,00
84 Kommunale helse- og omsorgstjenester	kr 2 415 939,32	kr 3 846,00
85 Spesialhelsetjenesten	kr 0,00	kr 1 193 198,70
76 og 77 Kvalitet og samhandling og Andre oppdrag	kr 413 659,39	kr 321 146,94
Andre oppgaver under HOD	kr 1 701 343,63	kr 0,00
Sum:	kr 8 151 023,00	kr 2 510 338,00

Justis- og beredskapsdepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon og borgerrettigheter

51.2 Vergemålsloven og utlendingsloven kap. 11 A

Måloppnåelsen anses som god, men saksbehandlingstiden er lang, spesielt innen opprettelse av vergemål.

Vergemålsarbeidet har også i 2015 vært preget av stor saksmengde og et saksbehandlingsverktøy (ARVE) som ikke fungerer optimalt. Dette har medført stort arbeidspress og lengre saksbehandlingstid enn ønsket. Det ble ansatt en person i engasjement i februar 2015. To studenter har vært engasjert på hel-/deltid fra sommer/høst for primært å øke kapasiteten på regnskapsgjennomgang, godtgjøring og EMA. Kapitalforvaltning og prioriterte områder som økonomisaker og settevergesaker som haster, har fungert bra. Saker etter vergemålsloven § 101 nr. 4 ble ikke gjennomgått i 2015.

Fra mai/juni økte EMA-sakene betydelig som følge av store ankomster, uten at ressurser ble tilpasset den nye situasjonen. Antall EMA-plasser i fylket ble nesten femdoblet og situasjonen var uoversiktlig.

Som førstelinjetjeneste er publikumskontakt, tilgjengelighet og saksbehandlingstid fortsatt en utfordring. Det har blitt arrangert to kurs for faste verger.

For å sikre rettssikkerhet og rettslikhet på landsbasis arrangeres bl.a. regionsamlinger to ganger årlig. Her avdekkes ulikheter både på lovtolkning og praksis. Antall opprettede saker for 2015 er høyere enn antall avsluttede saker, noe som indikerer for lite ressurser på området. Budsjettsituasjonen gjør langsiktig planlegging vanskelig og det ansettes folk i engasjement til å utføre faste, løpende førstelinjeoppgaver. Bruk av midlertidige ansatte i kortere perioder er ikke effektiv ressursbruk. Opplæring tar tid og kunnskap forsvinner ut når engasjementet utløper. Det er derfor avgjørende at det blir forutsigbarhet i ressurstildelingen.

Det har ikke vært behandlet saker om fratakelse av rettslig handleevne. Det foreligger 8 vergemål med umyndiggjorte etter gammel lov.

Det er ikke gjennomført tilsyn i 2015 siden vi ikke har kunnet prioritere dette. Reformens mål om rettslikhet og individtilpasning kan heller ikke sies å være oppnådd siden ressursituasjonen krever at kun løpende saksbehandling prioriteres.

Saksbehandlingstid

Det bemerkes at i ARVE måles denne tiden fra aktiviteten påbegynnes til den avsluttes. Saksbehandlingstiden for nedprioriterte saker er vesentlig lengre enn hva som beskrives siden tiden saken ligger i innkurv ikke telles med.

Opprett vergemål

- 44 dager. Dette er en svak nedgang fra 2014. Opprett vergemål er ikke prioritert med mindre det er akutt

Opprett vergemål EMA

- 16 dager. EMA er prioritert, men saksmengden er økende.

Mindreårig uten formue (setteverge):

- 12 dager. Dette er en økning fra 2014. Likevel er dette et prioritert område, og setteverger opprettes øyeblikkelig.

Søknad om fylkesmannens samtykke

- 14 dager. Akutte saker prioriteres og har vesentlig kortere saksbehandlingstid.

Trygghet i kapitalforvaltningen

Antall verger under oppfølging

- 3 stk. Dette antallet er lite, og det er grunn til å tro at kontroll av 15% av vergeregnskapene ikke avdekker alle forhold.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMOP	2886	0
Sum	2886	0

51.3 Forliksrådene

Det har ikke vært utført særskilte tilsyn med forliksrådene i 2015. Vi har mottatt 3 klager som ble henvist til rettssystemet. Vi har oppnevnt stedfortreder i en sak.

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri rettshjelp

I 2015 har Fylkesmannen i Oppland betalt ut 4,67 millioner kr til fri rettshjelp. Til sammenligning ble det i 2014 betalt ut 5,45 millioner, dvs en nedgang på cirka 780 000 kr.

Til dekning av utgifter til tolk i forbindelse med fritt rettsråd ble det betalt ut 375 675 kr, som er en nedgang fra 2014 på ca. 30 000 kr.

Antall søknader er 1 325 mot 1010 i 2014.

Det er rapportert kvartalsvis til Statens sivilrettsforvaltning på fastsatt skjema.

52.3 Navneloven

I 2015 har vi behandlet 2 saker. Ingen ble tatt til følge.

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnssikkerhet

53.1 Oversikt over risiko og sårbarhet

Hovedgrunnlaget for oversikt over regionale samfunnssikkerhetsutfordringer har Fylkesmannen, i samarbeid med fylkeskommunen, dokumentert i Regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap for 2014 - 2017. FylkesROSen sitt handlingsprogrammet har blitt gjennomført ihht planen og skal revideres 2016.

Fylkesmannen har i tillegg innhentet og bearbeidet oversikt over regionale risiko- og sårbarhetsområder gjennom:

- kommunerettet virksomhet - utarbeidelse av "kommunebilder"
- beredskapstilsyn i kommunene
- møter i Regionalt planforum
- møter med enkeltkommuner i forbindelse med revisjon av overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse og/eller i beredskapsråd
- kontaktmøte med beredskapskontaktene i kommunene to ganger pr år

Fylkesmannen har i perioden samarbeidet spesielt med NVE og SVV på plansaker i forbindelse med regionalt planforumsmøte i fylkeskommunal regi. Øvrige samarbeidsaktører innenfor risiko- og sårbarhetsutfordringer utgjøres av medlemmene i fylkesberedskapsrådet.

Det har vært gjennomført to ordinære fylkesberedskapsrådsmøter i 2015 og to ekstraordinære møter.

Det har vært gjennomført to ordinære fylkesberedskapsstausmøter i 2015 og to ekstraordinære møter ifm. flyktningsituasjonen (et av disse møtene var telefonmøte). Et av disse møtene var i samarbeid med Fylkesmannen i Hedmark.

Følgende temaer knyttet til risiko- og sårbarhetsforhold har vært behandlet i fylkesberedskapsrådet:

- Det har vært gjennomført en table-top øvelse hvor scenarioet var flyktningetilstrømmingen
- Radikalisering
- Ungdoms-OL på Lillehammer

FylkesROS brukes aktivt i øvingsplanleggingen, jf. Handlingsprogrammet. Fullskalaøvelser i fylket i regi av politiets øvingsutvalg bruker FylkesROS når tema og scenario for øvelsene velges.

Arbeidet med Regionplan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag fortsetter og forventes ferdig i 2017. Det utarbeides hydrologiske modeller for store deler av Lågen, og hensikten er å bedre kunne forebygge flom og florskader. Planen er den første i sitt slag i Norge.

53.2 Samfunnssikkerhet i planlegging etter plan – og bygningsloven

Fylkesmannen har deltatt fast en gang i måneden på regionalt planforum i regi av fylkeskommunen for å ivareta samfunnssikkerhet og beredskap i samfunnsplanleggingen. Regionalt planforum er i forhold til samfunnssikkerhet i plan det viktigste møtestedet for Fylkesmannen til å fremme klare forventninger og krav direkte til kommunene i forkant av planprosesser.

Fylkesmannen har i perioden vært aktiv i sin pådriverrolle på området beredskapsmessige hensyn i arealplanlegging. I 2015 ble det gjennomført et arealplanverksted over to dager for kommuner, fylkeskommune, NVE RØ, SVV og Fylkesmannen med bl.a tema ROS i arealplanlegging. Det har vært gjennomført møte med NVE hvor tema var samordning av samfunnssikkerhet i plan. Det er gjennomført to beredskapskontaktmøter for alle kommuner.

Fylkesmannen har gjennom sin planbehandling av i alt 47 kommune(del)planer og 344 reguleringsplaner, fremmet innsigelse til fem kommune(del)planer og sju reguleringsplaner for manglende innhold i risiko og sårbarhetsanalyser og manglende oppfølging av pålegg innenfor samfunnssikkerhet.

Følgende kommuner har fått innsigelse, og listen leses Kommune, plantype og henvisning til lov eller punkt i DSBs retningslinjer for Fylkesmannens innsigelse (kap 4):

- Lom, Reguleringsplan, TEK 10
- Vang, Reguleringsplan, 5a
- Nord-Fron, reguleringsplan, 1
- Gjøvik, Reguleringsplan, 3c
- Sør-Aurdal, Reguleringsplan. 3c
- Gran, Kommuneplan, 1, 2 og 4a
- Ringeby, Kommuneplan, TEK 10
- Lesja, Kommuneplan, 2, 3 og 5
- Lesja, Reguleringsplan, 5a
- Lom, Kommuneplan, 2 og 4a
- Øystre Slidre, Kommuneplan, 2 og 4a
- Øyer, Reguleringsplan, 3a og 3c

Enkelte reguleringsplaner er telt to ganger siden vi har opprettholdt innsigelsen.

Ingen av innsigelsene har gått til mekling eller til departementet, og vi opplever at innsigelser innen samfunnssikkerhetsområdet uten unntak tas til følge.

53.3 Tilsyn

Fylkesmannen i Oppland har for virksomhetsåret 2015 opprettholdt sin kommunerettede aktivitet på samfunnssikkerhetsområdet.

Følgende har vært tema under tilsyn i 2015:

- Kommunens overordnede risiko og sårbarhetsanalyse (forskr. §2)
- Samfunnsikkerhet og beredskap i planprosesser og arealplanlegging (forskr. §3)
- Beredskapsplan og evne til krisehåndtering (forskr. §4)

Det ble gjennomført tilsyn i 2015 i følgende kommuner:

- Sel
- Gausdal
- Øystre Slidre
- Jevnaker

Fylkesmannen ber om rapport når avvikene anses lukket. Det har ikke vært oppfølgingstilsyn i 2015.

Det var planlagt tilsyn i Nord-Fron og Gjøvik, men disse måtte avlyses på grunn av ekstraordinært arbeid med flyktningsituasjonen.

Det er gjennomgående gode resultater. Kommunene har oppdatert beredskapsplanverk. Det som går igjen er merknader knyttet til ROS. Kommunene har oppdaterte helhetlige ROSanalyser

Resultatområde 54 Beredskapsplanlegging

54.1 Fylkesmannens egen beredskapsplanlegging

Fylkesmannens kriseorganisasjon

Den største utfordringen i vår kriseorganisasjon er å få avsatt tid kompetanseheving og øvelse av hele staben. Beredskapsplanverket oppdateres kontinuerlig og etter hver intern øvelse.

På slutten av året 2015 fikk vi installert nytt gradert samband. Opplæring og integrering av det nye systemet i eget beredskapsplanverk vil bli gjort februar 2016. Vi har tilstrekkeligkompetanse i bruk av SBS.

Vi har tilstrekkelig personellmessig robusthet i bruk av CIM til å ivareta eget ansvar og oppgaver ved uønskede hendelser og vi har tilstrekkelig kompetanse til å veilede kommunene i bruk av CIM.

CIM brukes i alle kommuneøvelser og ved interne øvelser i embetet. CIM har også vært mye brukt i forbindelse med flyktningsituasjonen med ukentlig rapportering.

54.2 Regional beredskapsplanlegging

Fylkesberedskapsrådet i Oppland gjennomfører årlig en tabletopøvelse på høstmøtet. I 2015 ble også dette gjort. Vi var midt oppe i flyktningsituasjonen og scenarie var brann på flere akuttmottak for flyktninger på samme tidspunkt som åpningssemonien under ungdoms OL på Lillehammer.

Regionale akrorer ved øvelser i 2015; Både Fylkeskommunene som eier av videregående skoler og jernbaneverket har vært delaktig på øvelser vi har gjennomført i 2015. Se punkt 54.3.

54.3 Kommunal beredskapsplikt og kommunenes samfunnsikkerhetsarbeid

Fylkesmannen har gjennomført en varslingsøvelse i CIM med kommunene våren 2015. Den planlagte varslingsøvelsen på atomberedskap ble avlyst da vi valgte å prioritere å kommunisere med kommunene om spørsmål de hadde angående flyktningsituasjonen.

Øvelser gjennomført i 2015

19. mars ble kriseledelsen i Søndre Land kommune øvet, kriseledelsen i Nordre Land deltok som observatører. Politiet, kriseteam og evauerigsteam i Gjøvik regionen (fem kommuner) gjennomførte under øvelsen øving av EPS (Evaluert og nårørendesenter) på Strand Hotell i Gjøvik. Her var det et trettitalls markører

Øvelsen øving av EPS (Evakuering og påberedelse) på Stord Hotell i Egevik. Her var det et tretrinn markert og pårørende som var instruert av RVTS øst til å spille ulike reaksjoner slik at kriseteamene skulle få øvd seg. Mange momenter ble derfor øvd; som kommunikasjon mellom kriseledelsen og EPS, samspill med politiet og hele fem kommuner var involvert med trening på EPS. Scenariet var en bussulykke med mange skolebarn med flere døde.

Fylkesmannen i samarbeid med Sivilforvaret øved Nord Aurdal kommuner i en spilløvelse den 19.mai. Sør-Aurdal kommune og Etnedal kommune deltok i planleggingen og gjennomføringen.

I samarbeid med politiets øvingsutvalg og RVTS øst (ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) gjennomførte vi en jernbaneulykke i Gran Kommune. Her ble det også opprettet et EPS hvor evakueringssteam og kriseteam i tre kommuner; Gran, Lunner og Jevnaker kommune ble øvd. Det ble gjennomført en dag med tabletopøvelse i forkant av øvelsesdagen hvor jernbaneverket, politiet og RVTS øst holdt innlegg om sin rolle i forkant av tabletopøvelsen.

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

55.1 Håndtering av uønskede hendelser

I Oppland har det vært flere hendelser med vær hvor vi har vært involvert, mens det er den økte tilstrømmingen av flyktninger høsten 2015 som har vært mest arbeidskrevende.

Fylkesmannen gikk fra 15. mai over i gul beredskap for å være klar om det nok en gang skulle komme en flom i Gudbrandsdalen. Mulig flom ble varslet i god tid, og viderevarsling ble sendt til kommunene og fylkesberedskapsrådet. Flom var tema på møte i Fylkesberedskapsrådet og det ble gjennomført et telefonmøte med FBR i slutten av mai.

Fylkesberedskapsrådet i Oppland har vært samlet ved flere anledninger i 2015. I tillegg til de to faste møtene har det vært flere telefonmøter i forkant av meldinger både flom og vind. Involverte medlemmer i FBR har også flere ganger vært invitert til møtet i forbindelse med flyktningsaken. Et tilpasset FBR har hatt telefonmøte jevnlig for håndtering av denne hendelsen.

Meldinger fra NVE og andre er rutinemessig viderevarslet til kommunene uten nevenverdig tidstap.

Andre hendelser 2015 hvor kommuner i Oppland var berørt:

- Flommen i 2015 kom sent. 7-9.juli. Flere kommuner i Gudbrandsdalen var også dette året berørt, men det var de nordligste kommunene som denne gangen fikk flest skader på landbrukseiendom og noe infrastruktur, spesielt Lesja kommune.
- 1. september ble det sendt ut varsle om ekstremnedbør og det var de sørligste kommunene i Oppland som ble noe berørt, spesielt Lunner kommune.
- 15. september sendte vi pånytt ut varsel om mye nedbør.
- 14. september opprettet vi en hendelse i CIM på økt flyktningsstrøm til Norge, og det har vært mye jobb med denne saken. Vi laget fort et team på tre personer på embetet med personer fra områdene beredskap, helse og oppveskt. Lederne ved disse avdelingene og embetsledelsen var også inne i møter og ble holdt oppdatert på saken. Vi hadde i starten hyppige telef møter med kommunene sammen med representant fra UDI for å svare ut spørsmål som kommunene hadde. Det har vært mange kommuner i Oppland som har hatt akuttmottak i perioden og over 3000 flyktninger kom til fylket i perioden.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
51.2 Vergemålsloven	kr 2 703,44	kr 6 527 963,32
51.9 Annen siviladministrasjon (rest 51)	kr 0,00	kr 0,00

52.1 Fri rettshjelp	kr 536 042,20	kr 18 682,14
53 Forebyggende samfunnsikkerhet	kr 889 545,13	kr 0,00
54 Beredskapsforberedelser	kr 577 896,14	kr 0,00
55 Regional og kommunal krisehåndtering	kr 179 608,07	kr 0,00
Andre oppgaver under JD	kr 423 956,62	kr 0,00
Sum:	kr 2 609 751,00	kr 6 546 645,00

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Resultatområde 60 Ledelse, virksomhetsstyring og administrasjon

60.1 Helhetlig ledelse

Tiltak for å sikre utvikling

Det har i 2015 vært en klar forventning fra embetsledelsen om større fokus på effekten av våre aktiviteter og tiltak. Det har også vært lagt føringer for en tydeligere dialog med kommunene og i større grad mottagerbasert informasjon.

I 2013 og 2014 ble LEAN innført for å forbedre flyt i prosesser. Dette arbeidet ble videreført i 2015, og det ser ut til at dette har medført høyere effekt på flere områder. Spesielt gjelder dette at medarbeidere er mer bevisst på fjerning av tidstyver internt.

Det har vært gjennomført to samlinger med ledere og nestledere der ledelse og styring var tema. Vi søker stadig å utvikle ledelsen ved embetet. To forhold trekkes fram;

- Prosjektorganisering: Vi erfarer at prosesser som organiseres som prosjekter har større gjennomføringsevne
- Samordning og tverrfaglighet: Det er en forventning at det jobbes på tvers mellom avdelinger der dette er påkrevd. Flyknings situasjonen krevde et utstrakt tverrfaglig arbeid, og det ble nedsatt en prosjektgruppe på tvers av avdelingene for å håndtere dette

Samarbeid med andre embeter og andre virksomheter

Fylkesmannen i Oppland deltar i et nettverkssamarbeid med embetene i Møre og Romsdal, Hedmark, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag (5-fylkesmannssamarbeid), der fylkesmennene og de assisterende fylkesmennene møtes en gang årlig.

Innenfor de enkelte fagfeltene har avdelingene utstrakt samarbeid på tvers mellom embetene. Sammensetningen av samarbeidende embeter varierer innen hvert fagområde.

Det arrangeres årlig ledersamling sammen med Fylkesmannen i Hedmark.

Fylkesmannen har også tett dialog med KS og gjennomfører flere fellestiltak med organisasjonen.

Fylkesmannen og fylkeskommunen har et tett faglig samarbeid på mange områder, og har også mye formell kontakt gjennom deltagelse i flere samordningsarenaer.

Fylkesmannen har siden 2006 ledet et samarbeid med ti andre statlige etater i Oppland under navnet Dialog StatBedrift. Målet med denne satsingen var å styrke samhandlingen og den gjensidige rolleforståelsen mellom stat og næringsliv. Dialog StatBedrift ble avviklet den 31.12.2015.

60.2 Likestilling

IA-ARBEID

Fylkesmannen i Oppland følger opp sine forpliktelser i henhold til IAavtalen.

Embetet hadde i 2015 jevnlig kontakt med BHT leverandør (Frisk HMS) samt NAV. Dette innebærer at embetet bedre kan ivareta HMS-arbeidet og følge opp medarbeidere som har behov for det, samt å iverksette tiltak som forebygger sykefravær.

Embetet arbeider for å opprettholde et lavt sykefravær. Vi har fokus på:

- I alle avdelinger/staber skal man ha fokus på sykefraværarbeid, både forebyggende og oppfølging av langtidssykmeldte (egne rutiner er utarbeidet for sykefraværarbeid)
- Det skal fokuseres på nærværsfaktorer – hva er det som gjør at folk er på jobb
- Tillitsvalgte, ledere og verneombud skal ha mulighet/tilbud om å delta på opplæring/seminarer innenfor aktuelle temaer
- Arbeidsplassvurderinger to ganger i året, evt. etter behov.
- Motivering til fysisk aktivitet og en sunnere livsstil, jf. AML § 34
- Alle ansatte skal ha tilbud om medarbeidersamtale årlig
- Vernerunder gjennomføres årlig. Evaluering og oppfølging

Embetet har hatt et lavt sykefravær gjennom flere år. I 2015 var det samlede sykefraværet på 4,74 prosent inkludert 1,24 prosent egenmeldinger. Dette er noe høyere enn året før. Dette skyldes flere langtidssykmeldinger.

Redusert funksjonsevne – inkludering av personer utenfor arbeidslivet

Fylkesmannen i Oppland skal, så langt det er mulig, legge til rette for at medarbeidere som får redusert sin funksjonsevne fortsatt skal kunne være i arbeid. Konkret vil dette si:

- Fokus på arbeidsevne og tilrettelegging ved reduksjon av arbeidstakers funksjonsevne
- Fokus på å bidra til å oppfylle overordnet målsetting om at flere nytilsetninger i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne. Det skal i utlysningsteksten oppfordres til at de med nedsatt funksjonsevne skal søke, og samtlige i denne gruppen innkalles til intervju så fremt de er kvalifisert til stillingen
- Fylkesmannen skal fortsatt stille seg positiv til å inkludere personer på arbeidsmarkedstiltak

Praksisplasser for personer med nedsatt funksjonsevne

Fylkesmannen tilbyr praksisplass til mennesker med nedsatt funksjonsevne. I 2015 hadde vi tre personer i lengre praksisperioder i embetet. En av disse var under 30 år. I tillegg har vi hatt en elev fra videregående skole som har praksis en gang i uka hos oss.

Intensjonen er at praksiskandidatene er først og fremst å gi innsikt i hvordan arbeidslivet fungerer, prøve ut arbeidsevne og få verdifull erfaringer. Praksisperiodene gjennomføres

Lærlinger 2015

Embetet hadde i 2015 til sammen to kontorlærlinger. Lærlingene er plassert i administrasjonsavdelingen, men utfører også oppgaver for andre avdelinger.

Seniorene i embetet

Når det gjelder måltallet knyttet til å utsette reell pensjonsalder, og tiltak relatert til dette, vises det til embetets seniorpolitikk som innebærer bl.a. økte muligheter til fleksibel arbeidstid og arbeidssted, trening i arbeidstiden samt muligheter for å tilpasse arbeidsoppgavene til den enkelte senior. Disse tiltakene gjelder for ansatte fra fylte 58 år.

Fra 60 år får man i tillegg tilbud om pensjonsforberedende kurs, samt mulighet til å søke om 1 time av kjøretid beregnet inn i arbeidstiden for ansatte med lang arbeidsvei. Det er også fremforhandlet lokal særavtale om de 6 dagene som omtales i HTA, 5.9.1 b.

Det er lagt vekt på åpen dialog rundt arbeidssituasjonen for seniorene, ved at det bl.a. er lagt inn et eget avsnitt i skjema for medarbeidersamtalen knyttet til seniorer.

Embetet skal, så langt det er mulig, stille seg positiv til søknader om delpensjon etter HTA 4.2.4.

LIKESTILLING OG LIKEVERD

Lønn fordelt på kjønn

Vi ser at menn er overrepresentert i de tre best betalte stillingskategoriene. Samtidig er kvinner i snitt bedre betalt enn menn i disse stillingsgruppene. Kvinner er overrepresentert i stillingsgrupper som er lavere avlønnet (renhold, kontorstillinger og saksbehandler II stillinger). Kvinner ligger derfor totalt sett på en noe lavere gjennomsnittsinntekt enn menn, selv om forskjellene er små i de ulike stillingsgruppene. Vi har valgt å inkludere fylkesmannen i våre beregninger.

Deltidsstillinger / midlertidige stillinger

Det er flere kvinner enn menn som har midlertidig stilling eller deltidsstilling. De aller fleste deltidsstillingene er bestemt av den ansatte selv, i form av AFP, delvis uførhet eller omsorgspermisjon.

Når det gjelder midlertidige stillinger ser vi at vi har flest kvinnelige søkere til engasjement av kortere varighet, og de er gjerne nyutdannede.

Universell utforming

Embetet har et resepsjons- og inngangsparti hvor det er tatt hensyn til at det skal være tilrettelagt for syns- og funksjonshemmede bl.a. ved automatisk døråpner, trinnfri adkomst, god belysning, farge- og kontrastbruk samt installering av teleslynge i møterom.

Vi har heiser som er store nok for elektriske rullestoler, og handikaptoalett finnes.

Embetet foretar individuelle tilrettelegginger av arbeidsplass og arbeidsoppgaver for ansatte med spesielle behov og/eller funksjonshemminger. Vi er tilknyttet HMSleverandør som kan bistå i dette arbeidet. Videre kjenner vi til NAVs støtteordninger og konfererer med Nav sitt Arbeidslivssenter når det er hensiktsmessig.

Rekruttering

Vi har en mangfolderklæring i utlysningsteksten og opplyser om at vi vil legge forholdene til rette for søkere med redusert funksjonsevne.

Vi kaller kvalifiserte søkere fra underrepresenterte grupper inn til intervju.

Vi sikrer likeverdig behandling i intervjusituasjonen ved at intervjulokalet er tilgjengelig for funksjonshemmede, at samme intervjuvalg brukes overfor alle kandidater og at det ikke blir spurt om familieforhold og omsorgsforpliktelser eller religiøs tilhørighet.

Vi gjennomfører en nytilsattsamtale der nytilsatte informeres om bl.a. embetets tilretteleggingstilbud, og den nytilsatte kan informere om sine ønsker og behov.

Graviditet, foreldrefravær og andre omsorgsoppgaver

Tiltak for å sikre likestilling for de ovennevnte gruppene:

- tilrettelegge for gravide ved behov
- inkluderer ansatte i foreldrefravær i sosiale arrangementer og lignende
- sikrer ansatte som har hatt foreldrefravær gjennomsnittelig lønnsutvikling
- gir permisjoner for ansatte med omsorgsoppgaver så langt det lar seg gjøre
- bistår de ansatte i forhold til informasjon om plikter/rettigheter i NAVsystemet
- tilrettelegge for gravide ved behov
- tilbyr betalte ammepauser
- 2 uker betalt permisjon for far ifm. fødsel

Tilretteleggingstiltak mot trakassering/diskriminering

- embetet har en klar holdning mot trakassering / diskriminering
- det slås ned på diskriminerende språk og oppførsel
- vi har utarbeidet varslingsplakat med tilhørende rutiner for hvordan man skal gå fram ved varslings av bl.a. trakassering/diskriminering

- Tiltak for å sikre likestilling ifm. arbeidstid
- embetet bruker fortrinnsretten for deltidsansatte i aktuelle stillinger
- tilbyr hele stillinger så langt som mulig
- tilrettelegger arbeidstid så langt det er mulig
- begrenser overtid

Tabell 1, Tilstandsrapport - kjønn

År	Kjønnsbalanse		Månadslønn - Total sum lønn pr. heltidsekvivalent		Deltid - antall av hvert kjønn		Midlertidig ansettelse - antall av hvert kjønn		Foreldrepermisjon - antall av tatt uttak av permisjon		Legemeldt sykefravær - Menn		Legemeldt sykefravær - Kvinner	
	M	K	M(KR)	K(KR)	M	K	M	K	M	K	Sykedager	Avtalte Arbeidsdager	Sykedager	Av Arbeidsdager
2015	59	79	2788078	3576780	2	10	5	13	166	181	13549	14518	17385	18359
2014	67	66	3124333	3328036	3	10	10	14	70	137	15273	15769	17924	19292

Tabell 2, Tilstandsrapport - nivå delt

	År	Kjønnsbalanse			Månadslønn - Månedsfortjeneste pr.	
		M%	K%	Total	M(KR/%)	K(KR/%)
Totalt i virksomheten	2015	43	57	100	100	93,4
	2014	47,6	52,4	100	100	89,2
Toppleidelse, kategori 1	2015	62,5	37,5	100	100	106,4
Embetsledelse/direktør	2014	75	25	100	100	111,2
Mellomledelse, kategori 1	2015	80	20	100	100	102,3
Seksjonssjef, ass dir	2014	67	33	100	100	93,8
Kategori 3	2015	15	85	100	100	98
Saksbehandler 1	2014	53	47	100	100	99
Kategori 4	2015	42	58	100	100	96
Saksbehandler 2	2014	33,3	66,7	100	100	95,7
Kategori 5	2015	40	60	100	100	106
Kontorstillinger	2014	30	70	100	100	99
Kategori 6	2015	0	100	100	100	0
Fagarbeiderstillinger	2014	25	75	100	100	100,9
Kategori 7	2015	100	0	100	100	0
Unge arbeidstakere, inkl. lærlinger	2014	50	50	100	100	100

Tabell 3, Ansatte

År	Ledere med personalansvar i %			Ledere - lønn i forhold til kjønn		Medarbeidere uten personalansvar			Medarbeidere - lønn i forhold til kjønn	
	M%	K%	Antall Totalt	M%	K/M%	M%	K%	Antall Totalt	M%	K/M%
2015	62,5	37,5	8	100	106	43	47	143	100	95
2014	71	29	8	100	110	59	41	152	100	91

60.3 Informasjonssikkerhet og IKT

Embetet har en informasjonssikkerhetspolicy som beskriver praktiske forhold rundt informasjonssikkerhet. Det er også utarbeidet omfattende rutiner som regulerer hvordan embetet jobber med informasjonssikkerhet. Disse rutinene ble i 2014 vært grundig gjennomgått og revidert og behandlet i sikkerhetsutvalget og ledergruppa. I 2015 har området vært i fokus og revisjon pga. flytting til nytt bygg, og forhold knyttet til informasjonssikkerhet er på nytt revidert som følge av nye IKT-driftsrom, ny IKT-infrastruktur, ny gjennomgang av fysisk sikring osv. Ledelsen siste gjennomgang av informasjonssikkerheten ved embetet er gjort i november 2015.

Det er fokus på opplæring i informasjonssikkerhet ved nyansettelser, egen IKT-brukerinstruks som bl.a. omhandler tilgangskontroller, sikker lagring, sikkerhet i trådløst nett, sikker utskrift osv., samt oversikt over personopplysninger som behandles. Det er i 2015 sentralt anskaffet et verktøy, Risk Manager, for oppfølging av informasjonssikkerhet. Dette er under utvikling i embetet og tas iht. plan i bruk våren 2016.

Resultatområde 61 Samordning og modernisering

61.1 Kommunerettet samordning

Fylkesmannen ivaretar samordningsansvar på flere områder, og evaluerer og utvikler stadig dette arbeidet i dialog med kommunene og samarbeidende instanser. Fylkesmannen leder NAV-forum, et viktig samarbeidsorgan for å sikre god samordning og utøving av tjenesten.

Fylkesmannen leder "Tilsynsforum Oppland", et organ som ivaretar samordningen av statlig tilsyn rettet mot kommunene, i henhold til kommunelovens kapittel 10A § 60e. Tilsynsforum samordner planlegging av tilsyn i en felles tilsynskalender, hvor blant annet tilsynsbelastningen på den enkelte kommune vurderes fortløpende. Rådmannsutvalget har en plass i Tilsynsforum med status som obesrvator. Det har vært en positiv progresjon i arbeidet med tilsynsplanlegging, og det er et fravær av større konflikter knyttet til gjennomføring av tilsyn. Det er utarbeidet rutiner for å ivareta lovkravet når det gjelder eventuell iverksetting av vedtak om pålegg og sanksjoner av vesentlig betydning for tilsynsobjektet. Kommunene oppfordres regelmessig til å bruke resultater av tilsyn som grunnlag for eget forbedringsarbeid. Våren 2014 la ei internt oppnemnet rådmannsgruppe fram en rapport med anbefalinger for hvordan egenkontroll i kommunene kan redusere behovet for tilsyn og ikke minst som et underlag for et mer risikobasert tilsyn. Rapporten er fulgt opp overfor kommunene i 2015, men arbeidet er blitt noe nedprioritert pga håndtering av flyktningene. Vi anser dette for et viktig arbeid vi vil ta opp igjen i 2016.

Formålet med samordningen av tilsyn og oppfølging er at kommunene skal møte en forutsigbar og samordnet Stat, og at læringseffekten av gjennomførte tilsyn skal bli større og mer effektiv. Imidlertid er Fylkesmannens myndighet til å samordne metode begrenset. Tilsynsmetodikk er et tilbakevendende tema i Tilsynsforum, og Fylkesmannen har en ambisjon om å samordne metodikken til å bli mer veiledende. Fylkesmannen har lagt vekt på dialog mellom partene i samordningen. Vi mener dette har gitt effekt i form av lavt konfliktnivå.

Fylkesmannen møter alle kommunene i fylket gjennom de årlige regionmøtene. I forkant av regionmøtene gis "kommunebildene" ut. I 2015 ble kommunebildene gått gjennom og forkortet vesentlig, samt at det ble utviklet ett kommunebilde pr kommune. Budskapene ble spisset. I våre vurderinger og analyser har vi lagt til grunn Stortingets mål med kommunereformen, og forsøkt å tilpasse våre vurderinger opp mot dette. Statlige politiske føringer og funn fra kommunebildene presenteres på regionmøtene, i tillegg gis kommunene anledning til å presentere og ta opp ting som er viktige for dem i møtet.

61.2 Modernisering i kommunene

Fylkesmannen i Oppland har gjennom mange år hatt et sterkt fokus på omstilling og fornying i offentlig sektor. Skjønnsmidler til fornying har medført mange gode omstillings- og forbedringsprosjekter med økt kvalitet og effektivitet i de kommunale tjenestene. Formålet med tildelingen er å stimulere kommunene til å følge opp regjeringens ønske om fornyingsarbeid i kommunesektoren i tråd med regjeringens strategi for fornying av offentlig sektor. Vi ser en økende tendens til at flere kommuner ønsker å drive fornyingsprosjekter som flerkommunale satsinger og/eller i nettverk med andre kommuner. 15 kommuner fra Oppland har fått skjønnsmidler for å delta på den nasjonale innovasjonsstudiet på Høgskolen i Lillehammer.

Det har i 2015 ikke vært gjennomført en fornyingskonferanse, og det har derfor ikke vært gjennomført en arena for erfaringsdeling mellom prosjekter som har fått skjønnsmidler. Fornyingskonferansen var vellykket i mange år, men krever nå en revitalisering. En arena for deling av erfaringer fra prosjekter som har fått skjønnsmidler vil settes opp på nytt i 2016.

Det har vært gjennomført en rekke prosjekter. Følgende nevnes spesielt:

- Pilot fm kommunereformen som har til hensikt å øke innovasjonskompetansen i kommunene og skape

samarbeid mellom kommune og utdanningsinstitusjonene. Dette prosjektet går ut 2016, og det skal følges av følgeforskning for å dokumentere funn og spre kompetanse.

- Flere prosjekter til digitalisering av planer. Dette har medført at Oppland har et svært høyt antall kommuner med digitaliserte planer
- "Gutter som lekeressurs i barnehagen" er et flerårig prosjekt som er svært vellykket. Prosjektet har hatt som mål å benytte gutter fra ungdomsskolene som lekeressurs i barnehagen, blant annet for å sørge for rekruttering til barnehagene flere år fram i tid.
- Det er gjennomført et prosjekt som samarbeid mellom Lillehammer kommune og NorSIS for å se på muligheten for å lage en nasjonal kommunal CERT. Dette er et meget interessant prosjekt som videreføres i 2016.

Fylkesmannen har prioritert å holde en "rød tråd" i sitt fornyingsarbeid, hvor skjønnsmidler, kommunereform, Fornyingskonferansen, veiledning og dialog danner fundamentet for alt fornyingsarbeid. Dette skaper forutsigbarhet for kommunene hva gjelder møteplasser og metodikk, samtidig som det åpner for både nødvendig og ønskelig variasjon i faglig tematikk.

Fylkesmannens arbeid med omstilling og fornying preges av at embetet har en uttalt strategi hvor en ønsker å være offensiv og nytenkende i nært samarbeid og i tett dialog med kommunene og KS.

Embetet vektlegger å stadig utvikle mest mulig effektiv metodikk i arbeidet, og mange oppgaver løses derfor på tvers i embetet, så vel som i nettverk mellom kommuner. Både internt og ekstrent legges det opp til å sikre erfaringsdeling og god læring mellom aktørene. Slike erfaringer kan benyttes til strategisk planlegging, risikobaserte tilsyn, møte- og konferansevirksomhet med mer.

61.3 Samordning av statlig tilsyn

Fylkesmannen leder arbeidet i Tilsynsforum Oppland, et organ opprettet for å ivareta samordningen av statlig tilsyn rettet mot kommuner i henhold til kommunelovens kapittel 10 A § 60e. Deltakere er alle Fylkesmannens avdelinger med kontroll- og tilsynsvirksomhet i tillegg til Arbeidstilsynet, Mattilsynet og IMDi. UDI har foreløpig observatørstatus. I tillegg har rådmannsutvalget en representant i forumet.

Forumet samordner planlegging av tilsyn i en felles tilsynskalender i henhold til lovens intensjon. Vi benytter HMS-etatens tilsynsdatabase til dette arbeidet.

Det er utarbeidet egen rutine for å ivareta lovkravet hva angår iverksetting av vedtak om pålegg og sanksjoner av vesentlig betydning for tilsynsobjektet. Resultater av tilsyn brukes aktivt av embetet for å fremme læring, blant annet gjennom arbeidet med å lage "kommunebilder", en statusrapport over kommunene i fylket basert på kostradata, klagesaker, tilsynsrapporter og andre kilder. Embetet mener mange har mye å lære av egne og andres tilsynserfaringer, og oppfordrer kommunene til å tenke positivt rundt tilsyn. Som et resultat ser vi at mange kommuner bruker erfaringer fra tilsyn til eget system- og kvalitetsforbedringsarbeid. Det er en positiv dialog med kommunene rundt tilsynsvirksomheten og svært få konfliktområder. Samarbeidet mellom de ulike etatene i Tilsynsforum er også positivt, og danner grunnlag for bedre kunnskap om hverandres metodikk og tilnærming, i tillegg til at det fremmer samarbeid om planlegging og gjennomføring av tilsyn.

God dialog er viktig for godt tilsynsarbeid. Hensikten med opprettelsen av Tilsynsforum Oppland er å ivareta lovkrav, at kommunene skal møte en forutsigbar og samordnet stat og at læringseffekten av gjennomførte tilsyn skal være effektiv og godt ivaretatt. Denne hensikten anses i hovedsak som nådd. I midlertid har vi prøvd flere versjoner av en tilsynskalender for å samordne tilsyn i tid og rom. Dette arbeidet har vist seg utfordrene siden flere etater har egne verktøy for å planlegge tilsyn, slik at en felles tilsynskalender vil bære preg av dobbeltarbeid. Vi mener det bør anskaffes en felles tilsynskalender sentralt for å bedre dette arbeidet.

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

Fylkesmannen har følgende strategi for godkjenning av låneopptak i ROBEK-kommuner:

- Kommunens totale gjeldsbelastning og utgifter til renter og avdrag gir rammen for godkjenning av nye låneopptak
- Kommuner med svært høy gjeldsbelastning (godt over gjennomsnittet for kommunene) bør begrense årlige låneopptak til de årlige avdragene på eksisterende gjeld
- Lån til investeringer i selvkostområder bør godkjennes
- Lån til videre utlån (for eksempel startlån til bolig) bør godkjennes, men bør sjekkes at det er opprettet tapsfond som kan bidra til å redusere kommunens risiko)
- Lån til investeringer som kan bidra til reduserte driftsutgifter (for eksempel ENØK eller investeringer for å endre struktur som gir besparelser i driftsutgifter) bør vurderes godkjent
- Lån til investeringer for å øke kapasiteten eller øke kvaliteten på tjenestene bør godkjennes bare dersom de ikke kan utsettes 1-2 år

Vurderingene må gjøres spesielt for hver enkelt kommune, men momentene som er nevnt over gir en oversikt over hvilke låneformål som kan godkjennes. Fylkesmannen har signalisert dette til de to ROBEK-kommunene vi har (Vestre Toten og Lesja). Fylkesmannen godkjente ikke at Vestre Toten tok opp lån i 2015 til kjøp av en eiendom hvor kommunen var leietaker i det meste av bygget. Hovedbegrunnelsen var kommunens store gjeldsbelastning.

I løpet av 2015 ble kommunenes vedtak om årsregnskap for 2014, årsbudsjett for 2015 og økonomiplaner for perioden 2015-2018 kontrollert i forhold til ROBEK-bestemmelsene. Gjennomgangen ga grunnlag for flere innmelding av Lesja kommune i ROBEK (Kl. § 60.1 pkt. c og d. På bakgrunn av regnskapsresultatet i 2014, som ga nytt merforbruk, måtte Vestre Toten revidere budsjettet for 2015 og redusere forutsatt inndekning av merforbruk fra 15 til 8 mill kr. Kommunen søke om utvidet inndekningstid, slik at resterende merforbruk kan dekkes i 2016 og 2017. Dette ble godkjent av departementet, med klar melding om at de ikke kunne påregne ytterligere utsettelse.

Fylkesmannen foretok lovlighetskontroll av Vestre Toten kommunes reviderte budsjett for 2015 og økonomiplanen for 2015-2018. Fylkesmannen godkjente budsjettet med den justerte forpliktende planen for inndekning av akkumulert merforbruk og nedjustert investeringsramme. Fylkesmannen godkjente låneopptak i tråd med vedtatt strategi. Låneopptak til bygging av ny barneskole ble godkjent under forutsetning av nye inntekter fra innføring av eiendomsskatt skulle finansiere renter og avdrag og at dette ga grunnlag for strukturendringer som ville gi reduserte driftsutgifter.

Fylkesmannen godkjente låneopptak i Vestre Toten på 164,8 mill kr, som betyr at total lånegjeld holder seg omtrent konstant, utenom det som er selvfinansierende ved at kapitalkostnadene dekkes av husleie, gebyrer og reduserte driftsutgifter.

Fylkesmannen behandlet i 2015 fire saker om kommunal garanti for låneopptak. Alle fire ble godkjent, da risikoen for kommunene ble vurdert som forholdsvis liten.

Fylkesmannen behandlet i 2015 en sak om godkjenning av låneopptak fra interkommunale selskaper (organisert etter lov om interkommunale selskaper). Saken gjaldt låneopptak i Nord-Gudbrandsdal interkommunale renovasjonsselskap hvor en ROBEK-kommune (Lesja) er en av eierne. Fylkesmannen godkjente låneopptaket, da akkumulert merforbruk i Lesja er forholdsvis lite, og antas å kunne dekkes i henhold til forpliktende plan.

Fylkesmannen har i 2015 ikke gjennomført lovlighetskontroll etter kommuneloven § 59 1. og 5. ledd, vedrørende kap 8 og 9 av kommuneloven.

Fylkesmannen har behandlet nye vedtekter for kraft/hjemfallsfond i Vang kommune. Vedtektene ble godkjent da de ble vurdert å være innen rammen for standardvedtektene.

62.2 Økonomiforvaltning - veiledning

Veiledningsarbeidet

Fylkesmannens veiledningsarbeid innen økonomiområdet utføres kontinuerlig ved at det svares på utrolig mange henvendelser enten pr e-post eller telefon i løpet av året.

Fylkesmannen arrangerer dialogmøte om kommuneøkonomi en gang pr. år. I 2015 ble slikt møte gjennomført i mars. I 2015 var hovedtema på møtet Kommunereform med "økonomiøyne". Det ble orientert om mulige endringer i inntektssystemet og økonomiske virkemidler i reformen. I tillegg redegjorde to kommuner for arbeidet som ble gjort i deres kommune vedrørende kommunereform og økonomi. Ved at kommuner som etter våre vurderinger gjør oppgavene på en bra måte får dele sine erfaringer med de andre, håper Fylkesmannen at dette kan bidra til å få økt kvalitet også i andre kommuner. Forøvrig ble det orientert om Riksrevisjonens rapport vedrørende kommunenes låneopptak og gjeldsbelastning. Ellers var tema KOSTRA-rapportering, nye retningslinjer for selvkostberegninger og nytt søknads- og rapporteringssystem (ISORD) for prosjektskjønnsmidler

Fylkesmannen gjennomfører hvert år møter med kommunene regionvis. Her er også økonomi et viktig tema. Forut for møtene utarbeider Fylkesmannen såkalte "Kommunebilder", hvor Fylkesmannen formidler sine vurderinger av den økonomiske situasjonen i hver kommune i fylket. I 2015 ble dette dokumentet vesentlig forkortet og budskapet ble spisset, med råd om hva som kan forbedre den økonomiske styringen i den enkelte kommune. Dokumentene sendes kommunene på forhånd og legges i ettertid ut på Fylkesmannens hjemmeside.

Fylkesmannen har gitt veiledning og informert kommunene om kommuneproposisjonen, kommuneopplegget i statsbudsjettet og om inntektssystemet. Fylkesmannen, i samarbeid med KS, arrangerte samling for kommunene om kommuneproposisjonen og kommunereformen den 13.mai 2015 med statssekretær Paul Chaffey fra KMD som en av innleiderne.

Fylkesmannen har også brukt hjemmesida aktivt som informasjonskanal på dette området. Tabeller fra "Grønt hefte" for Opplandskommunene ble lagt ut på fylkesmannens hjemmeside samtidig som statsbudsjettet ble lagt fram. Det er viktig for kommunenes budsjettprosess at de veldig raskt kan skaffe seg oversikt over konsekvensene av statsbudsjettet for egen kommune. Alt materiell som Fylkesmannen har fått gjennom møter med departementet er videreformidlet til kommunene.

Fordeling av skjønnsmidler

Fylkesmannens fordeling av skjønnsmidler skjer i to omganger. Ordinære skjønnsmidler fordeles i august året før budsjettåret og meldes inn til Statsbudsjettet. Midlene ble fordelt på bakgrunn av søknader/innspill fra de enkelte kommuner, vurderinger fra Fylkesmannens fagavdelinger, offisiell statistikk og retningslinjene som ble gitt fra KMD. Fylkesmannens begrunnelse for tildeling ble sendt kommunene.

Fylkesmannen holdt i 2015 tilbake 20 mill kr til omstillings- og fornyingsprosjekter. Disse midlene ble fordelt i januar. Søknadene ble vurdert av Fylkesmannens fagavdelinger og midler til innovasjonsprosjekter ble prioritert. Fylkesmannen brukte også i 2015 noe skjønnsmidler til å dekke deltakeravgift for kommuner som deltok på Nasjonal innovasjonsskole ved Høgskolen i Lillehammer. Kommunene har 3-4 deltakere, som skal arbeide med et aktuelt "case" fra egen kommune. Målet er at kommunene i større grad skal bli i stand til å drive innovasjon, for å kunne drive sine tjenester mer effektivt. Forøvrig ble det tildelt midler til kommunenes arbeid med kommunereform. 4 mill kr ble i tillegg brukt til ulike Pilotprosjekter i forbindelse med kommunereformen

Fylkesmannen behandlet ingen nye saker om ekstraordinære skjønnsmidler i 2015, men hadde en del oppfølgingsarbeid etter tidligere tildelte skjønnsmidler etter flom både i 2011, 2013 og 2014.

Tiltak for ROBEK-kommuner

Oppland hadde ved utgangen av 2015 to ROBEK-kommuner (Vestre Toten og Lesja). Vestre Toten ble innmeldt i 2011 og Lesja i 2015. Fylkesmannen behandlet og anbefalte utvidet inndekningsperiode for Vestre Toten. Denne ble godkjent av KMD. Siste år for inndekning er nå 2017. Fylkesmannen har hatt møter med kommunens politiske og administrative ledelse hvert kvartal gjennom året. Tema for møtene har vært regnskapssituasjonen og forpliktende plan for inndekning av merforbruk. Det er også fokus på investeringer og lånebehov.

Fylkesmannens strategi for långodkjenning er tydelig kommunisert. Fylkesmannen vil fortsette å følge kommunen tett også i 2016.

Fylkesmannen besøkte i 2015 Vestre Slidre for å unngå havne på ROBEK-lista og snakket til kommunestyret om økonomistyring og politikernes rolle i forhold til å bidra til god økonomistyring i kommunen. Det ble kommunisert klart at kommunen må ha fokus på å ha en økonomiforvaltning slik at de unngår å komme i økonomisk ubalanse. Politikerne ble anbefalt å ha fokus på utvikling i endel økonomiske nøkkeltall.

Kommunenes KOSTRA-rapportering

Fylkesmannen er opptatt av at kvaliteten på innrapporteringen til KOSTRA stadig forbedres. Etter hvert som det etableres flere og flere interkommunale samarbeidsløsninger er det viktig å kunne lage pålitelige konserntall. Fylkesmannen hadde KOSTRA-rapportering på dagsorden på møte med økonomiansvarlige også i 2015. Fylkesmannen har prioritert ressurser til veiledning tilknyttet KOSTRA-rapporteringen og har utpekt kontaktpersoner som kommunene kan henvende seg til når det gjelder de ulike skjemaene for tjenesterapporteringen. Fylkesmannen har også fulgt opp kommuner med sen rapportering spesielt for å bidra til at KOSTRA-databasen for Opplands del blir mest mulig komplett.

Når det gjelder bruk av KOSTRA-data, vises det til arbeidet med Kommunebilder. Bruk av KOSTRA-data spiller en sentral rolle i disse bildene. Mange kommuner bruker KOSTRA-tallene aktivt i sin økonomiske planlegging. Fylkesmannen tror kvaliteten på tallene øker med økende bruk. Fylkesmannen har hatt fokus både på konserntall og rapportering vedr. eiendomsforvaltning. Etter kvaliteten på tallene å dømme er det fortsatt en jobb å gjøre på dette området.

Prosjekter på økonomiområdet

Fylkesmannen hadde i 2015 ikke spesielle prosjekter på økonomiområdet.

Rapportering av prosjekter finansiert av skjønnsmidler

De prosjekter som fikk skjønnsmidler i 2014 ble rapportert i hht bestillingen fra KMD. Fylkesmannen tok i desember 2015 i bruk den integrerte søknads- og rapporteringsdatabasen (ISORD) for fordeling av skjønnsmidler til prosjekter for 2016.

Resultatområde 63 Kommunalrett, forvaltningsrett, kommuneinndeling og valg

63.1 Kommunalrett

Fylkesmannen har ikke mottatt klager etter kommuneloven § 60 d fjerde ledd.

Temaer det særlig veiledes på er; lovlighetskontroll, habilitet, åpne/lukkede møter, fritak

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig		
FMOP	1	1	0	0	0	0	0	0
Sum	1	1	0	0	0	0		

63.3 Kommuneinndeling

I forbindelse med varslet kommunereform høsten 2013 tok fylkesmannen i Oppland initiativ overfor KS for å etablere et felles forum med regionrådslederne, fylkeskommunen, NHO, LO, ungdomsrepresentanter og noen

Stadig et tettere forhold med regionrådsregionene, fylkeskommunene, NAV, EO, ungdomsrepresentanter og noen fritenkere til en tenketank. Tenketanken endret karakter i 2015, men er fortsatt benyttet som referansegruppe til kommunereformarbeidet.

Det er lagt ned et betydelig arbeid i kommunereformen. Fylkesmannen i Oppland var tidlig på banen, og arbeidet i 2015 har stort sett gått med til veilednings- og påvirkningsarbeid, og å være tett på kommunene. Vi har også forberedt kommunene på den anbefaling som fylkesmannen skal komme med i løpet av 2016. Dette har resultert i ett sett med spørsmål som vi forventer at kommunene skal besvare for å kunne møte fremtiden, uavhengig av om det blir sammenslåinger.

Reformarbeidet ble komplisert av kommunevalget. Folkeavstemninger, spesielt i Valdres og Hadeland, gjorde at reformarbeidet i disse områdene mistet momentum. I Valdres har momentum tatt seg noe opp igjen ved årsskiftet, mens Lunner og Gran har avsluttet samarbeidet. I resterende regioner er det lovende samtaler, med unntak av Lillehammer-regionen.

I 2015 og 2016 gjennomføres en nasjonal pilot med tema «Kommunereformen som motor for utvikling og innovasjon i kommunene». Gjennom dette arbeidet er målsetningen at prosjektpartnerne (Høgskolen i Lillehammer og Gjøvik, Forsvaret på Jørstadmoen, Sykehuset Innlandet, KS, kommuner, FM) etablere et nytt, langsiktig og forpliktende partnerskap innenfor utvikling av tjenesteproduksjon i Oppland, der partnerne håper å kunne nærme seg å være Norges mest innovative offentlige sektor innen 8 år.

Ved å jobbe med innovasjon og endringsledelse håper fylkesmannen at kommunene i Oppland er beredt til å bruke kommunereformen til å finne nye løsninger og metoder i kommunenes tjenesteproduksjon og i samfunnsutviklerrollen, og på en slik måte at eventuelle sammenslåinger av kommuner blir etablering av nye kommuner med nye løsninger.

Det har ikke vært grensejusteringssaker i 2015

63.4 Valg

Gitt veiledning i forhold til regelverket til kommunene.

63.5 Forvaltningslovens og offentleglovas anvendelse i kommunesektoren

Oppgaver

- Fylkesmannen i Oppland har veiledet og stått til rådighet for kommunene i forvaltningsrettslige spørsmål og ved spørsmål om offentleglova
- Fylkesmannen i Oppland har også behandlet klager etter offentleglova og forvaltningsloven.

Rapportering

- Antall klager på avslag om begjæringer om innsyn, jf. offl. § 32 og fvl. § 28 annet ledd: 6
- Antall tilfeller hvor klager har fått helt eller delvis medhold i klager etter offl. § 32: 4
- Antall tilfeller hvor klager ikke har fått medhold i klager etter offl. § 32: 2

Resultatområde 66 Planlegging, bolig- og bygningsrett

66.1 Byggesaker

I 2015 behandlet Fylkesmannen i Oppland 101 klagesaker, hvorav det ble gitt medhold i 26. Antall ubehandlede saker ved inngangen til 2015 (01.01.2015) var 33. Antall ubehandlede saker ved inngangen til 2016 (01.01.2016) var 41.

21 saker ble avgjort innen 12 uker. Det innebærer at 80 saker ikke ble avgjort innen fristen. Overskridelsen av 12-ukersfristen varierte fra noen få dager, til flere måneder. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2015, var 18,11 uker.

I ingen saker har det blitt avtalt lenger frist, jf. pbl. § 21-8 andre ledd. Som følge av at vi har fokusert på å få unna saker, har vi ikke prioritert å varsle fritsoversittelse der fristen passerer. Vi har heller ikke forlenget fristen som følge av "særlige grunner".

I 1 sak ble fristen forlenget pga. behov for befarings på barmark.

66.2 Saker om ekspropriasjon

I 2015 hadde Fylkesmannen i Oppland 1 klagesak der kommunen har ekspropriasjonshjemmel etter pbl. kap. 16.

66.3 Klage etter eierseksjonsloven og lov om kommunal forkjøpsrett til leiegårder

Klage etter eierseksjonsloven - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMOP	0	0	0	
Sum	0	0		

66.5 Planlegging, byutvikling og geodata

66.5.1 Planlegging og byutvikling

Oppdrag spesielt for 2015

Fylkesmannen driver veiledning og kompetanseheving overfor kommunene i samarbeid med Oppland fylkeskommune, seks andre regionale statlige myndigheter og KS. Vår felles nettside www.planoppland.no ble revidert i 2015. Samtidig ble Regionalt planforum videreutviklet i samarbeid med fylkeskommunen. Det åpnes nå for hyppigere møter med mer variert innhold, som bl.a. egne temamøter med veiledning flere kommuner kan ha nytte av. I første halvår arrangerte vi et stort todagers Plan- og framtidverksted og i andre halvår plansamlingen Effektive og gode planprosesser i Oppland. Målet med plansamlingen var å oppnå en tidlig, tydelig og samordnet plandialog i fylket.

Samlingen var også et ledd i forberedelsene av Forsøk med samordning av statlige innsigelser til kommunale planer, som ble iverksatt 1. oktober 2015. Fylkesmannen arrangerte ellers oppstarskonferanse for berørte myndigheter og sørget for at Rammer og rutiner for forsøket ble utarbeidet i fellesskap. Dialog i tidlig planfase er en del av forsøket i Oppland, og fylkeskommunen deltar aktivt i denne delen. Fram til årsskiftet behandlet Fylkesmannen seks plansaker med innsigelser fra Fylkesmannen og NVE. Fylkesmannen vurderte at det ikke var behov for verken samordning eller avskjæring av innsigelser i disse sakene.

Fylkesmannen deltok i 2015 både i styringsgruppe og arbeidsgruppe for regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland, og i arbeidsgrupper for ATP prosjekt for Lillehammer og Fagernes. Av grunnlagsmaterialet til regionalplanen går det fram at tre av fire boliger som bygges i fylket bør være leiligheter. Fylkesmannen samarbeider særlig med fylkeskommunen og vegvesenet i dialogen med kommunene om utvikling av kompakte tettsteder med høy kvalitet. Dette er også spesielt framhevet i Fylkesmannens kommunebilder, Opplandsbildet.

66.5.2 Geodata

I 2015 ble det i samarbeid med kartkontoret etablert en tiltaksplan for å få ned restansene i delingssaker i kommunene, jfr. ny matrikkellov som ble iverksatt fra januar 2010.

1. Rutine 1:

Fylkeskartkontoret formidler uten opphold rapportene over ikke fullførte midlertidige forretninger og oppmålings-forretninger hvor fastsatt frist ikke er overholdt. pr. e-post til kommunene, som pålegges snarest mulig og innen 14 dager å melde tilbake plan og status med å fullføre forretningene.

Rapportering gjennomføres uavhengig av om fylkesmannen vurderer å fatte, eller har fattet, vedtak om fullføring.

2. Minimum én gang pr år:

Fylkeskartkontoret skal ta initiativ til, og gjennomføre, dialogmøte med fylkesmannen minimum én gang pr. år, senest 1. september (dialogmøte i 2015 skal om mulig gjennomføres innen 1. november), for å drøfte status og vurdere tiltak. I første møte skal det avklares kontaktpunkter hos hhv. fylkesmannen og Kartverket.

3. Dette første møtet ble gjennomført som en del av møte i gruppa "lederforum for GIS", 20. oktober.
3. Fylkeskartkontoret skal etter dialogmøtet rapportere tilbake til Kartverket sentralt om møtets utfall og kontaktpersoner hos fylkesmannen med tilhørende kontaklinformasjon. Håvard Gravdahl er FMOPs kontaktperson i dette arbeidet.
4. **Rutine 2 (ikke gjennomført i 2015):** Oppfølging når fylkesmannen vurderer å fatte vedtak om fullføring Før varsling av kommunen:
Fylkeskartkontoret skal, ev. med støtte fra Kartverket sentralt, bistå fylkesmannen med å vurdere hvilke kommuner det er aktuelt å varsle om vedtak. Om nødvendig avholdes møte med kommunen.
5. Etter varsling av kommunen:
Fylkeskartkontoret skal, ev. med støtte fra Kartverket sentralt, bistå fylkesmannen med å vurdere kommunens tilbakemelding på varslet om vedtak, jf. pkt. 1. Om nødvendig skal det avholdes møte med kommunen.
Kommentar: Kommuner som er varslet vil kunne melde tilbake at de allerede har en plan for å avvikle restansene og at de følgelig legger til grunn å fullføre forretningene selv. I slike tilfeller må det gjøres en konkret vurdering som bl.a. må baseres på fylkeskartkontorets erfaringer med, og tidligere tilbakemeldinger fra kommunen. Kartverket sentralt kan også involveres i slike saker.

66.5 Planlegging, byutvikling og geodata - Faste oppgaver

Bærekraftig arealpolitikk og by- og tettstedsutvikling

I tillegg til

politikkformidling via PlanOppland, på Regionalt planforum, i Fylkesmannens kommunebilder og på plankonferanser og verksteder, utarbeidet Fylkesmannen i 2015 Forventninger til kommunal planlegging i Oppland. Forventningene er basert på de tre overskriftene i de Nasjonale forventningene, og tydeliggjør hvilke politikkområder som skal ivaretas i planleggingen og hva slags samhandling som skal til for å oppnå dette. Alle Fylkesmannens ansvarsområder på planområdet er utdypet her, og brukes aktivt i løpende saksbehandling.

I 2015 uttalte Fylkesmannen seg til 403 plansaker, fordelt på 47 kommune(del)plan-, 344 reguleringsplan- og 12 andre plansaker (inkludert to innspill til kommunale planstrategier). I 30 av planuttalelsene ble det fremmet en eller flere innsigelser. Det ble verken gjennomført meklingsmøter, oversendt saker til departementet eller gjennomført innsigelsesbefaringer, og vi mottok ingen innsigelsesavgjørelser fra departementet. Fylkesmannen mottok 280 søknader om dispensasjon fra kommune- og reguleringsplaner på høring og klaget ikke på noen vedtak.

Antall uttalelser med innsigelser har økt fra 24 de to foregående årene til 30 i 2015. En årsak kan være at mange kommuner reviderer sine arealdeler. Dette har Fylkesmannen vært pådriver for, men sakene er samtidig svært komplekse og resulterer ofte i innsigelser til tross for god medvirkning og dialog. Det har også vært en økning i innsigelser knyttet til fortettingssaker, særlig på områdene støy og overvannshåndtering. De aller fleste innsigelsessakene løses imidlertid undervegs.

Fylkesmannen medvirker ellers i pågående regionale planarbeider for attraktive byer og tettsteder i Oppland (inkludert varehandel), villrein i Dovrefjellområdet og Ottadalen samt regional plan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag. Videre er vi med i arbeidsgrupper for flere ATP-prosjekter. Oppfølging av regional plan for samfunnsikkerhet og beredskap, folkehelse, klima og energi samt fylkeskommunens jordvernstrategi står også sentralt.

Fylkesmannen deltar i regionalt planstrategiforum og gir med utgangspunkt i våre kommunebilder og Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, innspill til utfordringsvurderinger, aktuelle satsinger og planoppgaver her. Vi oppfordrer også til innspill fra øvrig regional stat.

Fylkesmannen som rettssikkerhetsgarantist og samordner av statlige interesser

PlanOppland og Regionalt planforum er viktige samordningsarenaer og brukes aktivt inn i gjennomføringen av Forsøk med samordning av statlige innsigelser til kommunale planer. Fylkesmannen har gjennom mange år vært pådriver for regional stats deltakelse i planforum, dette blir enda viktigere når tidlig dialog er en del av samordningsforsøket i Oppland.

Alle fagavdelinger er representert i Fylkesmannens planteam, her deltar også planjurister. Ansvar for å veilede om riktig forståelse og praktisering av plan- og bygningsloven følges opp både på plansamlinger, i regionalt planforum inkludert egne temamøter om planjuridiske spørsmål, gjennom PlanOppland og i løpende saker etter behov.

Geodata

Det er brukt mye ressurser på kvalitetssikring av data for innlegging i Naturbase og til opprydding i eksisterende datasett. Det gjenstår fortsatt noe kvalitetssikringsarbeid, men i all hovedsak er eldre naturtyperegistreringer importert i Naturbase ved utgangen av 2015.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet ønsker et bedre kunnskapsgrunnlag for arealplanlegging, byggesaker, konsekvensutredninger og risiko og sårbarhetsvurderinger.

1. juli 2014 publiserte departementet en revidert veileder til forskrift om kart, stedfestet informasjon, arealformål og digitalt planregister (kartforskriften). De viktigste endringer i veilederen er knyttet til det offentlige kartgrunlaget (DOK). Kommunene skal samarbeide med staten om det offentlige kartgrunlaget.

Den nye veilederen til kartforskriften konkretiserer følgende:

- hvilke tema som inngår i det offentlige kartgrunlaget
- tekniske krav knyttet til dataene
- etaters ansvar i kommunenes ansvar
- prosesser og opplegg for oppfølging

Kommunal og moderniseringsdepartementet har utarbeidet og lagt fram en liste over data som er en del av det offentlige kartgrunlaget (DOK). På slutten av 2014 og i hele 2015 har nasjonale etater og andre leverandører arbeidet med å bearbeide data og klargjøre dokumentasjon slik at de tekniske kravene til DOK tilfredsstilles. Siste oppdaterte liste med DOK-datasett er fra 1. mai 2015, og inneholder 46 datasett. Arbeidet med å implementere DOK i kommunene i Oppland har pga. den nasjonale "forsinkelsen" gått forholdsvis treigt også i 2015, men vil få stort fokus og høyere prioritet i 2016. Gjennom InnlandsGIS-samarbeidet og det nyoppstartede prosjektet Temadata Innlandet har Fylkesmannen sammen med bl.a. kartverket, andre offentlige samarbeidsparter og noen utvalgte kommuner etablert mekanismer for enkel og robust distribusjon av geografiske temadata. Dette arbeidet vil samkjøres ned DOK-arbeidet i 2016 og ikke minst arbeidet med Geonorge.

Som et supplerende tiltak er det er også lagt ned betydelig arbeid i å tilrettelegge datasett for saksbehandlere i kommunene, skogeierselskaper og andre som har behov for tilgang til miljødata på en slik måte at dataene enkelte kan hentes inn i kommunene egne innsynsløsninger. Det dreier seg om sensitive/skjerma data (etter avtale med Artsdatabanken og Miljødirektoratet), samt noen egne datasett som Fylkesmannen i Oppland har etablert, bl.a. hekkelokaliteter for rovfugl og gyte- og oppvekstområder for storaure. I tillegg har det vært fokus på å sende ut informasjon til grunneiere om registrerte forekomster av verdifulle arter/naturtyper på egen eiendom, og samtlige grunneiere med forekomster av dragehode fikk informasjon om dette i 2015.

Resultatområde 68 Samepolitiske hensyn

Resultatområde 69 Partistøtte

Ressursrapportering

Feilført på underresultat 60001-60003: 87.139,41

600: + 87.139,41 = 38.050.518,95

Økning på resområde 600 på ca 8 mill.kr refererer seg i hovedsak til kostnader i forbindelse med flytting til nye lokaler, herunder ekstra bemanning, IKT, inventar, utstyr, økt husleie, tilbakestilling av fraflyttede lokaler.

Totalt for KMD: 42.960.210,31

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
Ressursbruk knyttet til adm/felles oppg./drift	kr 37 963 379,54	kr 0,00
Embetspesifikke landsdekkende oppgaver (f.eks. FRI og trippelnett)	kr 0,00	kr 0,00
62 Kommuneøkonomi	kr 695 298,40	kr 0,00
66 Planlegging, bolig- og bygningsrett	kr 3 494 549,84	kr 0,00
Konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sameting	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under KMD	kr 719 843,12	kr 1 589 453,47
Sum:	kr 42 873 070,00	kr 1 589 453,00

Kulturdepartementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

I Oppland er det 22 tilskuddsberettigede trossamfunn.

- Det er gitt tilskudd til 3059 medlemmer i 24 trossamfunn
- Det er registrert ett nytt trossamfunn

Resultatområde 96 Gravferdsloven

Det er i 2015 behandlet 93 søknader om askespredning. I 8 av sakene fikk søker avslag pga. at ønsket sted var uegnet. 85 søknader ble innvilget.

Det er orientert om reglene for askespredning per telefon. Det har kommet en forespørsel om vilkår for etablering av privat gravplass per telefon, men ingen søknad om dette.

Resultatområde 97 Lov om helligdager og helligdagsfred

Fylkesmannen har ikke mottatt søknader om godkjenning av nye turiststeder i 2015.

Vi har behandlet 6 søknader om utvidet åpningstid/søndagsåpent. Alle søknadene ble innvilget.

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Forvaltningsoppgaver - barnehagen og grunnopplæringen

31.1 Tilsyn

Måloppnåelse, resultatkrav, kompetanse

Fylkesmannen i Oppland har nådd målene og resultatkravet for resultatområde 31.1 Tilsyn i 2015. Det er gjennomført 15 stedlige tilsyn etter opplæringsloven og barnehageloven. Aktivitetskravet var på 36 poeng på skoleområdet og 16 poeng på barnehageområdet. Til sammen ble det *gjennomført* tilsyn tilsvarende 57 poeng, **41 poeng på opplæringsområdet og 16 poeng på barnehageområdet.**

På opplæringsfeltet ble det ført tilsyn med sju grunnskoler fordelt på fem kommuner. I tillegg ble det ført tilsyn med Oppland fylkeskommune om fylkeskommunens ansvar for godkjenning, oppfølging og veiledning av lærebedrifter. Det ble avdekt lovbrudd og varslet pålegg i alle tilsynene bortsett fra tre. Mange av lovbruddene ble rettet opp før endelig rapport, og det er ikke gjort vedtak om pålegg på opplæringsområdet. I tilsynet med Oppland fylkeskommune er det for tidlig å si om det blir nødvendig å gjøre vedtak om pålegg idet bare foreløpig rapport er ferdig.

På barnehageområdet ble det gjennomført fire stedlige tilsyn. Det ble varslet pålegg i foreløpig tilsynsrapport i alle fire. I en av kommunene ble forholdene rettet i tiden mellom foreløpig- og endelig tilsynsrapport. Det er gjort vedtak om pålegg i to av kommunene på barnehageområdet.

Tilsynene er gjennomført i tråd med metodehåndboka og nasjonale retningslinjer. Tilsynsrapporter er publisert på hjemmesiden til Fylkesmannen.

Fylkesmannen i Oppland gjennomførte bredt anlagt veiledning for alle kommuner, fylkeskommunen og skolene i 2014. Vi har i 2015 tilbudt veiledning i forkant av tilsynene til kommuner der det skulle gjennomføres tilsyn. Ingen av kommunene har meldt behov for slik veiledning, og bl. a. bruken av RefLex viser at disse skolene gjennomfører egenverdinger.

Tilsyn har også i 2015 tatt mye av kontorets ressurser, og er en av kontorets hovedoppgaver. De nasjonale tilsynene er gjennomført av to team med to personer i hvert. Disse er medarbeidere med bred erfaring fra skolefeltet. Vi har i 2015 ikke involvert nye tilsynsmedarbeidere i FNT. Det har i utgangspunktet ikke vært knyttet jurist til FNT, men det er vår erfaring at det er en fordel å ha en jurist med på laget i de fleste tilsyn. Dette gjelder særlig i forbindelse med tolking av lovkrav. Vi etterstreber at en jurist knyttes til alle teamene, selv om vedkommende ikke alltid er en del av teamet. På grunn av stort arbeidspress og sykdom i kollegiet har denne oppfølgingen kanskje blitt for sjelden i 2015.

Det har også i 2015 vært til god hjelp at Utdanningsdirektoratet har gjennomført kurs i tilsyn og koordineringsmøter. Gode tilsynsinstruksjoner er også av avgjørende betydning for gjennomføringen av tilsynene.

Fylkesmannen har i 2015, som tidligere år, søkt å øke tilsynskompetansen gjennom samarbeid med andre fylkesmenn, deltakelse i regelverksamlinger og gjennom å involvere hele avdelingen i prinsipielle diskusjoner om regelverk og viktige tilsynsystema.

Vurderinger som lå til grunn for valg av tema for lokalt initierte tilsyn, objekt (lokalt og sentralt initierte)

Fylkesmannen i Oppland har gjennomført to egeninitierte tilsyn. Det ene gjaldt elevenes skolemiljø. Tilsynet ble opprettet på bakgrunn av klagesaker og mange henvendelser fra foreldre både fra den aktuelle skolen og andre skoler i kommunen.

Når det gjelder valget av tilsyn med lærebedrift, var bakgrunnen et felles ønske hos Fylkeskommunen og Fylkesmannen i Oppland om å gjennomgå fylkeskommunens veiledning, oppfølging og godkjenning av lærebedrift. Tilsynet har vist at det var en riktig beslutning. Det er avdekt en rekke lovbrudd.

Dimensjonering av lokalt initiert tilsyn

Når det gjelder dimensjonering av tilsynsmengden, er det flere faktorer som spiller inn. Kapasitet ved kontoret har vært en viktig faktor, men Fylkesmannen gjør også en vurdering av hvilke virkemidler som er mest effektive i forhold til å oppnå regeletterlevelse, tilsyn eller dialog og veiledning. I 2015 har vi i to saker bedt skoleeier

redegjøre om forhold som fylkesmannen har blitt gjort kjent med, og som vi var i tvil om kunne være i strid med opplæringsloven. Den ene saken gjaldt gratisprinsippet i forbindelse med gjennomføring av en treningsleir i Tyrkia for elever i programfaget toppidrett ved Hadeland videregående skole. Problemstillingen var om dette var et skoletilbud, om det ble gitt vurdering, og om det skulle være gratis. Etter at fylkeskommunen selv i dialogen med oss slo fast at dette var et skoletilbud med tilhørende krav til vurdering, og at det skulle være gratis, fant ikke fylkesmannen at det var nødvendig å føre tilsyn med temaet.

Den andre saken startet som en "klage" på ledelsen ved en skole fra en gruppe foreldre. Etter å ha mottatt en redegjørelse fra skoleeier, valgte Fylkesmannen å gå inn med veiledning på skolenivå i stedet for tilsyn.

31.2 Klagesaksbehandling

Klager på grunnskoleområdet

Fylkesmannen i Oppland har fortsatt flest klagesaker på avgjørelser om eksamens- og standpunkt karakterer og skoleskyss.

Når det gjelder skoleplassering, behandlet Fylkesmannen i Oppland seks saker i 2014, mens vi i 2015 har behandlet ni saker. I 2014 behandlet vi 48 saker om standpunkt karakterer, mens i 2015 er det en liten nedgang med 39 klagesaker på dette området.

Antallet klagesaker på skoleskyss er stabilt høyt og i 2015 behandlet vi 24 saker, hvorav 15 fikk medhold og ni ikke fikk medhold. Oppland er et stort fylke hvor mange elever mottar skoleskyss. Dette kan være med å forklare hvorfor vi har så vidt stort antall klagesaker på dette området, noe vi har sett siden 2013.

Fylkesmannen har behandlet to saker om spesialundervisning i 2015, mens antallet i 2014 var tre saker. Dette er et lavt tall. Fylkesmannen er usikker på hva dette skyldes. Vi ser i tilsyn og i klagesaker at foreldre blir informert om retten til å klage når de får enkeltvedtak om spesialundervisning. Videre har vi et inntrykk gjennom tilsyn og kontakt med skoleeiere, rektorer og pp- tjenesten av at det i liten grad blir fattet vedtak som ikke samsvarer med tilrådingen i sakkyndig vurdering. Fylkesmannen i Oppland har over flere år hatt mye veiledning mot PP-tjenesten, skoleeiere og rektorer når det gjelder reglene i kapittel 5 i opplæringsloven. I 2015 har vi særlig hatt fokus på oppl. § 5-4 og kravet til at skolen skal ha vurdert og eventuelt prøvd ut tiltak før henvisning til PP-tjenesten. Fylkesmannen tror at bedre arbeid på skolene i forhenvissningsfasen, samt bedre forståelse hos ansatte i PP-tjenesten og skolene av reglene i opplæringsloven kapittel 5 og forvaltningsloven, vil bedre kvalitet på sakkyndig vurderinger og enkeltvedtak.

I 2015 behandlet Fylkesmannen fire saker om psykososialt skolemiljø. I tillegg er det tre saker som kom inn i 2015, men som ikke er ferdig behandlet enda. Det er ikke mange klagesaker etter kapittel 9a. Fylkesmannen blir kontaktet, særlig av foreldre, rektorer og skoleeiere, med spørsmål om hvordan de bør gå frem etter regelverket for å løse sakene. En del henvendelser skjer via telefon og epost, mens andre skjer gjennom brevveksling og annen oppfølging. Fylkesmannen i Oppland hadde ni saker registrert i vårt saksbehandlingssystem i 2015 som ikke endte som formelle klagesaker hos oss, men hvor det ble gitt veiledning. Disse sakene kommer i tillegg til de henvendelsene som er fulgt opp via epost og telefonkontakt.

Klager innenfor videregående skole

Fylkesmannen har behandlet klager på sentralt gitt eksamen. Det var totalt 40 klager i fremmedspråk hvor 12 fikk medhold. Vi behandlet ingen andre klagesaker etter opplæringsloven innenfor videregående skole i 2015.

Klager i private videregående skoler

Fylkesmannen i Oppland behandlet en sak i 2014, mens det i 2015 ikke har vært klagesaker etter privatskoleloven.

Klager på spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder

Fylkesmannen behandlet kun en klagesak i 2015. Fylkesmannen er usikker på hva det lave antallet kan skyldes, og vurderer å foreta nærmere undersøkelser for å se på hvordan regelverket blir håndtert i praksis.

Måloppnåelse

Fylkesmannen i Oppland har i all hovedsak behandlet klagesakene innen tre måneder, og for en del av sakene har saksbehandlingstiden vært kortere. I flere perioder i løpet av 2015 har vi vært helt ajour med klagesakene. I noen klagesaker har det imidlertid tatt noe lengre tid enn tre måneder. Dette gjelder særlig klagesaker etter forbrift om

Klagesaker har det mangedelt tatt noe lengre tid enn de månedet. Dette gjelder særlig klagesaker etter forskrift om likeverdig behandling. Dette er saker som er krevende på grunn av regelverkets utforming og kommunenes praktisering av det. Det kan være krevende å få saken tilstrekkelig opplyst, og vi ser i flere saker etter forskrift om likeverdig behandling at en del av klagesaken også gjelder barnehagens godkjenning. Dette gjør at sakene blir omfattende og komplekse.

Avdelingen er opptatt av tverrfaglig samarbeid når klagesaker behandles. Dette er viktig for å sikre nødvendig juridisk, pedagogisk og økonomisk kompetanse ut fra sakens tema når saken skal behandles. Vi mener at avdelingen lykkes godt i det å ivareta tverrfaglig samarbeid.

Avdelingen har tilsatt to jurister i til sammen 200% fast stilling. I 2015 har en av juristene hatt foreldrepermisjon, men avdelingen fikk tilsatt kvalifisert vikar, så kapasiteten har vært opprettholdt i permisjonstiden. På grunn av sykefravær har kapasiteten vært redusert på slutten av året, og er det fortsatt.

Fylkesmannen er ikke kjent med at skoleeier ikke har fulgt opp vedtak gjort av Fylkesmannen.

Fylkesmannen har blitt kjent med saker gjennom media, men ingen av disse har endt opp som klagesaker.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Standpunkt i fag	39	0	1	38	0	
Utsatt skolestart, § 2-1 tredje ledd	1	1	0	0	0	
Spesialundervisning, § 5-1	5	4	1	0	0	
Skyss, § 7-1	24	9	15	0	0	
Skoleplassering, § 8-1	9	3	6	0	0	En sak er ikke ferdig behandlet
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	4	2	1	0	1	Det er tre saker som ikke er ferdig behandlet Det er en sak som ble avvist jf. fv1. § 31 tredje ledd
Sum	82	19	24	38		

Klage i videregående opplæring (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	2	0	2	0	0	
Inntak, § 3-1 sjette ledd	3	2	1	0	0	
Spesialundervisning, § 5-1	2	0	1	0	1	En sak ble avvist siden det ikke var fattet noe vedtak om spesialundervisning ved skolen.
Sum	7	2	4	0		

Klage i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder (opplæringsloven)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Spesialpedagogisk hjelp, § 5-7	1	1	0	0	0	
Sum	1	1	0	0		

Type Klage	Medhold/delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Sum
Barnehageloven § 10		0	0	0	0
Barnehageloven § 16		0	0	0	0
Forskrift om familiebarnehager § 7		0	0	0	0
Forskrift om foreldrebetaling § 5		0	0	0	0
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i					

Forhold til offentlige tilskudd	4	2	0	0	6
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4	0	0	0	0	0
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3	0	0	0	0	0
Forskrift om regnskapsplikt for godkjente ikke-kommunale barnehager § 6	0	0	0	0	0

31.3 Statistikk og kvalitetsvurdering

e31.1 Statistikk og kvalitetsvurdering

BASIL

Fylkesmannen har fulgt opp innsamlingen av barnehagedata via barnehagens årsmelding i BASIL. Dataene er kvalitetssikret, og følgende kriterier er spesielt lagt vekt på ved gjennomgang av årsmeldingene i 2015:

- Godkjenninger
- Dispensasjoner
- Pedagogisk lederressurs
- Særskilt språkopplæring

Fylkesmannen har veiledet kommunene i forkant, under og i etterkant av datainnsamlingen. Veiledningen har bestått av fire regionale samlinger for barnehagemyndighet og styrere i både kommunale og ikke-kommunale barnehager der informasjon om datainnsamlingen, hvem som har ansvar for faglige spørsmål og tekniske spørsmål, samt nyheter i løsningen – herunder kommuneskjemaet, var tema. Veiledning på regelverket knyttet til innsamlingen ble vektlagt. Videre har veiledningen bestått av kontakt med kommunene om innrapporteringen i den enkelte barnehage knyttet til våre utvalgte kriterier. På den måten har det vært mulig å rette opp feilrapporteringer, samt oppklare feiltolkninger av regelverk.

Regionsamlingene kom i stand på bakgrunn av resultatene på innrapportering i 2014 da det ble avdekket mangler og feil lovforståelse på ulike områder.

Fylkesmannen har fulgt opp barnehagemyndighetenes ansvar for å påse at ikke-kommunale barnehager leverer årsregnskap.

Fylkesmannen har deltatt i den årlige evalueringen av BASIL-skjemaene. Embetet er representert i BASIL-faggruppe.

Fylkesmannen har innhentet opplysninger fra alle kommunene på forhold som ikke dekkes i BASIL-rapporteringen. Årsmeldinger og tilleggsinformasjon fra kommunene benyttes i avdelingens ROS-arbeid, som utgangspunkt for valg av tilsynsobjekter og som grunnlag for kommunebilder.

STATISTIKKPORTALEN, SKOLEPORTEN OG BARNEHAGEFAKTA.NO

Fylkesmannen har i sine møter med barnehagemyndighet informert om den nye statistikkportalen og nettstedet barnehagefakta.no. Denne veiledningen ble satt i sammenheng med arbeidet med årsmelding for barnehage.

Fylkesmannen har informert om den nye statistikkportalen i møte med skoleeiere.

Fylkesmannen har fulgt opp skoleeieres bruk av Skoleporten i lokalt kvalitetsvurderingsarbeid. I møte med skoleeiere, skoleledere og lærere har Fylkesmannen i de sammenhenger det har vært naturlig, løftet fram Skoleporten med tilhørende databank og verktøy som gode ressurser i kvalitetsutviklingsarbeidet.

Fylkesmannen har i oppfølgingsansvaret i de ulike nasjonale satsingene fokusert på Skoleporten, Udir sine ressursider og vektlagt nytteverdien i kvalitetsutviklingsarbeid. Det er embetets klare strategi å se satsinger i sammenheng, barnehage – skole, identifisere kommuner gjennom tall og statistikk fra Skoleporten for å spisse og skreddersy veiledningsoppdraget ytterligere. Tall og statistikk fra Skoleporten benyttes derfor i avdelingens ROS-analyse for utvelgelse til spisset veiledning og grunnlag for utvalg av tilsynsobjekt.

Strategier for organisasjonsutvikling der analyse av ståsted angir retning på utviklingsarbeidet, er sentrale og sammenfallende i de ulike nasjonale satsingene. Embetet samarbeider med utviklingsveiledere for UiU for å se sammenhenger i de ulike nasjonale satsingene og der analysekompetanse som verktøy blir vektlagt. Embetet, i

samarbeid med utviklingsveiledere, benytter analysekompetanse i sitt interne arbeid med å identifisere god praksis i kommunene og identifisere kommuner med utfordringer i kvalitetsutviklingsarbeidet.

UBAS

Fylkesmannen har startet arbeidet med å gi barnehagemyndighet brukertilgang i UBAS og gitt informasjon om at UBAS skal benyttes ved rapportering i BASIL i 2016 og ved bruk av rapportportalen.

Fylkesmannen har veiledet, gitt brukerstøtte og tilganger i UBAS ved behov.

GSI

Skoleeiere og delvis rektorer ble veiledet underveis i rapporteringsperioden. Det meste av arbeidet foregikk på telefon og epost. Etter at skolene og kommunene var ferdig med registreringen, valgte Fylkesmannen ut noen viktige områder/nøkkeltall som ble kontrollert grundigere enn andre. Alle feil og advarsler ble gjennomgått.

Det er sendt egen evaluering av GSI 2015 til Utdanningsdirektoratet. Denne formidler en positiv utvikling der skoler og skoleeiere etter hvert gjennomfører innsamlingen uten store problemer.

Statistikk fra GSI brukes i utstrakt grad som grunnlag for embetets arbeid ut mot sektoren. Vi bruker GSI som grunnlag for våre årlige Kommunebilder, og som en del av grunnlaget for valg av tilsynsobjekt.

Embetet deltar med en representant i GSI sin faggruppe.

Måloppnåelse

Fylkesmannen har bidratt til å sikre god kvalitet på innsamlede data i BASIL og GSI. Fire regionale samlinger knyttet til den årlige rapporteringen i BASIL viste seg å være hensiktsmessig og effekten av samlingene ble riktigere og mer kvalitetssikring i datainnsamlingen. Måloppnåelsen vurderes som tilfredsstillende, og strategien som er valgt gir et godt grunnlag for å kvalitetssikre registreringen.

Fylkesmannen har kompetanse og ressurser for å oppnå resultatkravene. Det gode samarbeidet med Waade Informasjonssystemer og Utdanningsdirektoratet er et viktig bidrag til dette.

31.4 Informasjon, veiledning og kunnskapsinnhenting

Veiledning - lov- og regelverk.

Fylkesmannen har informert og veiledet om regelverket ved å besvare telefonhenvendelser og eposter fra offentlige- og private skoler, privat personer, fylkeskommunen og kommuner. Vi har også aktivt brukt hjemmesiden til å kommunisere presiseringer og nyheter om lov- og regelverk. Lov- og regelverk har vært tema på ulike samlinger i løpet av 2015. Det har vært samlinger for kommunene (både skolefaglig og barnehagefaglig ansvarlig), skoler, pp-ledere, nyansatte i pp-tjenesten og eiere av ikke-kommunale barnehager. Fylkesmannen har også hatt regelverkssamling for ansatte i Stat.ped øst avdeling Gjøvik. Flesteparten av samlingene er det Fylkesmannen selv som har tatt initiativ til, mens kommuner, Stat.ped, og skoler har arrangert andre og hvor Fylkesmannen har vært invitert. Fylkesmannen har brukt erfaringer fra klagesaksbehandling, tilsyn og generelle henvendelser for å prioritere hvilke temaer vi har hatt fokus på i løpet av 2015.

Tema for veiledning har blant annet vært kravene til saksbehandling og enkeltvedtak etter forvaltningsloven og opplæringsloven. Opplæringsloven kapittel 9a, kapittel 5 og krav til opplæring i bedrift har vært viet ekstra oppmerksomhet i veiledningen. Fylkesmannen har også arrangert fagdag om vurderingsforskriften i samarbeid med Høyskolen i Lillehammer og Udir. På barnehageområdet har de nye reglene om foreldrebetaling og den nye forskriften om finansiering av private barnehager vært tema for vår veiledning.

I 2015 har det også vært gjennomført veiledning direkte mot personalet ved to skoler etter forespørsler fra skoleeiere. Temaene for veiledningen har vært opplæringsloven kapittel 9a.

Oppvekst- og utdanningsavdelingen arrangerte sammen med Helse- og sosialavdelingen en fagdag om Barnekonvensjonen hvor Kirsten Sandberg var foredragsholder. Det har også vært gjennomført en regelverkssamling i Kompetanse for mangfold.

Veiledning og kunnskapsinnhenting - barnehage.

Vi har to fagsamlinger for barnehagemyndighet i løpet av året der vi informerer om nasjonale føringer og de ulike

Vi har to fagsamlinger for barnehagemyndighet i løpet av året der vi innfører om nasjonale føringer og de ulike satsningene. Sammen diskuterer vi oss fram til et felles årshjul hvor viktige aktiviteter gjennom året blir fastlagt. Fylkesmannen har i høst gjennomført fire regionsamlinger for barnehagemyndighet og styrere på Basisrapportering, samt gjennomgang av regelverk på pedagogisk bemanning.

Fylkesmannen har i samarbeid med ti kommuner arrangert en fagsamling på tema Foreldresamarbeid. Kommunene valgte ut to-tre barnehager som ønsket å bedre praksisen sin på dette temaet. Innlegg Fug samt erfaringsdeling fra ulike modeller for foreldresamarbeid var innholdet i dagen. Deltakere fra denne fagdagen deltok også på Utdanningsdirektoratet sin Barnehagekonferanse i Stjørdal.

Vi prioriterer erfaringsdeling, og det er en god kultur for å dele kunnskap og erfaringer med hverandre. Terskel for kommunene for å be om hjelp og råd er blitt merkbart mindre, noe som tyder på at vi har blitt tryggere på hverandre gjennom de ulike samlingene og tiltakene vi har gjennomført. Fylkesmannen har kompetanse på barnehagefeltet, og prioriterer dette arbeidet høyt. Vi får gode tilbakemeldinger fra kommunene på det arbeidet vi gjør. Vi får tilbakemeldinger på at kommunene setter pris på at vi stiller krav og følger opp det vi har sagt.

Fylkesmannen gir løpende informasjon og veiledning om regelverk og rettigheter for barn og unge innvandrere og asylsøkere på epost og telefon. I forbindelse med den økte tilstrømmingen av asylsøkere og etablering av mange nye asylmottak og omsorgssentra høsten 2015, ble det en betydelig økning i ressursinnsatsen på dette området. Saksbehandler fra oppvekst- og utdanningsavdelingen har deltatt i Fylkesmannens arbeid knyttet til beredskapssituasjonen, sammenstilling av kommunenes rapportering og rapportering til DSB. Vi gjennomførte no/des 2015 veiledning i møte med fylkets skoleansvarlige, og to møter med kommuner med etablering av asylmottak og omsorgssentra.

Veiledning i FNT

Fylkesmannen i Oppland gjennomførte bredt anlagt veiledning for alle kommuner, fylkeskommunen og skolene i 2014. Vi har i 2015 tilbudt veiledning på området til kommuner der det har vært gjennomført tilsyn i forkant av tilsynene. Ingen av kommunene har meldt behov for slik veiledning, og bl. a. bruken av RefLex viser at disse skolene gjennomfører egenvurderinger.

Veiledning - voksenopplæring

Det var i 2015 planlagt en todagers samling for hele fylket for lærere i grunnskoleopplæringa for voksne. Denne måtte avlyses fordi det ble vanskelig å få til et tilstrekkelig program. Fylkesmannen har bidratt til fagdager for en region bl.a. med tema grunnleggende ferdigheter og det ble planlagt en fagdag med dette tema for lærere fra hele fylket. Denne fagdagen ble gjennomført 4. januar 2016.

Resultater og effekter

Fylkesmannen mener vi har løst oppdraget i henhold til embetsoppdraget og resultatkrav.

Fylkesmannen erfarer god deltakelse på våre møter og samlinger hvor regelverk er tema. Vi møter et stort engasjement og interesse for lov og regelverk og tilbakemeldingene fra sektoren er gode og vi erfarer å få stadige henvendelser som gjelder veiledning på lov- og regelverk. Fylkesmannen har kapasitet og kompetanse til å kunne imøtekomme de fleste forespørsler som vi mottar.

Vi har brukt prosjektet Regelverk i Praksis til å utvikle vår egen kompetanse og metode for veiledning innenfor sentrale områder. Fokuset på tverrfaglig samarbeid internt har blitt styrket. Det er dessuten gjennomført møter om Likeverdig behandling, kvalitet og regelverk på barnehageområdet og om klagesaker etter kap. 9a i 5-fylkerssamarbeidet i region Midt-Norge.

Veiledning på lov- og regelverk har vært et prioritert område og vi mener at effekten er god. Vi ser blant annet gjennom klagesaksbehandlingen og tilsynene at kvaliteten på saksbehandlingen blir bedre. En annen nyttig effekt er at fokuset på å følge lovverket blir styrket og terskelen for å ta kontakt med Fylkesmannen for å be om veiledning på lov- og regelverk er lav.

31.5 Eksamen og prøvelfeltet

Fylkesmannen har gjennomført oppdraget på dette feltet etter de sentrale retningslinjene som er gitt, og de totale ressursene som er brukt her er på ca. 60 ukesverk. Vi har deltatt på Utdanningsdirektoratets møter om eksamen, nasjonale prøver, kartleggingsprøver og PAS og det nye eksamensadministrasjonssystemet. For å gjennomføre vårt oppdrag har vi hatt både den nødvendige kompetansen og de nødvendige ressursene på vårt kontor. Arbeidet knyttet til gjennomføring av nasjonale prøver, eksamen og bruk av PAS/Eksamensadministrasjon er teamorganisert ved kontoret. Hensikten med en slik organisering er å kvalitetssikre tjenesten overfor brukerne og å sikre god brukerstøtte i forbindelse med avvikling av prøvene. Fylkesmannen vurderer at arbeidet på området med bl.a. sensorskolering, sensur og fagdager er et viktig bidrag for å øke vurderingskompetansen blant lærere og på skoler.

PAS/Eksamensadministrasjon og PGS

Vi har fulgt opp skolenes, skoleeierens og sensorenes bruk av prøveadministrasjonssystemet PAS/Eksamensadministrasjon og prøvegjennomføringssystemet PGS:

Vi har gitt tilgang og brukerroller til skoleeiere og sensorer, og vi har gitt brukerstøtte og veiledning når det har vært behov for det.

Vi har bistått fylkeskommunen i deres opplæring av eksamensansvarlige på skolene i Eksamensadministrasjon.

Vi har fulgt opp registreringsarbeidet som ble gjort ved den enkelte skole, f.eks. registrering av fagpersoner, påmelding av kandidater til skriftlig eksamen og registrering av resultater. Her har vi tatt en del stikkprøver på de enkelte skolene.

Når skoleeiere, skoleledere og evt. sensorer har meldt fra om feil, har vi meldt dem videre til Utdanningsdirektoratet dersom vi ikke har kunnet ordne problemene selv. Da bruker vi oftest PAS-hjelp.

Det har etter hvert blitt mer og mer vanlig at skolene gjennomfører eksamen elektronisk, men det er fremdeles en god del skoler som ikke gjennomfører IKT-basert eksamen. På den årlige eksamenskonferansen som Oppland fylkeskommune arrangerer i januar, oppmoder vi alle de videregående skolene til å gjennomføre flest mulig eksamener elektronisk.

Det samme har vi gjort i brev til grunnskolene. Alle skolene leverer elektronisk i fagene norsk og engelsk, mens i matematikk leveres det fortsatt i papir.

For Fylkesmannen i Opplands vedkommende, som har ansvar for sensuren for 2. fremmedspråk det ikke blir gitt opplæring i, er det ønskelig at flere av de som tar eksamen leverer elektronisk. For å øke antall elektroniske besvarelser er vi avhengige av at alle fylkesmannsembetene gjør jobben sin med å følge opp overgangen til IKT. Ved gjennomføringen av høsteksamen i fremmedspråkene var prosentandelen for IKT-baserte eksamener på litt over 50 %.

Når det gjelder eksamen i grunnskolen våren 2015, var alle besvarelser i fagene norsk og engelsk levert elektronisk. Det ingen elektroniske besvarelser i matematikk.

Nasjonale prøver og obligatoriske kartleggingsprøver

Nasjonale prøver og obligatoriske kartleggingsprøver ble gjennomført i tråd med nasjonale føringer. Fylkesmannen har bistått skolene ved gjennomføringen av prøvene når det har vært behov for veiledning og brukerstøtte overfor skoleeiere og skoleledere. Vi har minnet om retningslinjer, gjennomføringsplan, frist for gjennomføring og for registrering i PAS. Det er få skoler med «manglende resultater» for NP, mens PAS viser flere skoler med «manglende resultater» for kartleggingsprøvene. Vi vil fortsette å ha fokus på dette ved neste gjennomføring av prøver.

I 2012 fikk Fylkesmannen tilsendt rutiner for gjennomføring og oppfølging av Nasjonale prøver fra alle skoleeiere. I 2013 ble det gjennomført tilsyn på området i to kommuner. Det har ikke vært ytterligere oppfølging av dette i 2014 og 2015, men vi vurderer kontinuerlig videre oppfølging av kommuner/skoler. Fylkesmannen vil fortsatt vurdere om det er behov for å følge opp særskilte kommuner/skoler. Fritaksstatistikken er sammenstilt med statistikk over elever med enkeltvedtak etter §§ 2–8 og 5-1. På bakgrunn av denne gjennomgangen vurderer Fylkesmannen at det er en sammenheng mellom andelen av elever med enkeltvedtak og andelen av elever med fritak. Fylkesmannen vil vurdere fortløpende behovet for å følge opp enkeltkommuner/skoler med høyt fritak.

Sentralt gitt eksamen i grunnskolen og eksamen i grunnskoleopplæring for voksne

Fylkesmannen i Oppland har bidratt til at sentralt gitt skriftlig eksamen ble gjennomført på en forsvarlig måte. Det ble gjennomført fellessensur, oppnevnt sensorer og oppmannskorps og utbetalt sensorhonorar og reisegodtgjørelse. Det ble også gjennomført sensorskolering for sensorer til skriftlig eksamen i juni 2015. **Jf. embetsoppdraget 32.2.**

I oktober arrangerte vi fagdager for lærere i engelsk, norsk og matematikk på ungdomstrinnet. Det har vært svært god oppslutning på alle de tre fagdagene med ca 170-180 deltakere, og tilbakemeldingene er veldig positive. Fylkesmannen vurderer at fagdagene har stor betydning for å øke vurderingskompetansen blant lærere og ute på skoler. Alt arbeidet knyttet til eksamen, sensur og fagdager ble gjort i samarbeid med Fylkesmannen i Hedmark.

SENTRALT GITT EKSAMEN I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Fylkesmannen i Oppland har bidratt til at sentralt gitt eksamen i videregående opplæring ble gjennomført på en forsvarlig måte.

Fylkesmannen i Oppland hadde et eget ansvar ved å gjennomføre sensur for 2. fremmedspråk det ikke blir gitt opplæring i. Vi koordinerte sensuren og utbetalte utgifter i forbindelse med dette. Dette skjedde både vår og høst

I oppdraget låg det også at vi skulle rekruttere og oppnevne sensorer i de 28 språkene vi har ansvar for, noe vi har gjort gjennom hele året.

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet arrangerte vi sensorskolering for sensorene i språkfagene våren 2015. **Jf. Embetsoppdraget 32.2**

Vi arrangerte fellessensur både etter vår- og høsteksamen i de 28 språkfagene, og vi gjennomførte klagebehandling for de samme fagene. I tillegg utbetalte vi utgifter for denne delen av oppdraget.

Rettkjenning av vitnemål fra videregående skoler

Fylkesmannen i Oppland har rettkjent en del vitnemål fra videregående skoler i Norge når vitnemålet skal brukes som dokument i utlandet.

Fylkesmannen i Oppland

Særsild Rapportering	Spesifiser dersom avvik fra landsgjennomsnittet totalt eller på enkeltprøver)	Spesifiser dersom stor variasjon mellom skoleeiere innad i fylket	Vurdering av årsak til avvik	Beskrivelse av tiltak over skoleeiere med høy andel elever med fritak
Hvor stor andel av elevene har fått fritak fra deltakelse på nasjonale prøver	Oppland ligger under landsgjennomsnittet på alle prøver på alle trinn, bortsett fra på lesing 9. trinn der vi ligger likt med landsgjennomsnittet.	Det er noe variasjon mellom skoleeiere, men de aller fleste har lav andel fritak med variasjon fra 0-7% for de enkelte trinn/prøver. To kommuner skiller seg ut med fritak på 21 prosent på enkelte prøver/trinn.	Det er samsvar mellom andel fritak fra NP og andel elever med enkeltvedtak etter Oppl.§§ 5-1 og § 2-8 for alle skoleeier i Oppland. De to ovennevnte kommunene har fra 14 til 27 elever på de aktuelle trinn, og få elever med fritak gir da stort utslag på statistikken.	Det har ikke vært iverksatt spesielle tiltak overfor de nevnte skoleeiere. I begynnelsen av august informerte vi om NP i en nettsak på Fylkesmannens hjemmeside.

31.6 Barn og unge – tidlig innsats, spesialpedagogisk hjelp, tilpasset opplæring og økt gjennomføring

Fylkesmannen har arbeidet målrettet for å styrke egen innsats innenfor temaet tilpasset opplæring rettet inn mot samarbeidet med PP-tjenesten i fylket. Også i 2015 har FMOP deltatt på og arrangert fire samlinger; den årlige to-dagers fagsamlingen for hele PP-tjenesten i Oppland ble gjennomført i februar. Her er kompetanse- og organisasjonsutvikling formålet, og i 2015 ble også skoleeiere og barnehagemyndighet invitert til å delta en av dagene. Et annet årlig arrangement er regelverksamlingen for ansatte i PP-tjenesten, spes.ped.lærere i grunnopplæringen, samt andre interesserte blant skoleledere og skoleeiere, som ble arrangert i oktober. Fokus var igjen Oppll § 5-4 og presiseringen om krav til utprøving av tiltak før tilmelding til PPT og PP-tjenestens deltakelse i skolens tolkingsfellesskap og vurderingsarbeid. I oktober ble det også avholdt møte med PP-ledernettsverkets AU, mens hele PPT-ledernettsverket hadde møte i november. På dette møtet legges planer for fagsamlingen i tillegg til at sentrale regelverkstema tas opp. I år var også NAV Hjelpemiddelsentralen invitert til å orientere om sin virksomhet.

Fylkesmannen har videreutviklet samarbeidet med Statped Sørøst, både gjennom etatens deltakelse i eksisterende nettverk med PPT, samt som følge av etableringen og oppstart av arbeidet i samhandlingsprosjekt mellom FMOP, Statped og PPT Valdres. Det er etablert en styringsgruppe, prosjektgruppe og pekt ut prosjektleder, og to 1-10 skoler i to kommuner har takket ja til å delta i prosjektet. Med utgangspunkt i statistikk analyseres et bredt datamateriale fremskaffet gjennom metodetriangulering, og på bakgrunn av resultatene fra analyser utformes tiltak som skal fremme målrettet innsats til kommunene inne tilpasset opplæring generelt og på det spesialpedagogiske området spesielt. En viktig del av prosjektet innebærer en formalisering av Statped som en veilednings- og støttefunksjon for å heve kompetanse hos ansatte på PPT-kontoret.

I forbindelse med Fylkesmannens arbeid med å koordinere ulike utviklingstiltak og satsinger som Vurdering for læring, Kompetanse for mangfold og Ungdomstrinn i utvikling blir skoleeiere og -ledere oppfordret til å inkludere PP-tjenesten i tverrfaglige og tverretatlige nettverk. Tilbakemeldinger fra sektoren gir inntrykk av at denne oppfordringen tas til følge.

Fylkesmannen i Oppland har inntatt en aktiv rolle i samarbeidet med ulike aktører innen det spesialpedagogiske feltet i fylket. Embetet er en pådriver for å vedlikeholde og utvikle dette samarbeidet. FMOP har oversikt over samarbeid og nettverk i kommunene, og stimulerer i vår kontakt med skoleeiere, barnehagemyndighet og PPT-ledere til å fortsette å jobbe i nettverk og å etablere samarbeid. FMOP har god kunnskap om det spesialpedagogiske arbeidet som gjøres i kommunene, og ved å forankre kunnskapsgrunnlaget for utviklingsarbeidet i statistikk og nyere forskning, har embetet medvirket til å utvikle tverretatlige og tverrfaglige arenaer og nettverk for dette arbeidet både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. FMOP utarbeider kommunebilder der spesialundervisningen har en sentral plass, og dette omfattende dokumentet drøftes i møter med ordførere og rådmenn, og i egne møter med ledere i skole- og barnehagesektoren. Vi erfarer videre at praksisrapporter og erfaringsdeling fra kommuner som har prosjekter innen spesialundervisning/spesialpedagogisk hjelp og som har lykket med sitt systemrettede arbeid, har positiv effekt som "gode eksempler" for andre kommuner.

FMOP har en tverrfaglig gruppe bestående av saksbehandlere fra OU og HS samt Vergemål som arbeider med resultatmål knyttet til deler av 0-24-samarbeidet og utsatte barn og unge.

Måloppnåelse

Fylkesmannen i Oppland har høy aktivitet på dette området, og mener at de tiltakene som er gjennomført i 2015 innfrir de resultatkravene som embetsoppdraget stiller. Vi har hatt ressurser og kompetanse til å gjennomføre tiltakene.

31.7 Tilskuddsforvaltning

Når det gjelder rapportering på tilskuddsordningene viser vi generelt til tertialrapporteringen. I tillegg har Fylkesmannen i Oppland følgende å rapportere:

Kap. 225 post 64 - Tilskudd til opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge

Ordningen er utvidet til å omfatte ungdom i målgruppen som har rett til videregående opplæring. Fylkesmannen mottok ingen søknader fra fylkeskommunen eller de videregående skolene for skoleåret 2014/2015. Dette kan tyde på at ordningen er for dårlig kjent i fylkeskommunen. Fylkesmannen har informert om ordningen, men vil

Kap. 225 post 66 – Tilskudd til leirskoleopplæring

Søknadsbehandling og utbetaling av tilskudd er gjennomført etter retningslinjer gitt av KD/Utdanningsdirektoratet.

Kap 231 post 61 Investeringstilskudd

Stikkprøvekontroll ble gjennomført i 3 kommuner høst 2015, Gjøvik kommune, Vestre Toten kommune og Øystre Slidre kommune, representert ved en barnehage hver. ROS-analyse ble benyttet til å identifisere kommunene til kontrollen. Kontrollen foregår ved utsjekking av årsmelding for barnehagen fra tilskuddet ble gitt og fram til årsmelding 2012, jf. F01/2011. Det ble ikke avdekket avvik i kontrollene.

Kap 231 post 63 Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder.

Stikkprøvekontroll ble gjennomført i 3 kommuner høst 2015, Vågå kommune, Ringebu kommune og Søndre Land kommune. ROS-analyse ble benyttet til å identifisere kommunene til kontrollen. Varsel om tilsyn ble sendt kommunene 16.12.14 med beskjed om å sende inn nødvendig dokumentasjon, jf. F01/2011. Utfyllende dokumentasjon ble mottatt hos Fylkesmannen fra Vågå kommune 30.09.15, fra Ringebu kommune 04.09.15 og fra Søndre Land kommune 23.09.15. Kommunene har levert riktig og tilfredstillende dokumentasjon slik F01/2011 tilsier. Det ble ikke avdekket avvik i kontrollene.

Kap 253 post 70 - Tilskudd til folkehøgskoler

Fylkesmannen har gjennomgått årsregnskap og økonomi for 2014 for de seks folkehøgskolene i Oppland. Det er rapportert i eget brev til Utdanningsdirektoratet om dette.

Måloppnåelse

Fylkesmannen har på dette området tilstrekkelig saksbehandlerkompetanse til å forvalte ordningene etter retningslinjene gitt av Utdanningsdirektoratet. Som en del av kvalitetsarbeidet i embetet er det utarbeidet rutinebeskrivelser for saksbehandlingen av disse tilskuddsordningene.

Oppdraget er gjennomført i tråd med embetsoppdraget.

Resultatområde 32 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen og grunnopplæringen

32.2 Kompetanseutvikling og rekruttering

Barnehagen

Kompetanseutvikling

Fylkesmannen har i 2015 delt ut kompetansemidler til kommunene etter søknad. Hovedsatsningen for barnehagesektoren i Oppland er fortsatt Barns trivsel - de voksnes ansvar, og alle våre aktiviteter henger sammen med denne satsningen. Etter seminaret for barnehagemyndigheten i 2013 ble alle kommunene enige i to hovedsatsninger for god kvalitet; barns medvirkning og de voksnes relasjonskompetanse. Dette har kommunene fortsatt å prioritere i 2015. I denne satsningen har vi arrangert to kurs for barnehagemyndighet og pedagoger i barnehagen; "Barnehagen som lærende organisasjon" (Ringer i vann) og "Forebygging av mobbing i barnehagen" (Mai Brit Helgesen og Ditte Dalum Christoffersen). Begge kursdager med stor deltakelse, og kursdagene skal følges opp i kommunene i etterkant.

Vi har også gjennomført en studietur for barnehagemyndigheten i Oppland til Reggio Emilia i Italia. Reggio er en spennende pedagogikk som passer godt sammen med vår satsning på Barns trivsel, spesielt med tanke på barns medvirkning og pedagogisk dokumentasjon. Vi hadde god forberedelse før turen, og vi skal følge det opp i 2016

Fylkesmannen mener at løst oppdraget i henhold til embetsoppdrag og resultatkrav. Vi er veldig fornøyd med samarbeidet med kommunene om hovedsatsning på "Barns trivsel". Tilbakemeldingen fra kommunene er veldig god, satsningen gjør kompetansehevingen mer forutsigbar og hjelper kommunene å holde fast kurs. De er godt fornøyd med at alle tiltakene fra fylkesmannen støtter opp om satsningen og styrker barnehagene i arbeidet. Vi legger vekt på å holde oss og kommunene oppdatert på ny forskning og kunnskap på barnehagefeltet, dette også får å gi myndigheten inspirasjon til sitt arbeidet med egne barnehager. Kommunene sier de setter pris på det. Studieturer er med på å bygge relasjoner kommunene i mellom, noe som gjør det lett og ufarlig å ta kontakt med andre for å få hjelp og gode råd. Fylkesmannen mener at vi gjennom felles satsning og felles opplevelser har fått et godt og lærende nettverk sammen med kommunene, bygd på erfaringsdeling og tillit.

Vi er fortsatt bekymret for kommunemyndighetens kompetanse på barnehagefeltet. Kommunalsjefer har ofte ansvar for mange arbeidsområder, og når det ikke er stilt krav i loven om barnehagefaglig kompetanse, blir den ikke prioritert. Mange sier at de ikke har tid og kunnskap til å prioritere barnehage slik de skulle ønske. Dette er bekymringsfullt. Det gir også Fylkesmannen en ekstra utfordring i forhold til lov, regelverk og kompetansebygging.

Rekruttering

Fylkesmannen har gitt midler til et fellesprosjekt for en region på felles veiledning for nyutdanna barnehagelærere. Vi har bidratt til at assistenter skal ta fagbrev og mange assister har fått tilbud om grunnskolering. 26 assistenter har deltatt på kompetanseheving med 15 studiepoeng. Vi har flere styreere i Oppland som går på Styreerutdanning, og studenter som tar videreutdanning i Barnehagepedagogikk. Vi arbeider aktivt med å få flere menn i barnehagen gjennom prosjektet "Lekeressurs i barnehagen". Det har så langt vært mulig å rekruttere ansatte til alle disse tiltakene, men det er usikkert hvordan dette vil gå i 2015. Vi opplever at kommunene/eierne har anstrengt økonomi og vegrer seg for å sende mange ansatte på kurs uten å få dekt vikarutgifter.

Vi har gjennomført det andre kullet i "Ledelse av myndiggjorte medarbeidere og utvikling av personlige lederferdigheter" (Fagakademiet) for 30 styreere/pedagoger i tre kommuner. Dette er et studie som gir 7,5 studiepoeng, og får utrolig gode tilbakemeldinger. Fylkesmannen mener det er et viktig tiltak for å beholde gode pedagoger.

Glød-nettverket arbeider målrettet mot rekruttering og rekruttering av flere menn i barnehage. Likestillingsgruppa, som består av fire barnehagelærere, har utarbeidet en rekrutteringsstand og deltatt på yrkes- og utdanningsmesser i Oppland. Glød-nettverket har deltatt på direktoratets samlinger.

Det er bevilget midler til å gjennomføre veiledning av nyutdannede i barnehagelærere i en region i regi av GLØD. Tiltaket ble gjennomført høst 2015 med 60 nyutdannede barnehagelærere i Oppland og deres veiledere. Tema var barnehagelærrollen og foreldresamarbeid.

Måloppnåelse

Fylkesmannen mener at oppdraget er løst i henhold til embetsoppdrag og resultatkrav. Fylkesmannen har arbeidet godt sammen med kommunene om disse tiltakene, og kommunene gjør sitt til at flest mulig ansatte skal få økt kompetanse. Vi prioriterer også å gjennomføre tiltak som gjør at vi beholder de folkene vi allerede har, bl.a. med veiledning av nytilsatte, Lekeressurs-prosjekt og lederutdanning. Dette er langsiktige tiltak som vi forhåpentligvis ser virkning av på lengre sikt. Vi har fått 1 875,000 kroner fra Regionalt Forskningsråd med tittel "Lekeressurs – en rekrutterings- og kompetansestrategi i barnehagesektoren". Prosjektet har som mål å videreutvikle metoder som styrker rekrutterings- og kompetansestrategier i barnehagen, og til andre sektorer som helse og omsorg. Det blir spennende å se hvilket resultat det gir. Dette prosjektet har spredd seg til hele landet, så resultatet bør være av interesse for mange fylker.

Fylkesmannen opplever at det blir vanskeligere og vanskeligere å rekruttere assistenter til kurs og opplæring, både til å ta fagbrev og grunnopplæring. Tilbakemeldingen fra barnehageeierne er at de ikke har råd til å betale vikar og ekstrautgifter, og at det er vanskelig å motivere "eldre" assistenter til å delta. Kommunene som har organisert grunnopplæringa selv har lettest for å få med assistenter.

Grunnopplæringa

Kompetanse for kvalitet - Lærerløftet

Fylkesmannen har gjennomført oppdraget ihht. "Kompetanse for kvalitet". Midler til vikarutgifter og stipend for vårsemesteret 2015 ble fordelt til kommunene etter innsendt bekreftelse på studiedeltakelse ihht. retningslinjene gitt fra Utdanningsdirektoratet.

Også for studieåret 2015/2016 har det vært stor økning i antallet søknader til videreutdanning. Det er gjennomført omfattende informasjons- og motivasjonsarbeid gjennom ulike kanaler. Både gjennom fylkesmannens hjemmesider og i direkte møte med kommunene. Det er i inneværende studieår 2 av fylkets 26 kommuner som ikke har lærere i videreutdanning innenfor "Kompetanse for kvalitet". 195 lærere deltar i videreutdanning innenfor dette systemet, mot 125 i 2014/2015.

Fylkesmannen gjennomførte i mars og november møter med skoleansvarlige i fylket der videreutdanning, ny strategi, «Lærerløftet» og nye kompetansekrav var tema. I novembermøtet kunne vi også benytte foreløpige tall fra GSI, for å belyse situasjonen i fylket. I samarbeid med KS startet Fylkesmannen planlegging av en samling for alle kommunene/fylkeskommunen med kompetanseplanlegging, kompetansekartlegging og videreutdanning som tema. Samlingen vil bli avholdt i februar 2016.

Fylkesmannen innledet også et samarbeid med representanter fra to av regionene i fylket og Høgskolen i Hedmark med sikte på å etablere regionale videreutdanningstilbud innenfor «Kompetanse for kvalitet».

For å bidra til koordinering og samarbeid om kompetanseutvikling har Fylkesmannen videreført arbeidet i strategisk gruppe for kompetanseutvikling, der KS, lærerorganisasjonene, høyskolene og representanter fra skoleeierne deltar. Dette koordineres med det regionale Gnist-samarbeidet.

Læringsmiljøprosjektet – målrettet innsats mot mobbing/Bedre læringsmiljø

Det har vært gjennomført samlinger i 2013 og 2014 for utvalgte skoler med høye mobbetall, jf. oppdraget og statistikk fra Utdanningsdirektoratet. I mai 2015 ble dette tiltaket fulgt opp med et nytt arbeidsmøte der vi hadde fokus på regelverk, NOU 2015:2 «Å høre til- virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø og erfaringsdeling fra deltakerne. Av 12 inviterte skoler deltok 8 fra 8 ulike kommuner. Både skolene og kommunene la fram erfaringer fra eget arbeid der de presenterte sine tiltak (gjennomførte og planlagte), hva de har lyktes med og hva som har liten/ingen effekt, hvordan vite om skolen lykkes og suksesskriterier. Skolene fikk tildelt stimuleringsmidler i desember 2014 til det videre arbeidet, og det ble rapportert på tiltak og bruk av midlene innen 20. mars 2015.

Fylkesmannen vurderer at skolene/kommunene jobber aktivt og målrettet for å bedre elevenes psykososiale miljø. Vi får tilbakemeldinger om at informasjon og veiledning knyttet til Udirs. nettressurser er til god nytte i skolenes/kommunenes arbeid.

I Læringsmiljøprosjektets pulje 2 er det én skole fra Øyer kommune som deltar. Fylkesmannen har fulgt opp satsingen gjennom å delta på enkelte av veiledningsøktene på skolen, samt samlingene i regi av Utdanningsdirektoratet.

Kompetanse for mangfold

Oppland fylke er med i satsingen i 2015. Fire kommuner samt fylkeskommunen er med i satsingen. Kommunene deltar med fem enheter hver (barnehage, grunnskoler, PPT og læringscentre), fylkeskommunen med tre enheter (videregående skoler), til sammen 23 enheter. Høgskolen i Hedmark er samarbeidspart fra UH-sektoren og har avholdt to fagsamlinger samt veiledning med deltakerne.

Kompetanse for mangfold er en satsing målgruppen ønsker velkommen, fordi behovet for mer kompetanse om hvordan en skal møte minoritetsspråklige i barnehage og skole, er stort. Fylkesmannen er tilfreds med at vårt mål om bred deltakelse internt i kommunene er nådd. De kommunene som deltar stiller med enheter fra både barnehage og skole i tillegg til at PP-tjenesten og læringscentrene (og noen steder barn og familie-kontoret) er en aktiv del av samarbeidet. Fylkeskommunen startet arbeidet i satsingen med tre videregående skoler. I tillegg kom ytterligere en videregående skole med i arbeidet etter hvert.

Fylkesmannen har på dette området nok ressurser og god kompetanse i form av medarbeidere med lang utdanning og bred erfaring fra både barnehage- og skolesektoren, samt med spesialpedagogisk erfaring.

Strategi for etter- og videreutdanning av ansatte i PPT

Fylkesmannen har løst oppdraget Utdanningsdirektoratet. Midler til vikarutgifter ble fordelt til kommunene etter innmeldt behov ihht. retningslinjene. I inneværende studieår er det 7 ansatte fordelt på seks pp-kontor som deltar i videreutdanning i denne ordningen.

Fylkesmannen har gjennomført informasjon og motivasjon overfor pp-tjenesten gjennom hjemmesider og i direkte møte med ledere og ansatte.

Kr 177 000,- av etterutdanningsmidlene for 2015 ble fordelt til kommunene etter søknad. Det kom inn sju søknader på til sammen 332 000 kroner. Fem av disse søknadene ble tildelt midler. Temaene for etterutdanning fordeler seg jevnt på organisasjonsutvikling og endring, læringsmiljø og ledelse, veiledning og rådgiving og

flerkulturell kompetanse.

I Oppland har pp-tjenesten organisert et ledernetverk som Fylkesmannen har godt samarbeid med. Gjennom dette samarbeidet organiseres årlig enkelte etterutdanningskurs for ansatte, bl.a. kurs for nyansatte og kurs i regelverks.

Se også rapportering under resultatområde 31.6 om samarbeid med Statped.

Ungdomstrinn i utvikling

Fylkesmannen har i samarbeid med tre kommuner (Gran, Øystre Slidre og Lesja) tilsatt tre utviklingsveiledere. I tillegg er det opprettet en referansegruppe for satsingen der hver region er representert med en skoleeier. Fylkesmannen leder gruppen og gir innspill og rammer for arbeidet til utviklingsveilederne i Oppland. For å sikre sammenheng avholder utviklingsveilederne jevnlig møter hos Fylkesmannen. Aktiviteter i «Ungdomstrinn i utvikling» koordineres med regionale samlinger som skoleeiere har ansvar for. Fylkesmannen deltar blant annet på oppstartsamlinger for hver pulje. Arbeid med Vurdering for læring er grunnlag for ungdomstrinnsatsningen. Fylkesmannen har tett kontakt med utviklingsveilederne for å se de to satsingene i sammenheng. Tre kommuner fra Valdresregionen har nå startet opp arbeidet i pulje 6. Vi viser for øvrig til særreportering.

Vurdering for læring

Fylkesmannen har fulgt satsingen gjennom syv kommuners deltakelse i pulje 5 og 6. Ytterligere 12 kommuner er invitert til deltakelse i pulje 7.

Fylkesmannen arrangerte en oppstartsamling for deltakerne i pulje 6. Formålet med samlingen var å få en felles start, knytte kontakter på tvers av kommunegrensene og starte utviklingsarbeidet i egen kommune. Skoleeiere, skoleledere, ressurslærere og ressurspersoner, samt lærere deltok på samlingen. Kommunene har utarbeidet en plan for satsingen i egen kommune, og ressurspersonene er godt i gang med arbeidet. Fylkesmannen følger satsingen sammen med skoleeier og ressurspersoner på samlinger og ute i kommunene ved behov.

Fylkesmannen har et klart mål om å se nasjonale satsinger i sammenheng og hjelpe kommunene til å se sammenhengene og å se mulighetene til å dra veksler på allerede etablerte nettverk og metoder for endringsarbeid.

Fylkesmannen har sammenfattet kommunenes underveisrapport i pulje 5 høst 2015.

Veilederkorps

Fra Oppland deltar én kommune i påbegynt pulje med veiledning fra Veilederkorps. Fylkesmannen har deltatt på UDIRs veiledersamlinger, samt på ett veiledningsmøte der VK, skoleeier, skoleledere og prosjektleder for sammenslåing av skolene var til stede. Selve satsingen har fra 2015 fått en ny innretning. Fylkesmannen har i møter med Udir og andre embeter deltatt i arbeidet med å utforme denne. Gjennom de nye indikatorene fant FMOP fram til en ny kommune som ble invitert med inn i ny pulje med oppstart vinter 2015/2016. Kommunen takket i utgangspunktet ja til å bli med, men valgte å trekke seg ut før veiledningen kom i gang.

Oppvekst- og utdanningsavdelingen støtter den nye innretningen som Veilederkorpsen får. Vi opplever at vi har god kjennskap til kommunene og jevnlig kontakt med sektoren. Til sammen gjør dette oss i god stand til å målrette analysen ved oppstart av ny pulje for å finne tak i og motivere veisøkere som har behov for ekstra bistand og veiledning. Ved å følge arbeidet i pulje tettere, sitter vi også med god ballast i arbeidet med å følge opp veisøker etter at deltakelse i pulje er avsluttet.

Veiledning av nyutdannede barnehagelærere og lærere

Gjennom ordningene Glød og Gnist ble det bevilget midler til å planlegge fagsamlinger for veiledning av nyutdannede barnehagelærere og lærere i grunnskole og videregående skole våren 2015. På grunn av manglende påmeldinger ble en av samlingene avlyst. Samarbeidet og dialogen med ansvarlig høgskole har vært noe mindre i 2015. Kommuner som har etablert en veilederordning, bidrar med erfaringer i egnede fora. Det er nødvendig å fortsette et målrettet arbeid for å få flere kommuner til å etablere et lokalt eller regionalt tilbud om slik veiledning. FMOP kan bidra til dette ved å løfte fram temaet på samlinger for barnehagemyndighet og skoleeiere og -ledere, samt øve trykk på at informasjon om innretningen kommer ut gjennom blant annet Glød- og Gnist-samarbeidet.

Det ble våren 2014 fattet vedtak om å fortsette Gnist-partnerskapet i Oppland. Etter søknad fikk vi tildelt midler til dette arbeidet. Alle unntatt en partner fortsatte og gikk inn et forpliktende samarbeid som deltaker og ansvarlig medlem i partnerskapet. Våren 2015 fortsatte arbeidet med å legge rammene for videre aktivitet i partnerskapet, og dette kulminerte i en fagdag i september ledet av Øyvind Glosvik fra Høgskulen i Sogn og Fjordane.

Det er nødvendig å finne fram til nye mål og premisser for arbeidet i partnerskapet, og målet om færre og tydeligere arbeidsoppgaver som alle skal bidra til kvalifisering til læreryrket og kvalitetsutvikling i skolen.

Fylkesmannen har nok ressurser og medarbeidere med god kompetanse som kan være pådrivere i dette arbeidet

Sensorskolering og fagdager for lærer

Se rapportering under resultatområde 31.5

Prosjekt «Regelverk i praksis»

Vi har deltatt med fire av våre medarbeidere - to samlinger i 2015 og en i 2016. Lom og Lillehammer kommune har også deltatt, med bl.a skolesjef i Lillehammer og skolerådgiver i Lom. Vi har gjennomført avtalt utredningsarbeid. Temaene som er behandlet på samlingene mener vi er meget relevant.

Svømmeopplæring for nyankomne minoritetspråklige elever

Fylkesmannen i Oppland fikk inn søknader fra 11 kommuner. De søkte om til sammen kr. 373.500,-. FMOP fikk en fullmakt på kr. 250.000,-. Oppdragsbrevet ga få føringer på hvordan midlene skulle fordeles, men det framgikk at søknader som beskrev hvordan samarbeid mellom frivillige organisasjoner kunne etableres/videreføres skulle prioriteres. Vi hadde en slik kommune, de fikk derfor dekket søknadssummen i sin helhet. De øvrige kommunene fikk dekket 66,5 % av søknadssummen.

Den gode skoleeier

Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Hedmark i samarbeid med KS har arrangert utviklingsprogrammet «Den gode skoleeier». Fra Oppland deltok 16 av 26 kommuner. Utviklingsprogrammet ga folkevalgte og administrativt tilsatte økt kunnskap og ferdigheter i dialogbasert styring av skolen. Utviklingsprogrammet bestod av i alt 4 samling. I 2015 ble de to siste av i alt fire samlinger gjennomført. Det gjennomgående perspektivet var elevenes læring og utvikling. Fylkesmannen ser det som en stor fordel at mange Opplandkommuner ønsker å forbedre og forsterke sitt skoleeierskap. Fylkesmannen deltok i arbeidsgruppe og referansegruppe. Det planlegges en erfaringskonferanse i september 2016 som en oppfølger av satsingen.

32.6 Urfolk og nasjonale minoriteter

Det er ingen elever med samisk som opplæringsmålform i Oppland. Vi har ingen mistanke om at samsike barn ikke får sine rettigheter oppfylt i skole og barnehage.

Vi har ikke gjennomført spesielle tiltak rettet mot denne elev- og barnegruppen i 2015.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
31.1 Tilsyn	kr 1 058 306,14	kr 0,00
31.9 Andre forvaltn.oppg. - barnehagen og grunnopplæring (rest 31)	kr 3 170 924,45	kr 3 733 544,17
Økt kvalitet i barnehage og grunnopplæringen	kr 1 921 149,02	kr 54 598,09
36 Landsdekkende oppgaver KD	kr 979,39	kr 0,00
Sum:	kr 6 151 358,00	kr 3 788 142,00

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Matsikkerhet

21.1 Økt matproduksjon og trygg mat

Oppland har ca. 10 % av jordbruksarealet i landet. Jordbruket betyr mye for verdiskapingen og sysselsettingen i Oppland. Hele 17 av Opplands 26 kommuner er definert som fjellkommuner (dvs. at 50 % av arealet i kommunen ligger over 700 moh.), og 62 % av jordbruksforetakene er lokalisert i disse kommunene.

Antall foretak som søkte produksjonstillegg i Oppland gikk ned med 3,1 % fra 2014 til 2015. Antallet i 2015 var 4596 (foreløpig tall) mot 4742 i 2014. Det er en litt større nedgang enn året før da den var på 1,9 %. Nedgangen for landet under ett i 2015 var 2,4 %.

Gjennomsnittlig jordbruksareal per foretak i 2015 var 217 dekar i Oppland (239 dekar i landet).

Produksjonen av kumjølke er økonomisk viktigste enkeltproduksjonen i jordbruket i Oppland. I januar 2015 var det slik produksjon på 1157 foretak, dvs. 24 % av foretakene i Oppland. Nedgangen i antall mjølkebruk fra 2014 til 2015 var 55 foretak eller 4,5 %. Nedgangen i landet som helhet var 5,1 %. Antall mjølkekyr per foretak i Oppland var 23,9 i 2015 (25,7 i landet).

Virkemidlene til rådighet er bl.a. de regionale BU-midlene, og prioritering av disse midlene drøftes i det regionale partnerskapet. Prioriteringene er i tråd med Regionalt Næringsprogram for Oppland. Dette programmet ble sist revidert i 2014 og er gjeldende til 2016.

Næringsprogrammet har som ett av flere hovedmål at landbruket i Oppland skal øke matproduksjonen mer enn befolkningsøkningen på 20 % innen 2030.

I perioden 2011 til 2014/2015 har produksjonsendringene vært følgende i fylket, jf. statistikk fra Landbruksdirektoratet (for korn er det på grunn av store variasjoner mellom enkeltår sett på 3-årsnitt for 2009-2011 opp mot tilsvarende for 2013-2015):

- Kumjølke økt 4,5 %
- Geitemjølke redusert 3,1 %
- Storfekjøtt (unntatt kalv) økt 7,2 %
- Sauekjøtt økt 12,9 %
- Svinekjøtt økt 0,7 %
- Kylling redusert 13,6 %
- Egg økt 24,3 %
- Korn (inkl. oljefrø) økt 2,6 %
- Grønnsaker - areal økt 8,3 %
- Bær - areal økt 39,8 %
- Potet - areal redusert 7,2 %

Kornarealet i fylket har gått en god del tilbake de senere åra. Det var på 178.500 dekar i 2015 som var 1300 dekar mindre enn i 2014, og hele 24.000 dekar mindre enn i 2011. Oppland har vært hardt rammet av avlingsskader pga. regn og flom. Likevel har produsert mengde økt litt i denne perioden. Grønnsaks- og bærproduksjonene har økt betydelig - da basert på tall for dyrka areal. Disse produksjonene er hovedsakelig lokalisert i sørlige deler av fylket (Toten og Hadeland).

Storfekjøttproduksjonen har økt 7,2 prosent i Oppland, mens produksjonen har gått ned ca. 4 prosent for landet. Også for sauekjøtt har produksjonen økt vesentlig mer i Oppland (12,9 %) enn i landet samlet (3,3 %). For de andre store produksjonene - mjølke og korn - er det nokså lik utvikling for Oppland og landet.

Oppland har i alt litt over 1 million dekar jordbruksareal og dette utgjør 10 % av jordbruksarealet i landet. Godkjent nydyringsareal i Oppland i 2014 var 2 668 dekar.

I tillegg har Oppland vesentlige beiteressurser i utmark. Fylkesmannen i Oppland fortsatte i 2015 arbeidet med å få husdyrbrukerne til å utnytte beiteressursen ennå bedre, bl.a. gjennom bedre oppslutning om organiserte beitelag blant storfeprodusentene. Midlene til fjellandbruket i Oppland er i hovedsak brukt på å understøtte økt grovfôrproduksjon og beitebruk.

Gardbrukernes kompetanse innen agronomi er avgjørende for økning i matproduksjonen. Fylkesmannen i Oppland har også i 2015 deltatt aktivt i arbeidet med å øke rekrutteringen og utdanningen i landbruket, særlig i samarbeid med Oppland fylkeskommune.

Landbruksforum består av representanter fra fylkeskommunen, Oppland Bondelag, Oppland Bonde- og småbrukarlag, Mjøsen/Viken Skog, KS, Nibio, Innovasjon Norge og Fylkesmannen. Forumet har hatt tre møter i 2015. Sakene som drøftes er i hovedsak av strategisk art og samarbeidet har fungert godt.

Samarbeidet fungerer også godt med Mattilsynet (rovvilt og tilsynsforum).

Resultatområde 22 Landbruk over hele landet

22.1 Bruk av landbruksarealer

Utvikling i beitebruk

Oppland er av landets største beitefylker og antall dyr på utmarksbeite er noe økt fra 2014. I 2015 var om lag 258 000 sau på utmarksbeite fra 1 268 besetninger mot 248 000 fra 1 245 besetninger i 2014. Dette tilsvarer en økning på 4 %. Oppland har 14 % av all sau i Norge og omlag 9 % av produsentene. I tillegg beiter i utmark om lag 18 000 mjølkeku/ammeku og 25 000 ungdyr fordelt på 1200 produsenter, 6000 geiter fordelt på 70 produsenter og 770 hester fordelt på 165 produsenter (tall fra Landbruksdirektoratet pr. 31.07.15.). Oppland har også fire tamreinlag med i alt 18 000 tamrein i sommerflokk.

Nord-Gudbrandsdalen er den største saueregionen i fylket, med om lag 63 000 sau på beite, som tilsvarer 26 % av fylkets sauetall, tett fulgt av Midt-Gudbrandsdalen med 22 % (53 000 sau på beite). Deretter følger Gjøvik/Land-regionen med 19 %, Valdres med 14 %, Lillehammer-regionen med 13 % og Hadeland med 6 %. Sauetallet i Oppland er svakt voksende (jf. statistikk fra både SLF og OBB) og antall dyr per besetning er økende. Fra gjennomsnittsbesetningen innenfor organisert beitebruk i Oppland slippes 213 søyer og lam på utmarksbeite. Gjennomsnittsbesetningen er størst i Midt-Gudbrandsdal med 241 dyr og minst i Valdres med 192 dyr.

Beregninger med utgangspunkt i beitedyras forbehold, antall beitedager og en forenshetspris på kr. 3,50, viser at beiteopptaket i utmarka i Oppland har en verdi på 180 millioner kroner. I tillegg kommer ikke-tallfestede verdier som opprettholdelse av kulturlandskapet i inn og utmark. Tross stort antall av beitedyr i utmark, er gjengroing også et voksende problem i Oppland.

Organisert beitebruk

95 % av saueprodusentene i Oppland, som har sau på utmarksbeite er medlem i et organisert beitelag, og disse har 95 % av all sau som beiter i utmarka. Andelen av storfeprodusenter som er med i beitelag varierer mye. I enkelte regioner deltar nærmere 80 % av alle produsenter, og i andre regioner ned mot 20 %.

Det er i alt 713 organiserte beitelag(fellesbeiter) for sau og storfe i Norge, og 88 av disse er i Oppland (12 %). Det er varierende deltakelse i OBB i de ulike fylkene, og Oppland har den største tilslutningen med 95 %. 58 lag har både sau og storfe, 20 lag bare sau og 10 lag er kun for storfe. Flere av de store beitelaga har underavdelinger med egne beiteområder. Totalt er det 120 beiteområder innenfor organisert beitebruk med sau og storfe i Oppland.

Organiserte beitelag mottar tilskott gjennom regionalt miljøprogram for jordbruket (RMP). Innrapportering gjøres av beitelagsleder via Altinn på eStil. Beitelaga er svært viktige organisasjonsenheter for beitenæringa i Oppland, og etter hvert færre produsenter, er en utfordring for beitebruk i utmark som har tradisjon for drift gjennom fellesskap med beitelag og kollektivt samarbeid og ansvarsfordeling. Svært mange beitelag bruker mye tid på planlegging og gjennomføring av tilsyn/overvåking og beredskap i løpet av beitesesongen for å minimalisere tap på utmarksbeite. Blant annet ved bruk av kadaverhundekvipasjer, elektronisk overvåking, GPS og loggførte tilsynsrunder, publikumsinformasjon og systematisert sms-varsling ved uro/rovdyr i beiteområdet.

Det er godt samarbeid mellom mange aktører innenfor beitenæringa. Fylkesmannen arrangerte 28. oktober en fagdag med spesielt vekt på storfe -utmarksbeite og organisering med 45 deltakere fra landbruksforvaltning og beitelaga i Oppland, samt noen fra nabofylkene. Økt organisering av storfe i utmark vil det bli arbeidet mer med i 2016.

Tap på utmarksbeite

Gjennomsnittlig tap for Oppland i 2015 ble 4,31 %. Dette er en prosentvis reduksjon fra i fjor da totaltapet for fylket var 4,66 %. I et stort sauefylke som Oppland betyr relativt små endringer i prosentpoeng mange dyr. Og da sauetallet er noe økt, er antall dyr tapt på beite noe økt med 10 945 dyr tapt i 2015 og 10 087 dyr tapt i 2014.

Det er store forskjeller i tap mellom kommuner, beitelag og besetninger, og store variasjoner fra år til år. Det er stort sammenfall mellom tap registrert gjennom OBB og tap dokumentert av freda rovvilt. 35 av fylkets 120 beiteområder med sau har i snitt mindre enn 2,5 % tap og 20 av beiteområdene har mellom 2,5 % og 4 % tap.

beiteområder med sau har i snitt mindre enn 2,5 % tap og 59 av beiteområdene har mellom 2,5 % og 4 % tap, m.a.o. har 62 % av beiteområdene små tap på utmarksbeite. 36 beiteområder har tap mellom 4 % og 8 % og 10 beiteområder har tap over 8 %.

Tilskudd til tiltak i beiteområder.

Fylkesmannen i Oppland fikk tildelt ei ramme på kr 1 200 000 til tilskudd til tiltak i beiteområder for 2015. Det var en reduksjon på kr 450 000 fra 2014. Innen søknadsfrist 1. mars 2015 mottok Fylkesmannen 57 søknader om tilskott på 8 millioner som var en liten økning i antall søknader og omsøkt beløp fra 2014. I alt 37 beitelag fra 19 kommuner ble tildelt investeringsstøtte. I tillegg er det gitt tilskudd til et gjerdelag og Oppland radiobjøllelag. De fleste tiltaka er som tidligere sperregjerder, alt fra små strekninger på noen hundre meter til store fellesprosjekt på mange kilometer. Det ble løyvd midler til 20 ulike sankekvssystemer for sau og storfe, alt fra enkle salt- og sankefeller til større samle- og sorteringsanlegg. Det er økende interesse for mobile sanke-kveer. Andre tiltak er gjeterbuer, ferister og saltsteinsautomater. Kr 200 000 er løyvd til Oppland radiobjøllelag som leier ut vel 3500 enheter med elektronisk overvåkingsutstyr/radiobjeller til om lag 250 besetninger fordelt over hele fylket.

Det er stor interesse for tilskudd til tiltak i beiteområder i Oppland, og midlene generer gjennomføring av mange gode tiltak for beitenæringa.

Radioaktivitet i Oppland

Oppland har fremdeles mange småfebesetninger som er underlagt radioaktivitetsovervåking gjennom Mattilsynet etter Tsjernobylulykken i 1986. Fra 2009 til 2013 var det stor reduksjon i antall besetninger som ble målt, og som ble pålagt nedforing. Etter beitesesongen 2014 ble det på nytt mange besetninger som fikk flere uker med nedforing, enkelte opp mot 6 uker. I 2015 var det igjen reduksjon med kun 3 besetninger imed en til fire uker nedforing. Det blir som tidligere, etter søknad, gitt kompensasjon for kostnader ved målinger og erstatning for nedforingskostnader mv. som følge av radioaktivitet.

Rovvilt

Landbruksavdelingen har i samarbeid med Miljøvernavdelingen sekretariatsfunksjon for rovviltnemnda i region3/Oppland. Landbruksavdelingen har ansvaret for fordelingen av midler til forebyggende og konfliktdepende tiltak (FKT), og behandler sammen med Miljøvernavdelingen søknader om erstatninger for rovviltskader. Midler til forebyggende og konfliktdepende tiltak fordeles etter retningslinjer gitt i regelverk og med prioriteringer gitt av rovviltnemnda. Rammen for 2015 var kr 4 500 000 til forebyggende tilskudd, kr 350 000 til tjenestekjøp og kr 450 000 til drift av nemnda og sekretariat.

Rovviltnemnda vedtok budsjett for bruk av FKT-midlene på møte i mars med bakgrunn i søknader fra kommuner/beitelag, lag, organisasjoner, forskning og enkeltpersoner. Vel 95 % av alle småfeprodusenter i Oppland er medlem i et organisert beitelag og de fleste kommunene har i forkant hatt søknadsprosess med sine lokale beitelag. Beitelagene er velfungerende organisasjonsledd mellom enkeltbesetninger og kommune.

Om lag 40 % av FKT-midlene fordeles via kommunene. De fleste kommunene i Oppland er involvert i FKT-arbeidet. De største tapene ble i år i beitelag i Skjåk og Vågå (Finndalen), samt i Sør-Fron og Ringebu (Vuludalen) med jerv som hovedårsak. To store besetninger i Sør-Fron gjennomførte tidlignsanking fra 20. juli, kun tre uker etter beiteslipp. Bruk av kadaverhund, både ved generelt tilsyn og for å avdekke tapsårsaker, er økende i Oppland. Om lag kr 600 000 ble benyttet til dette. En stor andel av FKT-midlene brukes også til skadefellingsforsøk, om lag kr 1 100 000 (24 %). I 2014 ble det gjennomført vellykket skadefelling på 3 ulver i mai, juni og juli.

De siste årene er det etablert flere utviklingsprosjekter som i stor grad dekker hele fylket. Oppland Sau og Geit drifter Oppland radiobjøllelag. Om lag 2600 produsenter leier vel 3200 radiobjøller m.m. fra Oppland radiobjøllelag. Prosjektet "Effektivisering av skadefelling på freda rovvilt i Oppland" har hatt sitt siste år med avsluttende utdanning av hundekvipasjer som også har deltatt i noen skadefellingsforsøk. Mange beitelagsmedlemmer har gjennomført kadaverhundkurs, og stadig flere beitelag bruker hund ved tilsyn, både ved ordinært og ved ekstraordinært tilsyn, samt at det er tilkalt kadaverhundekvipasjer ved akutte situasjoner. Overvåking av gaupe med viltkamera (samarbeid mellom NINA og NJFF Oppland) fortsetter med vel 60 kamera utplassert. Høsten 2014 ble prosjektet "Mer effektiv lisensjakt" etablert, og i løpet av 2015 er vel 100 jegere fordelt på 27 grupper med åte og/eller bås organisert. I tillegg sender Fylkesmannen ut SMS om spesielle rovviltobservasjoner til kommunene, som videresender til beitelag m.fl. Et godt informasjonssystem som har fått svært gode tilbakemeldinger. Om lag kr. 1 500 000 nyttes til prosjekter og lokale FoU.

Det var nedgang i rovviltstatningene i Oppland for 2015 sammenlignet med fjoråret. 297 søkere (mot 327 i

2014) fikk sine søknader behandlet med en total erstatningsutmåling på ca. 8 mill. kroner. Tilsvarende tall for 2014 var 9,9 mill. kr.

Det ble søkt om erstatning for ca 5 950 dyr tapt på beite i 2015 mot over 6 100 dyr i fjor. Fylkesmannen har i år gitt erstatning for ca 3300 sau og lam som tapt til fredet rovvilt. I 2014 ble det gitt erstatning for om lag 5 000 sau og lam.

Det er kommunene Dovre og Østre Toten som har hatt den største nedgangen i tap til rovvilt i 2015. I Ringebu har tapene gått opp og det skyldes jerv. Generelt er det nedgang i tap til jerv, bjørn og gaupe, og noe økning av tap til ulv og kongeørn.

Tapsmønsteret varierer fra år til år. I 2015 er det beitelaga i Skjåk som har de største tap, grunnet jerv, og tapsprosenten for kommunen er 9,25 %. Største tapsprosent på kommunenivå i 2014 var også Skjåk med 9,06 %. Deretter følger Sør-Aurdal med et tap på 6,91 som er en nedgang fra 2014 da samlet tap for kommunen var 8,97 %. Deretter Søndre Land (6,26 %) og Lunner/Jevnaker (6,21 %).

Det er også i år mange kommuner med lave tapstall, Vestre Slidre 1,96 %, Lillehammer 2,51 %, Øystre Slidre 3,07 %, Øyer 3,12 % og Nord-Aurdal 3,15 %. Det er verdt å merke seg de lave tapstallene i Øystre Slidre og Øyer. For få år siden var det i disse kommunene/beitelaga svært store tap, og dette viser litt av uforutsigbarheten for beitenæringa med hensyn til rovvilt. Det gjennomsnittlige tapet for hele fylket er 4,31 % mot 4,66 % i 2014 (alle tall er fra Organisert beitebruk).

Regionalt kartsamarbeid

I Norge Digitalt og Geovekst-samarbeidet i Oppland har landbruksparten gjennom Geodataleder hos Fylkesmannen en viktig stemme, og blir hørt og lagt vekt på. De andre Geovekst-partene ser absolutt viktigheten av et godt og oppdatert arealressurskart, og er villige til å betale det det koster. Geodataleder har også en god dialog med landbrukssektoren i kommunene slik at vi taler landbrukets interesser sammen.

Ajourføring av arealressurskartet AR5

Kommunene har originaldataansvaret for AR5basen, men leverer to ganger årlig til Kartverket og Skog og landskap, og på den måten blir dataene kvalitetssikret, og en får oppdatert distribusjonsbasene. I disse to rundene blir det også til en viss grad kontrollert hvor mye endringsdata som blir levert, uten at dette kan kvantifiseres ift. faktiske endringer. Her er det et forbedringspotensiale.

Kommunene får hvert andre år tilbud om praktisk kurs i ajourhold av AR5basen i sin egen programvare, men hvordan dette arbeidet løses i praksis er litt forskjellig fra kommune til kommune. Gode rutinebeskrivelser som er kvalitetssikret av andre enn internt i kommunene kan her være et viktig bidrag til å løse oppgaven på en god måte, og skape mindre sårbarhet ift. personellsituasjonen. I tillegg til ajourholdet av arealressurskartet, er det fortsatt tekniske svakheter som i noen tilfeller kan være hindre mellom arealene i kartet og arealene i landbruksregisteret. Her er det to ting som bør forbedres: 1. Automatisk synkronisering av den kommunale AR5-basen og nasjonal AR5-base, og 2. Automatisk overføring av arealtall fra nasjonal AR5-base til landbruksregisteret.

Kommunene får hvert andre til tredje år tilbud om kurs i klassifisering i felt, og deltagelsen pleier å være god. I Norge Digitalt årsmøtene har en hver gang et punkt på agendaen om periodisk ajourhold av AR5, og en ny runde med periodisk ajourhold blir alltid vurdert når nye bilder fra omløpsfotoprogrammet foreligger.

Tapsstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2015	2014
FMOP	88028	155998	95	2,42	5,38	4,31	4,66
Sum	88028	155998	95	0	0	0	

22.2 Eiendomspolitikk

Kommunene i Oppland har variabelt behov for oppfølging. Det har vært etterspørsel etter mer kunnskap på lovområdet, og Fylkesmannen arrangerte to kurs med kommunene i januar 2015 med tema landbrukslovene. På disse kursene var Landbruksdirektoratet en god bidragsyter og sto for en vesentlig del av foredragene. Fylkesmannen har gjennom året veiledet kommunene med svar på henvendelser via epost og telefon, samt ved oversending av avgjørelser i saker.

22.3 Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll

Fylkesmannen i Oppland prioriterer kontroll og veiledning av kommunene høyt, og gjennomførte forvaltningskontroller i ni av fylkets 26 kommuner i 2015. I tillegg er det gjennomført kurs og samlinger for kommunene om de ulike tilskuddsordningene. Fylkesmannen har også gjennomført og fulgt opp flere foretakskontroller. I forbindelse med oppfølging av funn i de ulike kontrollene og arbeidet med produksjonsregulering, ser Fylkesmannen flere konkrete problemstillinger knyttet til forvaltning av lovverket. Fylkesmannen vil i 2016, med bakgrunn i kontrollarbeidet i 2015 og i tråd med Landbruksdirektoratets kontrollrundskriv (3/12 kap. 9), gi tilbakemeldinger om utfordringer knytta til praktisering av regelverket og komme med forslag til regelverksforbedringer.

Erstatningsordninger

Det er rapportert til Landbruksdirektoratet om anslag for omfang av klimatisk betingede avlingskader. Antall søknader om erstatning for klimabetinget avlingssvikt for 2015 var 3.

I 2015 har Fylkesmannen mottatt søknader fra to produsenter angående erstatning etter offentlig pålegg som følge av MRSA. Den ene søknaden gjaldt sanering av gris etter funn av MRSA i egen svinebesetning og er ikke ferdigbehandlet. Den andre søknaden gjaldt "Kompensasjon for produksjonstap etter pålegg om nedslakting av svinebesetning grunnet påvisning av antibiotikaresistente bakterier" og er ferdigbehandlet.

Landbruksvikarordningen

Oppland fikk tildelt 26,5 årsverk à kr 270 200 i 2015. Dette er uendret fra 2014. Avløserlagene søkte om i alt 27,1 årsverk. Det ble utbetalt kr 5 655127 til avløserlagene fordelt på 15 lag.

Status i fylket: I Oppland er det 16 avløserlag, hvorav 15 lag benytter seg av ordningen. De 15 lagene dekker behovet for landbruksvikar i 25 kommuner i fylket. Det er en kommune som ikke blir dekket av ordningen - Ringebru. Ringebru Avløserlag søker ikke om tilskudd til landbruksvikar.

Tidligpensjon

Det ble kjørt kontroll mot rapport fra Skattedirektoratet for 2012 og 2013 i 2015. Da ble samtlige mottakere av tidligpensjon i Oppland tilskrevet dersom de stod på lista vi fikk fra Skattedirektoratet, med næringsinntekt fra jordbruk/gartneri, skogbruk eller pensjon. Det ble bedt om dokumentasjon fra regnskapsfører/NAV hva beløpet gjaldt. Av våre 133 brukere, ble det ikke avdekket uregelmessighet hos noen av brukerne. I 2016 vil vi kontrollere året 2014 dersom tida strekker til.

Regulering av svine- og fjørfeproduksjonen

Etter gjennomgang av produksjonstall i Leveransedatabasen 1 og 2 for Oppland for 2014 og 2015, er det ikke funnet grunnlag for å følge opp saker med hensyn til mulig overproduksjon.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2015 - antall

Klagebehandling

Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
2	5	0	1	0	0

Dispensasjonssøknader

Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått
7	0	1	3	0	0	36	0	9

Fylkesmannens kontroll av landbruksvirksomheten i 2015

1. Hvor mye ressurser er avsatt til kontroll?

Årsverk: 1,2

Antall personer: 5

2. Gjennomførte kontroller av kommunenes landbruksforvaltning(forvaltningskontroller)

Kommune:	Dovre kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Spesielle miljøtiltak i jordbruket(SMIL), tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	0 (5 felles avvik registrert på Lesja som vertskontor for felles landbrukskontor.)
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp på vanlig måte og i tillegg vil vi med bakgrunn i funnene etter kontrollen gi innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Gausdal kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Spesielle miljøtiltak i jordbruket(SMIL), tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	2
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp på vanlig måte og i tillegg vil vi med bakgrunn i funnene etter kontrollen gi innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Lesja kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Spesielle miljøtiltak i jordbruket(SMIL), tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	5
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp på vanlig måte og i tillegg vil vi med bakgrunn i funnene etter kontrollen gi innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Lillehammer kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Spesielle miljøtiltak i jordbruket(SMIL), tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	0 (2 felles avvik registrert på Gausdal som vertskontor for felles landbrukskontor.)
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp på vanlig måte og i tillegg vil vi med bakgrunn i funnene etter kontrollen gi innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Nord-Aurdal kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Spesielle miljøtiltak i jordbruket(SMIL),

Orninger/omfang:	tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	7
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp på vanlig måte og i tillegg vil vi med bakgrunn i funnene etter kontrollen gi innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Ringebu kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Nærings- og miljøtiltak i skogbruket(NMSK), tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	0 (4 felles avvik registrert på Sør-Fron som vertskontor for felles landbrukskontor.)
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp blant annet med innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Skjåk kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Spesielle miljøtiltak i jordbruket(SMIL), tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	5
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp på vanlig måte og i tillegg vil vi med bakgrunn i funnene etter kontrollen gi innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Sør-Fron kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Nærings- og miljøtiltak i skogbruket(NMSK), Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	4
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp blant annet med innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

Kommune:	Øyer kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd- og avløsertilskudd, Spesielle miljøtiltak i jordbruket(SMIL), tilskudd til drenering, Regionalt miljøtilskudd for Oppland
Registrerte avvik:	0 (4 felles avvik registrert på Gausdal som vertskontor for felles landbrukskontor.)
Oppfølging av avvik:	Sendt foreløpig rapport. Vil følges opp på vanlig måte og i tillegg vil vi med bakgrunn i funnene etter kontrollen gi innspill om avklaring av regelverkstolking/ regelverksutvikling til Ldir.

3. Gjennomførte foretakskontroller. Foretakene kan anonymiseres ved A, B, C etc.

Foretak:	Veterinær A
Orninger/omfang:	Stedlig foretakskontroll med dokumentgjennomgang av ordningen tilskudd til reiser ved veterinærers syke- og insamlingsskole

	INSEMINASJONSØESØK
Hjemmel for kontroll:	Forskrift om tilskudd til reiser ved veterinærers syke- og inseminasjonsbesøk/ økonomiregelverket i staten
Registrerte avvik:	0
Oppfølging av avvik:	-
Foretak:	Veterinær B
Orninger/omfang:	Stedlig foretakskontroll med dokumentgjennomgang av ordningen tilskudd til reiser ved veterinærers syke- og inseminasjonsbesøk
Hjemmel for kontroll:	Forskrift om tilskudd til reiser ved veterinærers syke- og inseminasjonsbesøk / økonomiregelverket i staten
Registrerte avvik:	0
Oppfølging av avvik:	-
Foretak:	Foretak c, d og e
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd og avløsertilskudd
Hjemmel for kontroll:	Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket
Registrerte avvik:	1. Driftsfellesskap
Oppfølging av avvik:	Saken er under oppfølging.

4. Andre kommentarer/ innspill:

Antall foretak: • totalt i fylket : 365 • kontrollert mot LIB/PT, jf RS 23/15 Landbruksdirektoratet (gi en kort begrunnelse dersom det ikke er gjennomført) : Alle • som det er innhentet opplysninger for utover det som er tilgjengelig i egne systemer : 2 • som er fulgt opp etter kontroll i 2014 .3 • som skal følges opp vedr produksjonsgrensen i 2016 : • det er gjennomført stedlig kontroll hos i 2015 :0 • kontrollert pga mistanke om driftsfellesskap :0

22.4 Ei livskraftig reindrift

Den regionale reindrifftsforvaltningen ble fra 1. januar 2014 overført til fylkesmannsembetene i de fem nordligste fylkene. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har ansvaret for reindrifften i Oppland. For å løse oppgaver innen areal- og ressursforvaltning har fylkesmennene i Sør-Trøndelag og Oppland inngått avtale om saksgang og bruk av kompetanse.

I Oppland er det fire tamreinlag med til sammen ca. 11 000 dyr. Fylkesmannen arrangerte 10. mars et dialogmøte med alle de fire tamreinlagene. På møtet ble aktuelle tema for reindrifftsneringen i Sør-Norge tatt opp. Møtet ble godt mottatt, og det ble uttrykt ønske om årlig møte. Under dialogmøtet kom det fram at et av tamreinlagene hadde problemer med å få fornyet beiteavtalene med fjellstyret i sitt område. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, reindrifftsforvaltningen, og Fylkesmannen i Oppland tok av den grunn initiativ til meklingsmøte mellom partene. Resultatet er at ny beiteavtale er underskrevet.

Resultatområde 23 Økt verdiskaping

23.1 Næringsutvikling innen jordbruk og bygdenæringer

Utrednings- og tilretteleggingsmidlene

Bygdeutviklingsmidlene til utredning og tilrettelegging ble sterkt etterspurt i 2015. Det ble bevilget litt over 5,3

millioner kr fordelt på 42 saker. Størrelsen på bevilgningen og antall saker økte sterkt i forhold til 2014, siden 2015 var første året etter at ordningen med lokal forvaltning av utredningsmidlene i Valdres og Nord-Gudbrandsdal opphørte, og all saksbehandling ble overført til Fylkesmannen. Åtte av sakene gjaldt økologiske utviklingstiltak. Oppland som foregangsfylke for økologisk kornproduksjon ble også støttet. Midlene ble ellers brukt bredt til å understøtte satsingsområdene matproduksjon (særlig lokalmatsatsing), verdiskaping i skogbruket og landbruksbasert tjenesteyting. Prosjektene fordelte seg mellom de geografiske regionene i Oppland, med noe færre saker fra Midt- og Nord-Gudbrandsdal. Det er et nært samarbeid med landbruks-organisasjonene særlig om prinsipielle og større BU-saker.

Satsing innen landbruksbasert vare- og tjenesteproduksjon innenfor Regionalt næringsprogram

Regionalt Næringsprogram for Oppland 2014-16 ble fastsatt i mars 2014. Programmet er styrende for bruken av BU-midlene, både utredningsmidlene som forvaltes av Fylkesmannen og Innovasjon Norges bedriftsretta midler.

Fylkesmannen samarbeidet også i 2015 aktivt med Oppland fylkeskommune om deres RULL-satsing (Rekruttering, utdanning og likestilling i landbruket). Hovedfokus for satsingen har vært bedriftslederrollen – bondens/skogbrukerens behov og muligheter. Den såkalte Voksenagronomen hadde stor søking og en ny klasse ble startet opp høsten 2015. Hele 134 voksne har deltatt eller deltar i opplæringen siden den ble satt i gang i 2012 og 53 personer sto på venteliste ved utgangen av 2015.

Fylkesmannens landbruksavdeling har regionale medarbeidere i alle fylkets regioner. Disse har spesialansvar innen temaer som næringsutvikling i nasjonalparkområder, lokal mat, stølssatsing, Inn på tunet og økologisk landbruk. Dessuten deltar de aktivt i gjennomføring av prioriterte tiltak på landbruksområdet i egen region, som for eksempel å skape møteplasser for landbrukets forskjellige aktører innenfor regionen. Dette skjer i f.eks. såkalte primærnæringsutvalg eller i andre lokale utviklingsfora for landbruk.

Som spesielle effekter av dette arbeidet kan nevnes:

- *Nord-Gudbrandsdal:* Fylkesmannen har tatt initiativ og deltatt i et mobiliseringsprogram med utgangspunkt i «Garden som ressurs». Sekretariatsansvar for Primærnæringsutvalget som er et underutvalg av Regionrådet for Nord-Gudbrandsdal. Utvalget har blant annet arrangert et dialogmøte mellom representanter regjering og Storting og landbruksnæringen.
- *Midt-Gudbrandsdal:* Møter i primærnæringsutvalg og redaktøransvar for nettstedet midtdalsbonden.no.
- *Lillehammerregionen:* Vært pådriver og faglig støtte for prosjektet BondeGLØd. Videre en aktiv støttespiller for utvikling av Mataukfestivalen og i arbeidsgruppa for økt bruk av tre i regionen.
- *Gjøvikregionen:* Sekretariatsansvar for *Gjøvikregionens utviklingsforum for levende landbruk* (GULL). Forumet har gjennomført temamøter om landbrukets muligheter og utfordringer i det 21. århundre, andelslandbruket og bioøkonomien. Det er gjort koblinger mot det KMD-finansierte Byregionprogrammet for Gjøvikregionen der mat, IKT og industri er satsingsområder.
- *Valdres:* Prosjektledelse av en større satsing innen lokalmat som omfatter markedsføring og profilering, mobilisering, kompetanseutvikling og en aktiv rolle i en forstudie finansiert av Innovasjon Norge for å utrede samarbeid om salg og distribusjon av lokalmat fra Valdres. Fylkesmannen har over flere år hatt en satsing på å utvikle gards- og stølsturismen i Valdres.
- *Hadeland:* Det er gjennomført mobiliseringskampanje for økt produksjon og omsetning av lokalmat sammen med Landbrukets Fagråd Hadeland. Prosjektet har inkludert flere møter, studietur, kurs og en konferanse. Flere produsenter har videreutviklet sin lokalmatproduksjon, det har vært en økning i BU-søknader til kommunen innenfor tilleggsnæringer og omsetning lokalt på Hadeland har økt.

Tverrsektorielt samarbeid og resultater i arbeidet med Inn på tunet generelt og Inn på tunet-løftet i kommunene spesielt

Fylkesmannen har fulgt opp «Handlingsplan for Inn på tunet i Oppland 2015 – 2017». Det er avholdt møte mellom Fylkesmannens avdelinger for Helse- og sosial, Oppvekst- og utdanning og Landbruk og representanter for medlemsorganisasjonen for Inn på tunet-tilbydere i fylket, landbruksorganisasjonene, Innovasjon Norge, NAV og kommunene.

Målsettingen i handlingsplanen er bl.a. å få flere tilbydere til å slutte seg til Matmerks godkjenningsordning. Ved utgangen av 2015 hadde ordningen 24 tilbydere tilsluttet i Oppland. Målet er at 50 tilbydere skal være tilsluttet innen 2017. Inn på tunet Løftet-prosjektet for kommunene Lom og Skjåk ble fullført i løpet av året. Tilbud på

fire gårder er etablert som resultat av dette prosjektet, bl.a. et dagaktivitetsstuebud for hjemmeboende personer med demens.

Oversikt over antall årsverk

Foreløpige tall viser at antall årsverk i kommunal landbruksforvaltning i Oppland pr. 31.12.2015 var omlag 71 årsverk. Til sammenligning var det pr. 31.12.2014 70,7 årsverk.

Antall årsverk i Fylkesmannens landbruksavdeling pr. 31.12.2015 var 21,2.

Bruken av midlene til fjellandbruket

Oppland ble tildelt 1 million kroner i 2015 til fjellandbruket. Av dette ble 220.000 kr overført Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og disponert sammen med midler tildelt Sør- og Nord-Trøndelag og Hedmark til noen større fylkesovergrepene fellesprosjekter som alle fire fylker er enige om å støtte. 30.000 kr ble øremerket administrasjon av ordningen i Oppland.

750.000 kroner ble disponert til fire ulike fjellandbruksprosjekter i Oppland:

- Bioforsk (Nå: Nibio) - seksjon for kulturlandskap og biologisk mangfold: Prosjektet «Utmarksbeite - biologisk mangfold og kjøttproduksjon» Dette har som mål å undersøke beitepreferanser og beitemønstre til ammekyr og sau på utmarksbeite. Tilvekstdata skal ses opp mot hvilke vegetasjonstyper dyrene har beitet i. GPS-enheter og radiobjeller skal benyttes.
- Bioforsk (Nå: Nibio) - Løken: «Kvalitet i typiske enger i fjell- og dalbygdene». Dette går ut på å undersøke førkvaliteten av viktige grasarter i fulldyrka eldre eng (alder fire til åtte år). Det spesielle ved prosjektet er at en tar med arten kveke ved undersøkelsene.
- Norsk Landbruksrådgiving Gudbrandsdalen: Fortsettelse av prosjekt fra 2014 - «Kvalitetsproduksjon av Mandelpotet». Dette dreier seg om å redusere forekomst av skallmisfarging og blåfarging av poteten.
- Landbrukskontoret i Lillehammerregionen: Prosjektet «Bedre førproduksjon på høyereliggende engarealer i Øyer og Gausdal». Målet er å stimulere til en økt landbruksproduksjon på høyereliggende dyrkingsarealer gjennom motivering og bedre beslutningsgrunnlag for riktige tiltak og produksjon. Bakgrunnen er at disse kommunene har mye førdyrking i fjellet og at det ofte er svak drift på arealene.

Kommunerettet arbeid

De årlige regionmøtene som Fylkesmannen arrangerer for kommunenes politiske og administrative ledelse er en arena hvor også landbruket settes på dagsorden. I disse møtene presenteres de såkalte kommunebildene. På landbruksområdet presenterte en i 2015 et spisset budskap om bl.a. Fylkesmannens forventninger til landbruksforvaltningen. Vi anbefalte kommuner med liten bemanning (mindre enn to ansatte) på landbrukskontoret å søke samarbeid med andre kommuner for å styrke kompetanse og kapasitet og redusere sårbarhet. Videre kommenterte vi spesielt kontroll av tilskuddsforvaltningen og omdisponering av dyrka jordbruksareal.

Fylkesmannen har gjennomført en rekke kurs, møter og seminarer for å styrke kommunenes arbeid innenfor landbruks- og matområdet, både innenfor jordbruk, skogbruk, reindrift, lovverk og næringsutvikling. Det er brukt både midler over kap. 1144 post 77 og prosjektmidler/andre midler til disse tiltakene.

Fylkesmannen mottok kr 160.000 over kap. 1144 post 77 til Regionale og lokale tiltak i landbruket. Av dette er kr 144 568 disponert til gjennomføring av ti ulike kurs og seminarer for kommunal landbruksforvaltning:

- Januar - 2 kurs om Behandling av saker etter jord- og konsesjonslov - 72 delt.
- Januar - Produksjonstilskudd, ny forskrift - 32 delt.
- Mars - Kurs om BU-midler til utredning og tilrettelegging - 20 delt.
- April - SMIL-ordningen – regelverk og saksbehandling - 22 delt.
- April - Reindriftemøte - 18 delt.
- Juni - Tilskuddsforvaltning på jordbruksområdet - 37 delt.
- Juni - Kurs i byggesaksforskriften - 60 delt.
- Oktober - Landbruksfaglig samling - 107 delt.
- November - Mer og bedre organisert storfebeite i utmark - 45 delt.

I 2015 var det betydelige endringer i lover og forskrifter knyttet til landbruksområdet. Kurstemaene er fastsatt ut fra et behov for å informere fra vår side, og ut fra hva kommunene sier de har behov for. Vi har fått tilbakemelding fra deltakerne om at de opplever kursene som nyttige. Vi har også i 2015 laget egen kurskatalog som ble publisert i februar 2015. Ellers ble alle kurs kommunisert via invitasjoner til kommunene og på vår

23.2 Skogbruk

Utfordringene på skogområdet i Oppland og hvordan Fylkesmannens arbeid har bidratt til resultater og aktivitet

Oppland er Norges nest største skogfylke og fylkesmannen bidrar så langt som mulig til kontakt med kommuner, skogeiere og skogeierandelslag. Det er et generasjonsskifte blant skogbrukssjefer i fylket, noe som er utfordrende for fylkesmannen da dette medfører økt etterspørsel etter veiledning. Det er krevende å følge opp disse på en skogfaglig tilfredsstillende måte, grunnet reduserte ressurser på fagområdet.

Avvirkning

Skogbruket i Oppland har i 2015 vært et godt år skogbruksmessig og da særlig på avvirkningssiden. Det er meldt om hogstrekord hos flere aktører i Oppland. God avsetning har gjort dette mulig. Mjøsen skog har hatt rekordstor hogst. Totalvolumet endte på 1.28 millioner m³. Fylkesmannen har bidratt aktivt gjennom nye områdetakster, tilskudd til skogsveger, merkostnad ved klima- og miljøgunstig hogst og til drift i bratt terreng.

Skogkultur

Det har blitt markberedt 11.000 daa hvilket er en økning på 4.000 daa i forhold til 2014. Hvert av årene 2014 og 2015 kjøpte skogeierne i Oppland 5,2 mill planter, hvilket er en gledelig økning i forhold til nivået som har vært siden 2003. Fylkesmannen er godt fornøyd med at ungskogpleie i 2015 endte på hele 31.000 dekar, som er 20 % økning i forhold til 2014.

Miljøtilskudd

Nøkkelbiotoper er lokaliteter i skogen som er viktige for biologisk mangfold. Skogeiere som er særlig berørt av nøkkelbiotoper, kan søke om økonomisk kompensasjon (miljøtilskudd) for hogstavståelse på grunnlag av stående kubikkmasse etter fratrett av egenandel. Nøkkelbiotopene fremkommer etter gjennomført miljøregistreringsprosjekt, som i hovedregel er koblet til skogbruksplanlegging i kommunen. I 2015 ble det utbetalt kr 468 000,- i miljøtilskudd til skogeiere som er særlig berørt av nøkkelbiotoper. Dette er en vesentlig lavere utbetaling enn i normalår. Det forventes at det søkes om vesentlig mer i 2016.

Klima- og miljøgunstig hogst

I Gudbrandsdalen er det i 2014 og 2015 utprøvd en spesiell ordning for tilskudd til merkostnad ved skånsom hogst under spesifiserte forutsetninger med lukket hogst eller begrenset flatestørrelse. Samlet over 2014 og 2015 har Fylkesmannen gitt 1,1 millioner kroner til slik hogst. Vi fant det riktig å stanse ordningen fom. mars 2015 fordi ordningen syntes å kunne ramme tilskudd til ungskogpleie og miljøtiltak ved den eksisterende knapphet på tilskuddsmidler.

Tilskudd til nærings og miljøtiltak

Oppland fikk for 2015 bevilget 7.6 millioner kroner til NMSK skogkultur og miljøtilskudd (kommunal pott). Dette er i midler som blir viderefordelt til kommunene etter innmeldt behov. Kommunene brukte opp hele tilsagnet i 2015, samt at en del kommuner drar med seg etter etterslep («tilskuddsgjeld») på mellom 1 og 2 millioner kroner inn i 2016.

Skogfaglig kompetanse i regional og lokal skogbrannberedskap.

Ivaretas i samarbeid med Samordnings- og beredskapsstaben.

Skogbruksplanlegging med miljøregistrering

Det er stor aktivitet på skogbruksplanlegging med miljøregistrering i Oppland. I perioden 2000-2012 har alle kommunene i Oppland gjennomført miljøregistreringer. Ved nye kommunevise skogbruksplanprosjekter revideres nå miljøregistreringene som ble utført 10-12 år tidligere på grunnlag av ny erfaring og kunnskap.

Aktivitet i 2015:

- Gjøvik, Vestre Toten, Lom og Skjåk ble ferdigstilt.
- Det ble utført markarbeid, dvs. registrering i skogen i Lillehammer kommune.

Skogen på Hadeland, dvs. kommune Gran, Lunner og Jevnaker ble fotografert og laserscannet fra fly som grunnlag for markarbeid i 2016.

Dokumentasjon fra miljøregistreringene i S Land, Gjøvik og V Toten forefinnes hos fylkesmannen, men er ennå ikke registrert i TSKOG, grunnet ressursmangel.

Drift i bratt og vanskelig terreng med taubane

Driftene med taubane har i 2015 vært i Gudbrandsdalen. Tilskuddssatsen i 2015 har vært differensiert mellom gran og furu med hhv. kr 120,- og kr 140,- pr m³ for virke som er omsatt til salg. Det ble i fjor utbetalt omtrent 1,8 mill kr tilskudd til drift i vanskelig terreng med taubane. Totalt er det avvirket snaut 15 000 m³ med taubane i 2015. Fylkesmannen i Oppland krever forhåndsvurdering, inkl. behandling etter naturmangfoldloven, av drifta for at skogeier kan motta tilskudd.

Uttak av tømmer med taubane er viktig for Oppland, både for skogeiere, skognæringen og ikke minst for tremekanisk industri. Å sikre sagbrukene lokalt virke er vesentlig for å holde transportkostnadene nede og for å sikre konkurransevnen. I tillegg er det viktig å gi skogeiere mulighet til å avvirke områder som er lite tilgjengelig. Analyser viser at det står 1,27 mill. m³ i hkl. IV og V, fordelt på nesten 61 000 daa i Gudbrandsdalen som må avvirket med taubane. I beregningen gjelder bare areal med kubikkmasse over 15 m³/daa.

Skogsveger

Investeringen i skogsveger blant skogeiere omfatter i all hovedsak ombygging i vegklasse 3 og 4. Det er generelt lite nybygging. I Nord-Gudbrandsdal er det noe bygging av traktorveier.

Det er i 2015 ferdigstilt over 69 km ombygde veger, mens nybygde veger endte på 10,7 km. Dette er prosjekter som er ferdiggodkjent inneværende år, men som kan ha blitt påbegynt i tidligere år. Dette gjelder også punktutbedringer og mindre tiltak som utbedring av flaskehalsar som svinger, snuplasser, kulverter/stikkrenner, breddeutvidelse osv. I 2015 er det investert snaut 20 mill kr i skogsveger. Det er utbetalt kr 7,27 mill kr i tilskudd.

Tilskudd til drift i mellomvanskelig terreng

Siden 2014 har ordningen vært gjeldende for hele Oppland. Formålet har vært å stimulere til økt aktivitet og avvirkning av arealer som er for bratte til konvensjonelle hogstmaskiner, men som ikke er så bratte at taubane må benyttes. Det er lagt til rette for støtte til motormanuell felling, m/u vinsj til hogstmaskin, for å øke arealnettoen til skogeier. I tillegg omfatter ordningen tømmerdrift med landbrukstraktor og vinsj. For 2015 ble ordningen finansiert gjennom bruk av NMSK-midler til skogsveg/taubane. Tilskuddssatsene for de ulike tiltakene har vært differensiert mellom furu og gran. Ordningen avvikles etter 2015.

Økt bruk av skogråstoff til bioenergi og økt bruk av tre.

Det har ikke vært mulig å prioritere arbeidet med bioenergi i 2015. Hedmark og Oppland har en felles strategi for skog- og tresektoren 2013-2016. I 2015 har Oppland fylkeskommune ledet dette sekretariatsarbeidet. Gjennom denne har vi gitt innspill til en bioøkonomistrategi for Innlandet og vi har hatt fokus på et kompetanseprogram for økt bruk av tre i offentlig sektor. 10 kommuner i Hedmark og Oppland har deltatt på workshops i dette programmet. Vi støtter Tredriver'n i Oppland med BU-midler, og det er tredrivene i de to fylkene som også er pådrivere for dette kompetanseprogrammet og generelt arbeid med å øke trebruken i fylket. Fylkesmannen har deltatt i en arbeidsgruppe for økt bruk av tre i Lillehammer-regionen under ledelse av varaordføreren i Lillehammer.

Administrere skogfondsordningen og bistå kommunene med informasjonstiltak rettet mot skogeierne om skatteregler knyttet til ordningen.

Det har dessverre ikke vært kapasitet til å prioritere tilfredsstillende oppfølging av dette. I mange tilfeller henvises kommunene til Landbruksdirektoratet ved spørsmål knyttet til ordningen.

Resultatområde 24 Bærekraftig landbruk

24.1 Samfunns- og arealplanlegging

Hovedtrekk i arealbruksutviklingen og aktivitetene som er iverksatt for å sikre at landbrukets og reindriftens arealinteresser og utviklingsmuligheter blir ivaretatt i samfunnsplanleggingen.

Fylkesmannen har et eget planteam som utarbeider embetets uttalelser i plansaker, og landbruksavdelingen deltar aktivt her. Gjennom endringer av plan- og bygningsloven i 2009 har planarbeidet blitt vesentlig mer omfattende da det stilles større krav til å være med tidlig i planprosessene. Allerede ved oppstart av en planprosess vurderer vi om det legges opp til en tilstrekkelig utredning av landbrukshensyn som kan bli berørt, og evt. signalisere om planen kan berøre landbrukshensyn av nasjonal interesse slik at innsigelse må vurderes når planen kommer på høring. Også utbygging i tettsteder har betydning for nasjonale jordverninteresser da en høy arealutnyttning har betydning for hvor stort behovet er for «nye» arealer.

Oppland har lang praksis med faste regionale planmøter som gjennomføres i regi av Oppland fylkeskommune. Dette er en viktig arena for orientering om statlig politikk. Landbruksavdelingen er alltid representert i møtet når saker som berører landbruksinteresser er oppe.

Regjeringens mål om å redusere omdisponeringen av dyrka jord til under 6000 da/år tilsier at Oppland må omdisponere mindre enn 285 daa dyrka jord/ år. KOSTRA-tall viser følgende utvikling i omdisponering av dyrka mark i Oppland

- 2006 - 587 daa
- 2007 - 478 daa
- 2008 - 326 daa
- 2009 - 264 daa
- 2010 - 285 daa
- 2011 - 723 daa
- 2012 - 180 daa
- 2013 - 305 daa
- 2014 - 120 daa

Dette viser at fylket nådde målet om en halvering i 2010, men at målet ble betydelig overskredet i 2011 mens 2014 står fram som det beste året på lenge

Det er store variasjoner mellom år, og tallene må derfor ses i et lengre tidsperspektiv. I perioden 2006 – 2014 har det totalt blitt omdisponert 3268 daa dyrka jord, noe som gir et årlig gjennomsnitt på 363 daa. Det er derfor fortsatt noe å gå på før vi blir stabile på årlig omdisponering < 285 daa. Fram mot 2020 bør tallet ytterligere ned jf. Stortingets vedtak om at det årlige mål for omdisponering skal være 4000 daa på landsbasis i 2020.

Fylkesmannen er i utstrakt kontakt med kommunene i arbeid med arealplaner. Både skriftlig og i møter med kommunene er nasjonal politikk på jordvernområdet formidlet. Fylkesmannen gir innspill i alle planfaser, fra høring av planprogram og oppstart av plan til ordinær høring. I de større vegsakene er vi i tillegg deltaker i møter gjennom planprosessene. Dialog både med politikere og administrasjon i kommunene og i Statens vegvesen har over tid ført til en vesentlig bedre forståelse og aksept for jordvern, men det er viktig at det i alle plansammenhenger fortsatt opprettholdes et sterkt fokus på dette.

I kommuneplaner og kommunedelplaner ligger det fortsatt inne betydelige arealer som er godkjent omdisponert, men som ikke har blitt regulert slik at de har kommet med i Kostrapporteringa. Flere av kommunene som har rullert kommuneplanens arealdel de siste årene har imidlertid foretatt en ny vurdering av arealer som tidligere er lagt inn til annet formål enn landbruk og tilbakeført noe areal til LNF. Fylkesmannen mener det er viktig å ha fokus på en generell god arealutnytting av alle arealer som tas i bruk til andre formål, slik at behovet for nye arealer i framtida ikke øker presset mot dyrka jord. Det er også viktig å ikke legge ut for mye areal til byggeområder. Med mye areal tilgjengelig blir arealutnyttingen ofte dårlig. Å legge opp til hyppig revidering av overordna arealplaner er etter Fylkesmannens vurdering en bedre strategi enn å legge ut mye areal for å sikre seg nok areal i lang tid framover. I Oppland vil fortsatt store areal omdisponeres i forbindelse med regulering for utbygging av E6 i Gudbrandsdalen og E16 og Rv 4 på Hadeland.

Fylkesmannen har i 2015 hatt møte med reindrifta og reindriftsadministrasjonen hos Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Det er etablert et samarbeid mellom Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag vedrørende arealplaner som berører områder med reindrift i Oppland, men dette arbeidet har vært lite aktivt i 2015.

Bruken av innsigelser

Muligheten til bruk av innsigelse for å ivareta jordvern hensyn ble også benyttet i 2015. Fylkesmannen uttalte seg totalt til 391 kommune(del)planer og reguleringsplansaker i 2015, og i alt ble det fremmet 8 innsigelser med bakgrunn i jordvern hensyn i Oppland. I tillegg var det 4 innsigelser knyttet til andre landbruksinteresser. Fylkesmannen hadde ingen meklingsmøter eller oversendelse av innsigelsessaker til KMD i 2015, og heller ingen avgjørelser fra KMD på tidligere oversendte innsigelser.

Aktivitet og status i dialogen med kommunene for å nå de nasjonale målene om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene

Fylkesmannen har hatt fokus på ferdigstilling av «områdeplaner» for sju av tretten nasjonalt verdifulle kulturlandskap, basert på natur- og kulturminneverdier og tidligere dialog med lokale interesser. Planene oppsummerer kunnskap om områdene og foreslår retningslinjer og bestemmelser i kommuneplanens arealdel. Arbeidet ventes ferdigstilt 1. halvår 2016. Forventet effekt er at kommuneplanene følger opp områdeplanene med å angi områdene som hensynssoner og bruker de anbefalte retningslinjene og bestemmelsene. Dette er delvis gjort på grunnlag av foreløpige utgaver av områdeplanene.

Erfaringer og resultater med iverksetting av tiltak for utvalgte kulturlandskap i jordbruket (Vågå kommune)

Sytten grunneiere i Vågå har hatt drifts- og skjøtselsavtaler, som foruten tilskudd til ryddetiltak omfatter et generelt tilskott til vedlikehold og drift og et tilskudd pr. daa som blir slått og beitet. Det ble utført minst 120 dagsverk på å rydde og sette i stand beitemark i gjengroing. Skjøtselsplaner for de fleste øvrige grunneiere i området er under arbeid. Målsettingen er at nesten alle grunneiere i kommunen skal ha inngått flerårige avtaler om drift og skjøtsel fra og med 2016.

Det er gjennomført reparasjoner og restaureringstiltak på fire freda og verneverdige bygninger det siste året. Det er inngått avtaler om tilskudd til tre nye bygningstiltak og oppgradering av et fjøs for ammekuproduksjon.

Kommunen når fortsatt konsentrert innsatsen om å være pådriver for næringsutvikling konsentrert om utvikling av husdyrproduksjonen, etablere et felles foredlingslokale i grendehuset og etablering av økologisk solbær dyrking.

Det er krevende å følge opp målene om profileringstiltak, utdretta arrangement o.l. og det har vært lav aktivitet på dette området. Gjennomføringen av målene for utvalgte kulturlandskap er fortsatt svært avhengig av en aktiv rolle og stor ressursinnsats fra Fylkesmannen.

Forventet effekt av arbeidet er at tilnærmet alle grunneiere i kommunen skal være bevisste om mangfoldet av kulturlandskapsverdier og gjennomføre tiltak eller ta hensyn som bevarer verdiene. Effekten kan delvis måles i form av gjennomførte engangstiltak som rapporteres, mens effekten av løpende skjøtsel og vedlikehold delvis kan måles ved å gjenta tidligere kartlegging, arealanalyser av gjengroing m.m. på forskjellige tidspunkt samt overvåking. Det er etablert faste flater for overvåking av utviklingen på en del arealer med verdifull beitemark.

24.2 Klimautfordringene

Utfordringer i arbeidet med klimatiltak innenfor landbrukssektoren

Generelle utfordringer er at større reduksjoner i klimagassutslipp krever betydelige endringer i driftsmåte, arealbruk (bl.a. krever bruk av spredte leiearealer mye transport) og store investeringer (bl.a. dreneringstiltak).

Regionalt miljøprogram i Oppland har ikke innført tiltak under miljøtema *utslipp til luft*, bl.a. fordi det har vært få aktuelle og kostnadseffektive tiltak. Tiltak som miljøvennlig bruk av husdyrgjødsel og klimagassutslipp i jordbruket er vektlagt i Fylkesmannens retningslinjer for tilskudd fra Klima- og miljøprogrammet. Det er likevel få søknader om tilskudd innenfor dette formålet, bortsett fra informasjonstiltak om husdyrgjødselspredning. Det kan delvis skyldes at aktørene i målgruppa for ordningen generelt har lav kompetanse på dette området i forhold til mer tradisjonelle miljøtema i landbruket.

Det ble gitt tilskudd til ni lokale arrangement med husdyrgjødselspredning som tema. I tillegg har Fylkesmannen gjennom «Klimaspleis» i samarbeid med fylkeskommunen gitt tilskudd til seks arrangement med optimal bruk av kunst-/husdyrgjødsel som tema.

Aktiviteten knyttet til økt bruk av trevirke og satsing på bioenergi, samt gjør rede for status og utfordringer på området.

Det vises til kapittel 23.2 og felles skog- og trestrategi for Hedmark og Oppland. I regi av tredriverne i de to fylkene er det satt igang et kompetanseprogram for økt bruk av tre i offentlige byggeprosjekter. Her er det inngått samarbeid med Nasjonalt program for leverandørutvikling. Det er gjennomført workshops og 3 kommuner i Oppland og 7 i Hedmark deltar. Disse kommunene har investeringsplaner for milliarder av kroner. Her ligger det store muligheter for økt bruk av tre som et konkurransedyktig byggemateriale gjennom kompetanseheving i kommunene.

Fylkesmannen har i løpet av 2105 utarbeidet en brosjyre for å promotere bruk av tre til byggeformål. Brosjyren vil på nyåret bli distribuert til areal- og eiendomsplanleggere, rådmenn og ordførere i Oppland.

Gjennom felles skog- og trestrategi har vi gitt innspill til en bioøkonomistrategi for Innlandet som nå er politisk forankret i begge fylker. Utover dette har det ikke vært mulig å prioritere økt satsing på bioenergi i 2015.

Oppfølging av arbeidet med biogassanlegg i fylket.

Biogass teknologien er foreløpig ikke tilpasset gardsanlegg, og Fylkesmannen har ikke hatt spesiell oppfølging av dette i 2015. Imidlertid er høsting og bruk av bioenergi i jordbruket vektlagt i Fylkesmannens retningslinjer for tilskudd fra Klima- og miljøprogrammet. Fylkesmannen har imidlertid ikke mottatt søknader til denne ordningen.

24.3 Produksjon av miljøgoder og reduksjon av forurensninger

Måloppnåelse for miljøvirkemidlene

Faktagrunnlaget for å vurdere måloppnåelse for miljøvirkemidlene er i hovedsak søknadstallene fra RMP. Det er samtidig vanskelig å vurdere langsiktige utviklingstrekk i jordbrukslandskapet i lys av virkemiddelbruken fra år til

år. Vi viser til tidligere rapporter (2011-2014) og kommenterer nedenfor der det er vesentlige endringer i søknadene i 2015 i forhold til trender beskrevet tidligere.

Antall godkjente søknader om regionale miljøtilskudd inkludert organisert beitebruk i 2015 er 3134, en økning på 6 fra 2014.

Kulturlandskap

- Innmarksbeite i nasjonalt verdifulle kulturlandskap: Omsøkt areal har økt med 15 % fra 11 427 daa i 2014 til 13 144 daa i 2015.
- Drift av beitelag: Det er en fortsatt økning i antall dyr med tilskudd til «forsterket tilsyn», dvs. basert på kostnader til lønnet tilsyn og ev. vedlikehold av sperregjerder. I 2015 ble det gitt tilskudd for 105 222 dyr (13,5 % økning), som er 41 % av alle dyr i organiserte beitelag. Se ellers under 22.1 for nærmere omtale av organisert beitebruk.
- Skjøtsel av slåttemark og slått av andre arealer med biologiske verdier: Det er en økning fra 2014 og 2013 (1143 daa i 2015 mot hhv. 1006/1019 daa de to foregående åra).
- Bevaringsverdige husdyrraser (sau): Antallet besetninger og dyr øker stadig. Fra 2014 har dyretallet økt med 11 % til 4 365 voksne dyr, dvs. samme %-økning som fra 2013 til 2014.
- Seterdrift med mjølkeproduksjon: Det er en nedgang fra 346 setrer i 2014 til 327 setrer i 2015. Tallet for 2014 var omtrent det samme som i 2013, slik at det fra 2013 til 2015 er en nedgang på totalt 5,5 %.

Avrenning til vassdrag og kyst

Tiltak med Ingen/utsatt jordarbeiding (89 644 daa) har en liten nedgang fra foregående år (91 273 daa). Andelen stubbåker utgjør nå ca 50 % av kornarealet. En tydelig nedgang fra forrige programperiode med ca 60 %. Utsatt omlegging av eng er lite omsøkt og men har en liten økning i 2015 (fra 1578 til 1892 daa). Vegetasjonssoner og Grasdekte vannveger holder seg relativt stabilt i omfang på ca 36 000 meter. Fangvekster etter tidligkultur er lite brukt og er i 2015 ikke innvilget. Områder vurdert med stor påvirkning på vassdrag fra landbruket er prioritert med noe høyere satser. Delmålet for miljøtemaet anses å være oppfylt, mens resultatmålene er et stykke lenger frem i tid. Men en nedgang i andel areal med utsatt jordarbeiding på tross av relativt høye satser er kritisk for måloppnåelsen.

Utslipp til luft

Regionalt miljøprogram for Oppland har ikke prioritert tilskudd til tiltak innen dette miljøtema. Det er innvilget klima- og miljøtilskudd til informasjonstiltak for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel.

Plantevernmidler

Det er et mål å redusere bruk av plantevernmidler. Alternative metoder for ugrasbekjemping har hatt varierende utvikling:

- Ugrasharving - nedgang fra 493 daa til 336daa.
- Hypping og radrensing - oppgang fra 899 daa til 1173daa.
- Flamming - ingen søking i 2015.

Det har vært liten søking av tilskudd til tiltak inne dette miljøtemaet. Det anes derfor nå å ha liten virkning for å oppnå målet for miljøtemaet.

Status og behov for oppfølgingstiltak fra forvaltningens side i miljøplanarbeidet

Bruk og oppfølging av gjødslingsplan og sprøytejournal er vektlagt i kriteriene for klima- og miljøprogrammet. Det er likevel bare søkt om tilskudd til ett kurs om dette temaet. I søknadsomgangen for produksjonstilskudd (PT) august 2015 kom 81 foretak ut med manglende gjødslingsplan og 9 foretak med manglende plantevernjournal. Dette er en sterk økning fra 2014, som i hovedsak har årsak i sterkere vektlegging av kontroll og reaksjoner på feil i søknadene. På bakgrunn av tallene ser det ut til å være behov for mer informasjon og annen

oppfølging av spesielt gjødslingsplankravet. Opplands andel av alle søknader med manglende planer nasjonalt tilsvarer omtrent fylkets andel av PT-søkere.

Autorisasjonsordningen for bruk av plantevernmidler

Instruks til kommune og fylkesmann om utøvelse av delegert myndighet etter plantevernmiddelforskriften (FOR-2015-05-28-556) gir fylkesmannen ansvar for at det holdes kurs for autorisasjon for bruk av plantevernmidler. Autorisasjonskravet skal sørge for at yrkesmessig bruk av plantevernmidler skal skje med hensyn til helse og miljø. Kursene arrangeres i hovedsak av Norsk Landbruksrådgiving Innlandet. Eksamen og oppgaver håndteres av Fylkesmannen som sørger for at resultater blir registrert i Mattilsynets database. Autorisasjonen må fornyes hvert 10. år og siste fornyingsrunde var i 2005/2006, slik at det i 2015 og 2016 er et stort antall som må fornye autorisasjonen. I 2015 var det 597 som besto eksamen eller oppgave i Oppland. Det påregnes tilsvarende omfang i 2016.

Tilskudd til drenering av jordbruksjord.

Behovet for drenering er stort i deler av fylket. Tilskuddet på kr. 1 000,- utgjør i de fleste tilfeller en for liten del av den totale kostnaden til at ordningen stimulerer til økt drenering. Fylkesmannen har registrert klar nedgang i antall søknader på ordningen de siste årene.

Fylkesmannen i Oppland hadde i 2015 kr. 9 501 528,- til disposisjon. Av dette var kr. 8 301 528,- overført fra 2014. I 2015 ble det innvilget tilskudd på til sammen kr. 2 143 185,- fordelt på 178 saker. Til sammenligning ble det i 2014 innvilget 276 saker på til sammen kr. 3 859 569,-.

Fylkesmannen har ved flere anledninger minnet kommunene på markedsføring av ordninga og motivasjon for økt drenering. Tilbakemeldingene fra kommunene om årsak til lav aktivitet, hevdes å være for lave tilskuddssatser.

Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2015 etter søknadsomgang 2014 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Kulturlandskap	Biologisk mangfold	Kulturmiljøer og kulturminner	Friluftsliv og tilgjengelighet	Avrenning til vassdrag og kyst	Utslipp til luft	Plantevernmiddel	Andre miljøtiltak
FMOP	19810860	6224745	19105440	0	10642550	0	201850	0
Sum	19810860	6224745	19105440	0	10642550	0		

24.4 Økologisk landbruk

Fylkesmannen er fortsatt bekymret for den synkende interesse for økologisk produksjon. I 2015 var det 24.726 daa areal med økologisk drift i Oppland - dette er 2.497 daa mindre enn året før. Andelen jordbruksareal med økologisk drift var dermed 2,4 % mot 2,7 % i 2013. Andel areal med økologisk drift har gått sterkt tilbake fra 2009 da den var på 3,8 %.

Fylkesmannen har generelt inntrykk av at det skjer liten rekruttering til økologisk produksjon. Noe tilbakestilling til konvensjonell produksjon vil det uansett være, men lav/ingen rekruttering medfører da lavere samlet økologisk areal/produksjon.

"Handlingsplan for utvikling av økologisk landbruk i Innlandet 2010-2015" er felles for Fylkesmennene i Oppland og Hedmark. Som i tidligere år, har Fylkesmennene sammen finansiert noen økologiske utviklingstiltak. Handlingsplanen skal etter planen revideres i løpet av 2016.

I regionalt bygdeutviklingsprogram for Oppland 2013-2016 er målsetning om 15 % økologisk jordbruksproduksjon innen 2020 implementert. Når det gjelder BU-midler til utviklings- og tilretteleggingstiltak i 2015, har Fylkesmannen avsatt ramme til økologiske utviklingstiltak og ellers prioritert prosjekt innen økologisk produksjon.

Hovedsatsningen i 2015 har vært foregangsfylke for økologisk kornproduksjon. Satsningen er beskrevet nærmere nedenfor.

Når det gjelder andre tiltak rettet mot økologisk produksjon, har Fylkesmannen i 2015 videreført støtte med BU-midler til flere tiltak. For bedre å kunne gi råd til økobonden om valg av strategi i økologisk grovfordyrking, ble forsøk i tilknytning til ekstensiv eller intensiv drift gjennomført for femte år. Jordnasking i økologisk eng har i

tillegg vært tema. Tiltak mot skadegjørere i økologisk potetproduksjon har blitt vurdert i feltforsøk. Demonstrasjonsfelt for økologiske grønnsaker har vist seg å være hensiktsmessig tiltak både for å øke interessen for økologisk produksjon og økologisk forbruk.

Fylkesmannen støttet også seminar i regi av Øikos Økologisk Norge der tema var "Den levende jorda".

Fylkesmannen har også i 2015 hatt fokus på tiltak som skal øke kjennskapen til økologisk mat blant folk flest ved å innvilge BU-midler. Hovedsatsningen har vært "Økosats 2015". Prosjektet er en videreføring av satsningen fra årene før. Målet har vært å øke bevisstheten om sunn, økologisk mat hos små og store håndballspillere og deres familier. Prosjektet er felles for Fylkesmennene i Oppland og Hedmark og har blitt gjennomført av Oikos – Økologisk Norge i samarbeid med Norges Håndballforbund Region Innlandet.

Andre gjennomførte informasjonstiltak er "ØKOlogisk ungdom", et undervisningsopplegg tilpasset ungdomsskoleelever, økologisk skolehage på Lunner barneskole og diverse tiltak i forbindelse med informasjon om økologisk landbruk og mat i regi av 4H Oppland.

Foregangsfylke for økologisk kornproduksjon

Målet for foregangsfylkeprosjektet er å bidra til at mål om 15 % økologisk kornareal kan nås i 2020 i Oppland/Innlandet/Norge. Videre skal en bidra til gode avlinger av bra kvalitet på økologiske kornarealer samt godt økonomisk resultat i økologisk kornproduksjon.

Status økologisk kornproduksjon 2015

Ifølge statistikk fra søknader om produksjonstilskudd, var det 477 økologiske kornprodusenter i landet pr. 31.07.2015. Dette er en nedgang på 37 produsenter fra 2014. Det økologiske kornarealet ble redusert med 4945 da til 67921 da for hele landet. Prosentvis andel økokornareal ligger på 2,3 % av samla kornareal i 2015.

I Oppland var det 2643 daa med økologisk korn i 2015, noe som er en nedgang på 293 daa fra 2014. Dette utgjør 1,48 % av det totale kornarealet i fylket. Det er 29 produsenter med økologisk kornareal i Oppland pr 31.07.2015.

Arbeidet i prosjektet i 2015

- I april 2015 forelå NILF rapport 2015-2 «Motivasjon for økologisk kornproduksjon». Svarene fra undersøkelsen har blitt brukt aktivt gjennom året der det er forsøkt å sette i verk tiltak ut fra funn i undersøkelsen.
- Samarbeidet med Biofork (nå NIBIO) og Norsk landbruksrådgiving er videreført. I 2015 var det 4 NLR-enheter som hadde forsøksfelt med bygg og ulike typer og mengder gjødsel. Rapport fra disse feltene kommer i Jord- og plantekultur-boka 2016.
- I samarbeid med Foregangsfylke Levende Matjord, Vitalanalyse og Lindum er det etablert et undersøkelsesfelt på korn med 9 ulike gjødseltyper. Det blir analysert kvalitet på jord/jordliv og om jordkvalitet blir reflektert i kvalitet og næringsinnhold i korn.
- I juni var representanter fra offentlig forvaltning, sertifisering, rådgivning og produksjon på studietur i Finland. Blant produsentene var det tre med økologisk produksjon og tre med konvensjonell produksjon. På programmet stod besøk hos produsenter, foredlere og forvaltere innenfor økologisk kornproduksjon.
- I juli ble det arrangert Nordisk urkornkonferanse i Steinkjer der Foregangsfylke var bidragsyter.
- Prosjektleder har vært på studiereise sammen med prosjektlederne og representanter fra Fylkesmenn til Biofachmessen i Nürnberg, Tyskland.
- Prosjektleder deltok sammen med prosjektlederne for de andre foregangsfylkene på studiereise til København/nordisk økomesse i Malmø i oktober.
- I samarbeid med NLR-Romerike ble det arrangert fagdag for kornprodusenter 1. desember. Det var 38 påmeldte til fagdagen.
- Foregangsfylke korn har vært initiativtaker og samarbeidspartner til prosjektet Landbrukets Økoløft.
- Foregangsfylke korn har i samarbeid med kommunikasjonsrådgiver Flyt v/ Anne Brit Haug hatt møter med Felleskjøpet og Norgesfôr høsten 2015.
- Foregangsfylke korn har sendt ut forespørsel om tilbud på filmproduksjon i tilknytning til økokornproduksjon til tre filmselskap. SELL (Sentral for livslang læring) vant tilbudet. (anbudsrunden

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
Oppgaver under LMD	kr 12 397 911,43	kr 0,00
Sum:	kr 12 397 911,00	kr 0,00

Klima- og miljødepartementet

Resultatområde 01 Naturmangfold

Helhetlig vannforvaltning

Fylkesmannen har deltatt aktivt i arbeidet i de to store vannregionene i fylket, Vannregion Glomma og Vannregion Vestviken. I de øvrige vannregionene som berører fylket har vi hatt en mer begrenset deltagelse. Det har vært mer samarbeid med vannregionene i 2015 enn hva som har vært tilfelle de siste årene. Blant annet gjelder dette bidrag med faglige råd i prosessen med å vurdere høringsinnspill til vannforvaltningsplanene. Tilsvarende har det også blitt nedlagt en del arbeid på deltagelse i de tre store vannområdene i fylket, Mjøsa, Randsfjorden og Valdres, og vi har hatt en mer begrenset innsats i mange mer perifere vannområder i fylket. Fylkesmannen og fylkeskommunen har hatt et tett samarbeid om arbeidet i vannområdene.

I 2015 har arbeid med å koordinere, planlegge og gjennomføre overvåking vært sentralt. Overvåking og problemkartlegging er gjennomført innenfor de tilgjengelige økonomiske rammer. Overvåkingsaktiviteten foregår i nært samarbeid med vannområdene. I noen tilfeller tar Vannområdene hovedansvaret for å bestille overvåking. I andre tilfeller gjøres dette av Fylkesmannen. Innenfor en del sektorer er det vanskelig å få bidrag til overvåkingen i tråd med prinsippet om at forurenser skal betale, pga manglende hjemmelsgrunnlag for å gi pålegg. Tilgangen på statlige overvåkingsmidler er derfor viktig for å få til relevant overvåking i forhold til en del påvirkningstyper, bla landbruk og vassdragsinngrep uten konsesjon. Det er gjort en betydelig innsats gjennom 2015 for å kvalitetssikre innholdet i databasen vannmiljø. Medvirkning i arbeidet med vannområdenes tiltaksanalyse har krevd noe arbeid.

Den største utfordringen innen vassdragsforvaltningen i fylket er knyttet til Gudbrandsdalslågen med Otta og Mjøsa. Dette utgjør et stort sammenhengende vassdragsområde, og er det vassdraget som representerer de største miljøverdiene i fylket. Vassdraget er under stadig inngrepspress, noe som truer med å fragmentere og forringe vassdragets helhetsverdi. Særlig utfordrende nå er planer om flere store elvekraftverk i hovedvassdraget og etablering av ny E 6 gjennom Gudbrandsdalen.

Vannkraftkonsesjoner følges opp med løpende justering av pålegg om avbøtende tiltak og krav om undersøkelser/overvåking. Det er imidlertid flere regulerte vassdrag med høyt prioriterte naturverdier som er påvirket, hvor det er mangler eller er utilstrekkelige vilkår. Prioritering av konsesjoner som bør inn til vilkårsrevisjon/omgjøring/konsesjonsbehandling har vært sentralt for vårt arbeide med innspill til forvaltningsplanene.

I etterkant av flommene i 2011 og 2013 er det, i regi av Oppland fylkeskommune er det nå igangsatt et treårig planarbeid for å utrede og planlegge tiltak for å redusere faren for framtidige flomskader. Fylkesmannen deltar aktivt i arbeidet. De nevnte flommene, og etterfølgende oppryddingsarbeider har medført, til dels betydelige ulemper for vassdragsnaturen, og det er riktig, og viktig at det arbeides for å sikre at lignende hendelser i fremtiden blir håndtert på en så god måte som mulig.

Forvaltning av anadrom laksefisk og innlandsfisk

Hovedinnsatsen på fagområdet har vært rettet mot å ivareta leveområder for fisk/ferskvannsorganismer og er

sterkt knyttet opp mot vassdragssaker, vanndirektiv og plansaker. Fylkesmannen har et godt og tett samarbeid med fylkeskommunen om innlandsfiskeforvaltning.

Vassdragskalkingen er gjennomført som planlagt.

Fylkesmannen har bidratt i arbeidet med å arrangere EIFAAC-møte og -symposium som forutsatt.

Viltforvaltning

Tilskuddsmidlene fra viltfondet er fordelt iht. retningslinjer. Det ble gitt tilskudd til kartlegging av hønseshauk, fiskeørn og vandrefalk, samt havelle, snøugle, fjellvåk og hubro i ulike deler av Oppland. I tillegg ble det gitt tilskudd til tiltak for åkerrikse, samt noe kartlegging. Det ble også gitt tilskudd til et overvåkingsprosjekt på byttedyrvalg hos kongeørn og til registrering av andefugler og småpattedyr, samt rehabilitering av skadde rovfugler og ugler.

Vurdering/effekt: Økt kunnskap om forekomst av arter, reirlokalteter, habitatkrav og næring, samt direkte tiltak for å bedre bestandene av enkelte arter.

Rovviltforvaltning

Bestandsmålene for jerv (4 årlige ynglinger) og gaupe (5 årlige ynglinger) ble begge nådd i 2015 med henholdsvis 10 og 7 ynglinger. Kvotejakt på gaupe fungerer bra som bestandsregulerende virkemiddel, men lisensfelling på jerv fungerer betydelig dårligere. Prosjektet «effektivisering av lisensfelling på jerv» er derfor videreført fra 2014 med økt satsing i 2015/16. Prosjektet omfatter veiledning av jegere, tilskudd til utstyr, koordinering/samarbeid om åteplasser/båser, utprøving av kunstig lys samt elektronisk overvåking av bås. Målsettingen er at lisensfelling skal bli så effektiv at en ikke er avhengige av ekstraordinære uttak for å ligge på bestandsmålet på 4 årlige ynglinger. Vi har fortsatt et stykke dit, men flere jegermiljøer samarbeider nå tettere. SNO bruker mye ressurser på bestandsregistrering på jerv, og dersom registreringsforholdene er tilfredstillende har resultatene høy legitimitet. På gaupe har nemnda supplert med tilskudd til NJFF for supplerende sporinger, samt til NINA/NJFF for kameraovervåking. Vi opplever en betydelig lavere datakonflikt vedr. bestandsnivå på gaupe.

På kongeørn har vi en livskraftig bestand på 55-65 par. Nemnda bevilger hvert år en del midler til supplerende registreringer av kongeørn. Data fra dette arbeidet koordineres og samles inn av SNO, men legges inn i Rovbase av FM. Arbeidsdelingen mellom lokale ressurspersoner, SNO/FM og nemnd synes god for formålet.

Utfordringer knyttet til bjørn er betydelig redusert de siste årene. Det er kun dokumentert aktivitet av bjørn øst for Gudbrandsdalslågen i 2015 og 2014. Utfordringene knyttet til ulv er noe større i 2015 i forhold til fjoråret. Tre individer ble tatt ut på skadefelling, men det har vært skader av ulv der skadegjørere ikke er felt, bla. i Torpa/Nland, på Gran og Jevnaker/Lunner. Vi opplever at konfliktnivået øker når det gjelder ulv sammenlignet med de andre artene, dette fra både landbrukssida og vernehold. Skader på husdyr skaper særlige konflikter. Der ulv raskt blir tatt ut før den har gjort skade, har også skapt mange reaksjoner.

Tapstallene (erstattet tap som rovvilt drept) har i 2015 vært på et enda lavere nivå enn i 2014. 297 søkere (mot 327 i 2014) fikk sine søknader behandlet med en total erstatningsutmåling på ca. 8 mill kr (totalt 9,9 mill kr i 2014). Vi må tilbake til tidlig på 1990-tallet for å finne tilsvarende lave tap i antall dyr. Det ble søkt om erstatning for ca 5 950 dyr tapt på beite i 2015 mot over 6 100 dyr i fjor. Fylkesmannen har i år gitt erstatning for ca 3300 sau og lam som tapt til fredet rovvilt. I 2014 ble det gitt erstatning for om lag 5 000 sau og lam. Nedgang i tapstallene må sees i sammenheng med de ekstraordinære uttak som blir utført på jerv, tidligere uttak av rovvilt i beitesesongen, da særlig ulv i 2015, at tilsyn med sau er blitt mer effektivisert, samt at det er sanket jevnt over tidligere.

FKT-innsatsen er i Oppland dreid mye til kombinasjonstiltak som munner ut i styrka overvåking/tilsyn og økt dokumentasjonsgrad. Det har vært vanskelig å få aksept for tyngre forebyggende tiltak som f.eks tidlig sank i områder med jerveskader. Det er behov for økt innsats på dette feltet.

Forvaltning av villrein

Fylkesmannen deltar i styrings- og prosjektgrupper for utarbeiding og oppfølging av regionale planer for fjellområder med villreininteresser (Rondane, Dovrefjell og Ottadalen). I Rondane er Fylkesmannen med som observatør i «Planrådet for villrein i Rondane» som har som oppgave å følge opp regionalplanen, særlig

handlingsprogrammet. Her har det ikke vært aktivitet i 2015. Regionalplan for Ottadalen har vært på 3. gangs høring i 2015. Fylkesmannen har gitt uttalelse til planen (merknader, men ikke innvending). Planen er ikke ferdig godkjent ennå. Regional plan for Dovrefjell har vært på en andre høringsrunde i 2015. Fylkesmannen mfl. har innvendinger til planforslaget. Planen er ikke ferdig behandlet (eller godkjent). Vi deltar også i styringsgruppa for overvåkningsprosjektet i Snøhetta 2014-2017.

Forvaltning av verneområder og opprettelse av nye verneområder

Skogvern

Under ordningen med frivillig vern av skog ble det i 2015 gjennomført verneprosesser med oppstartmelding, høring og tilråding til sentrale myndigheter for to områder. Det ble vedtatt vern av seks naturreservater i fylket hvorav ett vedtak gjaldt utvidelse og omgjøring av et eksisterende verneområde. Vernet i 2015 hadde et nytt verneomfang på ca. 22,5 km² hvorav ca. 13,6 km² er produktiv skog. Det er i gang satt prosesser for frivillig vern av ytterligere ca. 20 områder, hvorav to dreier seg om oppfølging av handlingsplan for soppen storporet flammekjuka. Vern av skog på Statskog sin grunn (fem områder i fylket) er fortsatt ikke startet opp i påvente av sentrale avklaringer.

Arbeidet med skogvern har sikret viktige økosystemer og betydelige naturverdier og biologisk mangfold av naturtyper og arter. Dette er til dels naturtyper og arter som Oppland har et særlig ansvar for å ta vare på. Arbeidet bidrar vesentlig til å sikre et representativt utvalg av både det sjeldne, truede og representative arter og naturtyper i norsk skognatur.

Forvaltningsmodellen, nasjonalparker

Fylkesmannen prioriterer arbeidet med å følge opp den nye forvaltningsmodellen for nasjonalparker høyt, både når det gjelder klassisk naturforvaltning og innen bruk/vern. Tidligere har Fylkesmannen hatt en fagdirektørstilling med ansvar for nasjonalparkforvalterne. Fylkesmannen i Oppland har videreført satsingen der en medarbeider har en vesentlig stillingsandel for å bl.a. følge opp dette arbeidet, særlig ift. faglig kontakt, oppfølging og veiledning av forvalterne/styrene.

I 2015 besøkte Fylkesmannen alle forvalterne på sine kontorsteder to ganger. Fylkesmannen i Oppland er arbeidsgiver for ti nasjonalparkforvaltere. Fylkesmannen gyldighetsvurderer vedtak som er fattet i de store verneområdene løpende. Vi har i løpet av 2015 påklagd 2 av styrenes vedtak, som samlet for alle styrene har et volum på rundt 500 vedtak.

Fylkesmannen har gjennomført to samlinger for nasjonalparkforvalterne med sikte på kompetanseheving, i tillegg til løpende dialog gjennom veiledning i enkeltsaker. I 2015 har vi planlagt en studietur for alle forvalterne til Skottland som vil bli gjennomført i 2016.

Fylkesmannen er av den oppfatning at vårt samarbeid med forvalterne om ovennevnte kompetansedeling, og samlinger med styrene, bidrar til kompetansebygging. For målsettingene innen verneområdeforvaltningen er det viktig med slik kompetansedeling både innen det naturfaglige og juridiske, samt besøksforvaltning og verdiskaping.

Tidligere Hjerkinnskytefelt

Fylkesmannen har fulgt opp tilbakeføringsplanen for Hjerkinnskytefelt gjennom deltakelse på møter og befaringer også i 2015. Vi har fortsatt tett og god dialog med Forsvarsbygg. I 2014 overtok Fylkesmannen ansvaret for den sivile ferdselen på Snøheimvegen og øvrige veger i skytefeltet. Ansvarsfordelingen er ytterligere tydeliggjort i 2015 og Forsvarsbygg viser nå alle henvendelser som kommer til dem om sivil ferdsel videre til oss. Vi har også god kontakt med Villreinsenteret, som har ansvaret for drift av skyttelbussen for perioden 2014 – 2017. Ferdselsreglene fra 2014 er videreført i 2015 med mindre justeringer/tiltak. Det er gjennomført et evalueringsmøte om forvaltningen av Snøheimvegen også etter 2015-sesongen. På bakgrunn av resultatene fra observasjonsstudier ved hovedbommen inn på Snøheimvegen er vår vurdering at det heller ikke er behov for å innføre formaliserte begrensninger på annen ferdsel (til fots, sykkel, hundespann) i 2016. Det var imidlertid en økning i trafikken av gående og syklende på Snøheimvegen fra 2014 til 2015. Målt i antall passeringer ligger økningen på mellom 15 og 20 %, og det er derfor ønskelig å gjennomføre tilsvarende observasjonsstudier i 2016.

konsekvensvurderinger av et framtidig vern etter naturmangfoldloven, herunder to alternative verneforslag. Av hensyn til de to mest berørte næringsinteressene, landbruk og reiseliv, ble eksterne konsulenter innhentet for utarbeidelse av konsekvensutredning (KU) for hvert av disse temaene høsten 2015. Det ene vernealternativet ble så justert etter nye og klargjørende føringer fra Klima- og miljødepartementet i brev av 2. juli 2015. Høsten 2015 har arbeidet i stor grad bestått i å følge opp de eksterne konsulentene som har utarbeidet KU'er, samt til å bidra til å involvere berørte innen de to næringene i arbeidet. Både grunnlaget for KU og senere utkast til KU-rapporter er gjennomgått i felles møter. Dette arbeidet har vært mer omfattende og tatt lengre tid enn opprinnelig planlagt både for konsulentene og oss. Rapportene ferdigstilles først i månedsskiftet januar/februar 2016. Arbeidet med å belyse konsekvensene av et vern for øvrige temaer, som vi selv skal gjøre, er derfor en del forsinket. I 2015 har vi videre fått utredet aktuell tilbakeføring av Einøvlingdammen nærmere, samt innhentet en vurdering av beitebrukens betydning for vegetasjon, flora og naturtyper i området.

Det ble gjennomført to møter med referansegruppa våren 2015. Vi inviterte videre til et åpent arrangement på Hjerkins om naturrestaureringsarbeidet, verneverdier og verneplanprosess i august, med mellom 30 og 40 deltakere. Vi har også fått informere om de sivile planprosessene i det årlige nyhetsbrevet fra Forsvarsbygg som går til innbyggere i Lesja, Dovre og Follidal. Det har vært nødvendig å legge opp til bred og inkluderende verneplanprosess, noe som tar ekstra tid, men som det er viktig å videreføre gjennom siste fase for å forankre et framtidig vern godt lokalt.

Erstatninger og grensemerking

Fylkesmannen har bistått regjeringsadvokaten løpende med erstatningsoppjøret for vedtak etter nasjonalparkplanen. Dette omfatter de såkalte "etterslepssakene", vernevedtak fattet i perioden 2002-2009, i tillegg til verneplanen for Langsua. Etterslepssakene omfatter vernevedtakene for nasjonalparkene Dovrefjell-Sunddalsfjella, Rondane, Dovre, Reinheimen og Breheimen med tilgrensende landskapsvernområder og naturreservater. Skogerstatningen for områdene i Rondane/Dovre nasjonalparker er avsluttet. Det er berammet erstatningsskjønn for tingretten for gruserstatning i landskapsvernområdene Mysubytta og Høydalen.

Det er under arbeid en omfattende grensegangssak etter jordskifteloven (grensemerking av vedtatte verneområder) for verneområdene i Langsua. Grensegangssakene er avsluttet og verneområdene er merket for kommunene Gausdal, Nordre Land, Etnedal, Nord-Fron, Sør-Fron og Øystre Slidre.

Tre grensegangssaker for naturreservater er avsluttet og grensene ble merket i 2015. Det er under arbeid grensegangssaker for i alt 23 naturreservater.

Erstatningsoppjøret etter vedtatt vern er viktig for de som er berørt slik at de får den erstatning de har krav på i henhold til lovverket. Grensemerkingen bidrar til at grensene for et verneområde blir ivaretatt overfor annen bruk, og at verneverdier på den måten sikres gjennom forvaltningen både av tilgrensende arealer og verneområdet.

Forvaltning og naturoppsyn i verneområder

Høring av forvaltningsplaner for 6 naturreservater er slutført. Det ble imidlertid ikke vedtatt nye forvaltningsplaner i 2015 for noen av disse. Det er igangsatt planarbeid for ytterligere 25 områder. Fremdriften, og hvor langt dette planarbeidet har kommet, varierer mye fra oppstart med utarbeiding av faggrunnlag til klargjort for høring. I prosessene inngår bl.a. kontakt med grunneiere, andre brukerinteresser og kommunene.

Det er gjennomført restaurering av myr (tetting av tidligere opptatte grøfter) for to naturreservater der hovedverneformålet er myr og myrtyper.

Fylkesmannen har bistått Miljødirektoratet i arbeidet med Ramsar-områder og Emerald Network.

Forvaltningsplaner kan være et viktig verktøy for sikring av verneverdier og gir større forutsigbarhet for brukerne i forvaltningen av verneområdet. Skjøtselsplaner kan være helt nødvendig for å sikre kulturbetingede verneverdier og unngå tap av verneverdier som krever aktiv skjøtsel. Noe mangelfull oppfølging av forvaltningsplaner for 2015 har ikke medført at slike verdier står i fare for å gå tapt.

Kulturlandskap

Generelt har det vært mangel på kapasitet og ressurser til å følge opp de biologisk viktige kulturlandskapene i fylket, selv om det er løpende kontakt med både landbruksavdelingen og fylkeskommunen. Det er fortsatt områder innenfor de nasjonalt verdifulle kulturlandskapene som ikke har en nøyaktig avgrensning og forvaltningsplan, og i tillegg er ikke forvaltningsplanene for de avgrensede områdene ferdigstilt. I 2015 har det blitt lagt ned en del arbeid i planene for Tingelstadhøgda-Røykenvika, Balke-Lillo, Bøverdalen, Grimsdalen,

Miljøvernnavdelingen har bidratt med biologiske vurderinger i planene. Det er ønskelig at planene ferdigstilles så raskt som mulig, og arbeidet fortsetter våren 2016.

Det er ønskelig å få gjennomført en prosess for nøyaktig avgrensning av de resterende seks områdene, og å få på plass områdeplaner for disse også. Målet i 2015 var å få laget en plan for gjennomføring av dette arbeidet, men på grunn av manglende kapasitet ble dette nedprioritert.

Oppdatert avgrensning for de nasjonalt verdifulle kulturlandskapene Tingelstadhøgda-Røykenvika, Balke-Lillo, Bøverdalen, Grimsdalen, Hundorp-Frya og Heidal er importert i Naturbase, og samtlige naturtyperegistreringer i disse områdene er kvalitetssikret og importert.

Arbeidet med skjøtselspregete naturtyper i kulturlandskapet er beskrevet under avsnittet om trua arter og trua naturtyper.

Vurdering/effekt: Kommunene tar i dag hensyn til områdene gjennom sine kommuneplaner, men områdeplanene har latt vente på seg i flere år, og det er viktig å få de ferdigstilt. Ferdigstilling av områdeplanene gir forvaltningen noe mer konkret å forholde seg til når det gjelder disse områdene. Oppryddingen i naturtyperegistreringene har vært et viktig tiltak for å få et oppdatert og korrekt kunnskapsgrunnlag. Avgrensningen av de siste seks områdene er avgjørende i forhold til hvilke grunneiere som er berettiget RMP-tilskudd, og det er derfor viktig å fullføre dette arbeidet i 2016.

Forvaltning av trua og sårbare arter og naturtyper

Innsatsen på dette feltet har i stor grad vært rettet mot prioriterte arter og utvalgte naturtyper, samt oppfølging av handlingsplaner. I tillegg er det avholdt kurs i naturmangfold, og tilgjengeliggjøring av data har vært en sentral oppgave (se egne avsnitt om dette).

Slåttemark og slåttemyr: Arbeidet i skjøtselsgruppa for slåttemark ble videreført i 2015, og 8 nye slåttemarklokaliteter har fått utarbeidet skjøtselsplan, hvorav en slåttemyrlokalitet. Det vil i løpet av våren 2016 inngås avtale om skjøtsel med grunneierne på disse lokalitetene. Skjøtselsgruppa har hatt fokus på å dekke variasjonen av slåttemarker i fylket.

Vurdering/effekt: Fylkesmannen i Oppland har nå skjøtselsavtale for nær 50 slåttemark lokaliteter (ca 40 A-lokaliteter og 8 B-lokaliteter), og disse blir nå holdt i hevd. Dette er et viktig steg mot målet i handlingsplanen for slåttemark, og i tillegg har arbeidet bidratt til at flere ulike utforminger og variasjoner av slåttemark i fylket nå er i aktiv hevd igjen.

Kalksjøer:Arbeidet fra handlingsplanperioden er oppsummert i notat til Miljødirektoratet. Det er gjort en gjennomgang av Naturbase og laget oversikter over kalksjøer som er utvalgt naturtype, mangler i Naturbase og kalksjøer som vises i Naturbase som utvalgt naturtype, men som ikke skal være det. Kunnskapen om kalksjøer som er utvalgt naturtype er oppsummert i faktaark, som kan brukes som grunnlag for å oppdatere beskrivelsene i Naturbase. Nedbørfelt for kalksjøer som er utvalgt naturtype er digitalisert, med tanke på import i Naturbase. Rapporter fra arbeidet er tilgjengelig gjennom handlingsplanens nettside (<http://miljodirektoratet.no/no/Tema/Arter-og-naturtyper/Prioriterte-arter/Utvalgte-naturtyper/Handlingsplan-for-kalksjøer/>).

Vurdering/effekt: Økt og bedre tilgjengeliggjort kunnskap om norske kalksjøer.

Elvemusling: Det er gjennomført en problemkartlegging i forhold til elvemuslingbestandene i Etna, Lomsdalselva og Skillingselva. Den siste er ferdigstilt, og også fulgt opp med tiltaks gjennomføring. Videre er det gjennomført tiltak for å styrke elvemuslingens rekruttering i Fallselva.

Vurdering/effekt: Økt kunnskap og tiltak for å styrke truet art.

Hubro:

Tiltaksplanen for hubro med tanke på sikringstiltak på linjenettet ble revidert i 2014/15. Arbeidet med å utføre tiltak etter denne planen ble igangsatt i 2015. Det er holdt kurs i samarbeid med SNO i bruk av lytteutstyr for hubro, for å effektivisere bestandsovervåkingen. Det er i 2015 kjøpt inn flere lytte-instrumenter, der en vil spre kompetansen for bruk av det også på flere (rovviltkontakter) slik at en kan øke datatilfanget og bestandsovervåkingen. Det ble også gjennomført en supplerende bestandsregistrering i fylket, der alle tidligere kjente lokaliteter ble oppsøkt.

Vurdering/effekt: Tiltakene på linjenettet over flere år vil bidra til å redusere dødeligheten for hubro, og de

viktigste lokalitetene i fylket er nå sikret, og nying kartlagte står for tur. Gjennom supplerende bestandsregistrering har vi nå bedre oversikt over hekkelokaliteter i fylket, og har muligheten til å iverksette tiltak for å bevare dem. Lytteutstyret vil rasjonalisere bestandsregistreringen betydelig, ettersom dette tradisjonelt har vært svært ressurskrevende.

Storpoet flammekjuka: Det har vært kontakt med grunneierne i Oppland om framdrift.

Dragehode: Det er satt i gang tre ulike skjøtelsprosjekter på dragehode som får tilskudd gjennom ordningen for trua arter. Målet med prosjektene er å framskaffe informasjon om hvilke skjøtelsesmetoder som fungerer best for dragehode, samt effekter av ulik skjøtsel i forskjellige naturtyper. Det er ønskelig at prosjektene videreføres i 2016. I tillegg har det blitt sendt ut informasjon til samtlige grunneiere med dragehode på sin eiendom i fylket, og det er levert bidrag til sluttrapport for handlingsplanen for dragehode.

Vurdering/effekt: Økt kunnskap om skjøtelsesregimer, bedre kunnskap blant grunneiere om naturverdier på egen eiendom.

Svartkurle: Det er gjennom tilskuddsordningen for trua arter gitt tilskudd (kr. 160 000) til gjennomføring av skjøtselstiltak og overvåking av den eneste kjente forekomsten av svartkurle i Oppland. Lokaliteten er gjerdet inn, slik at sau nå hindres fra å beite i lokaliteten.

Vurdering/effekt: Økt kunnskap om effekter av skjøtsel for svartkurle.

Høstingsskog: Det er gjennomført et forprosjekt for å sammenstille eksisterende kunnskap om naturtypen i fylket. Rapport fra prosjektet skal ferdigstilles i løpet av februar 2016, og videre arbeid med naturtypen, herunder prioritering av områder for kartlegging og ev. skjøtsel/restaurering, vil gjøres med bakgrunn i rapporten.

Faggrunnlag for vurdering som prioriterte arter

Fylkesmannen i Oppland har ansvaret for utarbeidelsen av faggrunnlag for elfenbenslav, råttvebladmose og knottblom, og arbeidet med disse ble videreført fra 2015.

Faggrunnlaget for knottblom ligger hos Miljødirektoratet (oversendt i 2013) til vurdering. Det ble gjort supplerende kartlegging av arten i 2014 og 2015, og dette vil innarbeides i faggrunnlaget i 2016.

BioFokus gjennomførte supplerende kartlegging av råttvebladmose og elfenbenslav i 2015, og resultatene fra denne kartleggingen vil innarbeides i faggrunnlagene i 2016. For elfenbenslav ble det i tillegg til supplerende kartlegging gjort vurderinger av tidligere kartlagte lokaliteter som ligger i tilknytning til utbygging av ny E6 i Gudbrandsdalen. Faggrunnlagene ferdigstilles i løpet av våren 2016.

Vurdering/effekt: Økt kunnskap om artenes forekomst gjennom supplerende kartlegging, og viktigheten av å iverksette tiltak for å bevare artene. I tillegg et bedre grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelet «prioritert art» for samtlige av de tre foreslåtte artene.

Tilskudd til trua arter og naturtyper

Tilskuddsmidlene er fordelt iht. retningslinjer fra Miljødirektoratet og rundskriv fra KLD om tilskuddsordninger 2015.

For truede arter ble det gitt tilskudd til forstudium på elvemusling, temakveld om truede arter, tre skjøtelses- og overvåkingsprosjekter på dragehode, informasjonstiltak for elvemusing, skjøtelses- og overvåkingstiltak for svartkurle, videreføring av prosjekt med rekruttering og utsetting av elvemusling, samt sammenstilling av kunnskap om skjeggklokke.

Vurdering/effekt: Direkte tiltak knyttet til forbedring av livsvilkår (bedret bestand, skjøtsel av leveområde m.fl.), samt økt kunnskap om artenes krav og levesett.

For truede naturtyper ble det i hovedsak gitt tilskudd til skjøtsel av slåttemarker (lokaliteter med skjøtelsesplan og skjøtelsavtale), samt bekjempelse av rørsiv i kalksjø og skjøtselstiltak på ei slåttemyr.

Vurdering/effekt: Holder skjøtelsesbetingete naturtyper i hevd.

Annet

Miljøfaglig Utredning AS fikk i 2014 i oppdrag å utarbeidet en rapport for viktige arter og naturtyper som Oppland har et spesielt ansvar for. Rapporten ble levert til Fylkesmannen våren 2015, og ble bl.a. presentert under de fire regionale kursene på naturmangfold. Rapporten gir en oversikt på kommune-/regionnivå over hvilke arter og naturtyper som den enkelte kommune/region har et spesielt ansvar for å ta vare på – ansvarsarter og – naturtyper for Oppland.

Vurdering/effekt: Gjennom rapporten får vi bedre grunnlag for å gi spissete uttalelser til kommunene om hva som er viktig å ta vare på. Et viktig tiltak for å få systematisert en del av kunnskapsgrunnet og satt fokus på det som Oppland har et særlig stort ansvar for.

Fremmede organismer

I 2015 har fokus fortsatt vært på kjempespringfrø innenfor og inntil spesielt utsatte våtmarksreservater (Lågendeltaet, Fåvang, Svennesvollene, Jarevatnet, Dokkadeltaet, Totenvika), men også et par andre typer reservater med tørreng og skog/bekkekløft (Opsahl og Rolla). Delvis er det store forekomster rett utenfor reservatene og dermed stort potensiale for spredning. Det er dessverre oppdaget nye forekomster med kjempespringfrø i Lågendeltaet NR i år (spredt ifm. landbruksvirksomhet).

I tillegg til kjempespringfrø har vi fokus på fremmede treslag (gamle plantinger i og inntil verneområder).

Forekomst av suter ble kartlagt i et vassdrag på Hadeland i 2014. I 2015 har det blitt avklart med kommunen at det er et ønske om at man arbeider for å ta ut suterbestanden i det aktuelle vassdraget. Eneste tenkbare fremgangsmåte for å oppnå dette er gjennom rotenonbehandling. En slik behandling må i så fall finansieres fra sentralt hold. Det må også utføres informasjon mot og forankring hos grunneiere langs vassdraget. Dette vil det bli arbeidet med våren 2016.

Generelt prioriterer vi å bruke både person- og økonomiske ressurser til fremmede arter i og inntil verneområdene. Ressursbruken deles mellom midlene til fremmede arter generelt, og midler gjennom bestillingsdialogen. Spesielt kjempespringfrø har de siste, fuktige somrene spredt seg langs vegkanter og jorder, og vi ser ingen mulighet å bli kvitt arten helt i fylket. Vegkanter og andre kantsoner/restarealer i særlig Fåvang og Biri/Birstrand, er utsatt. Vi ser at problemet er økende, og den økonomiske rammen ble kuttet kraftig i 2015. Dette gir grunn til bekymring.

Motorferdsel

I 2015 har Fylkesmannen i Oppland behandlet 2 klagesaker angående motorferdsel. Besvart høring angående endring i motrferdselloven med tilhørende nasjonal forskrift.

Resultatområde 03 Friluftsliv

Hensyn til friluftsområder og friluftsliv ivaretas vesentlig gjennom plansaksbehandling.

Tilrettelegging for jakt og fiske

Kommunenes utgifter i forbindelse med jegerprøven er refundert.

Resultatområde 04 Forurensning

Grunnforurensning

Vi har gitt pålegg om å utarbeide tiltaksplaner til grunneiere på området etter tidligere Toten Cellulose i Hunndalen, Gjøvik kommune. Ikke alle har levert tiltaksplaner, og påleggene følges opp videre i 2016.

Det har vært noen henvendelser fra kommunene knyttet til oppfølging av kapittel 2 i forurensningsforskriften, hvor vi har veiledet. Henvvisning til Miljøkommune.no er nyttig.

Brukertilfeller i Grunnforurensningsdatabasen er nesten a jour, men vi bruker uforholdsmessig mye tid på selve bruken av databasen. Vi imøteser derfor den nye løsningen som det arbeides med.

Avfall og gjenvinning

Fylkesmannen gjennomførte fem kontroller ved biloppsamlingsplasser i 2015, der fire ble utført i forbindelse med landsdekkende kontrollaksjon rettet mot biloppsamlingsbransjen. Det er gitt en ny tillatelse for virksomhet som driver biloppsamling; Valdres Metall AS i Vestre Slidre.

Det ble gjennomført revisjon/flerdagstilsyn hos GLT-Avfall, som er interkommunalt avfallsselskap for regionen Gjøvik, Land og Toten. Det ble gjennomført varslet kontroll hos bedriften Norddalen Miljø AS, en privat innsamler av ulikt avfall i Nord-Gudbrandsdalen. Fylkesmannen har løpende kontakt mot avfallsbransjen i fylket, med råd og veiledning opp mot avfallsregelverket.

I samarbeid med Forsvarsbygg er det etablert vannovervåkingsplan for Hjerkinnskytefelt.

Fylkesmannen har bedt om søknad og miljørisikoanalyse i forbindelse med etablering av snødeponi for Lillehammer, men dette er ikke ferdigstilt. Vi avventer nærmere avklaringer fra kommunen. Veidekke AS skal stå som ansvarlig for driften.

Løpende behandling av søknader om nye tillatelser og endring av eksisterende tillatelser på avfallsområdet. I tillegg besvares henvendelser fra kommuner og fra innbyggere vedrørende avfalls- og forurensningsrelaterte spørsmål.

Avløp

Under avløpsaksjonen gjennomførte vi tilsyn ved seks avløpsanlegg. Ved ett av anleggene ble det gitt et alvorlig avvik på bakgrunn av betydelige overskridelser av renskravene over tid. Anlegget har nå laget en plan for hvordan overholde renskravene fremover. Vi gjennomførte også revisjon ved ett avløpsanlegg på slutten av året, og videre oppfølging blir i 2016.

Det gjenstår fortsatt noen anlegg som ikke tilfredstiller kravene om akkreditert prøvetaking, men alle anleggene følger rutiner som om de var akkreditert. Av 29 anlegg må 4 anlegg bygges noe om for å kunne ta ut representativ innløpsprøve.

Akutt forurensning

Vi deltar jevnlig i styremøter i IUA Oppland. Per i dag sitter vi med en representant i styret, men ved neste revisjon av vedtektene vil vår rolle gå over til å bli medlem med møte- og talerett.

I løpet av året har vi hatt et par henvendelser fra kommunale myndigheter om akutt forurensning, men videre oppfølging har vært gjennom Kystverket. Vi ble imidlertid delegert en sak på slutten av året som følges opp i 2016.

Luftforurensning

Løpende saksbehandling og behandling av kommunale planer, samt veiledning.

Støy

Løpende saksbehandling og behandling av kommunale planer, samt veiledning.

Resultatområde 05 Klima

Klimagassutslipp og tilpassning til klimaendringer

Klima er ett av fokusområdene i Fylkesmannen i Oppland sin strategi for 2014-2016. Fylkesmannen følger opp sitt klimaansvar gjennom formidling av statlige føringer på egne nettsider, innspill til kommunenes klima- og energiplaner, og veiledning i løpende plansaksbehandling. Sammen med Oppland fylkeskommune og Statens vegvesen Region øst, har vi gjennomført et felles klimaprojekt, "Klimaspleis". Prosjektet har i 2015 bidratt til gjennomføring av flere konkrete tiltak for å redusere klimagassutslipp: Fagdager om riktig spredning av kunstgjødsel, el-sykler i kommunal hjemmetjeneste, etablering av ladepunkter for elbiler på Dombås, økt bruk av

sykkel i stedet for bil vinterstid, m.m. Embetet hadde i 2015 om lag en halv stilling til dette arbeidet. Arbeidet med klimatilpasning er også sentralt i vårt planarbeid, bl.a. BIS og ROS.

Resultatområde 00 Tverrgående virkemidler

Miljøhensyn i planlegging

Arealpolitikk og samfunnsutvikling

Nasjonal politikk formidles og ivaretas generelt gjennom veiledning i løpende saksbehandling, deltakelse i regionalt planforum, planmøter og prosjekter, kursing av kommunene og gjennom nettstedet www.planoppland.no. Planoppland er nylig lansert i ny versjon og blir en sentral kanal for formidling av nasjonal politikk på plan- og miljøvernområdet.

Året har vært preget av et omfattende arbeid med omorganisering av planarbeidet på embetet og rigging av organisasjon og saksbehandlingsrutiner fram mot innsigelsesprosjektet som ble iverksatt høsten 2015. Det har ellers vært lagt ned mye veiledningsarbeid knyttet til kommunenes revidering av kommuneplanens samfunnsdeler og arealdeler.

Klima, forurensning og lokalisering av utbygging i areal og transportplanlegging

Arealbruk og utbyggingsmønster vektlegges ved innspill til planer i tråd med statlig planretningslinje for klima og energiplanlegging og statlig planretningslinje for samordnet bolig- areal og transportplanlegging. Lokalisering av varehandel er et sentralt tema i Fylkesmannens innspill til og behandling av sentrumsplaner og kommuneplaner. Fylkesmannen har fremmet innsigelse pga. konflikt med nasjonale retningslinjer. Vi har i 2015 deltatt i både styringsgruppe og arbeidsgruppe for utarbeiding av regional plan for attraktive byer og tettsteder og i arbeidsgrupper for ATP prosjekt for Lillehammer og Fagernes i Valdres.

Støy i arealplanlegging er et viktig tema og er gitt økt oppmerksomhet de siste årene.

En vesentlig del av innsigelsene på miljøområdet er knyttet til mangelfull håndtering av støy. Fortetting med kvalitet er også et tema med økt fokus, som stiller store krav både til kommunene og regionale myndigheter.

Naturmangfold, landskap og friluftsliv i arealplanleggingen

Hensyn til naturmangfold, landskap og vannressurser ivaretas i veiledning og innspill til planer. Fylkesmannen påser bl.a. at miljøhensyn ivaretas ved lokalisering av fritidsbebyggelse. Vi har særlig fokus på å sikre byggeforbudssoner langs vassdrag, unngå tiltak i villreinens leveområder, ta vare på landskap og sikre at arter og naturtyper med særlig verdi for biologisk mangfold blir ivaretatt. Det veiledes om samspillet mellom naturmangfoldloven og plan og bygningsloven i all saksbehandling. Fylkesmannen har deltatt i arbeidet med regionale planer for fjellområder med villreininteresser (Dovrefjell og Ottadalen). Regional plan for Rondane ble vedtatt høsten 2013. Utfordringen i 2015 har vært å tolke føringer i planen og konkretisere disse for revisjon av kommuneplanens arealdel.

Store vegprosjekter i fylket er krevende å følge opp for å sikre miljøinteressene. Dette gjelder ikke minst E6 gjennom Gudbrandsdalen, med oppfølging og gjennomføring av vedtatte planer. Det er også brukt svært mye tid på E6 forbi Ringeby, der kommunedelplan er vedtatt, men kommunestyret har tatt opp igjen saken og bedt om parallell regulering av alternativ trase til den som ligger inne i kommunedelplanen. Denne saken er enda ikke avklart. E16 i Valdres og Jevnaker samt Rv4 i Lunner har vi også brukt tid på.

Energiplanlegging

Fylkesmannen påser at vurdering av energiløsninger inngår i planer og konsekvensutredninger. Miljøhensyn er vektlagt i uttalelser til konsesjonssøknader om utbygging av vannkraft. Det er ikke igangsatt arbeid med regionale planer for vindkraft eller små vannkraftverk i Oppland i 2015, men flere kommuner i fylket tar opp små vannkraftverk som eget tema knyttet til kommuneplanleggingen.

Fylkesmannen uttalte seg til to søknader om etablering av større kraftverk i 2014. Fylkesmannen har frarådd

utbygging i det ene tilfellet, og tilrådd utbygging etter alternativ løsning i det andre tilfellet. Hverken fylkeskommunen eller kommuner har initiert arbeid med fylkesvis eller kommunale planer for utbygging av små vannkraftverk som eget tema knyttet til kommuneplanleggingen.

Kunnskapsgrunnlag og geodata (både faste, løpende oppgaver og oppgaver spesielt for 2015)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet ønsker et bedre kunnskapsgrunnlag for arealplanlegging, byggesaker, konsekvensutredninger og risiko og sårbarhetsvurderinger.

1. juli 2014 publiserte departementet en revidert veileder til forskrift om kart, stedfestet informasjon, arealformål og digitalt planregister (kartforskriften). De viktigste endringer i veilederen er knyttet til det offentlige kartgrunnlaget (DOK). Kommunene skal samarbeide med staten om det offentlige kartgrunnlaget.

Den nye veilederen til kartforskriften konkretiserer følgende:

- hvilke tema som inngår i det offentlige kartgrunnlaget
- tekniske krav knyttet til dataene
- etaters ansvar i kommunenes ansvar
- prosesser og opplegg for oppfølging

Kommunal og moderniseringsdepartementet har utarbeidet og lagt fram en liste over data som er en del av det offentlige kartgrunnlaget (DOK). På slutten av 2014 og i hele 2015 har nasjonale etater og andre leverandører arbeidet med å bearbeide data og klargjøre dokumentasjon slik at de tekniske kravene til DOK tilfredsstilles. Siste oppdaterte liste med DOK-datasett er fra 1. mai 2015, og inneholder 46 datasett. Arbeidet med å implementere DOK i kommunene i Oppland har pga. den nasjonale "forsinkelsen" gått forholdsvis treigt også i 2015, men vil få stort fokus og høyere prioritet i 2016. Gjennom InnlandsGIS-samarbeidet og det nyoppstartede prosjektet Temadata Innlandet har Fylkesmannen sammen med bl.a. kartverket, andre offentlige samarbeidsparter og noen utvalgte kommuner etablert mekanismer for enkel og robust distribusjon av geografiske temadata. Dette arbeidet vil samkjøres ned DOK-arbeidet i 2016 og ikke minst arbeidet med Geonorge.

Supplerende tiltak - gjenstas også i avsnittet Kvalitetssikring og tilrettelegging av data i neste kapittel: Det er også lagt ned betydelig arbeid i å tilrettelegge datasett for saksbehandlere i kommunene, skogeierselskaper og andre som har behov for tilgang til miljødata på en slik måte at dataene enkelte kan hentes inn i kommunene egne innsynsløsninger. Det dreier seg om sensitive/skjerma data (etter avtale med Artsdatabanken og Miljødirektoratet), samt noen egne datasett som Fylkesmannen i Oppland har etablert, bl.a. hekkelokaliteter for rovfugl og gyte- og oppvekstområder for storaure. I tillegg har det vært fokus på å sende ut informasjon til grunneiere om registrerte forekomster av verdifulle arter/naturtyper på egen eiendom, og samtlige grunneiere med forekomster av dragehode fikk informasjon om dette i 2015.

Kartlegging og overvåking av naturmangfold

Kartlegging

Det ble i 2014 påbegynt en kartlegging av slåttemark i Etnedal, og denne ble slutført i 2015 (med midler fra 2014-budsjettet). Kartleggingsmetodikken fulgte faktaarkene i revisjonen av DN håndbok 13, siden kartleggingen ble startet i 2014. Data fra kartleggingen kvalitetssikres og importers i Naturbase i løpet av våren 2016.

Det er gjennomført rekartlegging og kvalitetsheving av naturtyperegistreringer i skog i kommunene Gran, Jevnaker og Lunner, samt Nordre Land. I tillegg har Fylkesmannen revidert tekst og innhold på ytterligere 150 naturtypelokaliteter i skog fordelt på alle kommunene i fylket. Samtlige lokaliteter er hentet fra Miljødirektoratets liste over mangelfulle lokaliteter, som ble sendt ut sammen med oppdraget til fylkesmennene i juni 2015. Data fra rekartleggingen leveres til Fylkesmannen innen 1. februar 2016.

Det er i tillegg gjennomført et forprosjekt på høstingsskog, som sammenstiller eksisterende kunnskap om naturtypen i fylket, og som skal danne utgangspunktet for en målrettet kartlegging og vurdering av skjøtsel/restaurering i 2016.

Det er også gjennomført supplerende kartlegging av råtetvebladmose, elfenbenslav og knottblom i 2015. Kottblom ble funnet for første gang i nyere tid i Oppland i 2015.

Vurdering/effekt: Bedre grunnlag for å ivareta naturmangfoldet med et kvalitetssikret og ajourført kunnskapsgrunnlag, samt større tiltro til de registreringene som foreligger (spesielt viktig for naturtypelokaliteter

i skog). Økt kunnskap om utbredelsen og tilstanden for de truede artene elfenbenslav, råtetvebladmose og knottblom.

Kvalitetssikring og tilrettelegging av data

Det er benyttet mye ressurser på kvalitetssikring av data for innlegging i Naturbase og til opprydding i eksisterende datasett. Det gjenstår fortsatt noe kvalitetssikringsarbeid, men i all hovedsak er eldre naturtyperegistreringer importert i Naturbase ved utgangen av 2015.

Det er også lagt ned betydelig arbeid i å tilrettelegge datasett for saksbehandlere i kommunene, skogeierselskaper og andre som har behov for tilgang til miljødata på en slik måte at dataene enkelte kan hentes inn i kommunene egne innsynsløsninger. Det dreier seg om sensitive/skjerma data (etter avtale med Artsdatabanken og Miljødirektoratet), samt noen egne datasett som Fylkesmannen i Oppland har etablert, bl.a. hekkelokaliteter for rovfugl og gyte- og oppvekstområder for storaure. I tillegg har det vært fokus på å sende ut informasjon til grunneiere om registrerte forekomster av verdifulle arter/naturtyper på egen eiendom, og samtlige grunneiere med forekomster av dragehode fikk informasjon om dette i 2015.

Vurdering/effekt: Bedre grunnlag for å ivareta naturmangfoldhensyn i forvaltningen med et oppdatert og tilgjengelig kunnskapsgrunnlag. Større åpenhet og effektivitet i saksbehandlingen med tilgjengeliggjorte data samlet på et sted. Økt informasjon om verdifull biologisk mangfold ut til den enkelte grunneier.

Opplæring naturmangfold

Det ble gjennomført fire regionale dagskurs i naturmangfold høsten 2015, bl.a. med fokus på bruk av kunnskapsgrunnlaget og vurderinger iht. naturmangfoldloven §§8-12, samt praktiske problemstillinger i kommunenes daglige saksbehandling. I tillegg var kursene ment som en veiledning innenfor innsamling og bruk av miljødata. Det er et ønske fra kommunene at det gjennomføres flere slike kurs, og gjerne ennå mer målrettet inn mot de utfordringene den enkelte kommune/region har.

Vurdering/effekt: Bedre kontakt mellom saksbehandlere i kommunen og hos Fylkesmannen, og skaper større rom for kontakt og dialog. Økt kompetanse i kommunene om vurderinger og hensyn i forhold til naturmangfold.

Tilsyn og konsesjonsbehandling

Tilsyn

Vi har deltatt i landsomfattende kontrollaksjoner: Avløpsanlegg 6 kontroller, vaskerier/reenserier 7 kontroller, bildemonteringsanlegg 4 kontroller, mineralavfall 4 kontroller. I tillegg har det vært inspeksjon ved miljøstasjon, asfaltverk, avfallsanlegg, kalkverk/pukkverk og et nedlagt pelsforanlegg. Det er foretatt grundig kontroll (revisjon) ved det interkommunale avfallsselskapet GLT-avfall, og ved Breiskallen avløpsanlegg i Vestre Toten kommune. I tillegg er elektroniske egenrapporter for deponi og industri behandlet innen fristen.

Landbasert industri og akvakultur

Det er løpende arbeid med nye søknader og oppdatering av gamle tillatelser. I 2015 er det gitt tillatelse til asfaltverk, pukkverk, 2 brannøvingsanlegg, anlegg for lagring av farlig avfall ifm tankrensing, et anlegg for metallavfall, EE-avfall og bildemontering, og flytting av en miljøstasjon. Det er gitt midlertidig tillatelse til mudring ifm rørtrase i Lillehammer, og til utvidet driftstid for Hole kalkverk i deler av året i 2015.

Avslag på omsøkt permanent utvidelse av sistnevnte anlegg er også klagebehandlet i Miljødirektoratet i 2015. Det ble bekreftet at det skulle foreligge reguleringsplan for anlegget og ny tilkomstveg før utvidet tillatelse kunne gis. Planene er nå vedtatt, og søknaden kan ferdigbehandles i 2016. Men det avventes opplysninger fra bedriften om mineralavfall i henhold til avfallsforskriften kap 17.

En klage fra Metallco Oppland ang begrensnig av driftstid i tillatelse er også behandlet i direktoratet i fjor. Det ble fastslått av driftstiden skal reguleres, slik som for de andre virksomhetene på dette industriområdet.

Det pågår arbeid med fornying av gamle tillatelser for tre Tine-bedrifter, hvorav to også ønsker å utvide produksjonen vesentlig. En av disse vil med ønsket utvidelse bli omfattet av IED-direktivet. Q-meieriet i Gausdal er bedt om å søke om tillatelse etter forurensningsloven, da dette ikke har vært regulert av Fylkesmannen. Disse

bedriftene har avløp til kommunalt nett. I tillegg arbeides det med fornying av tillatelse for Hunton på Gjøvik.

Det er søkt om utvidet mottak av mange ulike avfallstyper hos Metallco Oppland på Gjøvik, og Metallco EE Norge søker også om utvidet mottak og behandling av EE-avfall. Her gjelder nye forskriftskrav fra 01.01.2016 for behandlingsanleggene. Det kommer også nye søknader som gjelder utslipp i forbindelse med tunnelbygging ved veganlegg.

Ressursrapportering

110: 380414,41 kreditbeløp på konto 8760 ikke tatt med i oppsummeringen

Miljøvernavdelingen hadde i 2015 20 faste stillingshjemler og disse utførte om lag 18 årsverk (noe tapes gjennom vakanser, permisjoner, sykmeldinger). En av de faste stillingene finansieres gjennom gebyrordningen på forurensingsområdet. På vannområdet er vi svært tilfreds med å ha blitt tilført en ny, fast stillingsressurs fra 1.1.2015. Fire personer på engasjement på naturforvaltningsområdet utførte drøye tre årsverk i 2015. Fagmidler fra Miljødirektoratet ble i 2015 brukt til å finansiere om lag tre årsverk. I tillegg har Fylkesmannen arbeidsgiveransvaret for i alt 10 nasjonalparkforvaltere.

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
Naturmangfold	kr 12 590 428,36	kr 3 534 331,67
4 Forurensing	kr 891 249,19	kr 0,00
Andre oppgaver under KLD	kr 67 398,15	kr 0,00
11 Klima	kr 440 414,41	kr 0,00
12.2 Tilsyn og konsesjonsbehandling	kr 831 069,22	kr 535 228,55
12.3 Kunnskapsgrunnlag og miljøinformasjon	kr 224 633,50	kr 0,00
Sum:	kr 15 045 192,00	kr 4 069 560,00

Samferdselsdepartementet

Resultatområde 91 Oppdrag for samferdselsdepartementet

91.2 Konsesjon til anlegg og drift av taubaner

Fylkesmannen har behandlet saker fortløpende

Statens Helsetilsyn

Resultatområde 41 Tilsyn og klagesaksbehandling etter barnevernloven

Fylkesmannen har ført tilsyn og klagesaksbehandlet etter barnevernloven. Vi har oppfylt alle krav til gjennomføring av tilsyn og frister til saksbehandling

41.1 Hendelsesbasert tilsyn

Fylkesmannen i Oppland behandlet 36 hendelsesbaserte tilsynssaker i 2015. I 12 av sakene ble det påpekt lovbrudd, mens 24 hadde ingen bemerkning eller ble gitt råd og veiledning. 15 klager ble oversendt til lokal avklaring uten videre tilsynsmessig oppfølging.

41.3 Klagesaker

Fylkesmannen har mottatt to klager på enkeltvedtak jf barnevernloven § 6-5 i 2015. Begge klagene ble stadfestet.

Fylkesmannen har mottatt 455 protokolleringer og vedtak fra institusjonene i 2015.

Fylkesmannen har realitetsbehandlet 10 klager fra beboere på institusjon. I to klager fikk beboeren/klager medhold.

41.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen har fulgt opp 12 kommuner på bakgrunn av rapporteringer knyttet til fristoversittelser. Kommunene er tilskrevet og har blitt bedt om å redegjøre for hvordan de skal rette opp lovpålagte forhold.

To kommuner har fått varsel om mulkt grunnet alvorlige fristovrsittelser.

Resultatområde 73 Klager på individuelle tjenester etter lov om sosiale tjenester i Nav

73.1 Klager på individuelle tjenester etter lov om sosiale tjenester i Nav

Fylkesmannen mottok 151 klager på vedtak etter lov om sosiale tjenester i NAV i 2015. Dette er 33 færre klager enn i 2014.

Fylkesmannen behandlet i 2015 169 klagesaker etter sosialtjenesteloven. 97 % av sakene ble behandlet i løpet av tre måneder. 7 prosent av klagene endte med omgjøringsvedtak, mens 11 prosent av sakene ble opphevet og sendt tilbake for ny vurdering på NAV-kontoret. Fylkesmannen behandlet klager fra 17 av 26 NAV kontor. Kontorene med flest behandlede klagesaker var Gjøvik (58), Lillehammer (20), Gran (19), Østre Toten (16), Vestre Toten (15) og Jevnaker (15). De øvrige kontorene sendte fra 1 - 9 saker. Vi mottok ingen klager fra Lesja, Nord-Fron, Sel, Sør-Fron, Ringebu, Øyer, Nordre Land, Sør-Aurdal, og Vang i 2015.

Fylkesmannen hadde 14 saker i restanser pr. 31. desember 2015. Foreløpig saksbehandlingstid på disse var pr. 31.12.15 0,4 mnd.

Fylkesmannen har en kontinuerlig kvalitetsvurdering av NAV-kontorenes vedtaks- og klagesaksbehandling. Vi sender eget brev til NAV kontoret dersom bestemmelsene om saksbehandling ikke er overholdt i klagesakene.

Det ble våren/sommeren 2015 gjennomført egenrevisningstilsyn i 9 kommuner i Oppland med tema sosiale tjenester; økonomisk stønad og opplysning, råd og veiledning til personer mellom 17 og 23 år. Etter utsendelse av materiale fra Helsetilsynet, holdt Fylkesmannen et forberedende møte med kommunene. Her deltok noen få kommunalsjefer, noen Nav-ledere og ellers ressurspersoner for de 9 kommunene/NAV-kontorene (heldag). Kommunen fikk deretter en arbeidsperiode på ca. 6 uker hvor de skulle gjennomføre egenrevisningen i egen virksomhet. Etter innsending av materiale fra kommunene, holdt Fylkesmannen et sluttmøte med kommunene hvor de fikk lagt frem sitt resultat for Fylkesmannen og hverandre (heldag). Fylkesmannen fikk gode tilbakemeldinger fra kommunene som deltok. 7 av 9 kommuner avdekket avvik, og disse ble fulgt opp av

Fylkesmannen.

I tillegg gjennomførte Fylkesmannen to systemrevisjoner (Søndre Land kommune og Jevnaker kommune) med tema økonomisk sosialhjelp til personer med forsørgelsesansvar for barn (veileder 2012), og en systemrevisjon med samme tema som ved egenvurderingene overfor Gran kommune (NAV Hadeland).

Fylkesmannen har gjennomført 6 samlinger med fokus på juridisk metode. Målgruppe var ledere og veiledere ved NAV-kontorene. Det var grupper på mellom 10-15 på hver av samlingene. Veldig gode tilbakemeldinger fra disse samlingene hvor vi leide inn eksternt jurist fra Høyskolen i Lillehammer. Vi planlegger en del 2 med fokus på enkelte bestemmelser i STL høsten 2016.

Resultatområde 74 Tilsyn etter lov om sosiale tjenester i Nav

74.1 Hendelsesbasert tilsyn

Fylkesmannen i Oppland har ikke funnet grunnlag for å foreta hendelsesbasert tilsynsmessig oppfølging overfor kommunene i 2015.

74.2 Planlagt tilsyn

Det ble våren/sommeren 2015 gjennomført egenvurderingstilsyn i 9 kommuner i Oppland med tema sosiale tjenester; økonomisk stønad og opplysning, råd og veiledning til personer mellom 17 og 23 år. Etter utsendelse av materiale fra Helsetilsynet, holdt Fylkesmannen et forberedende møte med kommunene. Her deltok noen få kommunalsjefer, noen Nav-ledere og ellers ressurspersoner for de 9 kommunene/NAV-kontorene (heldag). Kommunen fikk deretter en arbeidsperiode på ca. 6 uker hvor de skulle gjennomføre egenvurderingen i egen virksomhet. Etter innsending av materiale fra kommunene, holdt Fylkesmannen et sluttmøte med kommunene hvor de fikk lagt frem sitt resultat for Fylkesmannen og hverandre (heldag). Fylkesmannen fikk gode tilbakemeldinger fra kommunene som deltok. 7 av 9 kommuner avdekket avvik, og disse ble/blir fulgt opp av Fylkesmannen.

I tillegg gjennomførte Fylkesmannen to systemrevisjoner (Søndre Land kommune og Jevnaker kommune) med tema økonomisk sosialhjelp til personer med forsørgelsesansvar for barn (veileder 2012), og en systemrevisjon med samme tema som ved egenvurderingene overfor Gran kommune (NAV Hadeland). Det ble avdekket avvik i alle tre kommuner.

74.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen i Oppland har ikke hatt noen spesielle kartlegginger på dette området i 2015. Problematikk og spørsmål som reiser seg i klagesaker blir registrert fortløpende av saksbehandler og tas blant annet med ved utvelgelse av tilsynsobjekter.

Resultatområde 82 Tilsyn og klagesaksbehandling som gjelder helse- og omsorgstjenest

82.1 Hendelsesbasert tilsyn

I 2015 ble det avsluttet 123 tilsynssaker overfor helsepersonell og virksomheter i helse- og omsorgstjenesten med en median saksbehandlingstid på 6,1 mnd. Dette er en nedgang fra tidligere og også en betydelig økning av behandlede saker, og vi fortsetter arbeidet med å få median saksbehandlingstid ned under 5 mnd.

Det ble i tillegg oppnådd lokal avklaring i 22 tilsynssaker.

Vi mottok og besvarte 4 henvendelse fra politiet med spørsmål om etterforskning skulle iverksettes. Vi ba ikke politiet om å etterforske saker uten forutgående henvendelse fra politiet i 2015.

Fylkesmannen vil bemerke at samhandlingen med politiet i enkeltsaker har fungert godt.

82.2 Planlagt tilsyn

Der kommunene eller spesialisthelsetjenesten er pliktsubjekter, ble det gjennomført 28 systemrettede tilsyn i 2015:

- Kommunalt barnevern 5 - avdekket lovbrudd i 1 kommune
- Kommunale helse- og omsorgstjenester 8 - avdekket lovbrudd i 5 kommuner
- Spesialisthelsetjenesten 3 (sammen med Fylkesmannen i Hedmark siden Sykehuset Innlandet HF dekker begge fylker) – avdekket lovbrudd i 1 tilsyn
- Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen 12 – avdekket lovbrudd i 11 kommuner.

I 18 av 28 tilsyn i Oppland i 2015 ble det altså avdekket lovbrudd, dvs. 64 %. Ser vi på kommunene, avdekkes det lovbrudd i 72 % av tilsynene. Dette omfatter lovbrudd av forskjellig alvorlighetsgrad, men innebærer fare for alvorlig svikt både med tanke på tjenesters kvalitet, omfang

og rettssikkerhet. Fylkesmannen i Oppland er svært opptatt av at disse lovbruddene burde vært oppdaget og rettet som ledd i kommunenes internkontroll og styringssystem, men er ikke blitt det.

Resultatene av tilsynene viser at Fylkesmannen i Oppland også i 2015 har truffet godt med tanke på risikovurdering ved valg av tema, utvalg og omfang av tilsynsobjekter og disponert tilsynsressursene rasjonelt og målrettet. Måltallene er ikke helt nådd pga interne prioriteringer som er gjort for å holde saksbehandlingstiden for de hendelsesbaserte tilsynssakene under kontroll, siden det har vært utfordringer mht. dette.

Fylkesmannen i Oppland ser at det er god grunn til bekymring rettet mot kommunenes egen evne til å avdekke de samme lovbruddene innen disse viktige tjenesteområdene for befolkningen i Oppland.

82.3 Klager på helse- og omsorgstjenester etter pasient- og brukerrettighetsloven m.fl.

Fylkesmannen behandlet 110 saker etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 3 i 2015. 93% av disse klagesakene ble behandlet innen tre måneder. Målkravet var at 90% av sakene skulle behandles innen tre måneder. Vi har økt % satsen siden i fjor, men har ennå litt igjen før vi klarer målkravet på de enkelte områdene som tabellen under viser.

Subkategori   avsluttet   median   gj.snitt.mnd   innen 3 mnd

Nødvendig helsehjelp	8	2,4	2,3	88%
Syketransport	48	0,3	0,7	100%
Helse/omsorg for øvrig	7	1,8	5,6	71%
Sosial, helse/omsorg	46	1,6	1,6	89%
Sosial, nødvendig helsehjelp	1	2,1	2,1	100 %

82.9 Andre oppdrag

Helse og omsorgstjenesteloven kap 9

Fylkesmannen i Oppland overprøvd 71 vedtak om bruk av tvang og makt overfor personer med psykisk utviklingshemming med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven § 9-5, tredje ledd b og c. 60 av disse ble godkjent uten endring. Det ble innvilget dispensasjon fra utdanningskrav i 49 av vedtakene. Saksbehandlingstiden var innenfor fristen på tre måneder i 94% av overprøvingene. Fylkesmannen mottok siste år 185 meldinger om bruk av tvang som skadeavvergende tiltak i nødsituasjoner. Disse meldingene fordeler seg på 53 personer, fordelt på 19 kommuner. Meldingene ble fortløpende gjennomgått av saksbehandler her. Det ble gjennomført tilsyn med 16 vedtak etter lovens § 9-5 tredje ledd b og c. Det har også vært gjennomført systemtilsyn på dette området i tre kommuner siste år. FylkesGodkjenningmannen gjennomførte fire opplæringssamlinger for kommunene i Oppland i 2015. 22 kommuner var representert, med samlet ca 120 ansatte. Tema for samlingene var gjennomgang av nytt rundskriv IS-10/2015. Målgruppen var overordnet faglig ansvarlig for tjenesten, fagansvarlig og miljøpersonalet i boliger. Vi gjennomførte disse samlingene i samarbeid med Habiliteringstjenesten. Fylkesmannen i Oppland ser at kommunene har en stor utfordring når det gjelder å rekruttere fagpersoner som tilfredsstillt kvalifikasjonskravet i loven. Det er videre en utfordring å systematisere egne opplæringstiltak for personalgruppene som yter tjenester til denne gruppen brukere, slik at det sikres tjenester på et forsvarlig nivå.

Fylkesmannen har kvartalsvise samarbeidsmøter med Sykehuset Innlandet Hf, avd Lillehammer, Habiliteringstjenesten.

Håndtering av varsel fra helseinstitusjon om innleggelse med hjemmel i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester §§ 10-2 og 10-3

Følgende er innrapportert fra spesialisthelsetjenesten for 2015:

§ 10-2: 13

§ 10-3: 16

§ 10-4: 3

Sum: 32

Fylkesmannen i Oppland har gjennom hendelsesbaserte tilsynssaker, tatt interesse for dette rettsområdet, og planlegger å undersøke det materielle i disse vedtakene, samt få informasjon fra fylkesnemnda om saker der vedtak ikke ble tatt om tilbakehold.

Fylkesmannen har ved en feiltakelse ikke lagt disse inn i Nestor for 2015. Sakene registreres fortløpende fra 01.01.2016

Helse- og omsorgsmelding

Fylkesmannen i Oppland har ikke utarbeidet Helse- og omsorgsmeldning for 2015, dette ble gjort sist i 2014.

Fylkesmannen utarbeider kommunebilder for hver enkelt kommune som presenteres på høsten. Disse bildene inneholder en status i forhold til Helse-, sosial- og barnevernsområdet, sett fra Fylkesmannens ståsted. I disse bildene trekkes det også frem eksempler på god praksis.

Resultatområde 83 Folkehelse

83.2 Planlagt tilsyn

Fylkesmannen i Oppland har fulgt opp de to kommunene hvor det ved tilsynet høsten 2014 ble påvist avvik fra lovkravet knyttet til kommunens løpende oversiktsarbeid. En av kommunene der det ble funnet brudd på lov er feil rettet opp og forholdene er brakt i samsvar med lov og forskrift, og tilsynet ble avsluttet i 2015. Den andre kommunen er i ferd med å rette opp feil og forholdene er i ferd med å bli brakt i samsvar med lov og forskrift, tilsynet vil her bli avsluttet i mars 2016.

83.3 Klagesaker

Fylkesmannen i Oppland har behandlet klagesaker om miljørettet helsevern der kommunen har fattet vedtak. Klagesakene har blant annet omhandlet lukt.

Utenriksdepartementet

Resultatområde 92 Oppdrag for Utenriksdepartementet

92.1 Apostiller

Det ble utført 545 apostiller i 2015 - en økning på 14,5 % siden 2014 (476).

92.2 Forberedelse av saker om honorære konsuler

Det var 1 henvendelse om honorære konsuler i 2015.

Andre

Ressursrapportering

910: 647,80 feilført på underområde 91003, totalt på 910 = 722.929,99

920: 7455,80 feilført på 052501.

Resultatområde	Kapittel 0525	Fagdep.
Andre faglige oppg. på oppd. for statlige virk.	kr 722 282,19	kr 142 673,01
Andre faglige oppgaver for ikke-statlige virk.	kr 7 455,80	kr 0,00
Sum:	kr 729 737,00	kr 142 673,00